

UNIVERSITATEA ACADEMIEI DE ȘTIINȚE A MOLDOVEI

ȘCOALA DOCTORALĂ ȘTIINȚE JURIDICE, POLITICE ȘI SOCIOLOGICE

ȘCOALA DOCTORALĂ ȘTIINȚE ECONOMICE ȘI DEMOGRAFICE

ȘCOALA DOCTORALĂ MATEMATICA ȘI ȘTIINȚA INFORMAȚIEI

***TENDINȚE CONTEMPORANE ALE
DEZVOLTĂRII ȘTIINȚEI: VIZIUNI ALE
TINERILOR CERCETĂTORI***

Materialele

Conferinței Științifice a Doctoranzilor

Ediția a V-a

Chișinău, 2016

Materialele Conferinței Științifice a Doctoranzilor (cu participare internațională)
Tendințe contemporane ale dezvoltării științei: viziuni ale tinerilor cercetători sunt
recomandate pentru publicare de Consiliul științific al Universității Academiei de
Științe a Moldovei (proces-verbal nr. 2 din 15 martie 2016)
și Consiliile școlilor doctorale

COMITETUL ȘTIINȚIFIC

acad. Maria DUCA - președinte; dr. Tatiana POTÎNG; acad. Valeriu RUDIC;
acad. Mihai CIMPOI; acad. Mitrofan CIOBANU; mem. cor. Ion GUCEAC;
mem. cor. Ion DEDIU; dr. hab. Svetlana COJOCARU; dr. hab. Veaceslav URSACHI;
dr. hab. Alexandru STRATAN; dr. hab. Victor GHILAȘ; dr. hab. Aculina ARÎCU;
dr. hab. Maria NEDEALCOV; dr. hab. Vasile ALCAZ;
dr. hab. Victor JUC; dr. hab. Olga GAGAUZ;
dr. hab. Nicolae ENCIU

COMITETUL ORGANIZATORIC

Claudia OLTU;
dr. hab. Laurenția UNGUREANU; dr. Elvira NAVAL;
dr. Marina ȚURCAN; dr. Maria COCU; dr. Igor NICOARA; dr. Natalia PROCOP;
dr. Serghei SPRÎNCEAN; dr. Angela TIMUȘ; Mariana RUSU; Irina COJOCARI;
Irina NISTIRIUC

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII

SUMAR

Andriuța Eleonora. <i>Incapacitatea de exercițiu și liberul Acces la justiție</i> ..	6
Armaș Valentin. <i>Drepturile transportatorilor auto internaționali între exigențe și obstacole juridice</i>	9
Babuc Monica. <i>Repere pentru abordarea fenomenului politicii culturale</i> ..	13
Becciu Sorin. <i>Lobbyingul politic în Republica Moldova</i>	18
Bîrca Victor. <i>Exercising the right to vote in the general meeting of a limited liability company</i>	24
Blașcu Olesia. <i>Noțiuni generale privind actul administrativ fiscal</i>	28
Buruș Veaceslav. <i>Evoluția cadrului normativ al serviciului vamal</i>	35
Castraveț Diana. <i>Discreditarea concurentului – formă de manifestare a concurenței neloiale</i>	40
Cepoi Victor. <i>Explaining Innovation in Southern - Eastern Europe</i>	46
Cernelev Olga. <i>The psychological status among the students affected by overweight and obesity</i>	50
Ciobanu Ion. <i>Parteneriatul estic – factor modernizator al sistemului politic al Republicii Moldova</i>	53
Cozma Daniela. <i>Sancțiunile disciplinare aplicate judecătorilor</i>	57
Crețu Adrian. <i>Leasingul sub aspect istoric și terminologic</i>	61
Dănilă Anatolie. <i>Provocarea la infracțiune. Considerațiuni generale</i>	66
Deleu Ecaterina. <i>Aspecte privind politicile de integrare a copiilor migranților reînțorși în țara de origine</i>	69
Gasnaș Iurie. <i>Reglementarea comunicațiilor electronice în R. Moldova</i>	75
Gorbatiuc Marina. <i>ОБСЕ в начале XXI века: время перемен и актуальность деятельности</i>	81
Gore Doinița. <i>Drepturile și obligațiile pasagerului în contractul de transport auto</i>	85
Gutiérrez Espinosa Javier. <i>The transnistrian conflict seen from abroad</i> ...	89
Iliinscaia Evghenia. <i>Procedura de atac a deciziilor autorităților fiscale cu privire la aplicarea sancțiunilor pentru încălcarea legislației fiscale</i> ..	93
Mahu Iurie. <i>Unele pîrghii cu referire la posibilitățile liberării de pedeapsă a minorilor</i>	97
Malcoci Cristina. <i>Implicarea organizațiilor internaționale în soluționarea conflictului din raioanele de est a Republicii Moldova</i> ..	100
Marcu Livia. <i>Considerațiuni introductive privind prezumția de nevinovăție</i>	103
Micu Victor. <i>Formele de răspundere a parlamentului contemporan</i>	110
Munteanu Parascovia. <i>Dizabilitatea - factor de excludere socială</i>	114
Mursa Elena. <i>Aspecte instituțional-funcționale ale menținerii păcii în spațiul european: unele considerente pentru Republica Moldova</i>	119
Nistiriuc Irina. <i>Rolul femeii în consolidarea culturii organizaționale în cadrul autorităților administrative publice locale</i>	126

Novac-Diaconu Laurențiu. <i>Aspecte generale privind cambia în Uniunea Europeană și Republica Moldova</i>	134
Pavliuc Ghenadie. <i>Delimitarea infracțiunii de huliganism de infracțiunile prevăzute la art.349 din codul penal</i>	139
Păduraru-Gajiu Olga. <i>Constituționalizarea dreptului de proprietate</i>	142
Pântea Andrei. <i>Tratamentul bănuielii rezonabile în jurisprudența curții europene pentru drepturile omului</i>	147
Pîslaru Lilia. <i>Aspecte juridice ale manipulărilor genetice</i>	153
Popa Victoria. <i>Conceptul și particularitățile criminologice ale criminalității minorilor</i>	158
Pofing Lilia. <i>Criminalizarea violenței în familie în Republica Moldova. Noile modificări aprobate de Guvern</i>	164
Rafik Sulaiman. <i>Iraq from state of nationalism to state of federalism</i>	167
Revenco Constantin. <i>Particularitățile laturii subiective la infracțiunea de dezordini în masă</i>	172
Schibin Vladislav. <i>Determinantele juridice ale faptei de preluare forțată a întreprinderii</i>	174
Șeptilici Oxana. <i>Reglementări internaționale universale în materia traficului ilegal de migranți</i>	180
Tataru Gheorghe. <i>Formele de răspundere a șefului de stat</i>	188
Teodor Sergiu. <i>Aspecte ale strategiei de comunicare a brandului Republicii Moldova.</i>	193
Tocarenco Veronica. <i>Право на неприкосновенность частной жизни – гражданско – правовой аспект</i>	200
Vaibhav P. Birwatkar. <i>Co-creating culture</i>	203
Alon Menin. <i>The Relationship between future changes in employment patterns</i>	212
Antoci Natalia. <i>Premisele dezvoltării economiei naționale în contextul aderării la spațiul economic</i>	219
Bulat Inga. <i>Reflecții privind conceptul de audit</i>	224
Calin Natalia. <i>Analiza exploataării spațiilor aflate în gestiunea economică a Universității Tehnice a Moldovei</i>	226
Cavcaliuc Lucia, Alellwi Saleh. <i>Tendențele actuale ale fenomenului exodului de intelect din RM în contextul globalizării</i>	229
Ceban Alexandru. <i>Aspecte metodologice de depistare a economiei tenebre</i>	235
Donea Sofia. <i>Rolul inovațiilor în sectorul agrar al R. Moldova</i>	240
Duca Dragoș. <i>Particularitățile mediului concurențial din Republica Moldova</i>	245
Frasila Petru. <i>The transformation of media management paradigm as an institution of market economy</i>	252

Garabajii Ecaterina, Stoyanov Stanislav. <i>Excluziunea socială de pe piața muncii a persoanelor vârstnice</i>	256
Isachi Silvia Elena. <i>Rolul antreprenoriatului în creșterea economică</i>	262
Mura Ion. <i>Improving organisational performance through employee engagement</i>	265
Spoială Alina. <i>Rolul centrelor de decizie în structura întreprinderii</i>	270
Trofimov Andrei, Mereniuc Tatiana. <i>Problematika gestionării durabile a lanțului de aprovizionare</i>	275
Turețchi Viorel. <i>Procesul inovational în domeniul fitotehnic al Republicii Moldova</i>	277
Țvircun Alexandra. <i>Offshore Financial Centers as elements of Financial Globalization</i>	281
Budanaev Ivan. <i>About Distance Functions of Hamming-type</i>	284
Coliban Andrei, Gancev Alexandr. <i>Platformă pentru modelarea evoluției stării sănătății</i>	289
Dascalescu Anatoli. <i>Darboux integrability for cubic differential systems with a bundle of two invariant straight lines and one invariant cubic</i>	293
Grinshpun Vadim. <i>Using graphs to visualize and research big data</i>	298
Neagu Natalia. <i>Integrabilitatea sistemului diferențial ternar pe o varietate invariantă</i>	301
Popucailo Vladimir. <i>Принятие решения о наличии выбросов в данных малого объёма</i>	306
Siutkin Oleg. <i>Fiabilitatea structurilor software a operatorilor telefoniei mobile</i>	311
Turuta Silvia. <i>Darboux first integrals of lotka-volterra cubic differential systems with (1:-2)-singularity having invariant straight lines of two directions and total multiplicity six</i>	314

INCAPACITATEA DE EXERCITIU ȘI LIBERUL ACCES LA JUSTIȚIE

ANDRIUȚA ELEONORA

*Universitatea de Studii Politice și Economice Europene
„Constantin Stere”*

Accesul liber la justiție este un principiu fundamental de drept, fiind consacrat într-un număr impunător de documente internaționale la care țara noastră este parte, inclusiv Declarația universală a drepturilor omului [1], Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice [2], Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități [3], Convenția Europeană pentru Drepturile Omului [4] etc. Potrivit art. 20 al. 1 din Constituția Republicii Moldova [5], *orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime*, mai mult ca atât, în al. 2 al aceleiași norme, se statuează că *nici o lege nu poate îngreuna accesul la justiție*. Având în vedere că acest drept are semnificații deosebite pentru dreptul procesual civil, accesul la justiție în condiții egale la nivel de principiu sunt prevăzute în art. 5 și 22 din Codul de procedură civilă [6]. În baza reglementărilor vizate, principiul liberului acces la justiție trebuie să se aplice tuturor persoanelor, indiferent de calitatea acestora sau de anumite abilități etc., urmând a fi concretizat prin posibilitatea depunerii unei cereri a cărei soluționare este de competența instanței de judecată.

În pofida tuturor garanțiilor statuate prin normele actelor internaționale, constituționale și cele procedural civile enunțate mai sus, accesul liber la justiție al persoanelor declarate incapabile rămâne doar o frumoasă așezare teoretică, pentru că în conformitatea normelor procesual civile, persoanele declarate incapabile sunt expres excluse din categoria persoanelor care pot depune o cerere de chemare în judecată sau care pot realiza acțiuni procesual-civile.

Spre exemplu, în conformitatea art. 57 al. 2 CPC *Lipsa capacității procesuale de folosință poate fi invocată în orice fază a procesului, iar actele de procedură îndeplinite de persoana lipsită de capacitatea de folosință sunt nule*. În art. 58 al. 2¹ al aceluiași act normativ este recunoscută nulitatea absolută a *actelor de procedură efectuate de minorii cu vârstă de până la 14 ani sau de adulții declarați incapabili*. Restituirea cererii de chemare în judecată operează pe drept în cazul în care aceasta a fost depusă de o persoană incapabilă, conform art. 170 al.1 lit. c CPC. La fel, instanța judecătorească scoate cererea de pe rol în cazul în care cererea a

fost depusă de o persoană incapabilă (art. 267 lit. b CPC). *Examinarea cererii de declarare a incapacității de exercițiu a persoanei are loc cu participarea obligatorie a reprezentantului organului de tutelă și curatelă și a petiționarului, problema citării persoanei se soluționează în fiecare caz, în dependență de starea sănătății ei* (art. 306 al. 2 CPC), în realitate și această cerință legală rămâne doar una formală, persoanele în privința cărora se solicită declararea incapacității nu sunt citate și nici nu participă la examinarea pricinii în privința lor, spre exemplu conform unui studiu realizat în 2013, din cele 13 persoane declarate incapabile intervievate, doar o persoană a participat la proces, celelalte persoane nu au știut când a avut loc ședința de judecată, au fost informate despre acesta post-factum [7]. *În cazul prevăzut la art. 24 alin. (3) din Codul civil, instanța, la cererea tutorelui, a membrilor de familie a persoanei, a instituției de psihiatrie (psihoneurologie), a organului de tutelă și curatelă, a procurorului și în baza raportului de expertiză psihiatrică legală, pornește un proces și emite o hotărâre prin care declară capabilă persoana însănătoșită* (art. 308 al. 2 CPC), cazurile de declarare a capacității persoanei însănătoșite (restabilirea capacității de exercițiu) sunt foarte rare sau practic inexistente [8], gravitatea acestei probleme agravându-se, în special, în cazul persoanelor cu dizabilități intelectuale, dizabilitatea intelectuală fiind un fenomen care nu poate fi tratat din punct de vedere medical.

Accesul liber la justiție constituie unul dintre importanțele drepturi fundamentale ale omului, a cărui aplicare are un impact decisiv pentru exercitarea tuturor drepturilor și libertăților afectate de incapacitatea juridică. Din aceste considerente numărul condamnărilor la Înalta Curte a Drepturilor Omului pe temeiul unei ingerințe ilegale (incapacitatea de exercițiu) în exercitarea acestui drept este în continuă creștere, exemplificăm aici cauza *Shtukaturov împotriva Rusiei* [9], *Golder împotriva Marii Britanie*[10], *Roche împotriva Marii Britanie*, *Stalontaji-Drobnjak împotriva Serbiei*, *Stanev împotriva Bulgariei* etc.

Amintind despre sensibilitatea acestui subiect în raport cu normele constituționale, evidențiem că în adresa Curții Constituționale din țara noastră au fost înaintate mai multe sesizări în acest domeniu, iar ca consecință în Hotărârea Nr. 27 din 13 Noiembrie 2014 pentru controlul constituționalității articolului 21 al. 5 lit. e din Legea nr. 52 din 03 aprilie 2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanului), (neexaminarea cererilor depuse de către persoanele incapabile), Curtea Constituțională a subliniat *necesitatea creșterii pe cât posibil a autonomiei persoanelor care suferă de tulburări mintale în activitățile desfășurate și măsurile întreprinse, conform standardelor consacrate în de actele internaționale în*

domeniu. Hotărârea citată constituie un prim pas pentru recunoașterea persoanelor cu dizabilități intelectuale drept subiecte veritabile de drept și de recunoaștere a participării lor în procesul de apărare a drepturilor și libertăților lor fundamentale.

În aceeași ordine de idei, Comitetul pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități în Comentariul General Nr.1 evidențiază că pentru aplicarea drepturilor și obligațiilor în condiții egale cu ceilalți, persoanele cu dizabilități trebuie să fie recunoscute ca persoane în fața legii, cu o poziție egală în instanțe și tribunale [11]. De asemenea, în cadrul aceluiași comentariu, Comitetul explică că negarea capacității juridice are ca efect interferarea cu dreptul persoanelor cu dizabilități la recunoaștere egală în fața legii, încălcându-se în acest sens dreptul persoanei de a nu fi discriminată în exercitarea dreptului de acces la justiție. Fără dreptul la capacitate juridică egală, individul ar putea fi degradat la nivelul unui obiect corporal, deci nu ar mai fi persoană din punct de vedere juridic și, prin urmare, privat de toate celelalte drepturi, inclusiv dreptul la viață [12].

În concluzie evidențiem că limitarea accesului liber la justiție al persoanelor declarate incapabile constituie o veritabilă încălcare a drepturilor omului, legiuitorul nostru intervenind asupra conceptului și conținutului acestui drept contrar normelor constituționale adoptate și actelor internaționale la care este parte, în acest context Republica Moldova trebuie să întreprindă toate măsurile necesare și optime pentru a dezvolta cele mai bune practici de recunoaștere a egalității lor în fața legii în raport cu toate persoanele și pentru a oferi mecanisme suficiente, adaptate și echilibrate de suport în exercitarea capacității juridice în procesul de apărare a drepturilor și libertăților lor.

Referințe bibliografice:

1. Hotărârea Parlamentului Nr.217 din 28.07.1990 cu privire la aderarea R.S.S. Moldova la Declarația Universală a Drepturilor Omului și ratificarea pactelor internaționale ale drepturilor omului, Publicat la 30.08.1990 în *Veștile* Nr. 8, art. Nr. 223, in vigoare din 28.07.1990.
2. Hotărârea Parlamentului nr.217-XII din 28.07.90, cu privire la ratificarea Pactului internațional cu privire la drepturile civile și politice din 16.12.1966.
3. Legea nr. 166-XVIII din 09.07.2010, privind ratificarea Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, semnată la New-York, la 30.04.2007.
4. Hotărârea Parlamentului nr. 1298-XIII din 24.07.97 privind ratificarea Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, precum și a unor protocoale adiționale la această Convenție, publicată în *Monitorul Oficial al R. Moldova* nr.54-55/502 din 21.08.1997.

5. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994, publicată Monitorul Oficial Nr.1 din 12.08.1994; data intrării în vigoare 27.08.1994.

6. Codul de procedură civilă Nr. 225 din 30.05.2003, publicat în Monitorul Oficial Nr. 130-134 din 21.06.2013

7. Studiu: Aplicarea practică a sistemului de tutelă în Republica Moldova: Drepturile Omului și Vulnerabilitatea Persoanelor Declarate Incapabile. Studiu realizat cu scopul de a sprijini reforma în domeniul dreptului la capacitate juridică egală conform prevederilor articolului 12 al Convenției cu privire la Drepturile Persoanelor cu Dizabilități, coordonat de Ludmila CIOCAN, Sociolog. Studiu a fost realizat cu susținerea Oficiului Înaltului Comisariat al Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului (OHCHR). Chișinău 2013, pag.14.

8. Ibidem, pag. 10.

9. Cererea Nr. 44009/05, Hotărârea din 27 iunie 2008, para.68-76.

10. Cererea nr. 4451/70, Hotărârea din 21 februarie 1975, para.36.

11. <https://documents/doc/UNDOC/GEN/G14/031/20/PDF/G1403120.pdf?OpenElement>.

12. M. Nowak, ONU, Pactul privind drepturile civile și politice. Comentariul CCPR, ediție revizuită 2, NP Engel Publisher, 2005, p.369.

DREPTURILE TRANSPORTATORILOR AUTO INTERNAȚIONALI ÎNTRE EXIGENȚE ȘI OBSTACOLE JURIDICE

ARMAȘ VALENTIN

Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM

Transportatorii autohtoni, care practică activitatea de transport auto internațional de mărfuri au înțelegerea necesității exercitării unui control adecvat din partea autorităților asupra ramurii transportului rutier, asigurării unei ordini de fapt și de drept în domeniu și asigurării siguranței traficului rutier. Acestea fiind caracteristicile esențiale unei activități conforme și responsabile.

Însă, balanța dintre controlul din partea statului și activitatea propriuzisă de transportare ar trebui să fie una echilibrată, transparentă și accesibilă. Menținerea acesteia nu poate fi una unilaterală într-o societate democratică. Opinia operatorilor rutieri urmează a fi auzită și luată în calcul de fiecare dată când îi privește nemijlocit, și nu doar ascultată. Dialogul dintre autorități și transportatori există, dar operatorii rutieri au nevoie de o implicare adevărată în deciziile ce vizează soarta ramurii transport auto.

Principalii factori care afectează ramura sunt:

1. Situația geopolitică din regiune care a generat o criză economică în lanț pentru toate țările în care se activează. Scăderea activității economice per ansamblu generează implicit o scădere a numărului de transportări. Piețele tradiționale devin inaccesibile. Vehiculele staționează, personalul nu iese în rute, salariile și impozitele nu se achită. Suferă și domeniile conexe ca deservirea tehnică sau vânzările de accesorii.

2. Necompetitivitatea – transportatorii autohtoni sunt puși în condiții inegale cu cei de peste hotare. Prețul vânzării autorizațiilor CEMT (ITF) și a celor bilaterale sunt cu mult mai mari decât media în alte țări. Agenția ANTA vinde autorizațiile bilaterale cu zeci (15-50) de EURO și sute de EURO - CEMT-ul (700). Pe când în țările vecine vorbim de câțiva EURO pentru bilaterale și zeci de EURO pentru CEMT, sau fără a se face vre-o diferență după tipul autorizației. Astfel, în cazul când celelalte componente ale prețului unei transportări sunt comparabile, transportatorul autohton este defavorizat la acest capitol, fiind nevoit ori să activeze la limita rentabilității, având riscuri enorme, ori să nu mai activeze. Transportatorii autohtoni pierd teren în fața concurenților. Pierderile de piețe și clienți sunt greu de recuperat. Dumping-ul transportatorilor din țările vecine este unul foarte puternic, se rezistă cu greu. La toate acestea se adaugă lipsa de transparență în procedura de eliberare a autorizațiilor, fapt care stârnește nemulțumire în rândul transportatorilor.

3. Codul transporturilor rutiere – adoptarea acestuia s-a făcut fără a ține cont de propunerile și obiectiile transportatorilor. Principala problemă la acest capitol fiind necesitatea demonstrării capacității financiare care a fost instituită fără a ține cont de prevederile Acordului de Asociere cu UE conform căruia, pentru aplicarea acestor prevederi, urma să fie acordat un termen de 2 ani. Se încearcă supunerea licențierii toată ramura transportului inclusiv în interes personal, fără a estima suficient impactul social al cazului.

4. ANTA – acordarea de atribuții excesive. Această instituție inhibă atribuții importante de autorizare, control și sancționare. Fiind una de autofinanțare, pot fi anticipate riscuri foarte mari la capitolul suplینire a bugetului ANTA, din contul unor amenzi derivate în mare parte din ambiguitățile legislative.

5. Lipsa controlului riguros asupra activității transportatorilor străini pe teritoriul R. Moldova, în vederea neadmiterii utilizării frauduloase a autorizațiilor. Introducerea achitării impozitului pentru utilizarea drumurilor R. Moldova pentru transportatorii străini.

6. Tergiversarea implementării proiectelor internaționale la capitolul facilitarea trecerii frontierelor de stat și a comerțului. De mai mult timp se

discută implementarea proiectelor IRU: TIR-EPD , TIR+ și a culoarelor de tranzit. De trecut la realizarea rezoluției ONU A/RES/69/213 din 19.12.2014.

7. Capacitatea limitată de trecere a posturilor vamale a frontierei de stat. Se impune construcția de benzi suplimentare în vederea realizării mai multor proiecte internaționale de facilitare a trecerii peste frontiera de stat și minimizarea fenomenului cozilor care ajung a fi de kilometri. Se impune construcția unor benzi dedicate pentru culoarele TIR-EPD.

8. Lipsa infrastructurii ce ar asigura condiții adecvate pentru respectarea Convenției AETR. În țară practic nu există parkinguri ce ar corespunde condițiilor necesare de staționare. Astfel, pe de o parte condiții pentru conformare cerințelor nu sunt, pe de altă parte, avem amenzi considerabile pentru nerespectarea acestora.

9. Direcționarea improprie a impozitelor rutiere pentru reabilitarea drumurilor. Începând cu anul 2012 Fondul Rutier constituie mai mult de 1 miliard lei. Transportatori nu au simțit o îmbunătățire esențială al stării drumurilor. Este mandatoriu ca banii achitați de către transportatori și automobiliști tot în folosul lor să fie utilizați. Nu putem miza continuu pe finanțare externă la acest capitol. Se impune un control al societății privind finanțarea infrastructurii drumurilor.

10. Restituirea TVA – urgentarea acestui proces care durează luni de zile ar permite operatorilor să dispună de mijloace circulante și să-și planifice mai eficient dezvoltarea.

11. Costul exagerat al asigurării „cartea verde” – care în R. Moldova este de câteva ori mai mare decât în alte state. Acest fapt are un impact negativ asupra formării prețului transportării.

12. Combustibil – costul acestuia în R. Moldova nu este ajustat la modul adecvat cotației prețului petrolului la bursele internaționale. În țările europene însă, aceasta se întâmplă regulat. Mai mult ca atât operatorii de transport și-ar dori elaborarea unui mecanism de reeșalonare a achitării pentru combustibilul consumat.

13. Imposibilitatea utilizării banilor primiți peste hotare pentru efectuarea cursei. Această problemă este una acută în situația de criză, când operatorii nu au suficiente mijloace circulante. Acești bani ar putea fi folosiți nemijlocit pentru efectuarea următoarelor curse, fără a avea pierderi inutile pentru transferuri.

14. Recântărirea permanentă cu dispozitive de omologare diferită de la țară la țară, unele cântărind pe axe altele vehicule în întregime. Aceasta este una din problemele cele mai stringente. Cântărirea cu utilajele moderne ocupă câteva minute, respectiv poate nu atât procedura propriu zisă de

cotărire creează probleme ci procedura diferită de omologare și calibrare a cântarelor. În detaliu: diferența dintre datele afișate de diferite cântare. Serviciile vamale utilizează aceste date în luarea deciziei privind efectuarea sau nu a controlului vamal sau și mai grav pentru pornirea urmăririi contravenționale sau penale asupra transportatorului. Dacă în cazul importului este admisibil un număr de controale (cântăriri) suplimentare, atunci la tranzitare transportarea nu comportă riscuri majore și respectiv acestea ar putea fi ignorate. Stabilirea unor cerințe comune față de cântare din diferite țări este una foarte greu de realizat. Anume din aceste motive propunem ca organismele internaționale cu competențe să insiste repetat asupra utilizării numai a datelor de la cântarele omologate în baza anexei nr. 8 al Convenției internaționale privind armonizarea controalelor mărfurilor la frontiere Geneva la 21 octombrie 1982. Existența Certificatului internațional de cântărire a vehiculului urmează a fi acceptată fără obiecții de către serviciile vamale ale țărilor semnatare și fără operarea de cântăriri suplimentare. Acesta ar face transportatorii să utilizeze aceste cântare și să reducă timpul de trecere a frontierei dar mai cu seamă ar oferi o siguranță în plus transportatorilor care nu vor mai depinde de condiții arbitrare privind funcționarea și calibrarea cântarelor din diferite țări.

Pentru a convinge Serviciile vamale despre siguranța și calitatea cântarelor omologate conform Convenției, se impun, anumite măsuri. Este necesară crearea unei baze de date a unor astfel de cântare, care ar trebui să corespundă principalelor artere de transport (pentru comoditatea transportării). Efectuarea unor cântăriri de test pentru a verifica dacă divergențele se încadrează în marja de eroare admisă legal. După care să ieșim cu o propunere bine argumentată privind recunoașterea Certificatului. Responsabilă pentru punerea în aplicare a calibrării internaționale, ar putea fi o companie cu experiență și reputație relevantă pe piața internațională.

În situația actuală operatorii de transport ar trebui să obțină cel puțin următoarele înlesniri:

1. Reeșalonarea termenului de demonstrare a capacității financiare pentru licențiere cu 1 an.
2. Revizuirea în mod de urgență a costului autorizațiilor și readucerea acestuia la parametri acceptabili.
3. Urgentarea implementării unui mecanism cu adevărat transparent de eliberare a autorizațiilor, independent de factorul uman.
4. Aducerea în concordanță a reglementărilor naționale cu angajamentele internaționale.

5. Implicarea activă a autorităților responsabile în implementarea proiectelor internaționale la capitolul facilitarea trecerii frontierelor de stat și a comerțului, precum și a proiectelor de infrastructură.
6. Implementarea la justa valoare a proiectului internațional TRACECA.
7. Modificarea mecanismului de repartizare a fondului rutier.
8. Urgentarea procedurii de restituire a TVA.
9. Revizuirea per ansamblu a politicilor autorităților în vederea acordării unei susțineri reale transportatorilor.

REPERE PENTRU ABORDAREA FENOMENULUI POLITICII CULTURALE

BABUC MONICA

Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM

Dimensiunea sistemică a culturii. A trata cultura ca sistem implică identificarea relațiilor culturii în raport cu întreaga societate, cu mediul social-economic, politic, ecologic, analiza inputurilor, proceselor de transformare și ieșirilor care rezultă din împărțirea credințelor, valorilor, simbolurilor în societate, cultura fiind, atât proces, cât și produs, atât verb, cât și substantiv. La baza abordării conceptuale a culturii deosebit de importante sunt teoriile funcționaliste: de exemplu, analiza sistemică a lui Talcott Parsons [1]. Contează, în acest context, de asemenea, abordarea culturii ca sinergie, sinergie culturală, în interpretarea lui Nancy Adler [2]. În aplicare la situația Republicii Moldova, această teorie poate fi operantă în analiza relațiilor culturale ale migranților și urmărirea procesului de aculturație a migranților în țările gazdă, cu referire la adaptarea culturală și/sau asimilarea culturală. Asimilarea este ultima etapă a aculturației culturale, conform postulatelor Școlii Culturalismului american. O teorie postmodernă, recentă și deosebit de interesantă este cea „culture shock”, care analizează procesul de adaptare al individului în țara migrantă, indiferent de tipul de migrație și durata de timp a acesteia.

Misiunea culturii. Deși cultura, prin definiție, are misiunea de a păstra și promova caracterul identitar al societății, condițiile actuale de dezvoltare impun și solicită, inclusiv de la cultură, realizarea prioritară a unor nevoi de bază, a celor materiale. În cazul în care cultura nu poate asigura respectivele nevoi de bază, aceasta este catalogată ca non-funcțională, neimportantă. Iar percepția potrivit căreia cultura are capacitate economică, dar care trebuie dezvoltată, nu se ia în considerare.

Mecanisme de organizare a culturii. Relația cultură-structură socială. Prin structură socială se înțelege modul în care societatea este organizată. La nivel general, se consideră că societatea este organizată din elemente precum: instituții, grupuri sociale, statusuri și roluri. Dacă structura socială se referă la organizarea societății, cultura se referă la semnificațiile și modurile de viață care caracterizează o societate. Elementele culturii includ credințe, valori, norme, sancțiuni și simboluri. Elementele structurii sociale și cele ale culturii joacă un rol central în crearea, menținerea și selectarea celor mai eficiente soluții pentru diverse probleme sociale. Unul din aspectele care trebuie reținute, atunci când se discută despre problemele sociale este necesitatea de a dezvolta o perspectivă de analiză a faptului cum elementele structurii sociale și ale culturii contribuie la prevenirea, apariția și rezolvarea problemelor sociale.

Relațiile dintre stat și cultură. Relațiile dintre stat și cultură au fost abordate, pe parcurs, de mai mulți autori. În mai multe studii a fost abordat, în mod preponderent, aspectul financiar al acestor relații. Cercetătorii canadieni, de exemplu, au identificat câteva tipuri de raporturi dintre stat și sfera culturii. Fiecărui tip corespunde modelul respectiv al finanțării statale a culturii, și, prin urmare, politica aplicată în acest domeniu: 1) statul ca promotor (cu influență indirectă asupra culturii, prin intermediul stimulării sponsorizării și mecenatului, în baza acordării privilegiilor fiscale: model funcțional în Elveția și SUA); 2) statul în rol de patron (cu izolarea sferei culturii de influența directă a politicii prin susținerea structurilor de intermediere, care distribuie, în mod autonom, resursele provenite din bugetul de stat, în baza criteriilor proprii: model caracteristic pentru Marea Britanie și Olanda); 3) statul-arhitect (în acest caz, elaborarea politicii culturale se bucură de o atenție deosebită, generând o implicare activă a statului în dezvoltarea ramurilor culturii prin sistemul aparatului statal: situație proprie, de exemplu, țărilor Europei de Nord).

Cultura în politicile statului. Pentru examinarea evoluției domeniului culturii este oportună abordarea diacronică a acesteia. În consecință, cu referire la realitățile autohtone, se constată că un rol aparte revine aici, așa cum arată mai multe studii recente, faptului existenței rămășițelor sovietice în mentalitatea oamenilor, lucru ce împiedică adesea dezvoltarea culturii. Respectiv, formularea și implementarea politicilor statului în sfera culturii din Republica Moldova trebuie să se axeze pe valorificarea experienței altor țări cu itinerar similar, pe preluarea bunelor practici, pentru a atinge obiectivele scontate în afirmarea culturii naționale. Politizarea culturii, așa cum se întâmplă acest lucru în societatea sovietică, trebuie să fie evitată.

Direcțiile principale ale politicii culturale. Practica activității în sfera culturii demonstrează că în direcțiile principale ale politicii culturale se înscriu o serie de acțiuni relevante:

- salvardarea patrimoniului cultural (colecțiile muzeistice, monumentele arhitecturale și clădirile istorice, valorile musicale și cele ce țin de arta plastic, meșteșugurile și folklorul);
- difuzarea produsului cultural (finanțarea spectacolelor, turneelor, subsidiilor pentru asigurarea audienței, translările concertelor și altor manifestări artistice, sprijinul acordat activității editoriale, suportul pentru rețelele de distribuție sau susținerea unor evenimente speciale, cum ar fi, de exemplu, festivalurile, vernisajele, expozițiile, precum și alte acțiuni particulare, îndreptate spre sporirea audienței;
- actul de creație (sprijinul activității oamenilor de creație, precum și al personalului auxiliar, antrenat în această activitate);
- evaluarea corespunderii politicii culturale promovate efectiv scopurilor și obiectivelor propuse;
- formarea personalului (instruirea cadrelor de creație și a managerilor în domeniu);
- educația.

Mecanismul realizării politicii de stat. Mecanismul realizării politicii de stat în sfera culturii include câteva elemente: juridic, economic, organizațional, profesional. Aceste elemente interacționează între ele, în diverse variații, determinând caracterul reglementării, de ordin guvernativ, al sferei culturii. În conformitate cu principiul decentralizării, structura în cauză manifestându-se la fiecare nivel al puterii, atât central, cât și local

Politica culturală în context general. Politica culturală nu trebuie contrapusă altor orientări strategice. Este necesar ca ea să fie raliată la direcțiile principale ale politicii statului, să se afirme în calitate de unul din subsistemele acestuia. Este adevărat, așa cum constată experții, „dezvoltarea și managementul politicii culturale se prezintă drept unul din cele mai complexe domenii pentru guvernanța modernă. Această complexitate se reflectă, mai ales, în modelele și modalitățile administrării guvernamentale a politicii culturale” [3]. Totodată, complexitatea nu este doar de nivel administrativ, dar și conceptual [4, p. 15-16], cultura fiind un construct, într-un fel, abstract, respectiv, politica culturală având amprenta unor elemente abstracte, pe când i se solicită să fie cât mai concretă. Astfel, structurile, procesele și instrumentele politicii culturale apar înglobate într-o rețea amplă a complexităților teoretice și ideologice.

Intervenția publică pentru cultură în perioada de tranziție. Faptul că cultura nu este percepută ca prioritară de individ și nici de grup social indică despre necesitatea implicării publice a statului în promovarea culturii, alături de alte domenii precum este cel al educației [5]. Faptul că în multe documente de stat europene, exemplul Estoniei fiind relevant în acest sens prin adoptarea Principiilor culturale, cultura este un domeniu prioritar, promovat în egală măsură cu cel al educației, trebuie să constituie un exemplu de urmat și în Republica Moldova.

Reprezentări culturale în Republica Moldova. Pornind de la ipoteza ca realitatea socială este un construct, cultura la rândul ei este și trebuie analizată în raport cu această teorie. Necesitatea vine din faptul că înțelesurile vehiculate social trebuie înțelese, analizate pentru a proiecta acțiuni eficiente de dezvoltare a domeniului. Mai mult ca atât, oamenii operează prin simboluri, interacționează simbolic, având în calitate de prim instrument de observare a acestui lucru limbajul codificat, care este un element al culturii. În acest sens, multe aspecte definitorii ale vieții omului pot fi tratate și din punctul de vedere al culturii și chiar reprezintă o necesitate atunci când se vorbește despre o intervenție de dezvoltare locală, spre exemplu [6]. Aspecte importante pentru analiză, în acest sens, ar putea fi reprezentările corpului, spațiului public, sinelui care, toate, sunt înscrise în relații, categorii simbolice. Importante, în această ordine de idei, sunt gradul de influență a mediei, modul de exercitare a politicii, persistența stereotipurilor, manifestarea reprezentărilor gender ș. a. asupra creării viziunilor culturale ale diverselor categorii sociale.

Politici culturale actuale din Republica Moldova în contextul integrării europene. Dezvoltarea sferei culturale în Republica Moldova trebuie să se desfășoare în conformitate cu documentele, tratatele internaționale la care Moldova este parte. Opțiunea Europeană a Republicii Moldova deschide calea unei largi alinieri la valorile europene, în consens cu care este determinat foarte clar rolul culturii pentru dezvoltarea armonioasă a țării. Participarea la cele mai importante programe, strategii europene de dezvoltare a culturii este o cheazășie sigură a succesului.

Industria culturale și creative în politicile publice. În societatea contemporană are loc trecerea de la industrie culturală la industrie creativă. Teoretic, aceste domenii au la bază câteva mari modele, orientări de analiză. Autorul principal care a analizat conceptul de „industrie culturală” este Theodor Adorno, care în 1947, prin eseul *The Culture Industry: Enlightenment as Mass Deception*, constata că cultura se afla sub monopolul capitalismului, în felul acesta devenind total absorbită de economie (perioada modernă) [7]. Perioada industrializării a determinat

transformări ale unor domenii ale culturii, producându-se o „reproducere tehnologică” a culturii, precum și o masificare a acesteia [8]. Politicile publice trebuie să țină cont de vectorul dezvoltării culturii, orientându-se tot mai mult spre dezvoltarea creativității [9].

Consumul cultural în Republica Moldova între globalizare și local. Provocările fenomenului globalizării sunt resimțite tot mai amplu. În acest context este foarte important a monitoriza consecințele procesului și implicațiile acestuia asupra sferei culturii, în special, în aspectele care țin de identitatea națională, manipularea mediatică, influența migrației etc. Cererea publicului autohton în materie de cultură trebuie raportată la dezideratele interesului național, dar și la capacitatea instituțiilor culturale de furnizare a produselor culturale solicitate de public.

Referințe bibliografice:

1. Talcott Parsons. The Social System. New York: The Free Press, 1951.
2. Nancy J. Adler. Cultural Synergy: The Management of Cross-Cultural Organizations. In: W. Warner Burke and Leonard D. Goodstein (eds.). Trends and Issues in OD: Current Theory and Practice. San Diego, California: University Associates, 1980, pp. 163-184.
3. François Matarasso, Charles Landry. Balancing Act: Twenty-one Strategic Dilemmas in Cultural Policy, Cultural Policies Research and Development / Unit Policy Note N 4. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 1999.
4. Mark J. Schuster, (Ed.). Mapping State Cultural Policy: The State of Washington. Chicago: University of Chicago, Cultural Policy Center, 2003.
5. Simon Mundy, Politici culturale. Un scurt ghid, Consiliul pentru Cooperare Culturală, Editura Consiliului Europei, 2006.
6. Ralph Linton. Fundamentul cultural al personalității. București: Editura Științifică, 1968.
7. Theodor W. Adorno. The Culture Industry. London: Routledge, 1991.
8. Garnham Nicholas, From cultural to creative industries. An analysis of the implications of the „creative industries” approach to arts and media policy making in the United Kingdom, 2005
9. Andy C. Pratt, Cultural industries and public policy: an oxymoron? London School of Economics, 2005.

LOBBYINGUL POLITIC ÎN REPUBLICA MOLDOVA

BECCIU SORIN

Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM

Procesul de tranziție început cu destrămarea Uniunii Sovietice și obținerea independenței de către Republica Moldova a condus și la o evoluție a formelor de organizare, de manifestare politică și economică. Astfel noul stat creat, de la un sistem autoritar de guvernare, de la o verticală bine stabilită a puterii, cu o cultură patriarhală, a început să se inspire de la modelele politice democratice din Occident. Prin urmare perioada de tranziție este caracterizată de însușirea și adaptarea modelelor și practicilor democratice din alte state.

Fenomenul de lobbying, provine de la cuvântul englez *lobby*, care tradus în limba română înseamnă: *hol, anticameră, vestibul, coridor, culoar* și reprezintă efortul menit ca să încerce să influențeze deciziile politicianilor [1, p. 45]. Tradițional fenomenul își are denumirea de la locul unde se întâlneau reprezentanții grupurilor de interes cu parlamentarii deciziile cărora doreau să le influențeze. Kimball și Hojnacki definesc lobbyingul ca aprovizionarea cu informații a membrilor Congresului, organul legislativ în Statele Unite ale Americii sau a consilierilor acestora [2, p. 778], în timp ce legislatorii chiar percep grupurile de interese ca fiind „birouri de informații” sau chiar ca pe o extensie a propriului staff [3, p. 636]. Suplimentar la definițiile anterioare Phill Harris adaugă că prin lobby pot fi influențate decizii la toate nivelurile: local, regional, național și transnațional [4, p. 987]. Pe lângă partid, Robert E. Lane, de la Universitatea Yale, percepe lobbyingul ca pe o formă a reprezentării garantată de libertatea asocierii și ca pe o sursă generatoare de idei, legislație și politici publice [5, pp. 154-157]. Hardstat și Svensson suplimentar aspectului informațional identifică și contribuțiile în campanii pentru ca politicianul preferat de grupul de interes să învingă ca fiind o formă de manifestare a lobbyingului [6, p. 47]. Organizația pentru Cooperare Economică și Dezvoltare, prezintă în 34 de țări definește lobbyingul: comunicarea orală sau în scris cu un oficial public cu scopul de a influența legislația, politica sau deciziile administrative [9, p. 10]. Van Schendelen identifică aspectul că schimbul de informații se realizează într-o manieră informală.

Sintetizând putem spune că lobbyingul reprezintă influențarea de către grupurile de interese a politicianilor și birocrăților prin intermediul comunicării scrise sau orale, a informațiilor oferite sau a contribuțiilor de

campanie cu scopul de a genera decizii politice și acte legislative favorabile grupului fie la nivel local, regional, național sau transnațional.

Baumgartner și Leech [1, p. 45] identifică două tipuri de lobbying: *lobbyingul intern* (mai apropiat de etimologia termenului, acesta se manifestă prin contactele dintre lobbisti și politicieni prin intermediul convorbirilor telefonice, scrisorilor, emailurilor, reuniunilor etc. pentru ca grupurile de interese să transmită informația importantă pentru a influența deciziile) și *lobbyingul extern* (care se manifestă prin mobilizarea persoanelor a căror opinie contează).

Un politician, urmându-și scopul egoist de a câștiga imagine pentru a fi reales, va fi cu mult mai deschis să discute așa subiecte plictisitoare ca drepturile refugiaților din Africa cu un ambasador al bunăvoinței din partea ONU, o vedetă ca Angelina Jolie sau Iker Casillas ori Zinedine Zidane, decât cu alte grupuri care pledează pentru aceeași cauză. Astfel pentru a face un transfer de imagine, politicianul își va face timp ca să le asculte propunerile.

Un număr important de persoane celebre ca Davin Beckham, Orlando Bloom, Jackie Chan, Ricky Martin, Leo Messi, Katy Perry, Serena Williams, Liam Neson, Novak Djokovic sunt ambasadori ai bunăvoinței și promovează interesele UNICEF.

Datorită asimetriei dintre capacitatea de procesare a informației și resursele politicianului versus cele ale grupului de interes apare și necesitatea informației suplimentare. Această informație este utilă pentru a crea un produs decizional de o înaltă calitate. Pentru a acoperi această nevoie lobbyistul poate recurge la unele tehnici de influențare a decidentului.

Cotizațiile pentru campania electorală a politicianului îl face pe acesta să fie mai deschis comunicării cu lobbyistul. Teoria darului elaborată de antropologul francez Marcel Mauss funcționează și în acest caz. Cercetătorul studiind o serie de culturi din Polinezia ajunge la concluzia că oferirea unui dar îl face pe cel ce îl primește să fie obligat să ofere la rândul său ceva. Această obligativitate la nivel subtil îl face pe politician sau birocrat să asculte cererile unui lobist.

Folosind tehnicile persuasiunii, lobbyistul își poate crește șansele ca decizia să fie favorabilă grupului de interes pe care îl reprezintă. Deseori lobbistii sunt persoane pricepute într-ale comunicării și astfel reușesc să stabilească un contact mai strâns cu cei pe care doresc să îi influențeze.

O altă metodă de influențare sunt campaniile de scriere de scrisori. În anii 70 și 80 ai secolului al XX-lea, industria tutunului din Statele Unite ale Americii mobiliza prin intermediul unor circulare interne, proprii angajați pentru a scrie scrisori legislatorilor americani cu scopul de a se opune noii

inderdicții de a opri fumatul în avion. Cu toate că în prezent interzicerea fumatului în avion este o normalitate schimbarea s-a produs cu mult greu. Ca sugestie aceste scrisori trebuiau scrise din nume propriu, fără a folosi hârtia cu logourile companiilor producătoare de țigarete. În aceste scrisori cetățenii trebuiau să își manifeste dezacordul față de decizia de interzicere a fumatului în avion. Succesul acestei campanii de lobbying s-a demonstrat prin faptul că această strategie de influențare a reușit să amâne o legislație mai restrictivă împotriva fumatului timp de 20 de ani.

În Republica Moldova în urma dorinței de a schimba „Regulamentul privind ocuparea funcției de director” de către Ministerul Educației, tinerii s-au mobilizat pentru a trimite scrisori cu dezacordul lor la minister. Cu toate acestea, caracteristicile esențiale ale acestei forme de presiune, caracterul personal al scrisorii și caracterul secret al organizării a făcut ca tentativa de presiune să fie desconspirată.

Strângerea de semnături poate fi și ea organizată de către un grup de interese pentru a exercita o influență asupra politicului. Dacă în trecut semnăturile trebuiau colectate manual, internetul a venit să ușureze această muncă. Acest fapt a făcut ca în statele cu o tradiție democratică mai săracă, colectarea semnăturilor prin intermediul internetului este percepută ca fiind neserioasă. În SUA avem exemple când 57 000 de semnături virtuale au dus la schimbarea legislației în Florida sau 2 milioane de semnături au dus la începerea procesului împotriva lui George Zimmerman cunoscut pentru faptul că ar fi împușcat un adolescent de culoare. Spre deosebire de România, unde o serie de hotărâri și legi ca „legea antilegionară” 217/2015 au generat petiții online, în Republica Moldova această tactică se folosește mai rar fapt ce demonstrează un nivel mai scăzut al nivelului de democratizare și a implicării cetățenești.

Crearea și finanțarea unor grupuri și asociații pot fi folosite pentru a influența deciziile politicianilor. În timpul campaniei de lobbying a industriei tutunului au fost create așa asociații ca *Smokers' Rights Alliance*, *Comitee for Airplane Passengers' Rights*. Toate organizațiile non-guvernamentale sunt reprezentanțe ale unor grupuri de interese. În dependență de finanțator acestea pot sau nu să aducă servicii omului, familiei, mediului înconjurător sau statului, să conducă sau nu spre dezvoltarea capacităților umane, înălțării culturale și educaționale. În Federația Rusă, organizațiile non-guvernamentale care se implică în activități politice și sunt finanțate din exterior conform legii din 2012 sunt obligate să se declare ca și „agenți străini”. Acest calificativ le face susceptibile la controale financiare adiționale, iar pozițiile pe care le iau sunt însoțite de informația că provin din partea unui agent străin. Criticii

acestei legi menționează că în mentalul colectiv rusesc, ce păstrează încă puternic reminiscențe ale războiului rece, acest termen „agent străin” duce la discreditarea sau cel puțin la suspiciunea privind sursa emitentă de informație.

Fenomenul lobbyingului este mai des întâlnit în statele cu o tradiție în democrație. Occidentul caracterizat de meticulozitatea sa, cu un spirit puritan, axat pe economic și pe materie reușește să genereze acest fenomen. În Statele Unite ale Americii și în statele Europei de vest se investesc sume mari de bani pentru a influența deciziile politicienilor și ale birocratilor.

În UE, cei 15 000 de lobiști și cele 1400 firme și grupuri de interes, aveau cheltuieli estimative în 2006 peste 90 de milioane de euro [1, p. 44]. Harris listează industria lobbismului (compusă din programele de responsabilitate socială, presiunea politică, activitatea grupurilor de interes, analiza actorilor implicați, consilierea legislatorilor ș.a.) din UE ca valorând 4 miliarde de lire sterline pe an [4, p. 987].

Prezența banilor în politică a generat mereu controverse. Banii în esența lor nu sunt o problemă, scopurile căror aceștia servesc și cum sunt percepuți reprezintă o problemă. Introducerea banilor ca agent liant între cei care au interes îi face pe cei mai potenți financiar să influențeze mai mult deciziile adoptate. Cantitatea banilor este direct proporțională cu capacitatea de influență astfel creându-se premisele ca cei cu posibilități financiare moderate să fie subreprezențați. La nivel european lobbismul poate fi împărțit astfel: 10% organizații non-guvernamentale, syndicate, organizații de sănătate publică și grupări ecologice, 20% reprezintă interesele regiunilor, orașelor și instituțiilor internaționale și 70% reprezintă interesele corporațiilor.

Problema este că având un singur scop – profitul, corporațiile pot influența acțiuni în detrimentul omului, a sănătății, a educației și a nivelului lui de fericire. Ca și exemplu poate fi situația industriei petrolului din SUA. Candidatul pentru a obține nominarea din partea Partidului Democrat la alegerile prezidențiale din SUA Bernie Sanders, citând din Oil Change International, afirmă că cele 153 de milioane de dolari, investite de companiile petroliere anual în lobbying le aduc subsidii guvernamentale de 20.9 miliarde de dolari pe an. Putem vedea astfel cum banii contribuabililor americani, în loc să asigure, educație, sistem medical, infrastructură, ajung în cifrele de profit ale unor companii.

În concluzie putem spune că trecerea de la sistemul autoritar sovietic la democrație a făcut ca Republica Moldova să se confrunte cu fenomene care în Occident au cunoscut o evoluție după cel de-al Doilea Război Mondial. Cu toate că lobbyingul în sine nu are nici valoare pozitivă nici negativă, în

dependență de scopurile stabilite de grupul de interes, acesta poate să fie sau nu benefic omului.

Statistica Uniunii Europene demonstrează că două treimi din totalitatea acțiunilor de lobbying sunt comandate și finanțate de către corporații, ceea ce crește riscul ca schimbările produse să nu fie în interesul omului, dar în interesul generării profitului pentru un grup restrâns.

Astfel de acțiuni generează îngrijorare asupra fenomenului și indică necesitatea legiferării lobbyingului ca fenomen și a monitorizării mai atentă a organizațiilor finanțate din exterior. Creșterea profesionalismului forului legislativ și a reprezentării din cât mai multe domenii de activitate, o mai bună colaborare cu înaltele foruri științifice, ca Academia de Știință a Moldovei, ar putea reduce influența pe care o pot avea lobbistii străini de interesele noastre naționale.

Crearea cadrului legislativ specific va ajuta la limitarea influenței grupurilor de interese neconforme intereselor naționale și ale cetățenilor Republicii Moldova. Folosirea exemplului Lituaniei, Poloniei în domeniul reglementării legislative, introducerea registrului lobbistilor va crea mecanisme care vor asigura controlul asupra acestui nou fenomen în spațiul est-european. Autoreglementarea, la care insistă marii lobbisti și-a demonstrat ineficiența. Faptul că Uniunea Europeană a trecut în 2008 de la autoreglementare la crearea de legi pentru a controla fenomenul a demonstrat că lipsa unui cadru valoric mondial, unde omul să fie valoarea supremă, face ca anumite persoane să abuzeze de ceilalți pentru a obține beneficii.

Pentru a putea combate lobbismul negativ și a-l potența pe cel pozitiv este necesar creșterea nivelului de transparență în cadrul procesului administrativ și legislativ. Totodată este necesar un acces mai ușor la factorii de decizie. Transparența ar face ca partiazii anumitor interese să poată lua poziție față de schimbări. Reducerea nivelului de transparență din cadrul Parlamentului prin lichidarea sistemului de transmisiune în direct al ședințelor și a interzicerii accesului jurnaliștilor în sala de plen al parlamentului reconstruit după violențele din aprilie 2009, ridică suspiciune asupra reprezentanților acestei instituții, atât de importantă pentru democrație.

Birocrații și politicienii pot fi mai discreți datorită contractelor politice sau a fricii de a pierde posturi sau voturi, în timp ce lobbistii sunt vocali. Cei din urmă nu pot fi reduși la tăcere așa ușor ce face ca să se obțină ceva puncte din agenda lor.

Pentru a contrabalansa influența pe care o au „peștii cei mari”, „peștii cei mici” au ca soluție unirea. Aceste mecanisme pot fi observate peste tot

în natură. Pentru a se proteja de prădători și a prospera o serie de animale sunt organizate în grupuri. Multitudinea de sardine dintr-un banc le asigură un grad mai înalt de siguranță împotriva prădătorilor mai mari. Exemple similare pot fi observate și la antilope, bivoli și insecte ca și furnicile ori albinele. Cercetarea atentă și înțelegerea legilor naturii și a universului, ar oferi soluții pentru problemele cu care se confruntă în prezent umanitatea.

Așezarea Republicii Moldova la intersecția a două falii civilizaționale, aparținând etnic și cultural Neamului românesc, dar și cu o influență politică și ideologică din est datorită trecutului sovietic, face mai susceptibili ca cetățenii și politicienii acesteia să fie ținta unor campanii organizate de presiune politică. Cunoașterea mecanismelor de influențare va oferi metode de protecție împotriva presiunii dăunătoare.

Referințe bibliografice:

1. Varela, D., *Guvernarea Uniunii Europene*, Iași, 2008, 219 p.
2. Hojnacki, M., Kimball, D., C., *Organized Interests and the Decision of Whom to Lobby in Congress*, *The American Political Science Review*, Vol. 92, No. 4 (Dec., 1998), pp. 775-790.
3. Lopipero, P., Apollonio, D., E., Bero, L., A., *Interest Groups, Lobbying, and Deception: The Tobacco Industry and Airline Smoking*, *Political Science Quarterly*, Vol. 122, No. 4 (Winter, 2007/2008), pp. 635-656.
4. Harris, P., *Political Lobbying Commentary*, *Psychology & Marketing*, Vol. 19, No. 12 (Dec., 2002), pp. 987-992.
5. Lane, R., E., *Notes on the Theory of the Lobby*, *The Western Political Quarterly*, Vol. 2, No. 1 (Mar., 1949), pp. 154-162.
6. Harstad, B., Svensson, J., *Bribes, Lobbying, and Development*, *The American Political Science Review*, Vol. 105, No. 1 (Feb., 2011), pp. 46-63.
7. Miller, C. C. J. M., Köppl, P., *Perspectives, practices and prospects of public affairs in Central and Eastern Europe: a lobbying future anchored in an institutional context*, *Journal of Public Affairs*, Vol. 14, No. 1 (2014), pp. 4-17.
8. Varzari, P., *Instituții și procese politice (Suport de curs)*, ICJP, Chișinău, 2016, 182 p.
9. Sprincean, S., *Domeniile de activitate ale grupurilor de presiune din Republica Moldova*, *MOLDOSCOPIE. Revistă științifică trimestrială*, Chișinău: USM, nr. XII, 1999, p. 168-183.

EXERCISING THE RIGHT TO VOTE IN THE GENERAL MEETING OF A LIMITED LIABILITY COMPANY

BÎRCA VICTOR

Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM

Introduction. In the relevant literature, regarding the right to vote in the general assembly, in a general way, their most important legal aspects have been brought out.

The problem of the judicial nature of exercising the right to vote is the object of much important research, with generally contradictory approaches.

Under the imprint of the company-contract theory, the vote is initially understood as an absolute subjective right of the shareholders.

So, the right to vote is the specific instrument through which shareholders have the opportunity to be actively involved in the company management, and it is defined in the doctrine as “the prerogative enjoyed by a person referred to as an associate, to express his/her option on the issues discussed in the meeting of the general assembly, by approving or rejecting the issues debated or by expressing a choice.” [1]

The right to vote has been considered “an essential right, of social nature, in the absence of which the shareholder is not able to exercise the right of supervision and control of the administration of the company.” [2]

As regarding the convocation, the obligations of the administrators, in their charge falls the convocation of the general assembly at the registered office at least once a year or whenever necessary. It may require a general meeting, indicating the purpose of this convocation, an associate or a number of shareholders representing at least a fourth of the joint stock.

The decisions of the shareholders are taken in a general meeting, the convocation will be in the form prescribed in the memorandum and in the absence of special provisions, by registered mail at least 10 days before the day fixed for holding it, indicating the agenda.

The exercise of voting rights is made by power of attorney or in person. This may be suspended for an associate during the deliberations of the associate meetings regarding his contribution in nature or to the legal documents concluded between him and society.

According to the provision of article 191 paragraph (2) it refers to the fact that through the articles of the association it can be established the exercise of the voting rights by correspondence but not otherwise stated regarding the concrete procedure of the meeting.

It has been appreciated in the relevant literature, that the adoption of the procedure of voting by correspondence excludes the shareholders' convening procedure, the decision on holding the meeting in this way belonging to the administrators or members holding a quarter of the share capital. By comparison with the current regulations, through the provision of Article 191 paragraph (2) we consider that the circumstances referred to its assembly to take place by correspondence.

The convocation is predestined to ensure the participation of all, even direct, that is why you must give chance to the shareholders who wish to express their views.

As a result the convocation at the registered office according to the provision of the article 195 paragraph (1).

The legislator has established that through this provision was reinforced the character *intuitu personae* of the limited liability company that associations cannot remove.

Also the legislator understood that if the assembly is legally constituted he cannot make a valid decision due to non-required majority, the assembly convened again to decide the agenda whatever the number of shareholders and the share capital represented by the associations present there.

Given the current formulation, it is argued, in the absence of an express provision, that the decision shall be taken by simple majority of the shareholders and shares being combated the possibility that this second convocation to take decisions by the majority of shares; aiming to agree with the latter view, once the legislator did not put their mark on the minimum threshold or double majority, as long as he used the expression „whatever the number of shareholders and the share capital represented” [3] coveting the unlocking of the decision-making process and making a decision.

It is particularly interesting to follow the emphasis that it is not possible to provide during first convocation the date of the second meeting, the legal provision expressly providing that „the assembly convened again, „can decide.

In the system of corporate law have been expressed several opinions on this subject discussed more often both at national and at international level. Some great authors and practitioners in the companies' field quoted in the paper have shared common views regarding the approached topic, so consider that:

Administrators may be appointed through the company articles of association and by absolute majority vote of shareholders representing share capital and the revocation is differentiated, depending on their appointment.

If they have been appointed by agreement of society it requires the vote of all shareholders, and the dismissal of an appointed administrator named through the articles of incorporation represents the decision of modifying the articles of incorporation, and if they were elected afterwards, they can be revoked by the shareholders assembly through the vote of the absolute majority of the joint stock.”

From the point of view of theorists and practitioners, there must, under the principle invoked *specialia generalibus derogant*, to accept that the legislator sought on the administrator to establish a regime defined in terms of the provision of article 192, paragraph (2).

Jurisprudence law has brought more details of the exercise of voting rights in the general assembly to limited liability companies. In the limited liability companies is governed only the shareholders assembly opposed to joint stock company.

Regarding the limited liability company, the Law No.31/1990 is limited to only provide the right of each shareholder to cast their vote in meetings of members in proportion to its participation in the share capital, without referring expressly to its ability to exercise this right by power of attorney.

According to article 191 paragraph (2) of the law, according to which „The articles of association may stipulate that voting can be done by correspondence”[4] results that the shareholders will establish in the act of incorporation clauses on concrete ways to exercise voting rights, thus including representation.

When the third person receives a power of attorney, which states explicitly the wording of the vote, the will of the shareholder is genuine.

Neither our interpretation, nor the others offered doctrine fully helps in the full solution and solving of the situations that address the entire spectrum of issues arising in the work of the limited liability company, in many cases does not reach an agreement, but contrary opposed to legal action by dissolution. The courts in the absence of express provisions and the grounds that members will not replace it the court does not consider plausible the actions which aspire to exercise a control of the opportunity to prevent excess majority or minority.

We consider that the legislator’s use of the expression „whatever the number of shareholders and the part of the joint stock represented” must be regarded in the way that in this hypothesis giving up the double majority rule and makes it easier to take a decision and to avoid the blockage which is imposed through the article 192 paragraph 2. Because we are talking about taking a decision which does not involve the modification, but about aspects regarding the current activity, the legislator considered as priority

taking a decision for the functioning of the society. The interpretation we approach is in the way that at a second meeting there will be a vote and there will be a decision taken on account of the number of votes according to article 193 paragraph 1.

The shareholders vote in their interests and carry this through the prosperity of the company; they undoubtedly take a decision that satisfies their interests. Given this reality, it was understood that a decision is in accordance with the social interest because it is adopted by the assembly of the shareholders and the shareholders adopt it because it conforms to their interest and we believe that the social interest and the interest of shareholders are obviously confused.

The overlap is not perfect, however, there are situations when the limited liability company's interest is ignored. It has been demonstrated that such a conclusion is clear if there would be no conflict of interest, when the decision is taken unanimously, all agreeing that the decision is not taken in disregard of the limited liability company's interest. This is consistent in terms of shareholders who have no way of challenging the judgment once you have such an interest, voting in its favour, but distancing us from individual members and going to the elements that define limited liability companies, we find that there is a social interest, this interest can be protected from the administrators despite the unanimity voting members, who sometimes do not have the same view.

Voting will remain a function whose exercise should follow strictly the best interests of the limited liability company in general meeting for the recognition of greater freedom in the exercise of its associates within the boundaries of good faith.

There will be attached to the minutes, the documents relating to the convocation, the written documents through which the correspondence vote was conducted and the power of attorney if there is the case, after which it will be signed by all members present there. The enforceability of the decision towards the shareholders is not conditioned to by its publication in the Official Monitor.

The decision must take the form of the document under private signature even in the situation when on the agenda was the approval of the sale of a property and a person was designated to represent the company.

The conclusions and the ideas developed during the research, will be redesigned and refined in a new research because, as presented, the subject matter is not exhausted.

Referințe bibliografice:

1. Cristian Duțescu, Drepturile acționarilor (București, Ed. Lumina Lex, 2006),
2. C.Predoiu în St.D.Cârpenaru et al., Legea societăților comerciale.Comentariu pe articole (București, Ed. C.H. Beck, 2006),
3. Macovei, N.-R. Dominte, R.D.C. nr.10/2006, Implicațiile principiului libertății convențiilor în exercitarea dreptului de vot în societatea cu răspundere limitată.
4. Genoiu Iliora, Raportul juridic (București, C. H. Beck, 2007).

NOȚIUNI GENERALE PRIVIND ACTUL ADMINISTRATIV FISCAL

BLAȘCU OLESEA

Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM

Mijloacele de acțiune ale autorităților administrației publice sunt formele concrete prin care administrația publică își îndeplinește misiunea de organizare a aplicării și de aplicare în concret a legii, precum și de prestare, respectiv organizare a prestării serviciilor publice [1, p.1].

În activitatea sa, organele fiscale, ca parte componentă a organelor administrative de stat, emit acte juridice specifice, care îmbracă forma de acte administrativ fiscale.

Legislația Republicii Moldova și nici doctrina nu oferă o noțiune a ceea ce reprezintă actele administrativ fiscale. În acest context ne-am propus ca prototip de cercetare legislația României în acest domeniu.

Potrivit Codului de Procedură Fiscală al României art. 1 pct. 1 definește noțiunea de de act administrativ fiscal și reglementează: „Actul administrativ fiscal - actul emis de organul fiscal în exercitarea atribuțiilor de administrare a impozitelor, taxelor și contribuțiilor sociale, pentru stabilirea unei situații individuale și în scopul de a produce efecte juridice față de cel căruia îi este adresat” [2].

Simpla denumire de acte administrative fiscale ne conduce la idea că în încercarea de definire a lor este necesar să pornim de la noțiunea de act administrativ.

Noțiunea „act administrativ” este reglementată în art. 2 din Legea contenciosului administrativ care prevede că *actul administrativ este o manifestare juridică unilaterală de voință, cu caracter normativ sau individual, din partea unei autorități publice în vederea organizării executării sau executării în concret a legii* [3].

O definiție mai amplă în acest sens o oferă Curtea Supremă de Justiție în Hotărârea nr. 10 din 30.10.2009 pct. 2 prin care explică că ținând seama de prevederile Legii contenciosului administrativ și de Rezoluția (77) 31 Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei „Cu privire la protecția individului față de actele autorităților administrative”, adoptată de la 28 septembrie 1997, *actul administrativ poate fi definit ca fiind un act unilateral, cu caracter normativ sau individual, adoptat sau emis de către o autoritate publică sau de o persoană privată împuternicită prin lege sau printr-un act administrativ, în mod unilateral, în baza și în vederea exercitării legii, pentru nașterea, modificarea sau stingerea unor raporturi juridice de drept administrative* [4].

Prof. A. Iorgovan definește actul administrativ ca *acea formă juridică principală a activității organelor administrației publice, care constă într-o manifestare unilaterală și expresă de voință de a da naștere, a modifica și a stinge drepturi și obligații, în realizarea puterii publice, sub controlul principiului de legalitate al instanțelor judecătorești* [5, p.24].

Această manifestare unilaterală de voință, chiar dacă apare în contextul realizării puterii publice, presupune asigurarea unui echilibru ce implică respectarea intereselor private legitime, a drepturilor conferite de lege destinatarului actului administrativ fiscal, precum și asigurarea condițiilor necesare exercitării de către instanțele judecătorești a controlului de legalitate a actului administrativ. În acest context, natura unilaterală a actului administrativ fiscal are ca rezultată reglementarea condițiilor de emiteră, comunicare, precum și a modalităților de asigurare a opozabilității acestuia [6, p.8].

Un alt aspect important de subliniat se referă la faptul că, potrivit legiuitorului român, actul administrativ fiscal emană de la organul fiscal [2, art.41], care este definit în art.129 alin.(1) Cod Fiscal al RM: *”Organ fiscal – autoritate a Serviciului Fiscal de Stat: Inspectoratul Fiscal Principal de Stat de pe lângă Ministerul Finanțelor, inspectoratul fiscal de stat teritorial și/sau inspectoratul fiscal de stat specializat aflate în subordonarea Inspectoratului Fiscal Principal de Stat de pe lângă Ministerul Finanțelor. Noțiunea „inspectoratul fiscal de stat teritorial” este identică cu noțiunea „organ fiscal teritorial”. Iar din prevederile art. 133 intitulat „Atribuțiile organului fiscal” desprindem că în activitatea sa organul fiscal este obligat să emită acte administrative* [7].

Faptul că actele administrativ fiscale sunt emise de către organele fiscale întărește dubla funcție a acestora de acte administrative și fiscale, în același timp [8, p.67].

Pentru a face o concluzie în vederea determinării noțiunii de act administrativ fiscal vom face trimitere la definiția formulată de Adrian Fanu-Moca, și anume: *Actul administrative fiscal este manifestarea de voință a organelor fiscale făcută în exercitarea funcției de administrare a creanțelor fiscale, în scopul de a produce efecte juridice, adică de a stabili, modifica sau stinge drepturi și obligații fiscale, a căror realizare este garantată prin posibilitatea de a recurge la forța de constrângere a statului, în condițiile prevăzute de dreptul pozitiv* [9, p. 108].

Din definiția sus-menționată desprindem următoarele *trăsături caracteristice ale actului administrativ fiscal*:

- *Actul administrativ fiscal reprezintă o manifestare unilaterală de voință a emitentului său*. Această particularitate a actului administrativ fiscal este importantă din perspectiva delimitării actelor administrative de faptele administrative. Una dintre cele mai importante consecințe ale acestei delimitări vizează dreptul contribuabilului de a contesta actele administrative fiscale [10, p. 116].

- *Actul administrativ fiscal este emis în regim de putere publică*, el fiind emanația voinței organului fiscal ca subiect în raporturi juridice ce presupun exercițiul autorității publice. Din această trăsătură derivă obligativitatea actelor administrative fiscale și executarea lor din oficiu [9, p. 109].

- *Actul administrativ fiscal are un regim juridic specific*, fiind emis în cadrul unei proceduri legale de administrare a creanțelor fiscale evocă, pe de o parte, faptul că organul fiscal acționează în chiar îndeplinirea menirii sale, adică în cadrul oricăror etape ale diferitelor proceduri de administrare fiscală stabilite de legea procedural-fiscală, iar pe de altă parte, că se va supune exigențelor procedurale pe care legea le prescrie pentru procedura de administrare specifică în cadrul căreia este emis. Această trăsătură ne facilitează deosebirea actului administrativ fiscal atât față de noțiunea gen a actului administrativ de autoritate, cât și față de alte categorii de acte unilaterale emise de celelalte autorități publice.[10, p. 193-194; 9, p. 109]

- *Actul administrativ fiscal este un izvor formal specific al raportului juridic fiscal*, în sensul că este întotdeauna emis *în legătură cu nașterea, modificarea sau stingerea unor raporturi juridice fiscale*, evidențiază scopul specific pentru care această specie de act administrativ este emis, sau dimpotrivă, în cazul în care nu este emis împiedică producerea efectelor pe care legea le prevede în privința relațiilor sociale pentru a deveni exact raportul juridic fiscal pe care aceasta îl prevede, astfel încât devine necesară urmarea căii contenciosului administrativ fiscal pentru a obține un asemenea efect [10, p. 194; 11, p. 63].

- *Actul administrativ fiscal este o specie de act administrativ*, care evocă o serie de noțiuni conceptual câștigate în dreptul administrativ și unanim acceptate, nemaifiind nevoie deci să evidențiem separat în cadrul definiției actului administrativ fiscal că este o manifestare de voință în scopul de a produce efecte juridice, unilaterală și în regim de putere publică, emis sub controlul de legalitate al instanțelor judecătorești [12, p. 117-118; 10, p.193].

- *Actul administrativ fiscal are un pregnant conținut patrimonial*. Adeseori, în literatura de specialitate s-a arătat faptul că dreptul finanțelor publice s-a desprins din dreptul administrativ preluând componenta patrimonială a acestora, ceea ce determină și diferența fundamentală ce apare între actele administrative și cele administrative fiscale. Primele au, în principiu, caracter nepatrimonial, în timp ce celelalte, dimpotrivă, au un pronunțat caracter patrimonial [8, p. 67-68].

Pentru a fi valabil actul administrativ fiscal trebuie să îndeplinească cumulativ patru condiții.

Reieșind din faptul că legislația Republicii Moldova nu reglementează expres condițiile de valabilitate ale actului administrativ fiscal, vom face referință la condițiile de valabilitate ale actului administrativ de autoritate stabilite de prof. I. Santai, în ipoteza că acestea pot fi aplicate actului administrativ fiscal:

- actul să fie emis de organul competent și în limitele competenței sale;
- actul să fie emis în forma și cu procedura prevăzute de lege;
- conținutul actului să fie conform normelor legale;
- actul să corespundă scopului legii [13, p.47].

Actul să fie emis de organul competent și în limitele competenței sale.

Pentru a fi valid, actul administrativ fiscal trebuie să fie emis cu respectarea competenței organului fiscal. În acest sens, art. 129 alin. (1) Cod Fiscal în definiția dată organului fiscal specifică că autoritatea Serviciului Fiscal de Stat are următoarea structură și competență: Inspectoratul Fiscal Principal de Stat de pe lângă Ministerul Finanțelor, inspectoratul fiscal de stat teritorial și/sau inspectoratul fiscal de stat specializat. O altă prevedere legală, ce ține să evidențieze competența teritorială a organelor fiscale se regăsește în art.8 alin. (2) lit. b): Contribuabilul este obligat să se pună la evidență la organul fiscal în a cărui rază își are sediul stabilit în documentele de constituire (înregistrare) și să primească certificatul de atribuire a codului fiscal. În Instrucțiunea privind evidența contribuabililor este specificat suplimentar că evidența subdiviziunilor fără statut de persoană juridică amplasate în altă parte decât sediul contribuabilului din care face parte este ținută de către inspectoratul fiscal de stat teritorial la

care persoana este înregistrată, prin atribuirea fiecărei subdiviziuni a codului acesteia [14, pct. 6].

Potrivit pct.56 al Instrucțiunii cu privire la evidența contribuabililor în cazul în care contribuabilul este calificat ca „contribuabil mare”, inspectoratul fiscal de stat teritorial va transmite dosarul contribuabilului Direcției Generale Administrarea Marilor Contribuabili a IFPS, care după primirea dosarului va fi responsabilă de executarea prevederilor capitolelor IV, V, VI, VII și VIII ale prezentei Instrucțiuni.

În scopul completării celor menționate specificăm Ordinul IFPS nr. 267 din 14.04.2011 care prevede că agenții economici – mari contribuabili, selectați potrivit criteriilor prevăzute în anexă, sunt administrați de Direcția marilor contribuabili a Inspectoratului Fiscal Principal de Stat [15, pct .4].

Transferul competenței teritoriale a organului fiscal are loc în condițiile legii, în baza acordului dintre contribuabil și organul fiscal teritorial competent.

Actul să fie emis în forma și cu procedura prevăzute de lege. Raportat la aspecte de formă, se aplică regula formei scrise, condiție cerută *ad validitatem*, actul administrativ fiscal având caracter autentic [16, p. 268].

Codul de Procedură Fiscală al României în art.43 alin. (1) prevede că actul administrativ fiscal se emite în scris, pe suport hârtie sau în formă electronică.

Conținutul actului să fie conform normelor legale. Alin. (2) al aceluiași articol reglementează elementele obligatorii ale conținutului actului administrative fiscal:

- denumirea organului fiscal emitent;
- data la care a fost emis și data de la care își produce efectele;
- datele de identificare a contribuabilului sau a persoanei împuternicite de contribuabil, după caz;
- obiectul actului administrativ fiscal;
- motivele de fapt;
- temeiul de drept;
- numele persoanelor împuternicite ale organului fiscal, potrivit legii;
- semnătura persoanelor împuternicite ale organului fiscal, potrivit legii, precum și ștampila organului fiscal emitent;
- posibilitatea de a fi contestat, termenul de depunere a contestației și organul fiscal la care se depune contestația;
- mențiuni privind audierea contribuabilului.

Lipsa cel puțin a unui element sus-menționat atrage nulitatea actului.

Comunicarea actelor administrativ fiscale. În tradiția legislativă în materie procesual-fiscală, comunicarea se face prin remitere sub semnătură, prin scrisoare recomandată cu confirmare de primire, prin alte mijloace și prin publicitate [17, p. 24].

Codul Fiscal al RM nu reglementează modalitățile de comunicare a actelor administrativ fiscale, de aceea vom face referire la prevederile art.47 Cod de procedură fiscală al României, care considerăm că prezintă o abordare exhaustivă: ” (2) *Actul administrativ fiscal emis pe suport hârtie se comunică contribuabilului/plătitorului ori împuternicitului acestora, la domiciliul fiscal, direct, dacă se asigură primirea sub semnătură a actului administrativ fiscal, sau prin poștă, cu scrisoare recomandată cu confirmare de primire.*(3) *Actul administrativ fiscal emis în formă electronică se comunică prin mijloace electronice de transmitere la distanță ori de câte ori contribuabilul/plătitorul a optat pentru această modalitate de emițere și de comunicare.* (4). *În cazul în care comunicarea potrivit alin. (2) sau (3), după caz, nu a fost posibilă, aceasta se realizează prin publicitate. „Actul administrativ fiscal produce efecte din momentul în care este comunicat contribuabilului. Cu titlu de exemplu putem da prevederile art. 252 alin.(1) Cod Fiscal al RM.” Persoana vizată în decizia asupra cazului de încălcare fiscală urmează să o execute în termen de 30 de zile din data pronunțării.”*

Efectuarea comunicării actului administrativ fiscal este deosebit de importantă întrucât, în caz contrar actul nu îi este opozabil contribuabilului. De asemenea, data de la care se face comunicarea actului reprezintă data de la care organul fiscal poate pretinde executarea creanței stabilite în sarcina contribuabilului chiar prin cuprinsul actului administrative fiscal [8, p.69].

Actul să corespundă scopului legii. Scopul unui act administrativ fiscal nu poate fi decât concordant cu scopul general al legislației fiscale, și anume acela de a realiza o impunere legală și echitabilă. Orice act administrativ care se află în disonanță cu scopul legii este un act ilegal, ceea ce atrage nulitatea acestuia, cu sancționarea funcționarului vinovat în cazul încălcării abuzive a atribuțiilor de serviciu [9, p.135].

În urma analizei efectuate supra venim cu următoarele propuneri de *lege ferenda*:

1. De completat art. 129 Cod Fiscal cu noțiunea de act administrativ fiscal în următoarea redactare: „Actul administrativ fiscal - actul emis de organul fiscal în exercitarea atribuțiilor de administrare a impozitelor, taxelor și contribuțiilor sociale, pentru stabilirea unei situații individuale și în scopul de a produce efecte juridice față de cel cărui îi este adresat?”

2. De introdus în Codul Fiscal în Titlul V *Administrarea fiscală* un *Capitol* cu denumirea *Actele emise de organele fiscale* cu prevederi ce s-ar referi la:

- a) forma și conținutul actului fiscal;
- b) comunicarea actului administrativ fiscal;
- c) opozabilitatea actului administrativ fiscal;
- d) nulitatea actului administrativ fiscal;
- e) anularea, desființarea sau modificarea actului administrativ fiscal
- f) îndreptarea erorilor materiale din actul administrativ fiscal.

Referințe bibliografice:

1. Dacian Dragoș, Ana Ranta, Elemente de drept administrative, Suport de curs universitar 2011/2012, file:///C:/Users/User2015/Downloads/ C-Actul-administrativ.pdf (**vizitat la 07.05.2016**)

2. Legea nr. 207/2015 privind Codul de procedură fiscală al României, Ultima actualizare : Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 50 din 27 octombrie 2015 https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/cod_procedura/Cod_Procedura_Fiscala_cu_norme_2016.htm (vizitat la 27.04.2016)

3. Legea nr. 793 din 10.02.2000 contenciosului administrative. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 57-58 din 18.05.2000

4. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova Cu privire la practica aplicării de către instanțele de contencios administrativ a unor prevederi ale Legii contenciosului administrativ nr.10 din 30.10.2009, Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2010, nr.7-8, p.4

5. Iorgovan Antonie, Tratat de drept administrative, vol.II, București: All Beck, 2002, 680 p.

6. Sărmășanu (Zidaru) Violeta. Crangă Cosmin, Modalități de emiteri și de comunicare a actelor administrative fiscale. adaptare la necesitățile societății modern, RFPC nr. 11-12/2014, p.8-13, http://discutii.mfinante.ro/static/10/Mfp/revista_nou/2014/Articol_RFPC_11_12_2014.pdf (vizitat la 27.04.2016)

7. Lege Codul Fiscal nr. 1163-XIII din 24.04.1997, republicat În: Monitorul Oficial al R. Moldova, ediție specială din 08.02.2007

8. Oneț Cristina. Procedura fiscală, București: Lumina Lex, 2006, 200 p.

9. Fanu-Moca, Adrian. Contenciosul fiscal, București: C.H.Beck, 2006, 458 p.

10. Dascălu, Daniel. Tratat de contencios fiscal, București: Hamangiu, 2014.

11. Șova, Dan. Drept fiscal, București: C.H.Beck, 2011, 368 p.

12. Dascălu, Daniel. Explicațiile teoretice și practice ale Codului de procedură fiscal, București: Rosetti, 2005, 581 p.

13. Santai, Ioan. Drept administrative și știința administrației, Cluj-Napoca: Risoprint, 2004, 484 p.

14. Ordinul IFPS nr.229 din 02.05.2012 Instrucțiunea cu privire la evidența contribuabililor. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 99-102 din 25.05.2012

15. Ordinul IFPS nr. 267 din 14.04.2011 cu privire la organizarea activității de administrare a marilor contribuabili agenții economici. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 70-73 din 29.04.2011

16. Costea, Ioana Maria. Curs de drept financiar, ed.a II-a, ed.Hamangiu, București, 2015, 314 p.

17. Costea, Ioana Maria. Comunicarea actelor administrativ fiscale. Aspecte particulare, Analele științifice ale Universității „Al. I. Cuza” Iași tomul LIX, Științe juridice, 2013, nr. 1, p.19-33, https://laws.uaic.ro/files/docs/articole/2013/volII/02_IoanaCostea2013.pdf (vizitat la 28.04.2016)

EVOLUȚIA CADRULUI NORMATIV AL SERVICIULUI VAMAL

BURUȘ VEACESLAV

Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM

Serviciile vamale ale statelor întregului glob joacă un rol esențial în lupta împotriva mărfurilor periculoase, traficului ilegal, fraudei, terorismului și criminalității organizate, facilitând în același timp comerțul internațional. Importanța rolului organului vamal al Republicii Moldova derivă expres din prevederile al.1 art. 16¹ al Legii privind organele securității statului nr. 619-XIII din 31.10.95, *Serviciul Vamal, fiind un organ specializat al puterii executive, contribuie, în limitele competenței sale, la asigurarea securității economice a statului, la combaterea terorismului internațional, a contrabandei, a traficului ilicit de droguri, armament și muniții* [1, art. 16¹, al.1].

Concomitent, art. 2 al legii menționate stabilește: *Cadrul juridic al activității organelor securității statului îl constituie **Constituția**, prezenta lege, alte acte legislative, decretele Președintelui Republicii Moldova și hotărârile Guvernului care reglementează relațiile în domeniul asigurării securității statului* [1, art. 2].

În acest context, menționăm că totalitatea actelor normative relevante activității Serviciului Vamal, ca și în cazul tuturor instituțiilor statului, au fost și sunt elaborate în strictă conformitate cu prevederile art. 7 al Constituției Republicii Moldova din 29 iulie 1994: *Constituția Republicii Moldova este Legea ei Supremă. Nici o lege și nici un alt act juridic care contravine prevederilor Constituției nu are putere juridică* [2, art. 7].

Sistemul vamal al Republicii Moldova în comparație cu sistemele vamale ale altor state europene, este unul relativ tânăr, acesta își are începuturile imediat după proclamarea independenței și suveranității țării noastre la 4 septembrie 1991, odată cu intrarea în vigoare a Decretului Președintelui nr.189 din 03.09.91, *Cu privire la subordonarea instituțiilor vamale situate pe teritoriul Republicii Moldova* [3]. Actul normativ dispunea trecerea tuturor structurilor vamale din teritoriul sub gestiunea Guvernului Republicii Moldova, compuse la acel moment din vama Ungheni, vama Leușeni și vama internă Chișinău.

Sistemul vamal s-a format în regim de urgență, în scurt timp fiind amenajate posturi de control vamal, angajat efectivul de inspectori vamali, care aveau o închipuire vagă despre specificul acestei activități, dar pe parcursul anilor au însușit alfabetul specialității și au devenit punctul de sprijin al verticalității organelor de control vamal. În anul 1992 birourile vamale Ungheni și Leușeni au fost reorganizate și create patru birouri vamale noi la frontiera cu România: Sculeni, Costești, Cahul și Giurgiulești. Tot în acest an au fost puse bazele activității a 22 puncte de control vamal la frontiera Republicii Moldova cu Ucraina, activitate legalizată prin semnarea la 20.03.93 a Acordului între Guvernul Republicii Moldova și Cabinetul de Miniștri al Ucrainei „Cu privire la punctele de trecere a frontierei vamale”[4].

Dacă e să facem o referință istorică, de la bun început, Ungheniul s-a pomenit situat la intersecția unor importante căi comerciale, printre care Marele Drum Comercial Tătăresc, care venea din nordul Europei la Limberg (astăzi Lvov) pe la Iași, trecea apoi Prutul pe la marginea de sud a actualului oraș Ungheni, plecând mai departe spre Chilia, Cetatea Albă și Crimeea. Datorită acestui fapt, primii domnitori ai Moldovei au decis să instituie în calea Drumului respectiv mai multe vămi, una dintre ele – vama domnească de la Țuțora pe Prut, localitate situată la marginea Ungheniului actual. Această vamă a existat până în secolul al XVI-lea, pierzându-și din importanță odată cu ocuparea sudului Moldovei (Bugeacului) de către tătari.

Au fost deschise însă alte vămi în apropierea Ungheniului: la Zagarancea și Sculeni. Ultima a reușit să se impună, mai ales în secolul al XVIII-lea. În septembrie 1812, după ce Moldova dintre Prut și Nistru devine parte integrantă a imperiului rus, vămii Sculeni, alături de Ackerman, Reni și Noua Suliță, i se conferă statutul de vamă de categoria I. Peste mai bine de un secol, la 28 mai 1823, urmare a împărțirii provinciei în două districte vamale, vama Sculeni devine și mai importantă. Hotarul districtului vamal Sculeni se întindea din regiunea Podolia până la linia de demarcație a județului Ismail, având în componența sa vămile: Leova,

Sculeni, Lipcani și Noua Suliță. La data de 20 iunie 1823 printr-un decret al Senatului, în Basarabia este înființată Direcția Vamală.

Apoi, în anul 1875, începe o nouă etapă în istoria vămii Ungheni, odată cu darea în exploatare a căii ferate Chișinău-Ungheni. La 1 iunie 1875, punctul vamal de prima categorie de la Sculeni a fost transferat la Ungheni, astfel că aceasta devine, în scurt timp, una dintre cele mai importante din Basarabia [5].

În anii 1918-1944, activitatea vămii Ungheni este suspendată. În perioada sovietică vama este redeschisă și începe a funcționa ca vamă de primă categorie, alături de alte 15 existente în tot spațiul sovietic.

În componența Uniunii Sovietice, autoritatea vamală de pe teritoriul RSSM se subordona direct Moscovei și activa în baza Codului Vamal al URSS din 1928.

Ulterior, prin Decretul Președintelui Sovietului Suprem al URSS din 5 mai 1964, intră în vigoare noul Cod Vamal al URSS.

În comparație cu Codul Vamal din 1928, acesta constituia un volum mai mic (120 de articole divizate în 3 capitole), însă normele erau mult mai concrete și clare. Prevederile noului cod întruneau expres drepturile și obligațiile organelor vamale, modalitatea trecerii peste frontiera vamală a URSS a mijloacelor de transport, mărfurilor, bagajului personal și trimiterilor poștale. La fel, era caracterizată noțiunea de contrabandă și elaborate bazele intentării examinării cauzelor de contrabandă și de încălcare a regulilor vamale.

Prin Decretul Președintelui Sovietului Suprem al URSS din 1971, este fortificată răspunderea administrativă pentru contrabanda cu valută, adică pe lângă confiscare se mai introduce și amenda.

Adoptarea Constituției URSS din 1977, a servit drept motiv de modificare unor norme vamale ce țin de trecerea peste frontiera vamală a valorilor culturale, bagajele de mână și în 1982 adoptarea noului tarif vamal al URSS [6, pag.24].

În anul 1991, după declararea independenței Republicii Moldova, pentru autoritatea vamală începe o nouă etapă istorică. În primii ani de activitate ai sistemului vamal al Republicii Moldova, s-a ciocnit cu multiple obstacole ce țineau de reforma financiară și reglementarea valutară, influența pieței externe, dezvoltarea și intensificarea operațiunilor de import – export-tranzit, facilitarea și întărirea relațiilor cu agenții economici etc. În această etapă a dezvoltării sale, accentul era pus în promovarea, pe toate căile, a politicii și legislației vamale, în asigurarea respectării reglementărilor vamale la trecerea mărfurilor, mijloacelor de transport și persoanelor peste frontiera vamală, în perceperea drepturilor de import-export și în controlul

și supravegherea vamală. Astfel, atenția vămii este axată pe rezolvarea problemelor de protecție a pieței interne și stimulare a dezvoltării economiei naționale, pe asigurarea securității economice a statului.

La 09.03.1993, prin Legea nr. 1320-XII este adoptat primul Cod Vamal al Republicii Moldova – actul legislativ de bază care reglementează principiile organizatorice și de activitate ale sistemului vamal.

Ulterior, reieșind din numeroasele procese de analiză, modificare și dezvoltare la 20 iulie 2000, prin Legea nr. 1149-XIV, a fost adoptată noua redacție a Codului vamal, redacție în vigoare până la etapa actuală [7].

Codul dat stabilește principiile juridice, economice și organizatorice ale activității vamale și este orientat spre apărarea suveranității și securității economice a Republicii Moldova.

În prezent cadrul normativ al activității vamale, pe lângă Codul Vamal, este constituit dintr-un șir de acte normative dintre care cele mai principale sunt: Codul Vamal al Republicii Moldova din 20.07.2000; Codul Fiscal al Republicii Moldova din 24.04.1997; Codul Contravențional al Republicii Moldova din 24.10.2008; Legea cu privire la tariful vamal, nr. 1380-XIII din 20.11.1997; Legea serviciului în organele vamale, nr. 1150-XIV din 20.07.2000; Legea cu privire la modul de introducere și scoatere a bunurilor de pe teritoriul Republicii Moldova de către persoane fizice, nr. 1569-XV din 20.12.2002; Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Regulamentului privind modul de declararea valorii în vamă a mărfurilor introduse pe teritoriul Republicii Moldova, nr. 600 din 14.05.2002; Hotărârea Guvernului Republicii Moldova despre aprobarea regulamentelor cu privire la aplicarea regimurilor vamale, nr. 207 din 26.02.2003; Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Nomenclatorului mărfurilor al Republicii Moldova, nr.54 din 26.01.2004; Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la reglementarea activității serviciilor în punctele de trecere și control la frontieră, nr. 1052 din 08.11.1999; Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la interacțiunea serviciilor, reglementarea percepției plăților și automatizarea sistemului de evidență la efectuarea controlului în punctele de trecere a frontierei de stat a Republicii Moldova, nr. 808 din 09.08.2000; Ordinul Serviciului Vamal nr. 346-O din 24.12.2009 referitor la aprobarea Normelor tehnice privind imprimarea, utilizarea și completarea declarației vamale în detaliu etc.

Legislația vamală a Republicii Moldova, în general, preia prevederile din legislația Uniunii Europene, însă există necesitatea excluderii contradicțiilor, simplificării, unificării și perfecționării acesteia. În prezent operațiunile vamale sunt foarte complicate și efectuarea acestora durează

foarte mult. De aceea se impune necesitatea armonizării legislației vamale cu standardele și regulile Uniunii Europene [8, pag. 7].

Creșterea potențialului economic al țării este influențat în mare parte de activitatea organelor vamale, de aceea activitatea vamală trebuie să se caracterizeze prin integritate, transparență și profesionalism. Persoanele, mărfurile și mijloacele de transport care trec frontiera vamală, sau ale căror regim vamal se modifică, sunt supuse operațiunilor vamale, și anume: vămuirea; perfectarea declarațiilor vamale; controlul mărfurilor și mijloacelor de transport; controlul corporal; controlul evidenței contabile; perceperea drepturilor de import și de export; alte acțiuni efectuate în domeniul vamal de către organul vamal [9, pag. 14].

Referindu-ne la cooperarea internațională putem specifica că din luna octombrie anul 1994 Republica Moldova a devenit membru cu drepturi depline a Organizației Mondiale a Vămilelor. La fel, de la proclamarea independenței până la etapa actuală Republica Moldova a aderat și realizează cu succes prevederile tratatelor internaționale (multilaterale și bilaterale) privind asistența administrativă reciprocă.

Este îmbucurător faptul că pe parcursul ultimilor ani de activitate organele vamale au înregistrat o dezvoltare continuă și stabilă, perfecționându-și formele de activitate, însușind tehnologii moderne, aplicate pe plan internațional. Rezultatul major al acestei perioade constă în faptul că Serviciul Vamal a obținut statut social important – instituție de asigurare a securității economice a Republicii Moldova.

Referințe bibliografice:

1. Legii privind organele securității statului nr. 619-XIII din 31.10.95;
2. Constituția Republicii Moldova din 29 iulie 1994;
3. Decretului Președintelui nr.189 din 03.09.91 „Cu privire la subordonarea instituțiilor vamale situate pe teritoriul Republicii Moldova”;
4. Acordul din 20.03.93 între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Ucrainei privind punctele de trecerea frontierei vamale //Tratate internaționale 22/65, 1999;
5. <http://www.expresul.com/2011/09/04/serviciul-vamal-al-republicii-moldova-la-20-de-ani/>
6. Основы таможенного дела, И. П. Фаминский, В. А. Орешкин, ПТА 1998.
7. Codul Vamal al Republicii Moldova din 20.07.2000;
8. Reglementări Vamale: Sistemul destinațiilor vamale din Republica 9.Moldova, Eduard Sîrbu și Viorel Melnic, Chișinău 2009;
10. Таможенное право в системе права, под редакцией проф. Вячеслава И. Чижовича и проф. Януша Мерксы, Варшава 2005.

DISCREDITAREA CONCURENTULUI – FORMĂ DE MANIFESTARE A CONCURENȚEI NELOIALE

CASTRAVEȚ DIANA

Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM

Societatea contemporană tinde spre atingerea celor mai înalte cote a perfecțiunii în orice domeniu, iar mediul concurențial nu este o excepție. Totuși, în pofida eforturilor depuse și a reglementărilor existente, necesitatea studiului privind concurența loială și neloială, îndeosebi a actelor ce determină apariția concurenței neloiale - este indiscutabilă, or, cunoașterea ariei faptelor de concurență neloială determină sporirea măsurilor de prevenire, eradicare și sancționare a acestora.

În ansamblu, concurența neloială este o formă a concurenței care survine atunci când activitatea comerciantului se realizează prin folosirea de procedee contrare legii, contrare uzanțelor oneste în activitatea economică.

Faptele de concurență neloială consfințite de legislația Republicii Moldova prin prisma Legii concurenței nr.183 din 11.07.2012 [1] (în continuare Legea 183/2012) sunt: Discreditarea concurenților; Instigarea la rezilierea contractului cu concurentul; Obținerea și/sau folosirea ilegală a secretului comercial; Deturnarea clientelei concurentului; Confuzia.

Dat fiind faptul că obiectul de studiu al prezentei lucrări îl reprezintă discreditarea ne vom opri asupra analizei acesteia. Astfel, o primă modalitate de manifestare a concurenței neloiale prevăzută de Legea nr.183/2012 este discreditarea. În art. 15 al Legii nr.183/2012, discreditarea este definită ca fiind: defăimarea sau punerea în pericol a reputației sau credibilității concurenților prin:

a) răspândirea de către o întreprindere a informațiilor false despre activitatea sa, despre produsele sale, menite să îi creeze o situație favorabilă în raport cu unii concurenți;

b) răspândirea de către o întreprindere a unor afirmații false despre activitatea unui concurent sau despre produsele acestuia, afirmații ce dăunează activității concurentului.

Potrivit *Dicționarului Explicativ al Limbii Române* (DEX) discreditarea presupune „acțiunea de a (se) discredita și rezultatul ei; pierdere a reputației, a creditului”.

În literatura de specialitate acțiunea de discreditare este numită denigrare. Potrivit unei opinii, denigrarea constă în adresarea unei discreditări față de o persoană sau un produs. [2]

Aceiași DEX ne oferă următoarea definiție a denigrării: „acțiunea de a denigra și rezultatul ei, ponegrire, defăimare, discreditare”. După cum observăm, potrivit DEX-ului termenul de „denigrare” îl cuprinde pe cel de „discreditare” și nu invers, respectiv deducem faptul că noțiunea de denigrare este una mai largă și o cuprinde în definiția sa și pe cea de discreditare.

Mai mult, legiuitorul în definiția enunțată mai sus egalează discreditarea cu defăimarea. Defăimare presupune acțiunea de a vorbi de rău despre cineva, a ponegri, a calomnia.

Considerăm că, în asemenea circumstanțe ar fi oportun de utilizat în Legea nr.183/2012 termenul de denigrare și nu de discreditare, dat fiind faptul că noțiunea de denigrare cuprinde atât noțiunea de discreditare cât și de defăimare.

Ca act de concurență neloială, discreditarea constă în afirmarea sau răspândirea, sub orice formă, în scop de concurență, de fapte privitoare la o altă întreprindere, de natură a-i prejudicia reputația. Răspândirea de informații răuvoitoare cu privire la persoana, întreprinderea sau produsele unui concurent ori la produsele unui grup determinat de concurenți îmbracă forma denigrării, ca act de concurență neloială. [3]

Într-o altă opinie, denigrarea se realizează prin actul de concurență neloială care constă în comunicarea sau răspândirea de afirmații depreciative sau comparative, făcute de autor (agent economic agresiv), în detrimentul unui competitor de pe piață, în scopul de a-i știrbi reputația sau de a-i discredita întreprinderea ori produsele.[4]

Este important să deosebim denigrarea de critică. Exercițarea dreptului la libera exprimare prin critică urmează a fi realizată în limite legale, în caz contrar fapta urmează a fi calificată ca denigrare. Astfel, critica este considerată admisibilă și legală în cazul în care aceasta este: obiectivă, neutră și motivată [5].

Menționăm că, discreditarea poate avea ca obiect: competența, onorabilitatea, activitatea comerciantului, caracteristicile produsului, marca acestuia, etc., și poate fi efectuată prin mai multe mijloace și anume prin **afirmații publice sau confidentiale** ori prin **omisiuni**.

În ansamblu, metodele de răspândire a afirmațiilor sunt diferite, de la expedierea diferitor scrisori, până la răspândirea a diverse informații cu elemente de discreditare prin ziare, reviste, alte surse mass-media, etc.

Spre exemplu, într-o cauză concretă potrivit plângerii depuse la sediul Consiliului Concurenței de către A.O. „X”, presupunând acțiuni de concurență neloială realizate de către A.O. „Y” și urmare a investigării cazului dat, în baza informațiilor acumulate, s-a constatat că, A.O. „Y” „a

realizat acțiuni de concurență neloială, manifestate **prin emiterea scrisorilor ce conțineau „pretențiile-tip”** în adresa mai multor agenți economici din Republica Moldova prin care s-a comunicat agenților economici proprietari/administratori de hoteluri din Republica Moldova precum că A.O. „Y” ar fi unica asociație obștească de gestiune colectivă a drepturilor patrimoniale de autor și conexe, având unicul **Aviz legal eliberat de către Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală a Republicii Moldova; și a „pretenției ultima avertizare”** în adresa tuturor agenților economici din Republica Moldova, prin intermediul cărora s-au răspândit afirmații false despre activitatea A.O. „X”, și anume că „nu ar fi avizată în calitate de organizație de gestiune colectivă și în opinia A.O. „Y”, ar activa ilegal, iar ca urmare „recomandă” utilizatorilor ce utilizează operele muzicale, care au încheiat și obținut licențe extinse pentru activitate de la A.O. „Y”, să returneze A.O. „X” toate facturile fiscale emise de aceasta pentru perioada licențiată”. Prin realizarea acestor acțiuni A.O. „Y” a încălcat prevederile art. 15 lit. b) al Legii concurenței prin care este interzisă discreditarea concurenților, fiind sancționată.[6]

Afirmațiile confidentiale pot fi considerate ca acte de concurență neloială prin discreditare în cazul în care informația din mesajul discreditatorului era falsă, iar acesta cunoștea neautenticitatea acestora.

Afirmațiile publice se realizează prin publicitatea comparativă atât a unui concurent identificat prin comparație cât și care este identificabil.

Potrivit Legii cu privire la publicitate nr. 1227 din 27.06.1997 (în continuare Legea nr. 1227/1997), principiile de bază ale activității de publicitate sunt: a) loialitatea, onestitatea, autenticitatea și decența publicității; b) utilizarea formelor, metodelor și mijloacelor care nu aduc prejudicii spirituale, morale sau psihice consumatorilor de publicitate; c) concurența onestă; d) responsabilitatea față de consumatori, societate și stat [7].

Astfel, principiile publicității evocă respectarea normelor etice, normelor de concurență loială, necesitatea de a conștientiza interdependența dintre informație – consumator - și impactul informației asupra consumatorului. Publicitatea trebuie să nu urmărească scopuri meschine sau care să poată determina apariția faptelor de concurență neloială.

Publicitatea comparativă presupune utilizarea anumitor mesaje care prin efect comparativ evidențiază calitățile, avantajele unui produs în detrimentul unui produs similar al altui agent economic. De cele mai multe ori se compară prețul și calitatea.

Există mai multe forme ale publicității comparative, printre care evidențiem:

- Publicitatea personală sau critică când un concurent este prezentat în mod defavorabil ori se fac afirmații denigratoare despre produsele concurentului, se atacă în mod direct marfa acestuia, calitatea, valabilitatea.

- Publicitatea comparativă de retușare sau pozitivă este aceea în care se încearcă a prezenta bunurile proprii ca fiind aceleași cu ale concurentului, având ca scop de a se folosi de prestigiul acestuia. Această formă de manifestare a discreditării se caracterizează prin utilizarea reputației notorii a unei mărci sau produs ce aparține unui agent economic afirmat și recunoscut pe piață, inclusiv care deține propriul segment de clientelă, cu scopul de a obține beneficii de pe seama imaginii ireproșabile a acestuia. Constituie publicitate comparativă prin retușare și situația când se informează în mod intenționat clientela că calitatea produsului unui agent economic este aceeași cu calitatea produsului altui agent economic.

- Publicitatea superlativă sau laudativă presupune evidențierea calităților unice a produsului sau deținerea unei poziții de întâietate în cadrul unui segment de piață, fie evidențierea calităților sale excepționale. În legislația noastră o astfel de publicitate nu este condamnată, însă o putem cataloga ca contrară principiului onestității, loialității și decenței publicității.

- Publicitatea mincinoasă este reglementată în Legea nr.1227/1997 fiind numită publicitatea neautentică. Potrivit art.10 al Legii menționate publicitatea neautentică constituie publicitatea care conține date ce nu corespund realității.

Un alt tip de publicitate este publicitatea șocantă care se manifestă prin următoarele forme:

1. Publicitatea clandestină sau subliminală care constă în apariția la ecranele televizoarelor a unui anunț publicitar atât de scurt încât nu este perceput decât de subconștient. În legislația noastră se interzice publicitatea subliminală și anume utilizarea procedeelelor care exercită o influență mascată asupra consumatorului: video- (cadrul 25) și audioin- serțiuni (infra- și ultrasonore) speciale, alte procedee interzise.

2. Publicitatea indirectă este un procedeu care constă în întreruperea bruscă a unei emisiuni pentru a face loc unei publicități. Metoda și timpul efectuării unor reclame în timpul transmisiunilor este strict reglementată de Legea cu privire la publicitate. Difuzarea operelor audiovizuale, cum sunt filmele televizate, cu excepția serialelor, emisiunilor de divertisment și a documentarelor, ce au o durată mai mare de 45 de minute, poate fi întreruptă o singură dată după fiecare perioadă de 45 de minute. O nouă întrerupere este permisă dacă durata programului este cu cel puțin 20 de minute mai mare decât două sau mai multe perioade complete de 45 de minute (art. 13, alin. 4, Legea nr. 1227/1997).

3. Publicitatea camuflată este o metodă al cărei caracter publicitar nu poate fi sesizat de public (reclamă inserată în film fără ca publicul să-și dea seama că este publicitate). Deși în principiu este licită, în practică este de multe ori înșelătoare.[8] Potrivit alin.1 art.13 al Legii nr. 1127/1997: „Durata publicității nu trebuie să depășească 15% din timpul de emisie al fiecărui canal de frecvență de radio ori televiziune în 24 de ore și 20% din timpul unei ore de emisie. Această prevedere nu se extinde asupra canalelor specializate în publicitate și informație.”

4. Publicitatea amorală (denumită și sentimentală) este un procedeu care face apel la sentimentele publicului, adesea la sentimentele religioase sau la convingerile politice sau morale, fără legătură cu oferta concretă dar obținerea beneficiului și care încalcă normele unanim acceptate ale umanismului și moralei prin ofense, comparații și imagini defăimătoare privind rasa, naționalitatea, profesia, categoria socială, vârsta, sexul, limba, convingerile religioase, filozofice, politice și de alt gen ale persoanelor fizice; fie defăimează operele de artă ce constituie patrimoniul culturii; sau discreditează simbolurile de stat (drapelul, stema, imnul) și cele religioase.

Prin prisma celor expuse evidențiem suplimentar că un rol separat în cazul discreditării îl are discreditarea prin publicitate, deoarece permite influențarea unui segment mare al clientelei și respectiv sporirea avantajelor patrimoniale.

Potrivit literaturii de specialitate, prin publicitate comercială clientela unui vad comercial poate fi deturnată, provocând declinul economic al competitorilor și chiar eliminarea acestora de pe piață. Publicitatea comercială se află în limitele legale atunci când urmărește informarea consumatorilor și nu are caracter incitativ.[9]

Discreditare prin omisiune se manifestă atunci când se fac anumite afirmații pozitive despre un produs ceea ce rezultă că produsul agentului concurent nu posedă aceleași calități, fapt ce creează o poziție nefavorabilă produselor similare a altor concurenți.

Pentru ca o faptă să fie calificată ca denigrare, în cadrul concurenței neloiiale, trebuie îndeplinite următoarele condiții: 1.Între autorul și victima denigrării să existe un raport de concurență; 2.Victima denigrării să fie identificată sau identificabilă; 3.Să existe o discreditare conținută într-un mesaj.[10]

Concluzionând, putem afirma că discreditarea constituie răspândirea informațiilor, afirmațiilor depreciative și comparative de către denigrator în defavoarea unui concurent, în vederea știrbirii reputației ultimului pentru a se folosi de avantajele generate de acest fapt.

Prin prisma celor menționate, conchidem că faptele de concurență neloyală în mediul de afaceri este un fenomen de mare amploare iar necesitatea cercetării acestora este incontestabilă. Studiarea formelor de manifestare a concurenței neloyale este cu atât mai importantă cu cât ele capătă o diversitate și o răspândire largă, îndeosebi în economiile de piață în devenire, cum sunt economiile în tranziție.

Referințe bibliografice:

1. Legea concurenței nr. 183 din 11.07.2012, Publicat : 14.09.2012 în Monitorul Oficial Nr. 193-197 art. Nr : 667 Data intrării in vigoare : 14.09.2012
2. Ripert G., Roblot R., *Traité de droit commercial*, Paris, Librairie Générale de Droit et de Jurisprudence, E.J.A., 1998, p. 518
3. Irinescu L., *Dreptul concurenței*, Suport de curs, Iasi, 2010, p.62
4. Căpățînă O., *Dreptul Concurenței Comerciale, concurența neloyală pe piața internă și internațională*, Ed. Lumina Lex, București, 1996, p. 16
5. Ripert G., Roblot R., *Op.cit.*, p.519
6. Decizia Consiliului Concurenței nr.CN-45 din 02 iulie 2015, preluată de pe Portalul oficial al Consiliului Concurenței www.competition.md
7. Legea Nr. 1227 din 27.06.1997 cu privire la publicitate, Publicat : 16.10.1997 în Monitorul Oficial Nr. 67-68
8. Vonica R. P., *Drept Comercial*, vol. 1, Editura Victor, București 1997, p. 214
9. Irinescu L., *Op.cit.*, p. 5.
10. *Idem* p. 56.

EXPLAINING INNOVATION IN SOTHERN – EASTERN EUROPE

CEPOI VICTOR

School of Advanced Social Studies, Slovenia

In modern based economies, businesses depend on innovations. Therefore, their development, growth, and survival are at forefront (Khiari and ben Rejeb 2015). There are several arguments to sustain this idea. Firstly, generally market positions are sustained by these processes. Secondly, we refer also to relationship with preferred clients. Nonetheless, it is argued that innovation processes have the aim to improve firms' competitiveness. Additionally, the processes within modern based economies are explained by relying on three core concepts: innovation, technology, and knowledge (Anderson 2016). As innovations, more effective processes or devices, and new ideas can be considered. Knowledge, according to Andersson, is the consideration or expertise of facts, skills, and information. Lastly, technology includes tools, and machines used on a daily basis.

The presence of divisions in terms of city-companion, center-periphery is present due to the fact that not only countries differ in terms of innovation development. As a result, innovation capacities, and activities for some areas are characterized by deficiency. In order to address this aspect, the role of the state has to be mentioned (Khiari and ben Rejeb 2015, 598).

In research, the notion of field can be utilized in various disciplines, which makes it a guiding concept for the interactional community study for sociologists (Wilkinson 1970). Being more explicit, each field is the configuration formed to the context of an object, by the object and its context, and having some specific features. Relying on the Social Field theoretical framework, there are three main social forces: institutions, networks and cognitive frames (Fligstein and McAdam 2012).

Within this paper I argue that the interaction of these forces constitute important aspects in explaining innovation processes in Southern and Eastern Europe. In order to test the necessary and sufficient conditions for innovation as outcome, fuzzy-set analysis is at forefront. Even more, the construction of the three social forces (institutions, networks, and cognitive frames), and innovation will rely on the data from various reports (Global Competitiveness Report, World Competitiveness Yearbook, and Innovation Union Scoreboard).

Methodology and data. As it was mentioned there are three forces within the social field theory, which we assume that have an influence on

the innovation processes. Therefore, in order to be able to test the necessity and sufficiency of conditions for innovation as outcome, fuzzy-set analysis comes at forefront. This method allows not only the combination between the qualitative and quantitative data, but also to focus on the necessary and sufficient conditions for a particular outcome (Ragin 2000).

Before, proceeding to the results of the analysis, it is important to highlight the way each of the social force and innovation were measured, by using the available data from different reports:

Measurement of indicators

Table 1

Innovations	<i>country capacity of innovation (GCR 2015), nature of competitive advantage (GCR 2015), production process sophistication (GCR 2015), and the total % of SMEs introducing product innovations (IUS 2015)</i>
Institutions	<i>intellectual property protection (GCR 2015), quality of math and science education (GCR 2015), country to retain talent, country to attract talent (GCR 2015), quality of scientific research institutions (GCR 2015), number of applications filed under the patent cooperation treaty per million population (GCR 2015), availability of scientists and engineers (GCR 2014), and R&D expenditure in the business sector as % of GDP (IUS 2015)</i>
Networks	<i>university-industry collaboration in R&D (GCR 2015), innovative SMEs collaborating with others as % of SMEs (IUS 2015), international scientific co-publications per million population (IUS 2015), and state of cluster development (GCR 2015)</i>
Cognitive Frames	<i>firm-level technology absorption (WCY 2015), the openness of national culture to foreign culture (WCY 2015), flexibility and adaptability toward new challenges (WCY 2015), and country's value system in supporting competitiveness (WCY 2015)</i>

Even more, it must be stressed that the countries were grouped in two regions:

Southern Europe – Cyprus, Croatia, Greece, Italy, Malta, Portugal, Slovenia, and Spain.

Eastern Europe – Bulgaria, Czech Republic, Hungary, Moldova, Poland, Romania, Russia, Slovakia, and Ukraine.

Results and discussions. The first step in the analysis, was to look at the sufficient conditions for innovation. As a result, it is important to look at two aspects of the results (consistency and coverage) in order to see whether the results are relevant or not, and whether can be considered for further investigation. Therefore, the level of consistency should be closer to 1, which determines whether the extent of a particular condition (configuration) is associated with an outcome. Meanwhile, coverage highlights the level of cover of an outcome by a condition (Schneider and Wagemann 2012).

Consequently, the first step was to look at the sufficiency of these conditions for innovation. The results highlighted that only in the case of Eastern Europe, the combination of institutions, networks, and cognitive frames are sufficient for innovation as outcome (consistency - .771, coverage - .988). For that reason, it can be said that for innovation to take place, it is sufficient the combination of these three forces.

Secondly, as stated, the aim of the paper is to focus on the necessary conditions (Table 2).

Necessary conditions for innovation

Table 2

	South		East	
	Consistency	Coverage	Consistency	Coverage
Institutions	0.936	0.481	1	0.276
Cognitive Frames	0.397	0.346	0.988	0.403
Networks	0.939	0.560	1	0.421

Source: Author's calculations

This table summarizes the results for both Southern and Eastern Europe. First observation that can be made, is that institutions, and networks can be considered necessary conditions for innovation in both areas, because of the high consistency level that these factors show. Meanwhile, cognitive frames are important only for the Eastern region, because the consistency level is almost 1. Being more explicit, it can be stressed that in the case of Eastern European countries aspects such as firm-level technology absorption, openness of national culture to foreign culture, flexibility and adaptability toward new challenges, and country's value system in supporting competitiveness have to be considered in explaining the innovation outcome. Additionally, different aspects of the institutional regulations and

stakeholders' interaction have to be considered in the process of innovation development within a country. Even more, these results can offer more insights for innovation policy developers, especially for countries that are considered moderate or modest innovators.

Though the research does not offer solid policy recommendations for innovation development in a particular country or region, it can constitute one of the understandings of this particular phenomenon. Therefore, a more in-depth analysis has to be made using various techniques of analysis (both qualitative and quantitative), and different indicators, to understand not only the causes of innovation development, but also how relevant stakeholders interact.

References:

1. Andersson, U., Dasí, A., Mudambi, R. and Pedersen T. (2016): Technology, innovation and knowledge: The importance of ideas and international connectivity. *Journal of World Business*, Vol. 51, pp. 153–162
2. Fligstein, N. (2001): Social skill and the theory of fields. *Sociological Theory*, Vol. 19, pp. 105–125.
3. Fligstein, N. D. and McAdam D. A. (2012): *Theory of Fields*. New York: Oxford University Press.
4. Global Competitiveness Report 2015, available at <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2015-2016/>
5. Innovation Union Scoreboard 2015, available at http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards/files/ius-2015_en.pdf
6. Khiari, M. and ben Rejeb, J. (2015): Determination of The Regional Impact on Innovation with an Ordinal Logit And a Multilevel Analysis. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, Vol. 195, pp. 592 – 602
7. Ragin, C. (2000): *Fuzzy-set Social Science*. Chicago: University of Chicago Press, pp. 23-30
8. Schneider, C.Q and Wagemann, C. (2012): *Set-Theoretic Methods for the Social Sciences*. Cambridge University Press, Cambridge.
9. Wilkinson, K. P. (1970): The Community As a Social Field Social Forces. Vol. 48, No. 3, pp. 311-322
10. World Competitiveness Yearbook 2015

THE PSYCHOLOGICAL STATUS AMONG THE STUDENTS AFFECTED BY OVERWEIGHT AND OBESITY

CERNELEV OLGA

National Centre of Public Health

Introduction. The transition from traditional diets to diets consisting of energy-dense industrialized foods with a high amount of sugars, salt and saturated fats, as well as increased consumption of animal products and reduced consumption of fruits and vegetables, have all contributed to imbalanced nutritional patterns in all the countries. In these context, most of the world's populations became affected by overweigh and obesity that have a physical, psychological, social and even economic impact. Overweight and obesity are linked to more deaths worldwide than underweight. A raised body mass index is a major risk factor for noncommunicable diseases such as: cardiovascular diseases, diabetes, musculoskeletal disorders (especially osteoarthritis - a highly disabling degenerative disease of the joints), some types of cancer (endometrial, breast and colon), etc. [9] Also, obesity is associated with increased risks for mental disorders. The international studies showed that people that are affected by the excess of weight are unhappy with their body shape, feel that they are not good looking, have low self-esteem and self-worth, can adopt a risky behavior (consumption of alcohol, smoking, drugs), etc. [2-4, 7,8] Obese people have been found several times to have higher rates of depression. For example, David A. Kats, MD and colleagues at the University of Wisconsin-Madison assessed quality of life in 2,931 patients with chronic health conditions including obesity. They found that clinical depression was highest in very obese participants. Other researchers also have identified an increase in depressive symptoms in very obese people. Evidence from the Swedish Obese Subjects (SOS) study indicates that clinically significant depression is three to four times higher in severely obese individuals than in similar non-obese individuals. [1,6]

According to the World Health Organization (WHO), obesity has more than doubled since 1980 in some areas of North America, the UK, Eastern Europe, the Middle East, the Pacific Islands, Australasia and China. In 2014, more than 1.9 billion adults, 18 years and older, were overweight. Of these over 600 million were obese. 39% of adults aged 18 years and over were overweight in 2014, and 13% were obese. WHO experts assume that at the end of 2030, the number of people with obesity and overweight will double. [9]

In the U.S., 97 million adults are overweight or obese. Obesity results in an approximate cost of \$117 billion in the U.S. [10].

In the Republic of Moldova, the excess of weight became a major problem as more than one in two individuals (56%) are overweight or obese, with a higher prevalence of overweight in men and a higher prevalence of obesity in women. It is important to mention that the results of the national study STEPS, show that 34,1 % of youth aged 18-29 years are overweight and 5,5 % are obese [5].

Material and methods. This was a cross-sectional study that included 120 students aged between 18-29 years old. The data were collected by using a questionnaire which was distributed to foreign students from the State University of Medicine and Pharmacy „N. Testemitanu” from December 2015 till February 2016. The students were selected according to their Body Mass Index calculated according to formula: $BMI = \text{weight (Kg)} / \text{height (m}^2\text{)}$. The study included persons with $BMI \geq 25 \text{ kg/m}^2$, persons with overweight and obesity.

Results and discussion. The research proposed to examine the psychological status of overweight and obese students from the State University of Medicine and Pharmacy “N. Testemițanu”.

According to their psychological status, overweight and obese students responded in the following way. The majority of respondents (73,3%) declared that they are not satisfied with their health status. About 16,6% answered that they are happy with their health and 10 % responded neutral.

There were mixed perceptions about body size among the students. So, 50,8 % of students said that they are not satisfied with their image in comparison with only 24,1% that are satisfied with their image when looking in the mirror. The rest – 25,1 % responded neutral.

The study evaluated the attitude of the members of the family and friends toward overweight and obese students. About 40,8 % responded to be satisfied with the respect of their family toward them but in the same time 26,6 % said they don't feel the respect of their family toward them and 32,5% were indifferent. When the students were asked about the respect of their friends toward them, 35 % declared to be satisfied with it, 29,2 % - indifferent and 35,8% weren't satisfied.

The results after evaluation of the level of self-esteem showed that 37,5% of overweight and obese students are not confident persons, 23,3% - are indifferent and 38,3% are confident.

Isolation, negative attitudes, depression, etc. are major factors that can lead people with obesity to lose their control, adopt risky behaviors' or even suicide.

According to the results, the majority of students (55%) don't feel isolated but 23,3% feel isolated. Also, 28,3% persons periodically have depression and 26,6% feel that people don't like them.

Conclusion

1. The results showed that the majority of overweight and obese students are not satisfied with their health status.
2. The majority of respondents did not only underestimate their body image, but had a low level of self esteem and confidence.
3. The study revealed that students with overweight and obesity are vulnerable to factors that can lead to suicide.

Bibliography:

1. Carr D, Friedman MA. Is obesity stigmatizing? Body weight, perceived discrimination, and psychological well-being in the United States. *Journal of Health and Social Behavior* 2005;46(3):244-259.
2. Cooper Z, Fairburn CG. A new cognitive behavioral approach to the treatment of obesity. *Behaviour Research and Therapy* 2001;39:499-511.
3. Greenberg I, Perna F, Kaplan M, Sullivan MA. Behavioral and psychological factors in the assessment and treatment of obesity surgery patients. *Obesity Research* 2005;13(2):244-249.
4. Wing RR. Behavioral weight control. In: Wadden TA, Stunkard AJ. (Eds.) *Handbook of obesity treatment*. New York: Guilford Press; 2002
5. <http://cnsp.md/wp-content/uploads/2014/09/STEPS-ROM.pdf>
6. <http://psychcentral.com/lib/obesity-and-mental-health/>
7. <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3678172/>
8. <https://jeatdisord.biomedcentral.com/articles/10.1186/2050-2974-1-7>
9. <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs311/en/>
10. <http://www.jlgh.org/Past-Issues/Volume-4---Issue-4/Behavioral-and>
- 11 [Psychological-Factors-in-Obesity.aspx](http://www.jlgh.org/Past-Issues/Volume-4---Issue-4/Behavioral-and)

PARTENERIATUL ESTIC – FACTOR MODERNIZATOR AL SISTEMULUI POLITIC AL REPUBLICII MOLDOVA

CIOBANU ION

Universitatea de Stat din Moldova

Articolul de față vine să prezinte procesele de modernizare ale sistemului politic în contextul Parteneriatului Estic. Este oare Parteneriatul Estic o piedică în calea aderării Republicii Moldova la UE sau reprezintă, mai degrabă, o oportunitate? Care sunt beneficiile pe care țara noastră le poate obține în cadrul aranjamentului dat? Iată doar câteva întrebări la care urmează să dăm răspuns la acest subiect.

Rolul Parteneriatului Estic (PE) constă în posibilitatea de a avea o relație progresivă a țărilor membre, cu U E, prin crearea zonelor de liber schimb, încheierea unor „pacte de mobilitate și securitate”, care presupun lupta împotriva migrației ilegale, modernizarea sistemelor de azil, structuri integrate de gestionare a frontierelor pentru a se ajunge la obiectivul final de eliminare a vizelor de călătorie, obiectiv atins deja de R. Moldova.

De asemenea, alte obiective ale parteneriatului constau în promovarea unei mai bune mobilități a forței de muncă, securitate energetică sporită pentru UE și parteneri, precum și programe care sprijină dezvoltarea economică și socială a țărilor partenere.

Printre beneficiile oferite de PE se numără cele ce țin de dezvoltarea economică și socială precum și obținerea posibilității de acces pe piața internă și integrarea în cadrul altor politici europene: Educația, pregătirea profesională și tineretul; Cercetarea; Probleme de mediu; Cultura; Politica audio-vizualului etc.

Aspectele modernizării R. Moldova prin prisma acestui Parteneriat constau în asocierea politică între Moldova ca stat partener și UE, înseamnă un dialog politic și instituțional mult mai intens, o solidaritate mai mare decât până acum, o coordonare mult mai strânsă a pozițiilor de politică externă, atât pe plan regional, cât și pe plan internațional. Odată cu semnarea Acordului de Asociere cu UE va exista o coordonare mult mai strânsă a pozițiilor statului din Parteneriatul Estic semnat asupra problemelor de politică externă cu statele membre ale UE [1].

Amintim că, atunci când a fost lansată inițiativa Parteneriatului Estic, se urmărea, practic, un singur scop - crearea unui cerc de state democratice și stabile, care să reprezinte o zonă de stabilitate și prosperitate la granițele Uniunii Europene. Și în acest sens, Uniunea Europeană a propus forma de Acord de Asociere, care include în sine și un Acord de Liber Schimb

Aprofundat și Cuprinzător [2, p.28.], este vorba de comerțul liber și, prin circulația liberă, consolidarea relațiilor interumane. Astfel, în aceste condiții, rolul Parteneriatului Estic în calitate de politică prioritară a UE sporește tot mai mult. Subliniem faptul că Armenia, Georgia și Republica Moldova au înregistrat progrese în dezvoltarea politicilor și instituțiilor care vizează în mod specific IMM-urile prin promovarea dialogului public-privat și coordonarea inter-guvernamentală.

Drept recomandare în acest sens ar fi ca țările să sprijine promovarea spiritului de gândire antreprenorial și să dezvolte politici de abilitați antreprenoriale eficiente pe baza nevoilor de instruire ale potențialilor lideri, fie politici, fie de afaceri. Este necesară colectarea regulată și în detaliu a datelor statistice structurale pentru a monitoriza și evalua instrumentele de politici ale autorităților publice, precum și estimarea performanțelor acestora la scară națională și locală.

O altă latură a modernizării se observă prin faptul că prin intermediul Parteneriatului Estic țara noastră se angajează pentru a promova cultura antreprenorială în sistemul de învățământ, deși crearea de parteneriate și asumarea unor angajamente ferme necesită ameliorări. E de menționat de asemenea că toate țările Parteneriatului Estic au recurs la reforme de simplificare legislativă.

Astfel, politicile de reglementare vizate de Parteneriatul Estic, pentru Republica Moldova au demonstrat o îmbunătățire semnificativă în mai multe domenii, și anume: domeniul E-guvernare [3, p.165.]. La fel, cadrul de reglementare a fost simplificat, cu mai multe etape de ghilotina legislativă pentru a asigura eliminarea legislației învechite sau inutile. S-a propus o nouă strategie de dezvoltare social economică a țării pentru perioada 2012-2020, strategie care acum este în curs de finalizare.

Amintim că noua strategie implică părțile interesate în procesul de creștere a culturii antreprenoriale, deși schimbul de bune practici este inhibat de defectele sistemelor educaționale și de accesul limitat la sursele de informare. În timp ce reformele în cadrul de reglementare socio-politică sunt în curs de desfășurare, abordarea necesităților întreprinderilor existente rămâne o problemă importantă.

Prin Parteneriatul Estic s-a încercat stimularea unei culturi antreprenoriale la scară largă prin educație eficientă și măsuri de instruire, cu scopul de a susține succesul politicilor de orice gen, în cooperarea pe termen lung și în curs de desfășurare dintre guvern, mediul academic și sectorul privat.

De asemenea, grație Parteneriatului Estic a fost ameliorată transparența și administrarea corporativelor din țara noastră, a concurenței, precum și

majorarea gradului de digitalizare în practic toate sectoarele de dezvoltare, asigurând, în același timp, stabilitate și transparență, pentru a facilita accesului durabil la finanțare, prin intermediul serviciilor de informare, cum ar fi: informații generale, contacte, link-uri și resurse promoționale.

Tot datorită Parteneriatului Estic a fost precizată în mod explicit importanța cheie a democrației locale și a autonomiei locale, drept rezultat al modernizării statelor prin următorii factori [4, p. 18-20.]:

- a) Includerea autorităților locale și regionale în definirea și punerea în aplicare a politicilor și strategiilor cadrul ale Parteneriatului Estic;
- b) Accesul direct la instrumente financiare corespunzătoare (europene și naționale), pentru orașele și regiunile țărilor partener, împreună cu eliminarea barierelor existente în calea utilizării acestor fonduri (de exemplu, reguli incompatibile privind achizițiile publice).
- c) Recunoașterea cooperării teritoriale drept o prioritate a Parteneriatului Estic, iar Comisia Europeană fiind încurajată să sprijine în continuare eforturile în acest sens.
- d) Fundamentarea cooperării cu împărtășirea experienței practice despre instrumentele, măsurile, și soluțiile regulatorii disponibile pentru implementarea politicilor prin seminare, vizite de studiu, instruire, etc., fie pe dimensiunea bilaterală sau regională.

Astfel, obiectivele generale ale Parteneriatului Estic privesc prin prisma modernizării putem enumera: cooperarea și schimbul de informații cu privire la aspectele relevante politicii regionale; schimburi de bune practici privind dezvoltarea și punerea în aplicare a strategiilor regionale, inclusiv programarea multianuală; și organizarea de seminare și ateliere de lucru care vor introduce și implementa standardele și practicile europene de dezvoltare regională [5].

Sistemul politic din Republica Moldova poate fi caracterizat prin transformări neprogramate, determinate de conjunctura politică dintr-o anumită perioadă. În acest context, sistemul politic moldovenesc este încă în proces de modelare și transformare. Aparent acesta este format din toate atribuțiile caracteristice unui sistem democratic și modern.

Însă, cu toate acestea, cunoaștem situații în care sistemul nostru politic poate genera crize politice datorită că nu există un consens a clasei politice asupra formei de guvernare pe care țara noastră trebuie să o aibă, iar exemplu după anul 2009 în care clasa politică nu a putut să aleagă președintele este cel mai elocvent. Situația data, care persistă până în prezent, este consecința intervenției în anul 2000 asupra Constituției când a fost schimbată forma de guvernare. Această stare de fapt, ne permite să menționăm că nu există o consecvență în pozițiile clasei noastre politice cu

privire la forma sistemului politic, viziunile acestora schimbându-se în funcție de conjuncturile politice.

La fel, o remarcă a sistemului politic moldovenesc din perspectiva integrării europene, este ca majoritatea guvernărilor s-au orientat asupra aspectului de armonizare legislativă și mai puțin spre dezvoltarea de mecanisme de implementare. Această situație a dus la o reformare parțială fără rezultate structurale. În acest context, perspectiva integrării europene, chiar și în condițiile unei evoluții ideale economice și politice, se va decide nu numai în funcție de gradul de compatibilitate legislativă a Republicii Moldova cu standardele UE, ci și în capacitatea țării noastre de a aplica aceste standarde [6].

Cu toate acestea, sistemul politic din Moldova este încă unul tranzitoriu[7], în aceste condiții importanța modernizării sistemului politic este una primordială; Iar modernizarea poate să se realizeze numai prin valorificarea vectorului european ca și catalizator al procesului de reformare.

Așadar, dinamizarea dialogului și cooperării sectoriale ale Republicii Moldova cu UE, prin intermediul Parteneriatului Estic, au contribuit la o majorare considerabilă a suportului acordat de UE în vederea consolidării democrației, a statului de drept, respectarea drepturilor omului, precum și promovarea reformelor economice și îmbunătățirea condițiilor de trai a populației.

Referințe bibliografice:

1. Acord de Parteneriat și Cooperare dintre Comunitățile Europene și statele lor membre, pe de o parte, și Republica Moldova, pe de altă parte, <http://infoeuropa.md/> (vizitat la 25.03.2016).
2. Prohnișchi Valeriu, Popa Ala. Acordul de Liber Schimb între Moldova și UE: fezabilitate, perspectivă și impact potential. Chișinău, 2009.
3. Saca Victor, Ceban Victoria. Republica Moldova și Uniunea Europeană: de la parteneriat la politica de vecinătate. În: Studii Internaționale. Viziuni din Moldova, USM. Chișinău, 2006., p. 160-169.
4. Academia de Administrare Publică. 15 ani de modernizare a serviciului public. Chișinău 2008.
5. Петр Байор. Восточное партнерство. Цели - Опыт - Вызовы. Анализ процесса имплементации в государствах охваченных программой. 2013.
6. Gîra Viorica, Conacu Vasile. Perspectiva europeană în contextul parteneriatului estic: Cazul Republica Moldova. În: Știința politică în Republica Moldova: realizări și perspective. Chișinău, 2011, p. 398-408.
7. Sistemul politic în societățile tranzitive: cazul Republicii Moldova. Revista de Filozofie, Sociologie și Științe Politice. 2009, Nr. 3, p. 157-161.

SANȚIUNILE DISCIPLINARE APLICATE JUDECĂTORILOR

COZMA DANIELA

Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM

Răspunderea disciplinară a magistratului/judecătorului este una personală și directă, derivând din obligația magistratului față de funcția și rolul său în sistemul judiciar, dar și din conduita pe care trebuie să o dovedească față de justițiabili și stat [1, p. 228-232].

O particularitate distinctă a răspunderii disciplinare a magistraților constă în faptul că abaterile disciplinare care atrag sancționarea disciplinară sunt expres prevăzute de lege, fiind în strânsă legătură cu activitatea judiciară, în sens larg, dar privesc și conduita de care acesta trebuie să dea dovadă la serviciu ori în societate, atitudine impusă tocmai de statutul său de magistrat [3, p. 251].

Pornind de la definiția abaterii disciplinare formulată în dreptul muncii și de la prevederile legale în materie, F. Dragomir definește abaterea disciplinară săvârșită de un magistrat ca fapta de încălcare, cu vinovăție sau din culpă, a normelor legale, regulamentare privind statutul magistratului, care aduce atingere activității și prestigiului justiției [3, p. 251].

Referitor la sancțiunile aplicabile pentru comiterea de abateri disciplinare, vom preciza că *Legea României nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor* [5], prevede la art. 100 următoarele sancțiuni disciplinare care se pot aplica judecătorilor (...), proporțional cu gravitatea abaterilor:

- a) avertismentul;
- b) diminuarea indemnizației de încadrare lunare brute cu până la 20% pe o perioadă de până la 6 luni;
- c) mutarea disciplinară pentru o perioadă de până la un an la o altă instanță (...), situată în circumscripția altei curți de apel (...);
- d) suspendarea din funcție pe o perioadă de până la 6 luni;
- e) excluderea din magistratură.

La rândul său, *Legea Republicii Moldova cu privire la răspunderea disciplinară a judecătorilor* [4], stabilește în art. 6 alin. (1) următoarele sancțiuni:

- a) avertismentul;
- b) muștrarea;
- c) reducerea salariului;
- d) eliberarea din funcția de judecător.

Mai mult, în alin. (2) se precizează că „pentru judecătorii care îndeplinesc funcția de președinte sau vicepreședinte al instanței de judecată, în afară de sancțiunile indicate la alin. (1), poate fi aplicată și sancțiunea disciplinară de eliberare din funcția respectivă”. Este un moment, ce lipsește în legislația românească.

În viziunea noastră, dat fiind numărul mare de abateri disciplinare reglementate expres de lege și a variatelor forme de comitere a acestora (expuse cu ocazia unui alt demers științific [2]), considerăm binevenit a completa spectrul sancțiunilor în ambele sisteme de drept. Bunăoară, completarea legii moldovenești cu asemenea sancțiuni precum *suspendarea din funcție și mutarea pe un anumit termen la o altă instanță*, iar legea românească – cu sancțiunea *mustrării*. În consecință, spectrul larg de sancțiuni disciplinare ar permite respectarea principiului proporționalității sancțiunilor aplicate magistraților pentru abaterile disciplinare comise, după cum o cer standardele internaționale în materie.

Suplimentar la cele menționate, atragem atenția că *Legea Republicii Moldova cu privire la răspunderea disciplinară a judecătorilor* prevede și unele explicații pe marginea sancțiunilor reglementate, după cum urmează:

- „**Avertismentul** constă în atenționarea judecătorului asupra abaterii disciplinare comise, cu recomandarea să respecte pe viitor dispozițiile legale, prevenindu-l că la o nouă abatere disciplinară similară îi va putea fi aplicată o sancțiune mai severă. Avertismentul se emite în formă scrisă. Termenul de acțiune a avertismentului este de 1 an.”

- „**Mustrarea** constituie critica, exprimată în formă scrisă, privind faptele comise de judecător. Termenul de acțiune a mustrării este de 2 ani.”

- „**Reducerea salariului** reprezintă micșorarea salariului lunar de la 15% până la 30%, pentru o perioadă de la 3 luni până la 1 an și se aplică cu începere din luna calendaristică ulterioară datei la care hotărârea colegiului disciplinar a rămas irevocabilă.”

- **Eliberarea din funcția de judecător** reprezintă încetarea de drept a împuternicirilor judecătorului ca urmare a comiterii unei abateri disciplinare. Propunerea de eliberare din funcția de judecător este înaintată de Consiliul Superior al Magistraturii în modul stabilit de lege.”

În același timp, Legea citată stabilește o sancțiune disciplinară și pentru președinții și vicepreședinții de instanțe - **eliberarea din funcția de președinte sau vicepreședinte de instanță**, aplicabilă în caz de neîndeplinire sau îndeplinirea cu întârziere sau necorespunzătoare, din motive imputabile, a atribuțiilor stabilite de articolul 16¹ din *Legea privind organizarea judecătorească* [6] și dacă aceasta a afectat activitatea instanței”. Propunerea de eliberare din funcția de președinte sau

vicepreședinte de instanță se înaintează de Consiliul Superior al Magistraturii, în modul stabilit de lege.

Alte precizări importante în materie de sancțiuni disciplinare, în special, condițiile și consecințele aplicării acestora, sunt consacrate în art. 7 din Legea citată. Astfel, sancțiunile disciplinare se aplică judecătorilor în funcție și judecătorilor demisionați pentru faptele comise în timpul exercitării mandatului de judecător.

Sancțiunile disciplinare se aplică proporțional gravității abaterii disciplinare comise de judecător și de circumstanțele personale ale acestuia. Gravitatea abaterii disciplinare este determinată de natura fetei comise și de consecințele produse. Consecințele produse sunt evaluate având în vedere atât efectele asupra persoanelor implicate în procesul judiciar în cadrul căruia s-a comis fapta, cât și efectele asupra imaginii și prestigiului justiției.

Comiterea repetată a unei abaterii disciplinare reprezintă comiterea unei abaterii disciplinare în perioada de acțiune a sancțiunii disciplinare anterioare, indiferent de tipul abaterii disciplinare comise. Totodată, aceasta constituie o circumstanță agravantă și se ia în considerare la stabilirea sancțiunii pentru următoarea abatere disciplinară comisă.

Dacă în termenul de acțiune a sancțiunilor disciplinare față de judecător nu se aplică o nouă sancțiune disciplinară, se consideră că el nu a fost sancționat disciplinar.

Este important de precizat că, potrivit aceluiași dispoziții legale, pe perioada acțiunii sancțiunilor disciplinare judecătorul nu poate fi transferat, numit în funcția de președinte sau vicepreședinte de instanță sau promovat în altă instanță.

Judecătorul față de care a fost aplicată sancțiunea eliberării din funcția de judecător nu poate fi ales sau numit ulterior, timp de 5 ani, în nici o funcție din cadrul Consiliului Superior al Magistraturii și organele subordonate acestuia și nu poate activa în cadrul Institutului Național de Justiție, atât în funcții administrative, cât și în calitate de formator.

Judecătorul eliberat din funcția de președinte sau vicepreședinte al instanței judecătorești poate solicita promovarea într-o instanță judecătorească superioară sau numirea în funcția de președinte sau vicepreședinte al instanței judecătorești doar după expirarea a 2 ani din ziua aplicării sancțiunii disciplinare de eliberare din funcția de președinte sau vicepreședinte de instanță.

Din câte se poate observa, legislația Republicii Moldova conține reguli clare de aplicare a sancțiunilor disciplinare, fapt de natură să contribuie într-

o anumită măsură la desfășurarea transparentă și previzibilă a procedurii disciplinare în ansamblu.

Apreciind ca binevenite asemenea reglementări, totuși ținem să subliniem necesitatea unei clasificări a abaterilor disciplinare în funcție de gravitatea acestora în: *ușoare* și *grave*, moment de natură să faciliteze identificarea sancțiunii corespunzătoare aplicabile. Mai mult, în viziunea noastră, legiuitorul ar trebui să concretizeze cel puțin cazurile în care poate fi aplicată cea mai severă sancțiune (eliberarea din funcție) și cea de natură pecuniară. Acest moment ar conferi mai multă predictibilitate procesului disciplinar. Desigur, toate aceste momente, necesită un efort cognitiv și științific deosebit, ample studii și fundamentări teoretice [2, p. 24].

În **concluzie**, precizăm că asigurarea legislativă completă și corespunzătoare a răspunderii disciplinare a judecătorilor merită o atenție specială atât din partea specialiștilor, cât și a legiuitorului în ambele sisteme de drept, în vederea optimizării acesteia.

Aceasta deoarece pentru realizarea răspunderii judecătorilor este necesar un mecanism eficient, care trebuie să fie ireproșabil [8, p. 15; 7, p. 16; 9, p. 13], adică faptul abaterii concrete a judecătorilor trebuie să fie demonstrat, vinovăția în comiterea acesteia – confirmată, sancțiunea trebuie să fie echitabilă (dreaptă, justă), adecvată și proporțională.

Sanționarea (răspunderea) judecătorului pentru comiterea de abateri disciplinare trebuie să fie adecvată și inevitabilă. Aceasta este o axiomă, deoarece „răul trebuie să fie pedepsit”. În același timp, sancțiunea trebuie să urmărească și un scop profilactic, adică pentru alți judecători trebuie să devină evident că în caz de comitere a abaterilor asemănătoare, în mod obligatoriu va urma sancționarea disciplinară.

Referințe bibliografice:

1. Courteix J. *Fonctionnement de la justice et responsabilités*. Thèse pour le Doctorat en Droit. Université Paris I – Panthéon – Sorbonne, Tome II, 2005.

2. Cozma D. *Răspunderea disciplinară a magistraților în România și Republica Moldova: temeuri și sancțiuni*. În: Jurnalul Juridic Național: teorie și practică, 2015, nr. 4.

3. Dragomir F. *Răspunderea penală a magistratului*. București: 2011.

4. *Legea* cu privire la răspunderea disciplinară a judecătorilor, nr. 178 din 25.07.2014. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 238-246 din 15.08.2014.

5. *Legea nr. 303 din 28 iunie 2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor*. Republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 653 din 22 iulie 2005.

6. *Legea privind organizarea judecătorească*, nr. 514 din 06.07.1995. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 58 din 19.10.1995.

7. Клеандров М.И. *О стратегии совершенствования механизма судебной ответственности*. В: Вестник Тюменского государственного университета, 2011, №3.

8. Клеандров М.И. *Ответственность судьбы*: монография. Москва: Норма: Инфра-М, 2011.

9. Райлян П. *Правовой иммунитет и ответственность судьбы*. В: Право и Политология, 2013, №22.

LEASINGUL SUB ASPECT ISTORIC ȘI TERMINOLOGIC

CREȚU ADRIAN

Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM

Retrospectivă. În pofida faptului că unii cercetători atestă o oarecare legătură între *leasing* și vechea instituție juridică romană *fiducia cum creditare* [3, p. 18-20], majoritatea doctrinarilor consideră că apariția *leasing-ului* (ca instituție juridică) a avut loc în epoca modernă, în Anglia, la mijlocul secolului al XIX-lea, odată cu dezvoltarea vertiginoasă a industriei, un rol important în acest sens revenindu-i transportului feroviar [2, p. 348].

Mai apoi, *leasingul* a fost preluat și extins în Statele Unite ale Americii. Prima operațiune de *leasing*, în SUA, a apărut în anul 1877, când societatea Bell Telephone Company a oferit abonaților săi posibilitatea închirierii aparatelor telefonice pe termen lung, cu dreptul de a le procura la finele chiriei. Datorită acestui fapt, în SUA, telefonica a fost generalizată mai rapid decât în alte state ale lumii [2, p. 348].

Ulterior, în perioada interbelică, se observă apariția primelor forme de *leasing* imobiliar al căror obiect era constituit din exploatarea bunurilor pe o perioadă mai lungă. Deși în esență, toate aceste operațiuni juridice constau în simple locațiuni, totuși, condițiile și scopurile în vederea cărora erau încheiate aceste contracte au condus la posibilitatea de abordare a *leasingului* și ca operațiune de credit. Din nevoia obținerii unor fonduri financiare necesare desfășurării unei activități productive apare și prima formă concretă de *leasing* în anul 1950 în SUA. Astfel, în California, un agent economic din domeniul alimentar s-a văzut pus în situația de a onora o comandă, dar fără a dispune de fonduri pentru achiziționarea echipamentelor necesare. Soluția găsită de către acesta a fost aceea de apela la un terț, instituție financiară, care să cumpere echipamentele și mai apoi să le închirieze firmei acestuia; rezultatele obținute, dovedindu-se benefice, în special, pentru agentul economic din domeniul alimentar au condus la

punerea bazelor primei societăți specializate de leasing – United States Leasing Corporation (1952) [13, p. 256].

Dezvoltarea explozivă a *leasing-ului* în America a avut loc pe fondul unei economii expansive și într-un climat fiscal încurajator. Foarte rapid, operațiunile de leasing au fost preluate în Marea Britanie, pentru ca apoi, începând cu anii 60-ci, să se răspândească în Europa continentală [3, p. 22].

Etimologie și terminologie. Din punct de vedere etimologic, termenul *leasing* provine din limba franceză de la cuvântul „lease”, care la rândul său provine din mai vechiul „lais”, derivat al verbului „laisser” (originar din latinescul „laxare”), adică „a lăsa”, „a slăbi din strânsoare”, „a da drumul” [15, p. 419; 10, p. 209]. Potrivit altor cercetători, termenul provine de la verbul englez *to lease*, care se traduce „a închiria” [2, p. 348].

În literatura de specialitate, noțiunea de *leasing* comportă diferite interpretări, în special, prin extinderea noțiunii și la alte operațiuni apropiate precum închirierea sau vânzarea afectată de termen. Acest lucru se datorează și diferențelor de sens ale noțiunii de *leasing* regăsite în țările anglo-saxone unde desemnează tranzacții multiple, însă numai unul corespunde operației avute în vedere în acest demers, și anume „financial leasing” [3, p. 16].

Deși la început noțiunea de „lease” era utilizată numai în domeniul „imobiliar”, actualmente și-a extins aria de acoperire și asupra operațiilor cu bunuri mobile, în fapt aproape toate modalitățile de închiriere din SUA purtând denumirea de „lease” [8, p. 117].

Correspondentul american al accepțiunii de *leasing* pe care o avem în vedere în acest demers, îl reprezintă „financial lease”, operațiune ce avea meritul să transforme vechiul contract într-o modalitate de finanțare a achizițiilor de bunuri imobile, ulterior extinzându-se și asupra operațiilor cu echipamente mobiliare. Transformarea într-un mijloc de finanțare a *leasingului* a fost determinată de apariția posibilității de achiziționare a bunului la sfârșitul contractului pentru un anumit preț (valoare reziduală) [8, p. 117].

Privit ca un echivalent al expresiei *credit-bail* din dreptul francez, termenul *leasing* este înțeles ca o tehnică de închiriere ce permite realizarea operațiilor de creditare; diferența față de contractul de vânzare în rate constă tocmai în faptul că finanțatorul rămâne proprietarul bunului până la finele operațiunii, dreptul de proprietate având rolul unei garanții reale. În fine utilizatorul este considerat un simplu locatar care poate deveni proprietar numai la finele contractului [3, p. 18].

Așadar, putem observa că termenul *leasing* este susceptibil de interpretări diferite și mai ales de extindere la alte operațiuni care nu fac

parte din sfera sa, cum ar fi închirierea sau vânzarea afectată de termen. Echivocul subzistă și urmare a diferențelor de sens ale termenului de *leasing* chiar în țările anglo-saxone unde desemnează multiple tranzacții, dar din care doar *financial leasing* corespunde operației care ne interesează.

Din punct de vedere terminologic, sistemul nostru de drept a preluat noțiunea ca neologism direct din limba engleză (verbul *to lease*), deși, ca natură juridică și efecte, contractul de *leasing* din dreptul nostru se aseamănă mai mult cu *credit-bail*, din dreptul francez, decât cu *finance lease*, din common-law [14, p. 17]. În acest sens, cercetătorii mai precizează că termenul, *leasing* diferă de „calchierea auditivă” a cuvântului englez *lease*, care determină locațiunea de bunuri. În legislația națională termenul *leasing* desemnează o construcție specifică juridică care, la rândul ei, este condiționată de particularitățile elementelor ce caracterizează esența raporturilor de *leasing* [9, p. 49].

Premise. Ritmul tot mai alert de desfășurare a relațiilor comerciale, dezvoltarea progresului tehnic și evoluția raportului cerere-ofertă, aspecte ce implică o reacție rapidă la nivel decizional și în ceea ce privește investițiile proxime, care uneori pot depăși capacitatea de autofinanțare și de creditare de care dispune comerciantul, reprezintă cauze fundamentale ce au generat apariția operațiunilor de *leasing* la nivelul dreptului. În încercarea de a valorifica în procesul productiv tehnologiile noi apărute ca rezultat al progresului tehnic, în condițiile insuficienței mijloacelor financiare necesare comercianților, s-a încercat a fi găsite mijloace juridice și financiare pentru punerea acestora în practică. Soluția practică găsită a fost *leasingul*, operațiune care reunește trei aspecte importante: producția, finanțarea și comercializarea [16, p. 7].

Astfel, *leasingul* apare ca principala modalitate prin care agenții economici care aveau nevoie de achiziționarea rapidă a utilajelor și echipamentelor noi furnizate de dezvoltarea progresului tehnic, dar nu doreau să-și greveze bunurile mobile sau imobile prin instituirea unor ipoteci sau gajuri în beneficiul unor instituții bancare, puteau să obțină fondurile financiare necesare [8, p. 115].

Este important de precizat în context că necesitatea operațiunilor de *leasing* a fost simțită cel mai acut de sfera businessului mic și mijlociu, care în comparație cu întreprinderile mari, obțin cu greu credite de lungă durată din cauza lipsei unei asigurări suficiente. O altă problemă ar fi dobânzile ridicate la credite, care le face mai puțin accesibile, acesta fiind un dezavantaj destul de însemnat al întreprinderilor mici și mijlocii față de cele mari. În asemenea condiții, cea mai eficientă modalitate de finanțare pentru businessul mic și mijlociu poate fi *leasingul* [6, p. 135; 7, p. 188].

Raportându-ne la arealul autohton, trebuie să precizăm că economia de piață a generat relații sociale și economice noi (inclusiv relațiile de leasing), necunoscute economiei sovietice, dar care, de fapt, erau cunoscute și aplicate foarte des în țările cu economie dezvoltată. Respectiv, odată cu procesul democratizării și dezvoltării economiei de piață, relațiile de *leasing* au devenit o realitate și pentru țara noastră.

Din experiența statelor membre a Uniunii Europene, *leasingul* reprezintă o oportunitate de finanțare mai ales pentru întreprinderile agricole, care vor să-și dezvolte activitatea și prin reducerea costurilor să-și eficientizeze afacerea. Sub acest aspect, se poate susține că oportunitatea *leasingului* în Moldova a devenit evidentă chiar de la începutul perioadei de dezvoltare a economiei de piață (când cel mai acut și-a făcut prezența problema investițiilor în Republica Moldova [1, p. 81]). Uzura fizică și morală a fondurilor fixe și lipsa mijloacelor bănești pentru modernizarea și reutilizarea procesului tehnologic constituie premise suficiente pentru extinderea tranzacțiilor de *leasing* (cu toate acestea, după părerea specialiștilor, în ultimii ani dezvoltarea *leasingului* autohton a fost de fapt limitată [4, p. 55]).

Leasingul în Republica Moldova. În actele normative din Republica Moldova, termenul de *leasing* datează din anul 1991, dar, în realitate, *leasingul* a dobândit o reglementare proprie tocmai în anul 1996, prin *Legea nr. 731 cu privire la leasing* (în prezent abrogată). Neoficial însă, posibilitatea folosirii contractului dat a existat și până la adoptarea legii nominalizate, deoarece Codul civil din 1964 permitea încheierea oricăror contracte, chiar dacă acestea nu erau prevăzute de lege. În practică, un asemenea contract era calificat ca unul nenumit ori era asimilat cu contractul de închiriere [12, p. 52].

În prezent, cadrul legal al *leasingului* este constituit din *Codul Civil al Republicii Moldova* [5] și *Legea cu privire la leasing* din 28.04.2005 [11], care reglementează atât contractul de leasing, cât și operațiunile de leasing. Vom menționa în context că pe plan internațional, *leasingul* este reglementat de *Convenția UNIDROIT privind leasingul financiar internațional* (Otawa, 28 mai 1988).

Vorbind despre piața de *leasing* din Republica Moldova, precizăm că aceasta este relativ tânără, comparativ cu țările din regiune. Prima companie de *leasing* – „MoldLeasing”, a fost fondată în anul 1989 având ca gen de activitate darea în chirie a combinelor frigorifice și a utilajului agricol. Majoritatea companiilor de *leasing* au intrat pe piața moldovenească, după anul 2000, în prezent aflându-se într-o competiție directă cu băncile comerciale privind finanțarea achiziționării de automobile [2, p. 349].

La etapa actuală de dezvoltare și în scopul extinderii leasingului în Moldova, este necesară o susținere din partea statului printr-un mecanism stimulatoriu, care ar prevedea pentru companiile de *leasing* o serie de înlesniri și facilități fiscale, precum și un cadru juridic coerent și eficient.

Referințe bibliografice:

1. Bugaian L., Malcoci G. Leasingul – sursă financiară investițională. În: ECONOMICA, Revistă științifico-didactică, An. XVIII, nr.2 (72), iunie 2010.
2. Ciobanu N. Dreptul afacerilor. Curs universitar. Chișinău: CEP USM, 2014.
3. Clocotici D., Gheorghiu Gh. Operațiunile de leasing. Ediția a II-a. București: Lumina Lex, 2000.
4. Cobzari L., Botnari N. Dezvoltarea activității de leasing în Republica Moldova. În: Creșterea competitivității și dezvoltarea economiei bazată pe cunoaștere, materialele conferinței științifice internaționale. Chișinău: Academia de Studii Economice, 2007
5. Codul Civil al Republicii Moldova, Nr. 1107 din 06.06.2002. În: Monitorul Oficial a Republicii Moldova nr. 82-86 din 22.06.2002
6. Doga-Mîrzac M. Gestiunea sistemului de finanțare a businessului mic și mijlociu în contextul dezvoltării proceselor economice. Teză de doctor habilitat în științe economice. Chișinău, 2015
7. Doga-Mîrzac M. Leasingul – componentă a sistemului de finanțare și formă de susținere a întreprinderilor mici și mijlocii. În: Studia Universitatis Moldaviae, 2014, nr.2(72)
8. Gîrleșteanu G., Bischin R. Considerații cu privire la operațiunile de leasing. În: Revista de Științe Juridice, 2006, nr. 3.
9. Halabudenco O. Măsuri privind stimularea leasing-ului: aspecte de drept civil. În: Legea și viața, 2005, nr.5, p.49
10. Haneș Gh. Dicționar francez-român, român-francez. București: Ed. Științifică, 1991
11. Legea cu privire la leasing, nr. 59 din 28.04.2005. În: Monitorul Oficial Nr. 92-94 din 08.07.2005
12. Martin C. Reglementarea juridică a leasingului financiar în Republica Moldova. În: Revista Națională de Drept, 2005, nr. 12.
13. Popescu T.R. Dreptul comerțului internațional. București: Ed. Didactică și Pedagogică, 1983
14. Popovici S. Contractul de leasing. București: Universul Juridic, 2010.
15. Robert P. Le petit Robert-Dictionnaire. Paris, 1991.
16. Tița-Nicolescu G. Regimul juridic al operațiunilor de leasing. București: All Beck, 2003

PROVOCAREA LA INFRAȚIUNE: CONSIDERAȚIUNI GENERALE

DĂNILĂ ANATOLIE

Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM

Provocarea la infracțiune ca fenomen are o istorie veche fiind menționată încă din Bibliile creștine și ebraice prin descrierea neascultării primilor oameni.

În perioada antică și medievală provocarea la infracțiune este tratată ca instrument administrativ recomandat conducătorilor de stat pentru ași menține puterea.

Acest procedeu este indicat conducătorilor de state de Niccolo Machiavelli în lucrarea „Il Principe” ca mijloc de consolidare și păstrare a puterii [1].

În decursul istoriei, mulți conducători și lideri de state, în actul decizional s-au inspirat profund de lucrarea „Il Principe”, conturându-și metodele de acțiune, dar și filosofia conducerii.

Ipoteza fundamentală din lucrarea respectivă pentru menținerea statului, principele va fi nevoit uneori să lucreze contra bunei credințe, contra iubirii, contra omenirii, contra religiei - scopul scuză mijloacele, a fost actuală pe parcursul mai multor milenii.

Astfel, fenomenul de incitare, provocare la infracțiune, a fost prezent în administrația mai multor demnitari, care pentru a-și promova ideologia, ori impulsiona reformele, foarte dibaci îi catalogau pe adversari și opozanți, drept complotiști.

Mai târziu, în secolul XVIII în testamentul către descendenți și viitorii conducători ai statului rus, Petru cel Mare preia ideile lui Niccolo Machiavelli formulând linii directorii de viitor pentru dezvoltarea Imperiului Rus.

În epoca modernă mai multe state fiind preocupate de combaterea curentelor revoluționare și în special Imperiul Rus, au recurs la provocarea la infracțiuni la nivel de stat prin bugetarea acestor activități în contul serviciilor speciale ale satului, determinând elementele revoluționare la comiterea actelor ilicite.

De fapt de aici derivă lipsa de profesionalism a serviciilor de securitate din acea vreme de a preveni și documenta anumite infracțiuni în faza de pregătire a acestora, statul preferând să își asume rolul de provocator activ prin crearea de condiții pentru comiterea actelor infracționale, iar care

regulă agenții statului aveau cel mai activ rol în organizarea, instigarea și determinarea persoanelor să comită infracțiuni.

Printre primele referințe la provocarea la infracțiune în practica judiciară au fost făcute în procesele judiciare din Marea Britanie fiind invocate ca cauze atenuante de părțile apărării în procese [2].

În Republica Moldova provocarea la infracțiune apare în atenție în special o dată cu demararea unor campanii active de combatere a fenomenului corupție în perioada anilor 1990-2000.

Prin urmare, statul fiind îngrijorat de amploarea fenomenului de corupție a creat și entități specializate inițial în cadrul Ministerului Afacerilor Interne, iar mai apoi entități distincte: Centrul Național Anticorupție și Procuratura Anticorupție.

Legislația națională distinge provocarea la infracțiune ca o cauză atenuantă la calificarea componentei de infracțiune [3]. Totodată, în activitatea specială de investigație și în special la realizarea investigație sub acoperire investigatorului i se interzice provocarea la infracțiune.

Aceste prevederi vin să coreleze prevederile legislației naționale cu prevederile Convenției pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale ratificată de Republica Moldova la 1 februarie 1998.

Referindu-ne la practica Curții Europene pentru Drepturile Omului începând cu anul 1992 până în prezent au fost emise mai multe hotărâri ce vizează provocarea la infracțiune cum ar fi Ludi contra Elveției 15 iunie 1992 în care curtea a stabilit violarea prevederilor Convenției deoarece statul prin intermediul organelor de poliție la influențat să comită actul delictuos [4]. Această concluzie a derivat mai mult din refuzul instanței naționale pentru a audia ofițerul de poliție sub acoperire astfel, că statul nu a putut să aducă argumente pentru a nu lăsa loc pentru calificarea cazului ca fiind bazat pe mărturii anonime.

Pentru prima dată în anul 1998 Curtea a constatat violarea drepturilor omului reținând că statul a provocat comiterea infracțiunii în cazul Teixeira de Castro contra Portugaliei.

Deja în anul 2004 în cazul Edwards și Lewis contra Regatului Unit, Curtea a făcut referință la indicatorii de care instanțele naționale ar trebui să țină cont la stabilirea faptului dacă acuzarea este fundamentată pe provocarea ilegală din partea statului.

- motivul pentru care operațiunea poliției a fost organizată,
- natura și întinderea participării poliției la săvârșirea de infracțiuni,
- natura determinării sau a presiunilor efectuate de poliție.

Cel mai recent caz Ramanuskas contra Lituaniei Curtea a examinat instigarea la infracțiune fapt invocat reclamantul în cadrul procesului.

Astfel, Curtea la analiza faptelor invocate de reclamant a scos în evidență că:

- organele de urmărire penală sunt cele care au sarcina de a dovedi inexistența vreunei instigări, cu excepția situației în care susținerile reclamantului sunt neverosimile;
- în absența unei asemenea dovezi, autoritățile judecătorești sunt obligate să analizeze aspectele de fapt ale cauzei și să ia măsurile necesare pentru a descoperi adevărul și pentru a stabili dacă a existat vreo instigare;
- nu există nici o probă care să indice că reclamantul ar fi săvârșit anterior vreo infracțiune, mai ales de corupție;
- toate întâlnirile dintre reclamant au avut loc din inițiativa instigatorului., ceea ce conduce la concluzia că acțiunile au depășit nivelul cercetării pasive a unei activități infracționale;
- autoritățile nu pot fi exonerate de răspundere pentru acțiunile ofițerilor de poliție, prin simpla susținere că ei au acționat în nume propriu, deși îndeplineau îndatoriri de serviciu și chiar prin procedura de autorizare a comportamentului simulat, autoritățile au legitimat post factum faza preliminară și s-au folosit de rezultatele ei;
- instanțele nu au analizat în mod serios susținerile reclamantului, motivele pentru care s-a recurs la simularea comportamentului infracțional, gradul de implicare al poliției, natura oricărei instigări sau presiuni;
- nu există nici un indiciu că infracțiunea ar fi fost săvârșită fără această intervenție [5].

Reieșind din cele relatate constatăm că provocarea la infracțiune raportată la acțiunile autorităților statului sau a altor persoane poate fi ***pasivă și proactivă***.

Prin ***provocarea pasivă*** se înțelegem elaborarea de către autorități abilitate cu combaterea fenomenului infracțional a situațiilor simulate pentru verificarea anumitor informații cu referire la activități infracționale. În același timp, pentru valabilitatea provocării pasive este necesară respectarea cu bună credință a condiționalității anumitor factori specifici generali valabili personalității infractorului: caracteristica subiectul, aspectele motivaționale, intensitatea acțiunilor de provocare raportate la starea psihologică a subiectului și condițiile în care se realizează provocarea.

În cazul ***provocării proactivă*** organul de constatare cunoscând vulnerabilitățile subiectului supus provocării prin acțiuni determinate îi

crează situația simulată în care acesta cu precizie nu va rezista tentației de a comite actul delictuos.

Astfel, concluzionăm că, provocarea la infracțiune cunoaște o istorie încă din cele mai vechi timpuri parcurgând etapele de la instrument administrativ la mijloc de combatere a fenomenului infracțional, iar importanța cercetării acestui fenomen este determinată de actualitatea și scara la care se aplică la moment provocarea la infracțiune.

Referințe bibliografice:

1. Niccolo Machiavelli., Principele traducere din limba italiană. Instituto di Studi Filosofici Roma - Societatea Română de Filosofie București 1944, capitolul XIX pagina 81

2. Legea nr. 985-XV din 18.04.2002 Codul penal al Republicii Moldova. În: Monitorul Oficial 128-129/1012, 13.09.2002

3.http://kraevoy.stv.sudrf.ru/modules.php?name=press_dep&op=4&did=40 – 28.04.2016 ora 18⁴⁵

4. <https://justitabili.wordpress.com/2012/10/04/provocarea-in-jurisprudenta-cedo/> - 03.05.2016 ora 12¹⁵

ASPECTE PRIVIND POLITICILE DE INTEGRARE A COPIILOR MIGRANȚILOR REÎNȚORȘI ÎN ȚARA DE ORIGINE

DELEU ECATERINA

Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM

Integrarea în sistemul educațional a copiilor migranților reveniți în țara de origine reprezintă reversul migrației externe. În ultimii ani, în contextul racordării legislației Republicii Moldova la cea europeană au fost incluse mai multe prevederi legate de reintegrarea lucrătorilor migranți și a copiilor acestora, în vederea stimulării și facilitării procesului de revenire de peste hotare a cetățenilor moldoveni. Lacunele existente vizează colaborarea instituțională, lipsa stabilirii unor acțiuni concrete de implementare a prevederilor legislative, lipsa accesului la informații privind procedurile de înscriere (complexe) în școli/grădinițe, lipsa datelor privind situația și specificul procesului de reintegrare a copiilor reveniți din străinătate. Studiul de cercetare are la bază analiza comparativă, diacronică și statistică a datelor existente, interviuri în profunzime realizate cu părinți migrați peste hotare împreună cu copiii, cu tineri de 18-23 ani stabiliți în alte țări, cu reprezentanți ai autorităților statului, experți naționali și internaționali,

profesori și psihologi. Unele particularități ale procesului de integrare în școală a copiilor născuți peste hotare au fost reliefate în cadrul unui studiu de caz realizat la gimnaziul din satul Cărpineni, Hâncești. Problema dezvoltării politicilor de reintegrare a copiilor născuți peste hotare a fost abordată și în cadrul Forumului Public *Parteneriat pentru o Moldovă incluzivă și prosperă Femeile contează!* desfășurat la 28 martie 2016, de către Grupul Migrație, în cadrul meselor rotunde cu parlamentarii, reprezentanți ai organismelor internaționale, mass-media și partenerii de dezvoltare ai Republicii Moldova.

În Strategia națională în domeniul migrației și azilului (2011-2020), aprobată prin hotărârea Guvernului nr.655 din 08.09.2011, se menționează existența unor probleme de acomodare și de reintegrare pentru cei care revin de peste hotare. Între obiectivele prioritare sunt prevăzute consolidarea cadrului legal și adoptarea măsurilor privind reintegrarea cetățenilor moldoveni, una din acțiunile relevante stipulate fiind elaborarea programelor speciale de reintegrare a categoriilor vulnerabile, cum ar fi: copii minori, femei singure, persoane cu dizabilități etc. [1].

În conformitate cu datele Poliției de Frontieră, la 1 ianuarie 2016 peste hotare se aflau peste 108.758 copii ai cetățenilor moldoveni: 23.808 cu vârste cuprinse între 0-4 ani, 27.920 – 5-9 ani, 23.433 – 10-14 ani și 33.597 – de 15-19 ani. Dintre ei, 40.797 se află peste hotare deja de mai mult de un an. Peste 18 mii se află peste hotare de la un an până la doi ani, 11.693 – de 2-3 ani, iar 10.717 - de peste 3 ani. Peste 45 mii de copii se află peste hotare de 3 luni-1 an. Dintre ei, 10.901 au 0-4 ani, 11.794 au 5-9 ani, 9.891 au 10-14 ani, iar 12.824 au 15-19 ani. Alți 22.551 copii au o perioadă de aflare de 3 luni peste hotarele Republicii Moldova. Pentru a oferi un singur exemplu - în Italia erau înregistrați, la 1 ianuarie 2016, 147.388 rezidenți originari din Republica Moldova [2], numărul minorilor fiind de 26.047. În perioada 2001-2014, în Italia s-au născut peste 12.600 copii cu unul sau ambii părinți cetățeni ai Republicii Moldova.

Directorul Biroului Migrație și Azil, Olga Poalelungi, a remarcat creșterea numărului copiilor cetățenilor moldoveni aflați peste hotare, ceea ce implică pierderi sociale, economice, bugetare, demografice etc., pentru Republica Moldova. Peste 75 la sută din copii se află peste hotare deja de un an. Prin urmare, este necesară elaborarea unor studii privind numărul copiilor reveniți împreună cu familia, mediul unde revin (rural, urban), vârsta etc., pentru a stabili modalități eficiente de sprijin în procesul de reintegrare – perioada, tipul și calitatea serviciilor de care au nevoie.

Datele oficiale ale Poliției de Frontieră mai relevă creșterea substanțială a migrației circulare, la doi ani de la liberalizarea regimului de vize cu Uniunea Europeană [3].

Numărul copiilor reveniți de peste hotare împreună cu părinții lor nu este deloc de neglijat. Potrivit datelor studiului *Inovație în migrația circulară: Migrație și dezvoltare în Moldova* (realizat de NEXUS/CIVIS) [4], în ultimii ani se atestă o continuă creștere a tendinței de revenire pe termen lung a migranților, în special în rândul bărbaților, în mediul rural. Din cei aproximativ 44 mii de cetățeni moldoveni reveniți din migrație, 5,8 la sută au revenit până în 2002, 36,2 la sută – în perioada 2001-2009, iar 54,5 la sută în 2010-2013. Circa 49 la sută au revenit din Federația Rusă, 15 la sută din Italia și 12 la sută din Israel. Dintre migranții reveniți, 17,4 la sută au 18-29 ani, 33,1 la sută au 30-44 ani, iar 45,7 la sută au 45-64 ani. Totodată, studiul indică o creștere a potențialului fluxului de migrație externă [5, p.26-31].

Planul de acțiuni pentru anii 2014-2016 al Guvernului Republicii Moldova privind susținerea reintegrării cetățenilor reîntorși de peste hotare [6] prevede expres crearea unei Baze de Date a migranților reîntorși (instituțiile responsabile fiind Ministerul Muncii și Protecției Sociale și Familiei, Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, Biroul pentru Relații cu Diaspora de pe lângă Cancelaria de Stat). Planul de acțiuni mai prevede facilitarea integrării pe piața muncii a migranților reîntorși, includerea persoanelor reîntoarse în programe de promovare ocupațională. Cât privește reintegrarea tinerilor migranți care doresc să revină în sistemul de învățământ - la p.7, este stipulată expres dezvoltarea unui cadru administrativ pentru facilitarea accesului la sistemul educațional: perfectarea mecanismului de recunoaștere a actelor și perioadelor de studii în vederea continuării studiilor în învățământul secundar general și vocațional (aici procedurile urmau să fie simplificate), precum și flexibilizarea programelor de învățământ formal și centrarea lor pe beneficiar (urma să fie elaborat actul normativ necesar). La acest capitol, numeroase lacune fac astfel încât procedurile să rămână la fel de complicate ca și în anii precedenți.

Cadrul legislativ privind colaborarea cu Diaspora a fost completat recent prin aprobarea Strategiei naționale „Diaspora-2025” și a Planului de acțiuni pentru anii 2016-2018 privind implementarea acesteia (Hotărârea Guvernului nr. 200 din 26.02.2016) [7]. Obiectivele vizează dezvoltarea unui cadru sustenabil și comprehensiv de colaborare între instituțiile statului și diaspora; asigurarea drepturilor diasporei și consolidarea încrederii; mobilizarea, valorificarea și recunoașterea potențialului uman al diasporei;

implicarea directă și indirectă a diasporei în dezvoltarea economică durabilă a Republicii Moldova etc. În particular, se prevede promovarea activităților de voluntariat, de caritate și filantropie, organizate de membrii Diasporei. Această prevedere ar putea fi un exemplu/stimulent pentru implicarea migranților reîntorși în activități de voluntariat, inclusiv în procesul de adaptare/reintegrare a copiilor reveniți de peste hotare.

Experții naționali semnaleză gravitatea problemei și necesitatea întreprinderii unor măsuri pentru reintegrarea acestor copii în mediul școlar și cultural al Republicii Moldova. În ultimii ani au fost semnalate dificultăți de integrare, reieșind din faptul că unii copii, în special cei născuți peste hotare, nu cunosc limba română. Aflându-se peste hotare, părinții copiilor au acordat atenție prevalent cunoașterii limbii țării de migrație, în detrimentul limbii materne [8, p.34]. Pentru că dimensiunea problemei copiilor migranți, cu părinți originari din Republica Moldova, este tot mai pregnantă în ultimii ani, experții subliniază necesitatea studierii aprofundate a situației acestora, evitarea cazurilor de eșec al reintegrării în țara de origine, pentru că re-emigrarea înseamnă de fapt stabilirea definitivă peste hotare și pierderi directe de capital uman [9, p.142].

Autoritățile Republicii Moldova trebuie să asigure rolul extrem de important al școlii în procesul de (re)integrare a copiilor reveniți din migrație, prin politici și măsuri concrete. Este esențială asigurarea accesului la informații, respectarea dreptului acestor copii la educație și instruire, stabilirea unui mecanism de facilitare a procesului de integrare. Realizarea unui studiu la nivel național privind numărul minorilor reveniți de peste hotare cu părinții lor, înscriși în grădinițe/școli, va facilita cunoașterea dimensiunilor acestui fenomen, rata de reușită a (re)inserției școlare și a problemelor cu care se confruntă.

Deosebim câteva categorii de minori migranți aflați în situații de vulnerabilitate: copiii cetățenilor moldoveni născuți peste hotare; minorii cu o experiență dublă de migrație (emigrare/revenire); copiii care au trăit experiențe traumatizante peste hotare – copii abandonți, minori neînsoțiți, victime ale traficului, implicați în circuitul legat de prostituție, cei care au trăit experiența detenției etc. În special în cazul copiilor născuți peste hotare și reveniți din migrație, se atestă o cunoaștere limitată/insuficientă a limbii române, a istoriei și culturii române, dar și dificultăți de exprimare, caracter introvertit, capacitate redusă de a-și face prieteni, teama de a fi considerați de profesori și colegi altfel, străini, din cauza acestor dificultăți.

Rata succesului de integrare a copiilor migranților este mai mare în cazul celor în vârstă de 5-7 ani, care încep parcursul lor școlar în Republica Moldova. În cazul celor de 14-17 ani, rata de insucces/abandon școlar/re-

emigrare este covârșitoare. Între factorii de risc se numără apartenența de gen; vârsta; atestarea unor dizabilități; proveniența din familii monoparentale; experiențe dramatice etc. În cazul unor copii cu necesități specifice (cu experiențe de detenție, victime ale traficului sau cu dizabilități), proiectele de (re)integrare școlară ar trebui să fie individuale, coordonate de o echipă de specialiști. În școlile din Republica Moldova este necesară prezența și consilierea din partea unui psiholog, nu doar în școlile unde numărul elevilor depășește o mie de persoane, pentru că spectrul copiilor aflați în dificultate este extrem de complex.

Procedura de înscriere a copiilor în clasa I (inclusiv a celor reveniți de peste hotare) a fost modificată în luna martie 2016, printr-o decizie a Colegiului Ministerului Educației. Potrivit modificărilor introduce la p.10 al metodologiei de înscriere, la actele stipulate până în prezent - cererea de înscriere în clasa I, copia buletinului de identitate al părintelui sau reprezentantului legal, certificatul de naștere al copilului, fișa medicală și 2 fotografii 3x4 ale copilului - a fost inclus *Raportul despre dezvoltarea fizică, socio-emoțională, cognitivă, a limbajului și comunicării precum și a dezvoltării capacităților și aptitudinilor de învățare la finele grupei pregătitoare (pentru copiii care au frecventat grupa pregătitoare* [10]. Conform Ordinului nr. 173 din 4 martie 2016, al Ministerului Educației, în perioada 1 aprilie-21 iunie se desfășoară prima etapă de înscriere în clasa I – depunerea, completarea și validarea actelor de înscriere a copiilor. Nu au fost stipulate însă prevederi privind eliberarea unor astfel de rapoarte psiho-pedagogice, la înscrierea în clasa I, pentru copiii reveniți din migrație.

Atenuarea efectelor negative ale procesului integrării în școală a minorilor reveniți din migrație poate fi asigurată inclusiv prin valorificarea experienței acumulate de copii peste hotare (cunoașterea unor limbi străine, a istoriei și civilizației unor țări, o plus-valoare pe care o comportă), prin utilizarea metodei peer-to-peer. Implicarea voluntarilor cu calificări și competențe obținute neformal peste hotare poate contribui la o mai bună colaborare între părinții copiilor reveniți din migrație, profesori și colegii de clasă. Urmând exemplul bunelor practici din alte țări, copiii cetățenilor migranților reveniți trebuie să fie înscriși în clase în conformitate cu vârsta lor, iar diferențele dintre sistemele de studii, dificultățile de cunoaștere a limbii de predare să fie atenuate prin acțiuni concrete de sprijin a elevului în procesul de integrare - stabilirea unui număr suplimentar de ore de română, sprijinul din partea unui psiholog; valorificarea experienței lingvistice a elevilor reveniți din migrație; implicarea voluntarilor din comunitate, reveniți din migrație etc.

În cazul problemelor semnalate în domeniul (re)insertiei școlare a copiilor cetățenilor moldoveni reîntorși, accesul la informații este fundamental. Lipsa accesului la informații a dus la creșterea numărului cazurilor de corupție, la stabilirea unui climat de neîncredere a migranților față de funcționalitatea unor politici și servicii. Pentru a spori rata de succes a integrării copiilor migranților reveniți din migrație și a preveni abandonul școlar și re-emigrarea lor, sunt necesare acțiuni de prevenire.

Referințe bibliografice:

1. Hotărârea Guvernului nr. 655 din 08.09.2011 privind aprobarea Strategiei naționale în domeniul migrației și azilului (2011-2020)
2. Centro Studi e Ricerche IDOS. Dossier Statistico Immigrazione 2015.- Roma, 2015, 479 p.
3. <http://www.border.gov.md>
4. De Zwager N., Sințov R. Inovație în migrația circulară: Migrație și dezvoltare în Moldova (studiu NEXUS Moldova/CIVIS).- Chișinău: 2014, 124 p.
5. idem
6. Hotărârea Guvernului nr. 339 din 20.05.2014 privind aprobarea Planului de acțiuni pentru anii 2014-2016 privind susținerea reintegrării cetățenilor reîntorși de peste hotare.
7. Hotărârea Guvernului nr. 200 din 26.02.2016 cu privire la aprobarea Strategiei naționale „Diaspora-2025” și a Planului de acțiuni pentru anii 2016-2018 privind implementarea acesteia
8. Cheianu-Andrei D. Analiza lacunelor în domeniul managementului migrației. – Chișinău: GraficDesign, 2015, 88 p.
9. Poalelungi O. Particularități de integrare socială a copiilor imigranților moldoveni în țara gazdă: Cazul Italia. În Revista de filozofie, sociologie și științe politice, 2012, nr.2, pp. 142-153.
10. <http://edu.gov.md/ro/content/au-fost-operate-modificari-la-metodologia-de-inscriere-copiilor-clasa-i>

REGLEMENTAREA COMUNICAȚILOR ELECTRONICE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

GASNAȘ IURIE

Universitatea Liberă Internațională din Moldova

Generația actuală este martora proceselor de transformare care, în ultimele trei decenii ale sec. al XX-lea, au adus societatea postindustrială spre societatea informațională de la începutul sec. al XXI-lea. Forța motrice a acestor procese a devenit pătrunderea rapidă a tehnologiilor informaționale în toate sferele vieții și activității umane [1, p. 477]. Potrivit opiniei exprimate în cadrul UE, societatea informațională a fost și este un catalizator excepțional al progresului economic și social. Recunoscând acest fapt, toate statele din lume includ consolidarea societății informaționale în planurile lor de dezvoltare și, prin intervenție publică, încearcă să accelereze constituirea infrastructurii în domeniul TIC, să asigure calitatea serviciilor oferite și să sprijine cetățenii pentru a utiliza într-un grad mai ridicat aceste tehnologii [2].

Republica Moldova trece și ea rapid într-o nouă fază de dezvoltare, pe drumul către o societate informațională, în care tot mai multe dintre activitățile de zi cu zi ale cetățenilor săi se bazează pe utilizarea TIC, unde *comunicațiile electronice* sunt o componentă esențială a creării unui spațiu al informațiilor, precum și o componentă fundamentală a inovării, a creșterii economice și a creării de noi locuri de muncă în întreaga economie. Manuel Castells consideră că suntem în prezența a unui trend istoric, unde funcțiile și procesele dominante din epoca informațională sunt organizate din ce în ce mai mult în jurul rețelelor [3], iar informația se constituie astfel ca o resursă nouă, un adevărat capital al economiei moderne. [4, p. 247].

În astfel de împrejurări, *comunicațiile electronice* (rețelele și serviciile de comunicații electronice), care reprezintă *infrastructura societății informaționale*, stă, practic, la baza tuturor sectoarelor economiei și societății moderne și inovatoare și este indispensabilă pentru competitivitatea economiei Republicii Moldova.

Studierea problemelor legate de reglementarea sectorului de comunicații electronice (ce reies din anumite inconsecvențe normative, lipsă de claritate în domeniile de intervenție ale reglementărilor, perceperea greșită asupra necesității și a obiectivelor legislației în domeniu sau asupra contribuției actualului cadru de reglementare la intensificarea concurenței și protecția drepturilor consumatorilor, ori din denaturări ale concurenței generate de anumiți actori, a căror ambiție nu poate fi îngrădită de sistemul deficitar de

protecție a pieței libere) este încă într-o fază incipientă, respectiv se impune identificarea și cercetarea instrumentelor juridico-administrative de reglementare a comunicațiilor electronice atât ca o parte a procesului de realizare a dreptului pozitiv, adică “de transpunere în viață a conținutului normelor juridice, în cadrul căruia oamenii, ca subiecte de drept, respectă și execută dispoziții normative, iar organele de stat aplică dreptul, în temeiul competenței lor” [5], precum și în circumstanțe în care legislația din domeniu este supusă influențelor externe, ca urmare a globalizării și a implementării *acquis*-ului UE, ce determină reforme sau modificări în administrația publică, în sistemul legislativ și în societatea din R. Moldova.

La ora actuală asistăm la dezvoltarea unui cadru de reglementare normativ în domeniul comunicațiilor electronice, ce tinde să creeze un spațiu juridic comun cu cel european (are loc o convergență pregnantă a dreptului intern cu cel al UE), dar în lipsa unei conturări științifice a fenomenului dat la nivel național.

În literatura juridică occidentală perceperea reglementării de către stat a sectorului de telecomunicații are la bază principiul neoliberal, care se bazează exclusiv pe forțele pieței, potrivit căruia cu cât piața este mai funcțională și mai puțin distorsionată, cu atât procesul de intervenție al statului este mai puțin evident. Procesul de liberalizare la nivelul sectorului de telecomunicații este consecința mișcării de liberalizare inițiată în Statele Unite ale Americii sub administrația Reagan și în Marea Britanie cu guvernul Thatcher la începutul anilor '80 ai sec. XX-lea și viza desființarea monopolurilor publice (caracteristic sectorului telecomunicațiilor), dat fiind faptul că ele nu asigurau calitatea și pluralitatea serviciilor oferite consumatorilor, în principal, ca urmare a lipsei de preocupare a administrațiilor acestor monopoluri pentru reducerea costurilor.

Logica inițială a pieței de telecomunicații dereglementate din SUA a fost aceea de a înlocui diverse seturi de reglementări corporative cu un singur set de reglementări valabile pentru toți participanții de pe piață și, astfel, de a crea condiții de piață echitabile, care să permită sectorului de telecomunicații să-și dezvolte întregul potențial. În realitate, abordarea reglementărilor administrative din sectorul telecomunicațiilor din SUA se bazează pe simplificarea condițiilor de afaceri și prin crearea unei transparențe mai mari pentru cetățeni și pentru consumatori din domeniul telecomunicațiilor.

La începutul anilor '90 ai sec. XX-lea, în CE/UE ramura telecomunicațiilor a început să fie ghidată de aplicarea unor măsuri juridico-administrative (reglementări), care să înlăture sau să prevină tentativele unor furnizori de a distorsiona mecanismele de piață. Această nouă

orientare se înscrie în tendința care predomină întreaga filozofie a politicii economice actuale a UE. Ea se concretizează în acele intervenții guvernamentale la diferite niveluri, care intenționează să influențeze schimbări și orientări noi în vederea creșterii economice, ocupării și competitivității prin aplicarea nediscriminatorie a stimulentei. Prin urmare, nu se urmărește conservarea structurilor de afaceri vechi, ci schimbarea acestora și punerea noilor structuri pe baza noilor realizări ale cunoașterii împreună cu dezvoltarea infrastructurii și a capitalului uman.

Sfera comunicațiilor electronice nu este reglementată expres în textul Constituției Republicii Moldova [6], dar având în vedere că în constituția unui stat democratic sunt consacrate principiile vieții economice, sociale, politice și juridice care reflectă interesele tuturor cetățenilor unui stat, respectiv și Constituția Republicii Moldova reglementează aspectele cele mai importante și generale ale activităților ce își găsesc reflectare în sectorul comunicațiilor electronice.

Astfel, fără detalierea unor aspecte ce sunt reglementate în legislația subsecventă, prin dispozițiile art. 9, art. 28, art. 30, art. 32 alin. (1), art. 107 și art. 126-127 din Constituție al Republicii Moldova s-a stabilit regimul juridic, principiile și liniile directoare ale reglementării de stat și desfășurării activității de întreprinzător în domeniul comunicațiilor electronice, precum și garanțiile cetățenilor care utilizează serviciile publice de comunicații electronice ca mijloc de comunicare[7], ceea ce denotă că prin *principii constituționale* se poate reflecta realitatea prezentului, previzionându-se, pe cât posibil, și evenimente viitoare, care nasc situații nereglementate juridic, pentru a răspunde cerințelor și necesităților actuale și viitoare, care apar în evoluția unui stat, reflectându-se astfel stadiul dezvoltării și modernizării societății.

În acest context, opinăm că comunicațiile electronice nu mai reprezintă un sector specific/ izolat, ci fundamentul tuturor sistemelor economice inovatoare moderne, ce oferă oportunități imense pentru inovare, pentru creștere economică și locuri noi de muncă; respectiv Legislativul, în activitatea sa de legiferare, urmează să asigure ca cetățenii să poată beneficia de un acces neîntrerupt la activități on-line și să poată exercita astfel de activități în condiții de concurență loială și la un nivel ridicat de protecție a drepturilor de consumator, dar și a datelor cu caracter personal. Așa fiind, cetățenii așteaptă de la Parlamentul Republicii Moldova protejarea intereselor lor într-o societate informațională, ce impune elaborarea și adoptarea unui set de norme care să ofere un cadru de reglementare simplu, clar și predictibil.

Furnizarea rețelilor și a serviciilor de comunicații electronice în Republica Moldova se circumstanțiază cadrului legislativ din domeniul comunicațiilor electronice, constituit în principal din Legea nr. 241/2007 (cadrul național) și convenții și acorduri internaționale la care Republica Moldova este parte (cadrul internațional) [8].

În această ordine de idei, legiuitorul național în art. 6 alin. (2) din Legea nr. 241/2007 a dispus că relațiile internaționale în domeniul comunicațiilor electronice se reglementează prin convenții și acorduri internaționale la care Republica Moldova este parte. În cazul în care convențiile și acordurile internaționale conțin alte prevederi decât cele prevăzute de legislația Republicii Moldova, se aplică prevederile convențiilor și acordurilor internaționale.

Remarcăm, având în vedere conținutul *supra* al art. 6 alin. (2) din Legea nr. 241/2007, faptul că în Republica Moldova regula este că normele internaționale *în domeniul comunicațiilor electronice* se aplică în raporturile de drept fără adoptarea de acte normative speciale, au caracter executoriu și sunt direct aplicabile în sistemul juridic și în sistemul judiciar ale Republicii Moldova [9].

Principalele tratate internaționale în domeniul comunicațiilor electronice (telecomunicațiilor), la care Republica Moldova este parte, sunt Statutul (Constituția) Uniunii Internaționale de Telecomunicații (UIT) și Convenția Uniunii Internaționale de Telecomunicații, semnate la 22 decembrie 1992 la Geneva [10] (inclusiv regulamentele administrative: Regulamentul telecomunicațiilor internaționale și Regulamentul radiocomunicațiilor, prin care se reglementează utilizarea telecomunicațiilor și prin care, astfel, se completează dispozițiile Constituției UIT și ale Convenției UIT), precum și Acordul privind constituirea Organizației Mondiale a Comerțului, încheiat la Marrakech la 15 aprilie 1994[11] [în special, Anexa privind telecomunicațiile din Acordul General privind Comerțul cu Servicii (GATS - *General Agreement on Trade in Services*)].

Ca urmare a implementării Planului de Acțiuni Republica Moldova – Uniunea Europeană [12], s-a adoptat Legea comunicațiilor electronice[13], care stabilește cadrul aplicabil la nivel național în acest domeniu, în conformitate cu reglementările adoptate la nivelul Uniunii Europene, transpunând *Pachetul telecomunicațiilor 2002* comunitar[14], prin care s-au consacrat în sistemul juridic național termenii *servicii de comunicații electronice* și *rețele de comunicații electronice* în locul termenilor folosiți anterior de servicii de telecomunicații și rețele de telecomunicații; noile definiții fiind indispensabile pentru a reflecta fenomenul de convergență a sectoarelor telecomunicațiilor, a mijloacelor de informare în masă și a

tehnologiei informaționale; toate rețelele și serviciile de transmisie fiind reglementate de un singur cadru legal – Legea nr. 241/2007.

Astfel, instrumentul juridic principal ce asigură funcționarea pieței de comunicații electronice din Republica Moldova este Legea nr. 241/2007, care vine să dezvolte prevederile constituționale din art. 126 alin. (1) și alin. (2) lit. a) din Legea Fundamentală, prin care statul asigură reglementarea activității economice și administrarea proprietății publice ce-i aparține, în sfera comunicațiilor electronice, în cadrul unei economii de piață, de orientare socială, bazată pe proprietatea privată și pe proprietatea publică, antrenate în concurență liberă, dat fiind faptul că piața, libera inițiativă economică, concurența loială sunt factorii de bază ai economiei – art. 9 alin. (3) din Constituția RM [15].

Acțiunea Legii nr. 241/2007 nu se extinde asupra rețelelor și serviciilor de comunicații speciale (destinată pentru asigurarea necesităților autorităților publice, apărării, securității naționale și ordinii publice) și nici asupra acelor care sunt furnizate pentru necesități proprii, precum și nu reglementează conținutul informației transmise prin rețelele de comunicații electronice sau prin serviciile de comunicații electronice.

Implementarea prevederilor din Acordul de asociere [16] (art. 98-102 în corelare cu art. 231-240, inclusiv anexa XXVIII-B din acord) va fi esențială pentru procesul de liberalizare, căci aceste prevederi vin să sprijine legislatorul național în formularea propunerilor privind politicile și reglementările menite să prevină comportamente care ar putea submina dezvoltarea unor piețe de telecomunicații competitive, din partea unor companii private, ceea ce impune ca legiuitorul moldav să fie preocupat de producerea unor norme eficiente din punct de vedere operațional, care să reflecte nevoile reale și care să fie aplicate astfel încât să se asigure îndeplinirea celor mai importante obiective pe care le menționează acordul de asociere anterior menționat.

Referințe bibliografice:

1. Крутских А. В. Политико-правовой режим глобальной информационной безопасности. În: Современная мировая политика. 2010, p. 477-490.
2. Avizul Comitetului Regiunilor „Planul european de acțiune privind guvernarea electronică 2011-2015”. Din 12 octombrie 2011. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, 11.01.2012, C 9.
3. Castells M. Rise of the Network Society. The Information Age: Economy, Society and Culture, Vol. I, New York: John Wiley & Sons, 2011, p. 500.
4. Greenspan A. Era turbulențelor. București: Publică, 2008. 576 p.

5. Negru B. Teoria generală a dreptului și statului. Chișinău: Academia de Administrare Publică pe lângă Guvernul Republicii Moldova, 1999, p. 221.

6. Constituția Republicii Moldova din 29 iulie 1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 12.08.1994, nr. 1 (1).

7. Gasnaș I. Cadrul legislativ în domeniul comunicațiilor electronice. În: Revista Națională de Drept, 2014, nr. 9, p. 58.

8. Gasnaș I. Cadrul legislativ în domeniul comunicațiilor electronice. În: Revista Națională de Drept, 2014, nr. 9, p. 60.

9. Gasnaș I. Cadrul legislativ în domeniul comunicațiilor electronice. În: Revista Națională de Drept, 2014, nr. 9, p. 60.

10. Hotărârea Parlamentului pentru ratificarea Statutului (Constituției) Uniunii Internaționale de Telecomunicații și Convenției Uniunii Internaționale de Telecomunicații, semnate la 22 decembrie 1992 la Geneva (cu amendamentele ulterioare). Nr. 993-XIII din 15 octombrie 1996. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 07.11.1996, nr. 72-73 (705).

11. Legea pentru aderarea Republicii Moldova la Organizația Mondială a Comerțului. Nr. 218-XV din 1 iunie 2001. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 07.06.2001, nr. 59-61 (397).

12. Hotărârea Guvernului „Pentru aprobarea Planului de Acțiuni Republica Moldova - Uniunea Europeană”. Nr. 356 din 22 aprilie 2005. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 29.04.2005, nr. 65-66 (412).

13. Legea comunicațiilor electronice. Nr. 241-XVI din 15 noiembrie 2007. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.03.2008, nr. 51-54 (155).

14. Directiva 2002/21/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 7 martie 2002 privind un cadru de reglementare comun pentru rețelele și serviciile de comunicații electronice, Directiva 2002/20/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 7 martie 2002 privind autorizarea rețelelor și serviciilor de comunicații electronice, Directiva 2002/19/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 7 martie 2002 privind accesul la rețelele de comunicații electronice și la infrastructura asociată, precum și interconectarea acestora, Directiva 2002/22/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 7 martie 2002 privind serviciul universal și drepturile utilizatorilor cu privire la rețelele și serviciile electronice de comunicații, Directiva 2002/58/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 12 iulie 2002 privind prelucrarea datelor personale și protejarea confidențialității în sectorul comunicațiilor publice.

15. Constituția Republicii Moldova din 29 iulie 1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 12.08.1994, nr. 1 (1).

16. Lege pentru ratificarea Acordului de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte. Nr. 112 din 2 iulie 2014. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 18.07.2014, nr. 185-199 (442).

**ОБСЕ В НАЧАЛЕ XXI ВЕКА:
ВРЕМЯ ПЕРЕМЕН И АКТУАЛЬНОСТЬ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ**

GORBATIUC MARINA

Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM

История Организации по безопасности и сотрудничеству в Европе (ОБСЕ) уходит своими корнями в период разрядки международной напряженности начала 1970-х годов, когда было учреждено Совещание по безопасности и сотрудничеству в Европе (СБСЕ), призванное служить многосторонним форумом для диалога и переговоров между Востоком и Западом. Итогом двух лет встреч в Хельсинки и Женеве стало соглашение, подписанное 1 августа 1975 г. и получившее название Хельсинкского заключительного акта. [1]

Идея созыва общеевропейского совещания по безопасности была выдвинута Советским Союзом ещё в 50-е годы прошлого столетия. Первое конкретное предложение на этот счет относится к 1954 году, когда СССР предложил разработать договор сроком на 50 лет, который был бы подписан всеми европейскими государствами и опирался бы на постоянно действующую организационную структуру.

Т. Кабдулов в своей статье отмечает, что целью «Общеввропейского договора о коллективной безопасности» является обеспечение мирного сосуществования европейских государств путем создания объединяющей их всех системы коллективной безопасности. [2] Участниками «... могут быть все европейские государства, независимо от их общественного строя, признающие цели и принимающие на себя обязательства, предусмотряемые Договором». [3]

Таким образом, мы поддерживаем идею о том, что участником договора может быть всякое государство, которое: является европейским; признает цели договора; принимает на себя предусмотренные им обязательства.

Поскольку это предложение предполагало признание Германской Демократической Республики, закрывало Федеративной Республике Германии путь в Организацию Североатлантического договора (НАТО) и подразумевало отрыв безопасности Европы от безопасности Америки, западные державы сочли его неприемлемым. Однако при улучшении политического климата в конце 60-х государства НАТО приступили к рассмотрению вопроса о расширении процесса разрядки международной напряженности в Европе.

Предложение о созыве совещания было изложено в «Декларации об укреплении мира и безопасности в Европе», принятой в 1966 в Бухаресте Политическим консультативным комитетом Варшавского договора. Это предложение в последующем получило развитие в ряде совместных документов стран – участниц Варшавского договора, стало одной из центральных задач их внешней политики, важным фактором в политической жизни Европы. [4]

События начала XXI века предъявляют к системе европейской безопасности новые требования, ставят мир перед новой ситуацией. Локальные конфликты, нередко возникающие из-за несоблюдения прав человека, все чаще занимают место классических международных конфликтов. Религиозные и этнические очаги напряженности, международный терроризм, экстремизм с применением насилия и бесконтрольное распространение легкого оружия дестабилизируют процессы демократизации, происходящие во многих государствах-участниках. Торговля людьми, организованная преступность, контрабанда наркотиков побуждают международное сообщество к решительным действиям. Продолжающиеся конфликты в Нагорном Карабахе и Приднестровье должны быть, наконец, разрешены. Требуется большие усилия, чтобы преодолеть последствия военных конфликтов на Балканах и на Кавказе.

Как в период принятия Хельсинкского заключительного акта, так и в настоящее время ОБСЕ снова подвергается критике. Ей ставятся в упрек бездействие и недостаточная эффективность.

ОБСЕ отличается от других международных организаций (НАТО, ЕС, ЗЕС, Совет Европы или СНГ) всесторонней концепцией безопасности, широким географическим охватом стран-участников, но главное, что ОБСЕ основана на принципах равноправного сотрудничества и согласия. Ввиду своего чисто политического характера и малого бюрократического аппарата ОБСЕ оказалась способной быстро и гибко реагировать на изменения ситуации. Это утверждение справедливо и применительно к выработке норм.

По отношению к внутренним конфликтам, происходящим в странах-участниках, ОБСЕ располагает целым рядом преимуществ, в частности, считает незаконным запрет на вмешательство во внутренние дела государства. Преимуществом также является и то, что в основе деятельности организации лежит политика сотрудничества, а не конфронтации. Благодаря своим представительствам на местах ОБСЕ способна быстрее предотвращать, улаживать конфликты или помогать преодолевать их последствия.

Упомянутые структуры ОБСЕ развились со временем в оперативный политический аппарат. В первую очередь, это Бюро по вопросам демократических институтов и правам человека (БДИПЧ) - центральное учреждение ОБСЕ по правам человека. БДИПЧ поддерживает процессы демократизации во многих странах Восточной и Юго-Восточной Европы, Центральной Азии и Кавказа с помощью внедрения различных проектов по вопросам права, миграции, равноправия полов, поддержки гражданского общества и интеграции народа и власти. В сотрудничестве с Парламентской Ассамблеей ОБСЕ БДИПЧ наблюдает за проведением выборов в государствах-участниках и оказывает им техническую помощь в проведении выборов. В рамках своих полномочий БДИПЧ следит за ситуацией в странах-участниках, связанной с правами человека, обращает внимание председателя ОБСЕ на случаи их нарушения. Верховный Комиссар по вопросам национальных меньшинств с помощью средств превентивной дипломатии, содействующих разрядке потенциальных конфликтов в многонациональных государствах, и уполномоченный по вопросам свободы средств массовой информации также взяли на себя важные функции в области "человеческого измерения".

В каком направлении будет развиваться ОБСЕ дальше, учитывая требования времени? Прежде всего, обязателен дальнейший рост профессионализма персонала.

ОБСЕ должна делать все, чтобы сохранить свою гибкость - одно из самых больших своих преимуществ, умение обойтись небольшим эффективным бюрократическим аппаратом и способность оперативно использовать свои децентрализованные структуры с относительно автономными миссиями и учреждениями. Необходимо далее устанавливать и развивать международные контакты для предотвращения конфликтов и преодоления кризисов в странах-участниках, эффективнее использовать имеющиеся для этого ресурсы. В этих целях на встрече в Стамбуле была принята "Платформа по совместной безопасности".

С момента своего основания ОБСЕ/ОБСЕ, формируя обязательные правила политической игры, внесла весомый вклад в создание современной нормативной базы, регулирующей сферу "человеческого измерения". Тем не менее, остается ряд нерешенных вопросов, таких, например, как соблюдение прав детей и борьба с торговлей людьми.

Хотя со дня подписания Хельсинкского заключительного акта и прошло уже 41 год, ОБСЕ осталась молодой, динамичной и гибкой организацией. Если она сохранит эти черты, то и в дальнейшем будет в

состоянии находить эффективные решения в ответ на новые требования, связанные с европейской безопасностью.

Мы полагаем, что возобновление переговоров по политическому решению для приднестровской проблемы на региональном уровне достигнут необходимых условий для подобных решений/договоренностей. Существует достаточно глубокий конфликт между Западом и Востоком, между Западом и Российской Федерацией. В этом регионе происходит достаточно ожесточенное геополитическое состязание.

Итак, на настоящем этапе деятельности необходима трансформация нынешней "аморфной" структуры, доставшейся ОБСЕ от ее конференционного прошлого, в полноценную международную организацию с четкими правилами процедуры, более внушительной ролью генерального секретаря, подотчетностью коллективным руководящим органам, создание комитетов, соответствующих трем традиционным "корзинам" ОБСЕ, а также проявление политической воли, подобной той, которая 30 лет назад дала Европе хельсинкский Заключительный акт. Это поможет принять первый набор решений, повышающих эффективность ОБСЕ, договориться и зафиксировать алгоритм и график дальнейшей всесторонней работы по реформированию организации, без чего у ОБСЕ просто нет будущего.

Литература:

1. Краткая история ОБСЕ. <http://www.oscepa.org/about-osce-pa/history-rus>
2. Кабдулов Т. Т. История создания и международно-правовой статус ОБСЕ. В: Вестник КАСУ, 2010, №4.
3. Уранов Г.В., Рахманинов Ю.Н. Европа: безопасность и сотрудничество. Москва, 1974. 274 с.
4. Пономарев Г.Л. Общеввропейское совещание исторический рубеж, 1975.
5. OSCE Annual Report 2015. Organization for Security and Co-operation in Europe, 13 May 2016.

DREPTURILE ȘI OBLIGAȚIILE PASAGERULUI ÎN CONTRACTUL DE TRANSPORT AUTO

GORE DOINIȚA

Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM

Contractul de transport este acel contract, în baza căruia o parte numită cărăuș sau transportator se obligă față de cealaltă parte numită pasager să o transporte împreună cu bagajele ei la locul de destinație, iar călătorul se obligă să plătească remunerația convenită. Este necesar de concretizat, că în conformitate cu prevederile articolului 980 Cod civil [2], transportarea gratuită a persoanei sau a bunului făcută în afara activității de antreprenoriat nu nimereste sub incidența regulilor aplicabile contractului de transport și privesc doar obligații de prudență și diligență.

Contractul de transport auto de călători se încheie prin prezentarea călătorului la ghișeele autogării sau în stațiile de oprire în parcurs și solicitarea biletului (legitimației) de călătorie pentru o anumită destinație, în schimbul plății taxei de transport, [8 p.186].

Din contractul de transport încheiat se nasc drepturi și obligații atât în sarcina transportatorului, cât și a călătorului.

În ce privește pasagerul, acesta are statut de consumator și nemijlocit contractului de transport auto de pasageri i se aplică și prevederile Legii privind protecția consumatorului [5], în special drepturile consumatorului. Astfel, pasagerul beneficiază de o serie de drepturi și interese legitime protejate de stat.

Grație Codului transporturilor rutiere [3] și Regulamentului transporturilor auto de călători și bagaje [6], pasagerul posedă drepturi și are în sarcină obligații de ordin general. Astfel, persoana care urmează să beneficieze de transport rutier de persoane contra cost este în drept să procure bilet pentru transportul rutier prin servicii regulate cât și să transporte gratuit bagaje de mână în volumul stabilit de Regulamentul transporturilor rutiere de persoane și bagaje, iar dacă deține bagaje ce urmează a fi predate la transport, să declare valoarea acestora, achitând taxa stabilită. Avantajul declarării valorii bagajului constă în aceea că dacă bagajul a fost pierdut sau deteriorat, organizația de transport va fi obligată să-i restituie pasagerului o sumă de bani care exprimă costul real al bunurilor avute în bagaj [10].

Pasagerul poate fi însoțit de un copil în vârstă de până la 7 ani inclusiv, care va călători gratuit dacă nu ocupă un loc aparte pe scaun; iar în cazul când este însoțit de câțiva copii cu vârste de până la 7 ani inclusiv, pentru

fiecare copil, în afară de unul transportat gratuit, să achite 50% din costul total al călătoriei pasagerului matur, cu dreptul de a ocupa un loc separat. Costul călătoriei pentru copiii cu vârste de la 7 la 10 ani inclusiv este achitat în mărime de 50% din prețul deplin al călătoriei pasagerului matur, având dreptul a ocupa un loc separat pe scaun. Pentru călătoria copiilor în vârstă de peste 10 ani se achită tariful deplin [6].

În cazul plecării autobuzului cu o întârziere mai mare de o oră sau în cazul în care pasagerului nu i s-a acordat locul indicat pe bilet sau i s-a acordat un loc de clasă inferioară decât cea pentru care i-a fost vândut biletul, pasagerul este în drept să restituie biletul în casa de bilete până la plecarea autobuzului și să primească suma achitată. Iar în cazul întreruperii călătoriei ca urmare a bolii sau a unui accident, să i se restituie contravaloarea biletului de călătorie doar pentru distanța neparcursă.

Dacă pasagerul restituie biletul la casa de bilete cu cel puțin 2 ore până la plecarea vehiculului rutier, în cazul unei curse în trafic național, sau cu cel puțin 6 ore, în cazul unei curse în trafic internațional, are să i se returneze integral contravaloarea biletului de călătorie, iar dacă restituie biletul mai târziu de aceste termene, dar până la plecarea vehiculului, să i se restituie contravaloarea biletului cu reținerea a 15% din cost.

Din momentul plecării vehiculului rutier pentru care a fost procurat biletul, în termen de 72 de ore, în cazul în care a întârziat din cauza bolii ori a unui accident, sau în termen de 3 ore, în cazul în care a întârziat la cursă din alte motive, să i se reînnoiască biletul dacă achită suplimentar 25% din costul lui sau să i se restituie contravaloarea biletului de călătorie cu reținerea a 25% din cost.

Persoanele sunt în drept să adreseze operatorului de transport rutier plângeri în termen de 3 luni de la data prestării serviciului regulat de transport rutier sau de la data la care ar fi trebuit să aibă loc prestarea serviciului. În termen de o lună de la data primirii plângerii, operatorul de transport rutier îi comunică persoanei dacă plângerea sa este considerată întemeiată sau respinsă [3].

De asemenea, pasagerul beneficiază de dreptul de a i se compensa prejudiciul rezultat din întârziere, cauzat de intenția sau culpa gravă a transportatorului (art. 988 alin. (2) Cod civil) [2]. Subliniem că norma respectivă din Codul civil al R.M. nu este una adecvată, ea limitează drepturile pasagerului în calitate de consumator [9 p. 190].

Pasagerul poate să obțină gratuit și în timp util informații complete despre serviciile de transport, condițiile și modul de circulație. În ceea ce privește informațiile furnizate călătorilor, există cerințe cu caracter general care obligă operatorii să afișeze traseul serviciului, stațiile de autobuz,

orarul, tarifele și condițiile de transport. Cu toate acestea, în situații critice în care călătoria este întreruptă, este posibil ca pasagerii să nu poată obține informații suficiente.

Un alt drept indispensabil este asistența pentru persoanele cu handicap și persoanele cu mobilitate redusă.

În conformitate cu legislația cu privire la asigurări, persoanele transportate au dreptul la despăgubiri în caz de deces sau vătămare corporală, precum și în caz de pierdere sau deteriorare a bagajului, în cazul accidentelor survenite ca urmare a utilizării autobuzului sau autocarului [4].

În obligația persoanei care urmează să beneficieze de transport rutier de persoane contra cost stă să respecte cu strictețe prevederile Regulamentul transportului auto de călători și bagaje. Astfel, pasagerul trebuie să achite la timp și integral costul călătoriei, să păstreze biletul până la punctul său de destinație, sub rezerva aplicării unei amenzi contravenționale, și să-l prezinte la cererea reprezentanților organelor de control [3].

Având intenția de a călători, pasagerul trebuie să respecte modul de îmbarcare și debarcare din vehiculul rutier și să nu deterioreze vehiculul rutier în care circulă. Pe parcursul călătoriei, pasagerul este obligat de a respecta regulile de călătorie stabilite pentru transportul auto de persoane și să se supună măsurilor luate de angajații cărașului [7].

Concluzii. Instituirea și consolidarea în continuare a drepturilor călătorilor reflectă nivelul ridicat de prioritate pe care Comunitatea Europeană îl acordă protecției consumatorilor. Astfel, având în vedere parcursul european al Republicii Moldova, este necesar ca legislația națională să ofere mai multă putere consumatorilor, bunăstare crescută și protecție eficientă a acestora. Extinderea drepturilor și intereselor pasagerilor trebuie să devină mai sistematică. De asemenea, acestea sunt limitate în practică și în special persoanele cu o mobilitate redusă nu beneficiază pe deplin de drepturile protejate de stat, dat fiind faptul că acestora trebuie să li se acorde asistență specială. În practică călătorii, în special persoanele cu handicap și cu mobilitate redusă, sunt puși în inferioritate în cazul în care întreprinderile de transport nu își îndeplinesc obligațiile, astfel primele devenind victime încălcărilor dispozițiilor normative interne precum și tratatelor și convențiilor internaționale. Toate acestea se datorează funcționării necorespunzătoare și neglijenței instituțiilor competente.

Un alt element important pentru interesele pasagerului este beneficierea de avantajele pieții unice și să aibă certitudinea siguranței utilizării acestora. Piața unică generează beneficii pentru consumatori prin lărgirea

posibilităților de alegere, scăderea prețurilor și furnizarea unei protecții adecvate.

Efectiv, este vitală instituirea, sub toate aspectele, a unor drepturi de acces și a unor norme care să guverneze funcționarea serviciilor de transport auto, întrucât acest mod de transport este indispensabil pentru deplasarea la locul de muncă, în vizită la rude și prieteni sau pentru petrecerea timpului liber și turism; un acces deficient poate afecta grav integrarea multor cetățeni, în defavoarea societății în ansamblu.

Considerăm că, conținutul legislației naționale nu prevede o suficientă dezvoltare durabilă și un sistem de armonizare a acestuia din transportul rutier la standardele europene.

Referințe bibliografice

1. Acordul privind transportul internațional ocazional de călători cu autocarul și autobuzul numit pe scurt (Acordul INTERBUS), semnat la Bruxelles la 28 septembrie 2000, (aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.456 din 24.04.2007. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 11.05.2007, nr.64.

2. Codul Civil al Republicii Moldova. Nr.1107-XV din 06.06.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.06.2002, nr.82-86 (661). În vigoare de la 12.06.2003.

3. Codul transporturilor rutiere al Republicii Moldova. Nr. 150 din 17.07.2014. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 15.08.2014, nr. 247-248 (568).

4. Convenția cu privire la contractul de transport internațional auto de pasageri și bagaje (CVR) din 1 martie 1973, Geneva, Republica Moldova aderă prin Legea nr. 308-XVI din 26.10.2006, pentru aderarea Republicii Moldova la Convenția cu privire la contractul de transport internațional auto de pasageri și bagaje (CVR). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 10.11.2006, nr. 174-177/800.

5. Legea privind protecția consumatorilor nr. 105 din 13.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 27.06.2003, nr 126-131.

6. Regulamentul transporturilor auto de călători și bagaje, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 854 din 28.07. 2006. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 08.08.2006, nr. 124-125.

7. Caraiani Gh. Transporturi și expediții rutiere. București: Editura Lumina lex, 2002, 540p.

8. Filip Gh. Badea C. Manoliu M. Paramon G. Dreptul transporturilor. Iași: Editura Junimea, 2002. 339 p.

9. Mihalache Iu. Dreptul transporturilor. Chișinău: Editura.Pontos. 2012, 672 p.

10. Mihalache Iu. Contractul de transport auto de pasageri și bagaje (I), publicat în Revista Națională de Drept, 2010, nr.12, p.20-25.

THE TRANSNISTRIAN CONFLICT SEEN FROM ABROAD

GUTIÉRREZ ESPINOSA JAVIER
Complutense University of Madrid

In the collapse and disintegration of the Soviet Union lays the roots of many conflicts which until today compromise the peace and democratic consolidation in the „new” independent republics. Some, such as the Russian-Chechen conflict, are already well known abroad and have been deeply analyzed by Academia. Meanwhile others, such as the Moldovan-Transnistrian problem stay unknown despite the fact that it contains very interesting aspects for research.

On the first side, it looks like the time had stopped in 1991, on the left bank of the Dniester River. Its’ streets, its’ buildings, its’ monuments, its’ symbols... Everything, reminds the former Soviet Union, except some little details. Today, in 25th of October Street, in Tiraspol, the hammer and the sickle, indispensable part of the shield of the Pridnestrovian Moldovan Republic (PMR) –the official name of pseudo state that has been declared there-, can be seen in a big plasma screen, altogether with the publicity adds and weather forecast. In this regards, Munteanu and Munteanu rightly qualify PMR as a „Soviet Empire in miniature” (2007:58). Although there are some who would like to see the PMR as a „Gallic village” of resistance to capitalism and as a bastion of proletarian internationalism, they are completely wrong. It is true that Transnistrian elites and a big part of its population wanted to keep alive the Soviet Union, but once the Union disappeared, the communist were quickly marginalized by one who seemed to be the eternal president there: Igor Smirnov (Blakkisrud y Kolsto, 2011: 196-197). Additionally, even the rhetoric of trying to be the barrage of economic reforms and privatizations was abandoned by extolling the strength of the market economy (Munteanu y Munteanu, 2007: 54).

After 1992 war, which ended with the victory of the separatists supported by Russia, the PMR started to develop all kind of structures of a common state: mints its own currency, issues its own passports, controls its borders, has an army, etc. Even it has successfully created a „Transnistrian identity” (Cojocar, 2006: 268). This one has been called multiethnic identity and according to them it embodies the real „Moldovanism” as opposed to the „pro-Romanianism” allegedly identified in the Republic of Moldova (Blakkisrud y Kolsto, 2011: 197). However, the PMR lack the most important: the international recognition of its independence. Even Russia, its main ally and supporter, has not recognized it yet – like it did

with South Ossetia and Abkhazia, breakaway territories in Georgia-, and did not even apply the same recipe as in Crimea: annexation. All this, it is despite the fact that during the referendum held in 2006 in Transnistria, 98% of voters were in favor of PMR integration into the Russian Federation.

But Russia has other plans for Transnistria. The Kremlin role played in this conflict, as third actor, could be motivated by its clear will to restore its sphere of influence in the western flank of the former Soviet Union. In this way, trying to avoid the expansion of NATO eastward (Baban, 2015: 9). Therefore, the Russian support to the PMR before, during and after the war would be justified mainly by the geopolitical and geostrategic interests of the Kremlin, and not as they state, by the protection of the Slavic population in the region. Moreover, at the national level, the conflict seems to have a more reasonable explanation when one looks for economic and political motivations. Because in reality the conflict would have been promoted by the fear of the Transnistrian elites to lose their dominant position in a “new Moldova” dominated by pro-Romanian Moldovan nationalists. These elites would have also used the fear of the Slavic population on losing their language and traditions to organize a successful opposition movement, which in the end brought to the region “de facto” independence from the Republic of Moldova after a five-month war (Baban, 2015: 3-4).

Thus, both explanations of the conflict reject the ethnical background of it. In fact, there is a balance among the percentage of Moldovans, Ukrainians and Russians that live in PMR. Additionally, the conflict starts after 1989, unlike the other post-soviet conflicts with a relevant ethnic background (Cojocaru, 2006: 262).

Actually, the aim of Russia would be to reintegrate Transnistria into the Republic of Moldova, which could only happen if the last one would be „transnistrialized”, which means, to fall on the side of Moscow. Due to this reason Devyatkov (2012: 55-56) considers that Russian implication in Transnistria will continue until the time when Moldova will guarantee its neutral status, before and after of a possible reunification. That means that Chisinau should renounce openly to its integration into NATO, which would be closer if Moldova approaches to Romania and keep forward the will of its integration into EU, as Moscow perceives Romanization and Euro-integration as factors contributing to Moldova’s partnership with NATO. A relevant example, is one of the formulas proposed by Russia in order to guarantee the Moldova’s neutrality and that can be found in the „Kozak memorandum” from 2003, where asymmetrical federal union was proposed, that would guarantee to Transnistria the power of veto over

constitutional amendments and the ratification of international treaties that might limit its autonomy (Baban, 2015: 7).

Until this reunification happens –if it is going to happen-, a process that during day by day becomes more difficult to be reached, due to the Transnistrian identity reinforcement and the normalization of the PMR as a „de facto” independent state for its citizens (Cojocaru, 2006: 262), Russia will continue to be the main supporter of PMR in its relations with Chisinau and the international community. In this way, the Kremlin have defended Transnistria when the Moldovan and Ukrainian governments have tried to undermine PMR’s interests, and it is directly responsible for the agreements that have allowed PMR to have a more or less normal economic and trade activity, despite the inherited difficulties related to its non-international recognition.

On the other hand, in economic terms, researchers point out that the PMR could not survive more than 2 or 3 months without Russian assistance (Baban, 2015: 5), which is considered by Moscow as “humanitarian aid”. The Kremlin supplements the pensions and salaries of its inhabitants; it is the largest investor in its companies; one of its major trading partner; subsidizes the public institutions, the army and the Ministry of State Security; they provide gas to Transnistrians almost for free, and indirectly with the workers’ remittances from Russia maintain its economy (Baban, 2015: 5).

Nevertheless, the economic crisis that Russia faces today, triggered by the widespread decline in prices of raw materials internationally and by the Western sanctions for its role in the Ukrainian crisis, but also the needs of military support and funding of the self-proclaimed people’s republics of Donetsk and Lugansk, such as Crimea, territories with a greater strategic importance than PMR (Sobják, 2014: 2), would led to a significant Russian aids’ cut to the breakaway region, which have had a negative impact on the economic situation of the PMR (Puiu, 2015). However, the accession of the Transnistrian authorities in the last moment to the DCFTA –Deep and Comprehensive Free Trade Agreement-, in the frame of the Association Agreement signed by Brussels and Chisinau in 2014, that replaced the expired ATP –Autonomous Trade Preference-, could have avoided a major economic decline, especially now that the Kremlin cannot subsidize to the extent they were doing it before (Calus, 2016). Moreover, the economic outlook for the PMR is still unfavorable, which undoubtedly will contribute to an increase in the emigration flow to neighboring countries.

Last but not least, although for some researchers this conflict is the most „frozen” among the existing „frozen conflicts” in the post-soviet area

(Baban, 2015: 1), as well as one of the least bloody, it is easy to identify very dangerous dynamics which could destabilize back the region: the Transnistrian identity has been built on appeals to hatred of a foreign enemy, in this case the Republic of Moldova, and the military defense rhetoric of PMR against the external threats is still present among Transnistrian authorities and mass media. This represents a risk factor, so it cannot be ruled out categorically a new military clash. In case this happens, the consequences for the region would be very negative, because the few steps forward to the consolidation of a democratic system observed after the collapse of the Soviet Union, might be reverted and new and more powerful grievances would be added to the current ones, what may hinder further to reach a consensual solution in the future.

Without going into who is or who is not right –as both side makes arguments that somehow, depending on which perspective you look, can be considered as „true”-, the solution to the conflict cannot wait longer, because it has very negative consequences over the population of both territories. Clearly, it hampers its economic development and consolidation of a real democracy that can be able to guarantee the rights and freedoms, and decent levels of welfare to its inhabitants. Considering that the conflict repeats dynamics that reminds of the Cold War times, a first step towards its solution, should be the reconciliation between West and Russia, which should seek ways of collaboration, specially now with the new international challenges that requires joined actions, and stop feeding this kind of conflicts that should be already part of the past.

Bibliography:

1. Munteanu, A y Munteanu, I. (2007). Transnistria: A paradise for vested interests, in *Journal for Labour and Social affairs in Eastern Europe*, Vol. 10, N° 4, pp. 51-66.
2. Cojocaru, N. (2006). Nationalism and identity in Transnistria, en *Innovation: the European Journal of Social Science Research*, 19:3-4, 261-272
3. Baban, I. (2015). The Transnistrian conflict in the context of the Ukrainian crisis. Research division – NATO Defense College, Rome, n° 122, 1-12
4. Blakkisrud, H y Kolsto, P. (2011). From secessionist conflict toward a functioning state: process of state and nation building in Transnistria, in *Post-soviet affairs*, 27, 2, 178-210.
5. Devyatkov, A. (2014). Russian policy toward Transnistria, en *Problems of Post-Communism*, 59:3, 53-62.
6. Puiu, V. (2015). Can Russia afford Transnistria?. *Eurasianet*. <http://www.eurasianet.org/node/72146>.

7. Sobják, A. (2014a). Is Transnistria the next Crimea?, in PISM (Polish Institute of International Affairs), n° 49 (644), 1-2.

8. Calus, K. (2016). The DCFTA in Transnistria: Who gains? New Eastern Europe. (On-line) <http://neweasterneurope.eu/articles-and-commentary/1861-the-dcfta-in-transnistria-who-gains>.

PROCEDURA DE ATAC A DECIZIILOR AUTORITĂȚILOR FISCALE CU PRIVIRE LA APLICAREA SANȚIUNILOR PENTRU ÎNCĂLCAREA LEGISLAȚIEI FISCALE

ILIINSCAIA EVGHENIA

Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM

Responsabilitatea administrativă pentru încălcarea legislației fiscale este stabilită în articolele 253, 254, 254¹, 255-257, 257¹, 259, 260, 260¹, 261, 262, 262¹, 263, 263¹ a Codului Fiscal RM №1163-XIII din 24.03.1997. [1]

Responsabilitatea administrativă pentru încălcarea legislației fiscale, de asemenea, este stabilită în articolele 287, 287¹, 287², 293¹, 297, 301, 311 a Codului contravențional al Republicii Moldova №218- XIV din 24.12.2008. [4]

Procedura de atac a deciziilor autorităților fiscale privind aplicarea sancțiunilor prevăzute la Codul Fiscal RM, instituită prin articolele 267-274 Codului Fiscal RM și Legea contenciosului administrativ, nr. 793-XIV din 10.02.2000. [2]

În conformitate cu alineatul (1) Articolului 267 din Codul Fiscal al Republicii Moldova, decizia sau acțiunea funcționarului fiscal al autorității fiscale poate fi atacată numai de persoana cu privire la care a fost luată decizia sau a avut loc o acțiune, sau reprezentantul acestuia în condițiile prevăzute de prezentul cod.

În conformitate cu alineatul (3) al articolului 267 Codul Fiscal al RM sarcina de a dovedi eroarea unei decizii luate de către autoritatea fiscală, este pusă în responsabilitatea persoanei care a depus plângerea.

În conformitate cu alineatul (3) Articolul 267 din Codul Fiscal al Republicii Moldova, care stabilește în mod indirect prezumția de legalitate a unei decizii luate de autoritatea fiscală, în contradicție cu alineatului (1) al articolului 11 din Codul fiscal al Republicii Moldova și alineatului (4) al articolului 24 din Legea contenciosului administrativ", nr. 793/2000.

În conformitate cu alineatul (1) al articolului 11 din Codul Fiscal al Republicii Moldova protecția drepturilor și intereselor contribuabilului se efectuează de către o instanță sau altă procedură prevăzute de prezentul cod și de alte acte legislative.

Toate îndoielile care decurg din aplicarea legilor fiscale ar trebui să fie interpretată în favoarea contribuabilului.

În conformitate cu alineatul (3) al articolului 24 din Legea contenciosului administrativ, nr. 793/2000, atunci când este examinată în instanța administrativă cererea de anulare a actului administrativ contestat responsabilitatea prezentării probelor revine părâtului, iar atunci când se examinează cererea de reparare a prejudiciului, responsabilitatea prezentării probelor revine ambelor părți.

Considerăm că este necesar de schimbat alineatul (3) Articolul 267 din Codul Fiscal al Republicii Moldova, prin stabilirea autorității fiscale obligația de a dovedi legalitatea deciziei emise de acestea.

În conformitate cu alineatul (1) al articolului 268 din Codul fiscal al Republicii Moldova contestația cu privire la aplicarea deciziilor sau acțiunii funcționarului fiscal al autorității fiscale se depune în termen de 30 de zile de la primirea deciziei sau a acțiunii atacate, cu excepția cazului în care se prevede altfel în prezentul cod.

Termenul limită ratat pe un motiv justificat poate fi restabilit de către autoritatea fiscală abilitată să examineze plângerea, după cererea persoanei cu privire la care a fost luată decizia sau a avut loc o acțiune.

În conformitate cu alineatul (1) al articolului 269 din Codul fiscal al Republicii Moldova, decizia luată de către autoritatea fiscală cu privire la rezultatele examinării plângerii, poate fi atacata la Inspectoratul Fiscal Principal de Stat sau a instanței competente.

Cerere de chemare în judecată împotriva deciziei autorității fiscale se depune în judecătoria de primă instanță, în conformitate cu Legea contenciosului administrativ", nr. 793/2000 și Codul de procedură civilă al Republicii Moldova №225-XV din 30.05.2003. [3]

Procesele-verbale al infrațiunilor prevăzute la articolele 287, 287¹, 287², 293¹, 297, 301, 311 Codului contravențional al Republicii Moldova prin care se aplică sancțiuni pentru încălcarea legislației fiscale, pot fi atacate la judecătoriile de primă instanță, în conformitate cu articolul 448 Codului contravențional al Republicii Moldova.

Atunci când se examinează aceste plângeri instanțele trebuie să fie ghidate de principiul prezumției nevinovăției a contravenientului, instituit prin articolul 375 Codului contravențional al Republicii Moldova.

În conformitate cu alineatul (1) al articolului 473 Codului contravențional al Republicii Moldova, în cadrul examinării unui recurs, instanța de recurs adoptă una dintre următoarele decizii:

1) respinge cererea de recurs și se lasă decizia atacată neschimbată în cazul în care:

- a) cererea de recurs depusă cu omiterea termenului de recurs;
- b) recursul în ordinea de recurs inadmisibil;
- c) cererea de recurs este nefondată;

2) admite recursul, casează decizia și a remite dosarul spre rejudecare la prima instanță.

Considerăm că este necesar să se completeze punctul 2) din alineatul (1) al articolului 473 Codului contravențional al Republicii Moldova cu dreptul instanței de recurs de a emite o nouă decizie.

În conformitate cu alineatul (1) al articolului 448 Codului contravențional al Republicii în decursul a 15 zile de la data aducerii la cunoștință a faptului încheierii procesului-verbal cu privire la contravenție, contravenientul, victima sau reprezentantul acestora, procurorul sunt în drept să-l contesteze în instanța de judecată în a cărei rază teritorială activează autoritatea din care face parte agentul constator.

Partea (1) al articolului 448 Codului contravențional al Republicii Moldova într-o măsură contrazice părții (5) al articolului 448 Codului contravențional al Republicii Moldova, care prevede: Contestația împotriva hotărârii cu privire la contravenție poate fi depusă în decursul a 15 zile de la data pronunțării hotărârii sau de la data aducerii ei la cunoștință, după caz. În cazul omiterii acestui termen din motive întemeiate, persoana față de care a fost pronunțată hotărârea poate fi repusă în termen, la cerere, de către autoritatea (persoana cu funcție de răspundere) împuternicită să examineze contestația.

Dintr-o comparație a alineatului (1) și a alineatului (5) al articolului 448 Codului contravențional al Republicii Moldova este clar că acestea au stabilit procedura de calcul inegală a termenului de 15 zile pentru a ataca la instanța de judecată privind proces-verbal de contravenție.

În conformitate cu alineatul (1) al articolului 448 Codului contravențional al Republicii Moldova această perioadă începe să curgă de la data notificării despre întocmirea unui proces-verbal privind contravenție. Și în conformitate cu alineatul (5) al articolului 448 Codului contravențional al Republicii Moldova această perioadă începe să curgă de la data emiterii deciziei sau a notificării acesteia.

Considerăm că este necesar de rezolvat această contradicție și de făcut modificări în partea (1) și (5) al articolului 448 Codului contravențional al

Republicii Moldova, constatând că proces-verbal privind contravenție poate fi atacat în termen de 15 zile de la data primirii copie a procesului-verbal privind contravenția.

Numai primind doar copia a procesului-verbal privind contravenția contravenientul și victima își pot exercita dreptul la accesul liber la justiție, astfel cum este garantat de articolul 20 din Constituția Republicii Moldova, adoptată în 29.07.1994.

În conformitate cu alineatul (2) al articolului 448 Codului contravențional al Republicii Moldova contestația împotriva procesului-verbal cu privire la contravenție se depune la autoritatea din care face parte agentul constator.

În cel mult 3 zile de la data depunerii contestației, agentul constator expediază în instanță contestația și dosarul cauzei contravenționale.

În conformitate cu alineatul (3) al articolului 448 Codului contravențional al Republicii Moldova contestația suspendă executarea sancțiunii contravenționale aplicată prin proces-verbal. Prin proces-verbal privind contravenție poate fi aplicată numai o pedeapsă în forma de amendă.

Noi credem că această normă de drept, contribuie la încălcarea drepturilor persoanelor cărora au fost aplicată pedeapsa în formă de amendă pentru contravenția.

Alineatul (4) Articolului 448 Codului contravențional al Republicii Moldova prevede că persoana care face contestație împotriva deciziei de aplicare a sancțiunii contravenționale nu plătește taxă de stat.

Contestațiile împotriva proceselor-verbale privind contravenție și alte cazuri de contravenții se examinează în primele instanțe de judecată în procedura prevăzută în articole 452-464 Codului contravențional al Republicii Moldova.

Decizia primei instanțe în cazul unei contravenții poate fi atacată în procedura de recurs, în conformitate cu articolele 465-474 Codului contravențional al Republicii Moldova.

Referințe bibliografice:

1. Codul fiscal al Republicii Moldova [Legea RM nr 1163: adoptat de Parlamentul de legislatura a treisprezecea din data de 24.04.1997] [republicat] // Monitorul oficial.-2007- ediția specială din 08.02.2007.

2. Legea contenciosului administrativ, nr. 793/2000 [Legea RM nr 793: adoptat de Parlamentul de legislatura a paisprezecea din 10.02.2000] // Monitorul oficial.- № 57-58 din 18.05.2000.

3. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova [Legea RM nr 225: adoptat de Parlamentul de legislatura a cincisprezecea din 30.05.2003] // Monitorul oficial.- 2003.- № 111-115.

4. Codul contravențional al Republicii Moldova [Legea RM №218: adoptat de Parlamentul de legislatura a saisprezecea din 24.10.2008] // Monitorul oficial.-2009-№3-6.- 16 ianuarie 2009, articolul 15.

UNELE PÎRGHII CU REFERIRE LA POSIBILITĂȚILE LIBERĂRII DE PEDEAPSĂ A MINORILOR

MAHU IURIE

Academia de Poliție „Ștefan cel Mare” a MAI

În reglementarea legislației penale a țării noastre *prin liberarea de pedeapsă se înțelege eliberarea persoanei care a săvârșit o infracțiune de la executarea reală, parțială sau totală, a pedepsei penale pronunțate prin hotărâre a instanței de judecată.*

Condamnarea persoanei nu include un scop în sine al dreptului penal. Scopul constă în selectarea acelei măsuri de pedeapsă potrivite pentru realizarea imensă a obiectivului pedepsei și, în nici un caz, sporirea spiritului infracțional al infractorului prin stabilirea unei pedepse nepotrivite.

În context, se conturează întrebarea, dacă în privința minorilor se aplică de către instanța de judecată, doar categoria stipulată la art.89, alin.(2), lit.d) CP după condițiile generale legiferați în art.93 CP. Oare minorii sunt liberați de pedeapsa penală doar atunci când li se stabilesc măsuri de constrângere cu caracter educativ?

În accepțiunea noastră, din prevederea deplină a art. 89, alin.(2) CP selectăm următoarele categorii care ar putea fi aplicate până la condamnarea definitivă și după aceasta, luându-se în considerație statutul de minor ca circumstanță atenuantă, după cum urmează: condamnarea cu suspendare condiționată a executării pedepsei; liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen; înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă; liberarea de pedeapsă a minorilor; amânarea executării pedepsei pentru femei gravide și femei care au copii în vârstă de până la 8 ani.

La aplicarea condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei trebuie să se țină cont de scopul corectării vinovatului, al prevenirii comiterii unor noi infracțiuni, atât de condamnat cât și de alte persoane. Dacă minorul care a săvârșit fapta penală a fost condamnat cu

suspendarea condiționată a executării pedepsei se consideră că a fost liberat de pedeapsa penală datorită neîmplinirii majoratului?

Acest răspuns îl oferă mai multe prevederi din Codul penal al Republicii Moldova.

Art. 90 alin. (1) CP stipulează că *„instanța de judecată, ținând cont de circumstanțele cauzei și de persoana celui vinovat, va ajunge la concluzia că nu este rațional ca acesta să execute pedeapsa stabilită, ea poate dispune suspendarea condiționată a executării pedepsei”*.

În acest context, art. 76 alin. (1), lit. b) CP indică că infracțiunea săvârșită de un minor este una atenuantă.

Art. 75 CP stipulează că *„la stabilirea categoriei și termenului pedepsei, instanța de judecată ține cont de gravitatea infracțiunii săvârșite, de motivul acesteia, de persoana celui vinovat, de circumstanțele cauzei care atenuează ori agravează răspunderea, de influența pedepsei aplicate asupra corectării și reeducării vinovatului, precum și de condițiile de viață ale familiei acestuia”*.

Reieșind din prevederile articolelor citate, afirmăm cu certitudine că instanța de judecată în camera de deliberare va ține cont de persoana celui vinovat, de statutul acestuia de minor, de factorii psiho-intelectivi și percepțiile personale în comiterea infracțiunii pe cauza penală examinată și apoi va condamna făptuitorul cu suspendare după procesul de individualizare a pedepsei.

Ar fi incorect să considerăm că condamnarea cu suspendarea condiționată a minorilor se exercită de către instanțele judecătorești în baza acelorași condiții generale luate în considerație în privința oricărui individ adult. Minorii sunt o categorie specială de persoane care necesită o atenție deosebită de adulți, iar numărul de condamnări cu suspendare a minorilor sunt aplicate în marea majoritate a numărului de cazuri din motivul neîmplinirii vârstei de 18 ani, în cazul în care o măsură educativă ar fi inutilă sau insuficientă.

Potrivit art. 79 alin. (1) CP, minoratul persoanei care a săvârșit infracțiunea se consideră circumstanță excepțională. Pentru săvârșirea unei infracțiuni ușoare sau mai puțin grave, pedeapsa se aplică minorului numai dacă se apreciază că luarea măsurii cu caracter educativ nu este suficientă pentru corectarea minorului.

La aplicarea condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei trebuie să se țină cont de scopul corectării vinovatului, al prevenirii comiterii unor noi infracțiuni, atât de condamnat cât și de alte persoane.

Concretizăm că, conform art. 90, alin. (3) Cod penal, la aplicarea suspendării condiționate a executării pedepsei, condiția reparării integrale a daunei nu este obligatorie în cazul condamnării minorilor.

Aplicând condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei (art. 90 Cod penal), instanța de judecată va explica inculpaților și reprezentanților lor legali esența sentinței și consecințele neexecutării ei.

Pentru săvârșirea unei infracțiuni ușoare sau mai puțin grave, pedeapsa se aplică minorului numai dacă se apreciază că luarea măsurii cu caracter educativ nu este suficientă pentru corectarea minorului.

În acest context, în urma argumentelor invocate, afirmăm că art.89, alin. (2), lit. d) CP se propune pentru modificare și completare în următoarea redacție: „d) liberarea de pedeapsă cu aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter educativ”.

După cum am menționat mai sus, aceasta nu este unica modalitate de liberare de pedeapsă a minorilor. Analogic pot fi stabilite și alte categorii din șirul consfințit de CP din motivul că deferit justiției pentru o anumită infracțiune este un copil.

Prevederea nouă în redacția propusă este cea care nu ar induce în eroare atunci când suntem obligați să pronunțăm o măsură de reprimare echitabilă gravității unei infracțiuni.

În completarea lit.d), alin. (2) de la art.89 intervine art. 93 din CP care la rândul său face trimitere la art.104 CP unde se precizează în privința cui se aplică aceste măsurile de constrângere cu caracter educativ și care sunt ele, sub o formulare exhaustivă.

Toate categoriile de liberare de pedeapsă penală enumerate în art. 89 CP pot fi aplicate, atât persoanelor adulte, cât și minorilor din momentul devenirii subiect al infracțiunii comise și atingerii vârstei răspunderii penale.

IMPLICAREA ORGANIZAȚIILOR INTERNAȚIONALE ÎN SOLUȚIONAREA CONFLICTULUI DIN RAOANELE DE EST A REPUBLICII MOLDOVA

MALCOCI CRISTINA

Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM

Organizațiile internaționale sunt angajate în identificarea soluțiilor de reglementare ale „conflictelor înghețate” prin mediere și prezentarea platformelor pentru negocieri. Organizațiile internaționale dispun de mecanisme pentru impunerea și reglementarea conflictelor, însă gradul de realizare este diferit, Republica Moldova confruntându-se cu un „conflict înghețat”, în procesul de negocieri fiind parte două instituții internaționale de caracter multilateral - Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) și Uniunea Europeană (UE).

Din perspectiva comunității internaționale, conflictul din raioanele de est a Republicii Moldova constă din câteva probleme. Prima este problema retragerii trupelor ruse din stânga Nistrului conform angajamentelor asumate de către Federația Rusă la Summit-ul OSCE de la Istanbul în noiembrie 1999. A doua problemă ține de negocierile privind soluționarea politică a conflictului și identificarea unui statut pentru Transnistria în cadrul Moldovei reîntregite. O a treia problemă se referă la cine vor fi garanții reglementării transnistrene și care vor fi statele sau organizațiile ce vor garanta implementarea și durabilitatea aranjamentelor privind reintegrarea Republicii Moldova. [1, p. 271]

Până la momentul actual problema „garanțiilor” este legată de un set de măsuri, printre care și asigurarea unei forțe militare de menținere a păcii. OSCE jucând un rol cheie în setul de probleme sus menționate.

În calitate de mediator în cadrul formatului „5+2”, OSCE este implicat în proces, venind cu idei și propuneri concrete menite să faciliteze procesul de soluționare. De asemenea, în conformitate cu deciziile Summit-ului OSCE de la Istanbul, organizația este implicată în procesul de retragere a forțelor militare ruse staționate pe teritoriul Republicii Moldova ilegal și fără consimțământul statului gazdă.

Principalele direcții de cooperare ale Republicii Moldova cu OSCE vizează următoarele aspecte:

- OSCE, deținând rolul de mediator, contribuie esențial la reglementarea conflictului din raioanele de est a Republicii Moldova, inclusiv prin organizarea procesului de negocieri, elaborarea proiectelor de documente la subiectele politice, militare.

Șeful misiunii OSCE, precum și reprezentantul Președintelui în exercițiu pentru conflicte reprezintă organizația în formatul de negocieri „5+2”;

- OSCE informează comunitatea internațională despre evoluțiile în procesul de reglementare a conflictului din raioanele de est a Republicii Moldova;
- OSCE asistă la democratizarea societății civile moldovenești și dezvoltarea celei din regiunea transnistreană. [2]

Demontarea potențialului militar al regimului separatist se află în dependență directă de scenariul politic al reglementării acestui conflict și este mai mult decât evident că nici un scenariu, variantă sau model nu va avea nici o șansă de succes atâta timp, cât pe teritoriul Republicii Moldova se vor afla trupele militare ale Federației Ruse, indiferent ce formă sau statut ar avea acestea.

Din acest punct de vedere, extinderea statului și mandatului de acțiune a OSCE precum și idea demilitarizării zonei de securitate și desființării trupelor de menținere a păcii, prevăzute în așa zisul Planul OSCE 1996/2000, ar putea distruge ultimele „motivații” de prezență a trupelor militare ruse pe teritoriul Republicii Moldova. [3, p. 122]

În asemenea condiții, implementarea unei variante perfecționiste a Planului OSCE, axată în special pe domeniul politico-militar, poate să formeze condiții necesare pentru realizarea unei concepții de reglementare politică definitivă a conflictului din raioanele de est a Republicii Moldova.

Extinderea UE până la hotarele Republicii Moldova explică interesul și implicarea UE în procesul de soluționare a conflictului prin misiunea EUBAM de asistență la hotarul moldo-ucrainean pe segmentul transnistrean și limitarea circulației liderilor separatiști în spațiul UE. Interesul SUA pentru participarea la soluționarea diferendului este explicabil prin atitudinea negativă a americanilor față de pretențiile Federației Ruse de a transforma spațiul CSI într-o zonă de influență exclusivă.

Blocarea procesului de negocieri în formatul „5+2” denotă dezacordul uneia dintre părțile conflictului cu acest format și o eventuală influență din partea observatorilor. Practic, este „înghețat” nu doar conflictul propriu-zis, ci și procesul de negocieri pe parcursul ultimilor doi ani. [4, p. 85]

Începând cu anul 2003, UE a luat mai multe măsuri în legătură cu situația din Transnistria:

- în februarie 2003 a instituit interdicția privind acordarea vizelor conducerii transnistrene, interdicție reînnoită în 2004 (din acest punct de vedere, UE situează regimul Smirnov pe același plan cu regimul Lukașenko);

- a inițiat negocieri moldo-ucrainene cu privire la acordurile vamale și de frontieră;
- în noiembrie 2003 a intervenit prin Înaltul Reprezentant Javier Solana – pentru determinarea guvernului moldovean de a nu accepta planul Kozak;
- a negociat un plan bilateral de acțiune cu Moldova în cadrul politicii de vecinătate europeană (ENP);
- în martie 2005 a numit un reprezentant special pentru Moldova în persoana diplomatului olandez Adriaan Jacobovits de Szeged și a deschis în toamna anului 2005 un birou al Comisiei Europene la Chișinău.

Sarcinile acestui reprezentant sunt întărirea contribuției UE la rezolvarea conflictului din raioanele de est a Republicii Moldova; stabilirea unor contacte cu guvernul de la Chișinău și cu alți actori interni pentru a oferi UE consiliere în privința politicilor de urmat și dezvoltarea politicilor europene în relație cu Moldova și cu regiunea, în special în sensul prevenirii și soluționării conflictelor [5, p. 9].

Chiar dacă nu este implicată în formatul de negocieri, UE a ales astfel să devină un actor a cărui opinie să fie influentă. UE vizează destructurarea grupurilor economice, politice și sociale care au făcut posibil acest conflict înghețat, precum și stoparea traficului ilicit și a contrabandei. UE nu insistă în retragerea trupelor ruse din Transnistria, considerând legitim punctul de vedere al Rusiei, în accepțiunea căreia acestea sunt trupe de menținere a păcii.[5, p. 9]

Astfel concluzionăm că, după cum arată experiența internațională, soluționarea conflictului din raioanele de est a Republicii Moldova este posibilă numai pe baza respectării principiilor internaționale general recunoscute ale drepturilor internaționale și luarea în considerație a intereselor părților implicate în conflict. Posibilitatea principială de creștere a eficienței procesului de reglementare a conflictului constă în utilizarea mai largă a arsenalului reglementar de influență și a experienței internaționale pozitive existente.

În această ordine de idei, o atenție sporită asupra aspectelor menționate ar putea contribui la rezolvarea cât mai rapidă și viabilă a conflictului.

Referințe bibliografice:

1. Crăciun Ioan. Prevenirea conflictelor și managementul crizelor. București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2006. 319 p.

2. Cooperare RM- OSCE. <http://www.austria.mfa.md/cooperarea-rm-osce/> (vizitat: 12.04.2016)

3. Nantoi Oazu, Chirtoacă Natalia, Garaz Marcel, Pîtea Iurie. Aspecte ale conflictului transnistrean. Chișinău: Știința, 2001. 140 p.

4. Boțan Igor. Reglementarea transnistreană: o soluție europeană. Chișinău: Arc, 2009. 88 p.

5. Transnistria. Evoluția unui conflict înghețat și perspective de soluționare. București, 2005. 17 p.

6. http://leader.viitorul.org/public/555/ro/raport_romania%20on%20transnistria [1].pdf (vizitat: 12.04.2016)

CONSIDERAȚIUNI INTRODUCȚIVE PRIVIND PREZUMȚIA DE NEVINOVĂȚIE

MARCU LIVIA

Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM

Prezumției nevinovăției a fost consacrată pentru prima dată în istorie în legislația SUA, iar mai apoi în Declarația Drepturilor Omului și Cetățeanului (adoptată de Adunarea Națională a Franței din 26 august 1789) însemnând că „...orice om trebuie considerat nevinovat până la probarea culpabilității sale...”. Este textul fundamental care a influențat în mod decisiv, în sens umanist toate sistemele de drept procesual penal ale Europei și, în parte ale lumii.

Consacrarea prezumției de nevinovăție în Declarația Universală a Drepturilor Omului (adoptată de Adunarea Generală a ONU în 10 decembrie 1948), a fost o reacție post război a comunității internaționale.

Prezumția nevinovăției reprezintă o regulă de bază în desfășurarea procesului penal și în același timp, prin implicațiile pe care le are, unul din drepturile fundamentale ale omului. Așa se explică înscrierea acestui principiu într-o serie de documente de drept internațional care vizează drepturile fundamentale ale fiecărei persoane.

Astfel, art. 11 al Declarației Universale a Drepturilor Omului[1], adoptată de Adunarea Generală a ONU la 10 decembrie 1948, consacrată prezumției nevinovăției, face în același timp recomandarea ca legislațiile naționale ale statelor să însereze în dispozițiile lor norme privind prezumția nevinovăției .

O altă consacrare a prezumției nevinovăției este cuprinsă în art. 14, §2 al Pactului cu privire la Drepturile Civile și Politice care prevede: „Orice persoană acuzată de comiterea unei infracțiuni penale este prezumată a fi nevinovată, cât timp culpabilitatea sa nu a fost stabilită în mod legal”.

De asemenea, prezumția nevinovăției a fost consacrată și în Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, adoptată la 4 noiembrie 1950 la Roma de către Consiliul Europei.

În conformitate cu art. 6, §2 al Convenției Europene pentru Drepturile Omului, „orice persoană acuzată de o infracțiune este prezumată nevinovată până ce vinovăția sa va fi legal stabilită”.

Reieșind din faptul că Convenția Europeană pentru Drepturile Omului a devenit primul instrument internațional viabil și eficient în domeniul drepturilor omului ce are drept scop apărarea unui larg spectru de drepturi civile și politice, constituind în același timp un contract cu forță juridică obligatorie pentru înaltele Părți contractante și instituind un sistem de control privind realizarea acestor drepturi în cadrul statelor, ar fi rezonabil să centram eforturile asupra prevederilor art. 6, §2 din Convenție, consacrate prezumției de nevinovăție.

Prezumția de nevinovăție a fost interpretată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului în mai multe cauze examinate: în cauza *Minetic/Elveția* (1983): „Reclamantul contesta calculul referitor la cheltuielile de procedură și la indemnizația cuvenită într-o cauză, refuzate de instanțele naționale pe motiv de prescripție, invocând o încălcare a prezumției de nevinovăție prevăzută de art. 6, §2. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a fost de acord cu aceasta și a declarat: „Fără ca vinovăția unei persoane să fie stabilită în mod legal și fără ca acea persoană să fi avut prilejul de a exercita dreptul său de apărare, o hotărâre judecătorească referitoare la ea reflecta sentimentul că este vinovată”[2].

În trei cauze îndreptate împotriva Germaniei, CtEDO nu a socotit că este vorba de o încălcare a art. 6, §2, atunci când hotărârea de urmărire a fost pronunțată în termeni „ambigui și puțin satisfăcători”, întrucât nu se constatare în mod efectiv ori tacit vinovăția (*Nolkenbockhoff c/ Germania* (1987), *Englert c/Germania* (1987) și *Lutz c/Germania* (1987)).

În cauza *Berbera, Messegue și Jabardo c/Spania* (1988), Curtea a enumerat criteriile necesare aprecierii dacă au fost sau nu respectate dispozițiile art. 6 par.2: „În îndeplinirea atribuțiilor lor, membrii tribunalului nu pornesc de la ideea preconcepută că cel învinuit a săvârșit actul incriminat, sarcina probei revine acuzării iar dubiul profita celui acuzat. În afară de acesta, acuzării îi revine să indice celui interesat despre ce îndatoriri este vorba – în scopul de a-i oferi prilejul să își pregătească și să-și prezinte în consecință apărarea și să înfățișeze probe suficiente pentru a constitui temeiul unei hotărâri de declarare a vinovăției.”[3]

În acest sens, nu este necesar să existe o legătură juridică stabilă cum ar fi cetățenia, reședința sau domiciliul, deoarece este suficient ca statul să exercite anumite împuneri asupra interesatului. Din acest punct de vedere, Convenția Europeană a Drepturilor Omului, spre deosebire de tratatele internaționale de tip clasic, depășește cadrul unei simple reciprocități între statele contractante, creând obligații obiective ce beneficiază de garanții colective.

Reieșind din importanța deosebită pe care o prezintă prezumția nevinovăției, această prevedere a fost consacrată ca principiu constituțional și este stipulat în art. 21 al Constituției Republicii Moldova din 29 iulie 1994. Astfel art. 21 al Constituției prevede: "Orice persoană acuzată de un delict este prezumată nevinovată până când vinovăția sa va fi dovedită în mod legal, în cursul unui proces judiciar public, în cadrul căruia i s-au asigurat toate garanțiile necesare apărării sale".

Codul de procedură penală al Republicii Moldova, fiind legea de bază care reglementează desfășurarea procesului penal, înscrie între principiile de bază ale acestei activități sociale și prezumția de nevinovăție.

Prezumția de nevinovăție (presupunerea, recunoașterea juridică a unui fapt până la proba contrarie) este una legală și relativă. Aceste se explică prin faptul că este prevăzută expres în lege și este posibilă răsturnarea (tot în baza legii) acestei prezumții printr-o hotărâre de condamnare definitivă. Hotărârile instanțelor de judecată se consideră definitive în cazul în care îndeplinesc condițiile prevăzute de Codul de procedură Penală în art. 466. Hotărârile adoptate de către aceste organe se împart în: sentințe, decizii, hotărâri și încheieri. Delimitarea lor legală este prevăzută în art. 341 CPP al RM. [4]

Esența acestei prezumții constă în statutul acordat bănuțului, învinuțului sau inculpatului în cadrul procesului penal, fiind considerat o persoană de bună credință, din acest statut rezultând toate garanțiile puse la dispoziția lui, și respectarea drepturilor sale de către organele de urmărire penală sau instanța de judecată pentru a nu-i încălca acest drept fundamental al omului și pentru acordarea șanse și garanțiilor reale de a se apăra de o acuzație injustă sau neproporționată [5].

Art. 8 al Codului de procedură penală al Republicii Moldova prevede: „Persoana acuzată de săvârșirea unei infracțiuni este prezumată nevinovată, atâta timp cât vinovăția sa nu-i va fi dovedită, în modul prevăzut de CPP, într-un proces judiciar public, în cadrul căruia îi vor fi asigurate toate garanțiile necesare apărării sale, și nu va fi constatată printr-o hotărâre judecătorească de condamnare definitivă.”

Pornind de la reglementările menționate mai sus, prezumția nevinovăției se înfățișează ca o garanție, protejând persoana implicată într-o cauză penală, oferindu-i acesteia posibilitatea dreptului la apărare împotriva acuzațiilor ce i se aduc. În virtutea acestei reguli, persoana împotriva căreia s-a dispus începerea urmăririi penale este prezumată nevinovată până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești. Sarcina probei revine organelor judiciare, ci nu învinuitului sau inculpatului (ejus incumbi probato qui dicit, non qui negat). În cazul existenței probelor în acuzare, învinuitul poate să probeze lipsa temeiniciei lor. Principiul în cauză stabilește următoarele reguli a procesului penal:

- 1) învinuitul nu este obligat de a dovedi nevinovăția sa.
- 2) prezumția nevinovăției nu reprezintă atitudinea persoanelor oficiale, ci statutul juridic al persoanei.
- 3) prezumția nevinovăției se înfățișează ca o garanție ce protejează persoana într-o cauză penală, oferindu-i dreptul de a se apăra împotriva acuzărilor ce i se aduc.
- 4) prezumția nevinovăției stabilește statutul juridic al persoanei nu numai în cadrul procesului penal, dar și în alte domenii (de ex: până la intrarea în vigoare a sentinței judiciare, nimeni nu poate aduce limitări drepturilor și libertăților persoanei, cum ar fi dreptul la vot, drepturile locative, patrimoniale și de muncă, etc.).
- 5) prezumția nevinovăției își răsfrânge acțiunea până la intrarea în vigoare a sentinței judiciare.

Acest principiu are o reflectare corespunzătoare și în modul în care se efectuează interpretarea probelor care pot fi considerate concludente numai în măsura, în care oferă certitudinea aflării adevărului, iar orice dubiu este în favoarea învinuitului sau inculpatului (*in dubio pro reo*).

În condițiile înțelegerii și aplicării corecte a prezumției nevinovăției se exclude abordarea unilaterală și caracterul preconceptut referitor la cercetarea și soluționarea cauzelor penale.

Desigur, fără prezumția nevinovăției, adică cu încălcarea prevederilor acestei prezumții, activitatea organelor de urmărire penală, poate părea mult mai ușoară, mai rapidă, mai simplă, dar acest fapt este, fie o iluzie optică, fie o deformare profesională ce se manifestă prin pierderea simțului realității obiective, obișnuința față de un șablon, clișeu; atitudinea indiferentă față de soarta omului [6]. În realitate, prezumția nevinovăției contribuie esențial la obținerea unui succes veritabil privind cercetarea și soluționarea cauzelor penale, precum și privind obținerea unei eficacități reale în lupta cu criminalitatea.

Asigurând realizarea sarcinilor procesului penal, prezumția nevinovăției garantează drepturile învinutului, stabilind că până când vinovăția acestuia nu este dovedită în ordinea stabilită de lege, nimeni nu-l poate considera vinovat [7]. Adică, anume prezumția nevinovăției înaintea cerința privind dovedirea certă și incontestabilă a vinovăției învinutului.

Acest principiu garantează faptul că nimeni nu poate fi recunoscut vinovat de comiterea unei infracțiuni și supus pedepsei penale, decât prin sentința instanței de judecată, în corespundere cu legislația în vigoare.

Incertitudinea și relativitatea nu pot fi compatibile cu o hotărâre judecătorească. De asemenea, orice probă odată făcută, nu înseamnă că este insurmontabilă, ea putând fi răsturnată prin apărarea învinutului sau inculpatului, care are dreptul de a proba lipsa de temeinicie a acesteia [8]. După cum am afirmat anterior, prezumția nevinovăției reprezintă o garanție a protecției drepturilor persoanei în cadrul procesului penal, dar în momentul în care se stabilește că probele au fost riguros administrate, iar vinovăția este stabilită, prezumția va fi înlăturată, urmând să fie aplicate sancțiunile corespunzătoare infracțiunii săvârșite.

Oricare ar fi starea probelor colectate pe cauza penală, precum și indiferent de opiniile unui sau altui subiect al activității procesual penale referitor la vinovăția învinutului, pe fiecare cauză penală trebuie să fie asigurată respectarea și executarea strictă a prevederilor art. 314 alin. 2 Cod de procedură penală al RM care prevede: instanța de judecată, la judecare cauzei creează părții acuzării și părții apărării condițiile necesare pentru cercetarea multilaterală și în deplină măsură a circumstanțelor cauzei. Indiferent de faptul oricât de convingătoare și incontestabile n-ar părea concluziile de învinuire, obligatoriu trebuie verificate și cercetate toate versiunile posibile vizând circumstanțele cauzei, nici o versiune nu trebuie lăsată fără verificare.

Asigurând realizarea sarcinilor procesului penal, prezumția nevinovăției garantează drepturile învinutului, stabilind că până când vinovăția acestuia nu este dovedită în ordinea stabilită de lege, nimeni nu-l poate considera vinovat [9]. Adică, anume prezumția nevinovăției înaintea cerința privind dovedirea certă și incontestabilă a vinovăției învinutului. Acest principiu garantează faptul că nimeni nu poate fi recunoscut vinovat de comiterea unei infracțiuni și supus pedepsei penale, decât prin sentința instanței de judecată, în corespundere cu legislația în vigoare.

Prezumția nevinovăției este o prevedere juridică obiectivă în corespundere cu care legea stabilește că, bănuitul, învinutul este prezumat nevinovat până când vinovăția sa va fi dovedită în mod legal [10]. Prezumția nevinovăției pretinde ca vinovăția persoanei să fie incontestabil

dovedită, iar aceasta presupune faptul că organele judiciare (organele de urmărire penală) trebuie să ia toate măsurile prevăzute de lege pentru cercetarea sub toate aspectele, completă și obiectivă a tuturor circumstanțelor cauzei și pentru examinarea tuturor probelor, deosebit de importantă fiind cerința conform căreia, probele trebuie obținute numai din surse strict determinate de lege. Aceste probe, la rândul său, urmează a fi fixate în ordine procesuală, ca urmare a efectuării tuturor acțiunilor procesuale necesare. După aceea, ajungând la concluzia privind vinovăția persoanei în comiterea infracțiunii, acuzatorul trebuie să prezinte concluziile de învinuire în fața instanței de judecată.

În literatura de specialitate s-a menționat că acțiunea principiului prezumției nevinovăției depășește domeniul procesului penal. Prezumția de nevinovăție reprezintă un principiu ce acționează în toate ramurile dreptului, determinând o anumită procedură de stabilire a vinovăției persoanei privind comiterea oricărei încălcări de drept și atragerea acesteia la răspundere penală sau obștească [11].

Prin urmare, orice activitate reglementată de normele dreptului material, privind stabilirea vinovăției persoanei de comiterea unei fapte ilicite, indiferent de apartenența ramurală, trebuie să se bazeze pe prezumția nevinovăției. Aceasta se explică prin faptul că în toate ramurile dreptului, unde este posibilă aplicarea față de inculpat a răspunderii juridice (procesul penal, procesul civil, dreptul administrativ, dreptul muncii) este necesară probarea vinovăției acesteia în comiterea unei fapte ilicite, stabilirea adevărului obiectiv și întemeierea aplicării față de vinovat a unei sancțiuni juridice corespunzătoare.

Astfel, prezumția nevinovăției nu se limitează numai la ramura procesului penal, ci reprezintă un principiu general, care ocrotește drepturile subiecților oricărui raport juridic când se pune problema atragerii lor la răspundere, indiferent de forma de răspundere juridică.

Bineînțeles că, în fiecare din ramurile dreptului, prezumția nevinovăției are particularități distincte, dar esența manifestării sale rămâne universală - până când vinovăția persoanei trasă la răspundere nu este dovedită în ordinea stabilită de lege, față de persoana în cauză nu pot fi aplicate sancțiuni legale.

În sistemul de drept continental, ca și în anglo-saxon, prezumția nevinovăției este expres consacrată, fie în texte de ordin constituțional (ca și în sistemul de drept român), fie în codurile de procedură penală. Astfel, în Italia prezumția nevinovăției este stipulată în art. 27 din Constituție care prevede că „acuzatul nu este considerat vinovat până la condamnarea definitivă.” În Franța prezumția nevinovăției este prevăzută în preambulul

Constituției, care are valoarea unui text constituțional [12]. În Portugalia reglementarea este similară, prezumția nevinovăției este cuprinsă în Codul de procedură penală din 1969.

În SUA, în art. 1 p. 12 din Codul penal model se prevede că „Nimeni nu poate să fie condamnat pentru o infracțiune, dacă fiecare dintre elementele acestei infracțiuni nu este dovedit, dincolo de limitele îndoielii raționale. Dacă lipsește o asemenea dovadă acuzatul este presupus nevinovat”. Așadar, în sistemul de drept al SUA, prezumția nevinovăției are o dublă semnificație referindu-se atât la dreptul penal material, cât și la dreptul procesual.

Din punct de vedere al dreptului material, respectarea prezumției nevinovăției determină imposibilitatea realizării sancțiunilor penale în privința persoanelor, vinovăția cărora (în ce privește comiterea infracțiunii) n-a fost stabilită de sentința judiciară intrată în vigoare.

În concluzie, prezumția de nevinovăție presupune că orice persoană este consacrată nevinovată până la stabilirea vinovăției sale printr-o hotărâre judecătorească definitivă, după administrarea întregului probatoriu. Prezumția de nevinovăție mai semnifică că orice îndoială în formarea convingerii organelor judiciare privind vinovăția persoanei se interpretează în favoare suspectului sau inculpatului. Prezumția nevinovăției presupune, de asemenea, imposibilitatea stabilirii a careva îngărdiri ale drepturilor de muncă, locative, patrimoniale sau alte drepturi ale învinuitului, care pot fi aplicate în legătură cu condamnarea acestuia pentru infracțiune, până la intrarea în vigoare a sentinței [13].

Referințe bibliografice:

1. Ratificată prin Hotărârea Parlamentului RM din 28 iulie 1990 „Cu privire la aderarea RSSM la Declarația Universală a Drepturilor Omului și ratificarea pactelor internaționale ale dreptului omului”.

2. Donna Gomiten „Introducere în Convenția Europeană a Drepturilor Omului”, București, 1996, pag. 49

3. Ibidem, pag.50;

4. Dolea I, Roman D., Vizdoagă T., Sedlețchi I, Șterbeț V., Rotaru V., Botezatu R., Cerbu A., Ursu S., Erjiu E., Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Comentariu.- Chișinău, 2006, pag.18;

5. Ibidem.pag.19;

6. Ibidem, pag.42

7. Касумов Ч.С. Презумция невиновности в советском праве, Баку,1984, стр.18

8. Gh. Nistoreanu, M. Apetrei „Drept procesual penal” (partea generală), București,1994, pag.26

9. Касумов Ч.С. Презумция невиновности в советском праве, Баку,1984, стр.18

10. Ibidem, pag.22

11. Либус Н.А. Презумпция невиновности в советском уголовном процессе, Ташкент,1981,стр.36;

12. Decizia Consiliului Constituțional al Franței prin Decretul din 16 iulie 1971 și Decretul din 27 decembrie 1973;

13. Мажинян Д.Р. Презумция невиновности и гарантии ее осуществления», Ереван: Изд-во: Ереванского Университета,1989, стр.30.

FORMELE DE RĂSPUNDERE A PARLAMENTULUI CONTEMPORAN

MICU VICTOR

Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM

Un stat poate fi un stat de drept real numai cu condiția respectării exacte și executării stricte a legii de către toți subiecții de drept fără excepție, fapt ce presupune că pentru încălcarea acesteia trebuie să răspundă toți în egală măsură [4, p. 297].

Sub aspect istoric, până în sec. al XIX-lea, puterea publică a fost considerată, în principiu, iresponsabilă juridic, concepție fundamentată pe ideea de suveranitate a statului, care astfel nu putea fi răspunzător pentru actele agenților săi.

Ulterior, s-a conturat treptat ideea de răspundere a puterii publice pe baza principiilor generale ale răspunderii civile formulate în Codul civil francez (Codul lui Napoleon), dar care prezintă anumite particularități, în sensul că nu este o răspundere generală și absolută, ci prezintă reguli speciale care variază de la o autoritate la alta.

În timp, răspunderea autorităților publice a evoluat în mod progresiv, iar statul la rândul său a fost etichetat cu sintagme ca stat polițienesc, stat legal și, în final, stat de drept.

Spre sfârșitul celei de-a doua jumătăți a sec. al XIX-lea, în atenție se impune doctrina germană, care a folosit termenul „Rechtsstaat” pentru a arăta că și guvernării se supun regulilor juridice, fiind conturată astfel teoria autolimitării statului. Această teorie se bazează pe ideea generoasă potrivit căreia voința statului nu poate fi transformată într-o normă juridică deplină, dacă impune obligații numai subiecților de drept – cetățenii și persoanele juridice, deoarece aceste obligații trebuie impuse însuși sursei acestor norme, și anume statului însuși.

Prin urmare, statul guvernat de regulile statului de drept este un nou tip de stat, în care răspunderea se aplică nu numai indivizilor din interiorul frontierelor unui stat, dar și raporturilor dintre stat și cetățenii săi, raporturi ce se află la baza conceptului de răspundere în dreptul public. Acest concept a fost ulterior dezvoltat sub forma răspunderii autorităților publice pentru modul de aplicare a normelor juridice, răspunderii funcționarilor publici, în mod individual, răspunderii șefului de stat [5, p. 37] etc.

În dreptul constituțional, vorbind despre răspunderea unei autorități publice, trebuie să ținem cont de locul și rolul acesteia în rândul autorităților statului, precum și de modalitatea sa de desemnare, pentru a stabili regimul răspunderii sale.

Propunându-ne în cele ce urmează să abordăm problema formelor de răspundere a Parlamentului, precizăm că dată fiind poziția relativ supremă a Parlamentului în sistemul autorităților publice, e de la sine înțeles că până acum răspunderea acestuia nici nu putea fi concepută. În schimb, odată cu demersul edificării democratice a statului și societății, o asemenea problemă devine din ce mai actuală și importantă, care necesită o amplă tratare științifică [4, p. 298].

Important este de precizat că Parlamentul, în ansamblul său, fiind rezultatul voinței generale a poporului exprimată la urne, are un mandat ce rezultă din modul de exercitare și realizare a mandatului fiecărui parlamentar, așa cum voința națională, ca expresie a suveranității rezultă din voința majoritară a poporului. Mandatul acordat Parlamentului este un mandat colectiv dat de întreaga națiune adunării reprezentative în ansamblul ei pentru activitatea desfășurată și răspunderea fiecărui membru al adunării legiuitoare pentru activitatea desfășurată ca urmare a mandatului primit de la titularul suveranității.

Referitor la răspunderea fiecărui parlamentar, precizăm că deputații se bucură de un sistem de protecție de natură a le asigura deplina libertate de acțiune în exercitarea mandatului cu care au fost investiți și, în același timp, de a-i feri de eventualele ingerințe, agresiuni, amenințări, intimidări din partea puterii executive și chiar din partea alegătorilor, partidelor politice ce i-au propus drept candidați, ori a altor organisme guvernamentale și neguvernamentale.

În Republica Moldova acest sistem de protecție este reglementat atât de *Constituția Republicii Moldova* [1], de *Legea despre statutul deputatului în Parlament* [2], precum și de *Regulamentul Parlamentului* [3] care se referă la incompatibilități, imunități și regimul sancționator propriu. La acestea se adaugă regulile referitoare la derularea campaniei electorale și finanțarea partidelor politice.

În afara exercițiului mandatului primit de la alegători, răspunderea membrilor Parlamentului poate fi civilă, penală, disciplinară, contravențională și se angajează potrivit dreptului comun.

În ce privește răspunderea Parlamentului ca autoritate publică, cercetătorii fac distincția între răspunderea Parlamentului în calitate de autoritate reprezentativă, aleasă prin vot de corpul electoral, care este o răspundere politico-juridică, de drept constituțional și răspunderea Parlamentului în calitate de persoană juridică, ce poate fi o răspundere civilă, administrativă, statul și autoritățile sale fiind excluse de la răspunderea penală [5, p. 39].

Răspunderea Parlamentului ca autoritate reprezentativă, însărcinată cu îndeplinirea unui mandat colectiv, presupune răspunderea respectivei autorități în ansamblul său și existența unor sancțiuni specifice dreptului constituțional. Astfel, se distinge răspunderea Parlamentului față de corpul electoral de răspunderea parlamentului în raporturile cu celelalte autorități publice. În acest mod sunt identificate formele răspunderii Parlamentului ca instituție reprezentativă și sunt stabilite condițiile răspunderii Parlamentului.

În cadrul răspunderii față de corpul electoral, în funcție de tipul normelor încălcate, se poate distinge între răspunderea politico-morală a Parlamentului și răspunderea juridică a acestuia, ambele decurgând din existența și nerespectarea unor standarde de comportament, în primul rând, morale [5, p. 39].

Răspunderea politico-morală, la rândul ei, poate fi răspunderea Parlamentului ca autoritate reprezentativă și răspunderea membrilor autorității reprezentative. Acest tip de răspundere intervine, de regulă, la expirarea mandatului și are drept sancțiune nealegera pentru un nou mandat, excluderea din partid. Răspunderea politică a reprezentanților stă la baza democrației reprezentative, existând o legătură foarte strânsă între răspundere și reprezentare.

Astfel, dacă un guvernant reprezintă poporul, el trebuie să fie responsabil în fața acestuia, ceea ce implică pentru reprezentant nu numai obligația furnizării de explicații regulate ori de câte ori acestea îi sunt cerute în timpul mandatului, ci și posibilitatea de a fi înlăturat de la putere ca urmare a reînnoirii mandatului la următoarele alegeri. În consecință, răspunderea politică a parlamentarilor este o răspundere electorală.

În ceea ce privește răspunderea juridică a Parlamentului în fața corpului electoral, aceasta poate fi clasificată în funcție de două criterii:

- tipul de mandat și
- competențele atribuite acestuia de dispozițiile constituționale.

Astfel, în funcție de tipul de mandat, răspunderea Parlamentului poate fi privită ca o consecință a mandatului imperativ și drept consecință a mandatului reprezentativ.

În primul caz se are în vedere revocarea membrilor Parlamentului, sub forma *recall-ului*, cazul constituțiilor socialiste și revocarea ca urmare a schimbării afilierii politice, fără posibilitatea revocării Parlamentului în ansamblul său, datorită existenței posibilității de revocare individuală a membrilor acestuia.

În cel de-al doilea caz, se distinge între revocarea Parlamentului și dizolvarea acestuia, consecințe ale mandatului reprezentativ și imposibilitatea revocării membrilor adunării reprezentative datorită caracterului general, reprezentativ și colectiv al mandatului primit.

În funcție de tipul de competențe ale Parlamentului se poate face distincție între răspunderea juridică pentru activitatea legislativă, răspunderea juridică pentru activitatea de control și răspunderea juridică pentru celelalte funcții ale acestuia [5, p. 40-41].

În cazul răspunderii Parlamentului în raporturile cu celelalte autorități publice, se poate vorbi despre răspunderea în raporturile cu puterea executivă și răspunderea în raporturile cu autoritatea jurisdicțională. Prima dintre ele cuprinde răspunderea în raporturile cu șeful statului și răspunderea în raporturile cu guvernul, iar în cadrul celei de-a doua – controlul constituționalității legii.

În ceea ce privește modul de aplicare a diferitor forme de răspundere, se poate menționa că pot fi cumulate mai multe forme ale răspunderii juridice, de exemplu, răspunderea constituțională nu exclude răspunderea penală (revocarea mandatului și răspunderea penală pentru săvârșirea unei infracțiuni), precum și faptul că pot fi aplicate împreună diferite forme ale răspunderii sociale (de exemplu, răspunderea politică și răspunderea juridică sau răspunderea morală și răspunderea juridică) [4, p. 306].

În rezultatul celor analizate deducem câteva concluzii importante:

- Răspunderea Parlamentului urmează a fi percepută ca o condiție absolut necesară procesului de responsabilizare a puterii pentru modul în care își exercită funcțiile, fiind un indicator relevant al naturii de drept a statului.
- Dat fiind faptul că răspunderea Parlamentului este un subiect atât nou în peisajul democrației Republicii Moldova, cât și în arealul științific, considerăm că sunt necesare ample cercetări științifice de natură să contribuie la dezvoltarea unei teorii fundamentale a răspunderii organului legislativ suprem.

- Formele principale de răspundere a forului legislativ sunt: răspunderea politică și răspunderea juridică, în cadrul căreia un rol important revine răspunderii constituționale (instituție de asemenea puțin studiată în doctrina moldovenească).

Referințe bibliografice:

1. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 12.08.1994, nr.1 (cu modificări și completări până în 14.07.2006).
2. Legea despre statutul deputatului în Parlament, nr. 39 din 07.04.1994. Republicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 59-61 din 15.04.2005.
3. Legea pentru adoptarea Regulamentului Parlamentului, nr. 797 din 02.04.1996. Republicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 50 din 07.04.2007.
4. Micu V. Răspunderea Parlamentului în contextul răspunderii statului contemporan. În: Rolul instituțiilor democratice în asigurarea protecției drepturilor omului, materiale ale mesei rotunde cu participare internațională consacrate Zilei internaționale a drepturilor omului, din 11 decembrie 2015. Chișinău: AAP, 2016.
5. Popescu R.D. Răspunderea Parlamentului în Dreptul constituțional. București: C.H. Beck, 2011.

DIZABILITATEA - FACTOR DE EXCLUZIUNE SOCIALĂ

MUNTEANU PARASCOVIA

Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM

Dizabilitatea este un concept complex multe-dimensional care evoluează permanent. Potrivit Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități „dizabilitatea rezultă din interacțiunea dintre persoanele cu dizabilități și barierele de atitudine și de mediu care împiedică participarea totală și efectivă în societate în condiții egale cu ceilalți”. Definirea dizabilității ca interacțiune înseamnă că „dizabilitatea” nu este un atribut al persoanei, dar un complex de condiții create de interacțiunea omului cu mediul social care determină nivelul de incluziune sau excluziune în cadrul unei societăți. Abordând dizabilitatea ca un factor care determină excluziunea socială, menționăm că managementul acestei probleme necesită acțiune și intervenții sociale care depind de responsabilitatea comună a întregii societăți, în sensul contribuției fiecăruia la schimbări de mediu și de atitudine necesare pentru ca persoanele cu dizabilități să poată participa la toate aspectele vieții sociale pentru a fi incluse în societate. Excluziunea socială

poate fi redusă prin îmbunătățirea participării sociale a persoanelor cu dizabilități și prin eliminarea barierelor care le împiedică pe acestea să-și exercite drepturile.

Dizabilitate, handicap, nevoi speciale sunt cuvinte utilizate pentru a defini ori caracteriza condiția medico-socială a membrilor comunității care au deficiențe fizice, mentale, intelectuale sau senzoriale de durată. În anul 2001, în Clasificarea Internațională a Funcționalității, Organizația Mondială a Sănătății [1] recunoaște că termenii utilizați în clasificare pot genera situații de stigmatizare, etichetare a persoanelor care au o dizabilitate. Ca reacție la această problemă, încă de la începutul procesului de revizuire a textului Clasificării Internaționale a Funcționalității, s-a luat decizia de a se renunța în totalitate la termenul de „handicap” – din cauza conotațiilor sale din limba engleză. În schimb, s-a optat pentru folosirea termenul de „dizabilitate”, însă nu ca definire a unor condiții umane, ci ca termen general sau global.

Drept rezultat, termenul de „dizabilitate” este utilizat pentru a desemna un fenomen multidimensional care rezultă din interacțiunea dintre oameni și mediul lor fizic și social. Aceeași perspectivă se regăsește mai târziu și în textul Convenției ONU privind Drepturile Persoanelor cu Dezabilități, din 2006 [2].

În Republica Moldova, problematica definirii dizabilității este mai complicată, deoarece anterior acestui termen a fost utilizat conceptul de „invaliditate”, iar pentru grupul de persoane - „persoane invalide”, „invalizi”. Aceștia au fost tratați aproape constant din perspectivă medicală, discriminatorie și exclusivă ceea ce a determinat abordări cu tentă caritabilă și influențe negative asupra politicilor sociale sectoriale din domeniu, în special în ceea ce privește integrarea socială, profesională și traiul independent al persoanelor cu dizabilități.

Necesitatea înlocuirii termenului de „invaliditate” s-a conturat abia în anii 2010, după ratificarea de către Republica Moldova a Convenției privind drepturile persoanelor cu dizabilități. Înlocuirea termenului de „invaliditate” rezultă din conotațiile cu caracter discriminatoriu la adresa persoanelor cu dizabilități, care automat erau referite categoriilor excluse social, deoarece acest termen conform dicționarului explicativ al limbii române înseamnă „infirm”, „schilod”, „mutilat”, „care nu este valid”, „inapt”. Prin utilizarea conceptului de „invaliditate” în societate a fost accentuat o dată în plus fenomenul de excludere socială a persoanelor din cauza dizabilității lor, atribuindu-li-se „o valoare mai mică pentru societate” și promovând imaginea de „beneficiari de ajutoare fără a avea vreun rol activ în comunitate și, în sens mai larg, în societate”. Pe când persoanele care se confruntă cu dizabilitatea în viața cotidiană dovedesc însă contrariul: își cer drepturile prin

importante acțiuni de pledoarie atât la nivelul comunităților în care trăiesc, cât și la nivel național și chiar european; solicită ca „unitatea în diversitate”, principiu de bază al Uniunii Europene să se aplice fără alte condiționalități, arătând că sunt membri activi ai societății pe toate planurile; persoanele cu dizabilități sunt o voce care pledează pentru incluziune socială versus excluziune ceea ce denotă dorința unei conlucrări permanente cu toți actorii sociali în vederea îmbunătățirii permanente a condiției persoanelor cu dizabilități și, în final, a societății în ansamblul ei.

Abordarea dizabilității s-a schimbat începând cu anii 1970, declanșate în mare parte de auto-organizarea persoanelor cu dizabilități și de tendința crescândă de a vedea dizabilitatea ca pe un domeniu care ține de drepturile omului. Din punct de vedere istoric, persoanele cu dizabilități au fost în mare parte îngrijite prin oferirea unor soluții care le segregau, cum ar fi instituțiile rezidențiale și școlile speciale. În prezent politicile s-au schimbat în sensul incluziunii sociale și educaționale, iar soluțiile concentrate pe partea medicală au cedat în fața unor abordări mai interactive care recunosc faptul că persoanele sunt dezabilitate atât de factori de mediu, cât și de factori personali. Inițiativele naționale și internaționale cum ar fi: *Regulile standard cu privire la egalizarea șanselor pentru persoanele cu dizabilități* ale Națiunilor Unite au înglobat drepturile omului în cazul persoanelor cu dizabilități, culminând în 2006 cu adoptarea de către Națiunile Unite a *Convenției cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități* (CRPD).

Astfel, abordarea dizabilității din perspectiva drepturilor omului este singura viziune care stabilește un continuum între problematica unei persoane cu dizabilități, barierele create de mediu și politicile publice. Persoanele cu dizabilități au aceleași drepturi precum cei din societate care sunt fără dizabilități, inclusiv posibilitatea de a-și asuma responsabilități corelative cu drepturile. La rândul ei, societatea are obligația să asigure și să promoveze exercitarea deplină a tuturor drepturilor și libertăților fundamentale ale omului pentru toate persoanele cu dizabilități, fără nici un fel de discriminare pe criterii de dizabilitate.

Excluziunea socială a persoanelor din cauza dizabilității este cauzată de izolarea și separarea acestui grup de persoane de restul societății. Nivelul de excluziune depinde de modelele de abordare a dizabilității în funcție de valorile și atitudinea societății față de dizabilitate. Iar atitudinea societății este influențată în mare parte de: a) modelele de abordare a dizabilității de către societate; b) politicile sociale promovate de către autoritățile publice și societatea civilă; c) gradul de participare a persoanelor cu dizabilități la viața politică, socială și economică a societății și d) imaginea promovată de către autorități, societate și mass media.

În funcție de modelele de abordare a dizabilității, excluziunea socială a persoanelor cu dizabilități din societate este determinată de:

Modelul moral al dezabilității, conform căruia „dezabilitatea este „un păcat” al familiei asociat cu diverși factori religioși. Potrivit acestui model familia unde există o persoană cu dizabilitate se auto-izolează, iar izolarea conduce mai târziu la excluziune socială.

Modelul caritabil care tratează persoanele în calitate de victime ale dizabilității, persoane cu posibilități limitate de se afirma și integra în comunitate, persoane care necesită din partea celor din jur ”milă și ajutor”. Potrivit acestui model persoanele cu dizabilități se asociază cu persoanele sărace, iar sărăcia reprezintă un factor care determină excluziunea.

Modelul medical definește dezabilitatea ca o condiție care necesită tratament continuu pentru asigurarea funcționalității organismului. Potrivit acestui model, scopul principal este readucerea la normalitate a persoanei și dezvoltarea tuturor funcțiilor organismului prin urmarea diverselor tratamente medicamentoase. În cazul în care acest scop nu poate fi atins, persoana este considerată „mereu bolnavă” sau „nesănătoasă”. Acceptarea dizabilității în calitate de condiție umană este un proces foarte complicat, care duce adesea la identificarea serviciilor și instituțiilor specializate pentru persoane cu dizabilități sau la izolarea persoanei din cauza problemei și ne participarea la viața socială din cauza dizabilității din perspectiva stării precare de sănătate și urmării tratamentelor în condiții speciale. Această izolare, de asemenea condiționează situațiile de excluziune socială.

Modelul de reabilitare este un model similar celui medical, numai că aici scopul principal nu constă în identificarea medicamentelor pentru diminuarea dizabilității, accentul fiind pus pe reabilitare. Potrivit acestui model o persoană poate să fie integrată în societate și poate participa la viața socială dacă urmează diverse servicii de reabilitare. Acest model este unul care limitează condițiile de excluziune socială, accentul fiind în aceeași măsură pus și pe incluziune. Însă, în dependență de rezultatele și așteptările individuale ale fiecărei persoane, dizabilitatea – rămâne un factor de risc în determinarea excluziunii sociale.

Modelul social întruchipează o schimbare dinamică a persoanei pentru reducerea excluziunii sociale a acesteia. În conformitate cu modelul social, dizabilitatea nu mai este o descriere a caracteristicilor fizice ale unei persoane, ci un fapt social care evoluează din interacțiunea persoanei și mediul său. Modelul social reflectă o încercare de a schimba nu numai politicile, instituțiile și serviciile adresate persoanelor cu dizabilități, dar și schimbarea societății în ansamblu. În cele din urmă, modelul social este destinat să promoveze o imagine pozitivă a persoanelor cu dizabilități și o

schimbare a atitudinii societății, a serviciilor și infrastructurii pentru eliminarea tuturor barierelor de incluziune pentru promovarea interacțiunii persoanei cu dizabilități cu ceilalți membri ai societății în condiții egale.

Modelul biopsihosocial - definește contextul specific în care o persoană poate fi plasată sau tratată în dezavantaj cu alți membri ai comunității. Modelul biopsihosocial merge dincolo de modelele medicale și sociale pentru a măsura în ce măsură societatea nu a creat condiții specifice pentru membrii săi care din cauza dizabilității activitatea și participarea persoanei este afectată. Potrivit acestui model excluziunea socială nu este cauzată de dizabilitate, dar de către barierele create de societate în calea incluziunii persoanei cu nevoi speciale [4].

Concluzionând menționăm că modelele: moral, caritabil, medical de reabilitare sunt modele care prezintă dizabilitatea ca un factor care accentuează segregarea și excluziunea socială a persoanelor cu dizabilități. Segregarea persoanelor cu dizabilități este determinată de existența diferitor nivele de dizabilitate (sever, accentuat, mediu), clasificare care are un impact negativ în vederea etichetării persoanelor și gradul lor de incluziune sub aspect educațional, economic, politic și social. Această segregare conduce involuntar la accentuarea excluziunii unor categorii de persoane în special a celor cu dizabilitate severă sau accentuată la: a) serviciile educaționale prin refuzarea incluziunii persoanelor cu dizabilități în instituțiile de învățământ general din lipsa condițiilor de accesibilitate și a materialelor didactice adaptate; b) servicii de angajare în câmpul muncii din cauza serviciilor de orientare și pregătire profesională neadaptate, de locuri de muncă neajustate la nevoile persoanei cu dizabilități și rezistența angajatorilor; c) viața socială și politică a societății; până în prezent persoanele cu dizabilități continuă să fie declarate incapabile de instanțele de judecată, fiind excluse la procesul decizional privind viața personală, socială, economică și politică. Modelele social și biopsihosocial sunt modele care promovează incluziunea socială și asigurarea realizării drepturilor persoanelor în condiții egale cu toți membrii societății.

În rezultatul analizei modelelor de definire a dizabilității, conchidem că Republica Moldova se află într-un proces de trecere de la abordarea medicală care favorizează excluziunea socială la abordarea socială cu accent pe incluziune. Însă acest proces este foarte dificil, deoarece conceptul vechi de "invaliditate" cu accent pe excluziune este încă prezent în unele acte legislative și normative; este folosit adesea de funcționari și specialiști care interacționează cu persoanele cu dizabilități; este utilizat de unele surse informaționale și media și este întâlnit chiar în denumirea unor organizații ale societății civile care declară că pledează pentru drepturile persoanelor cu

dizabilități (de exemplu „Asociațiile sau Societățile Invalizilor din Moldova”). Din aceste considerente, în Republica Moldova dizabilitatea rămâne încă a fi un factor al excluziunii sociale. Considerăm că odată cu promovarea modelelor social și biopsihosocial de definire și abordare a dizabilității, în Republica Moldova vor fi implementate pe larg politicile și respectate principiile incluziunii sociale.

Referințe bibliografice:

1. Raportul mondial privind dezabilitatea, publicat de Organizația Mondială a Sănătății, 2012, pag.30
2. Studiu „Dezabilitatea în presă” elaborate de Fondul ONG din Romania, 2015
3. Raportul mondial privind dezabilitatea, publicat de Organizația Mondială a Sănătății, 2012, pag.28 www.accessiblesociety.org/topics/demographics-identity/dpa (accesat la 05.09.2016)

**ASPECTE INSTITUȚIONAL-FUNCȚIONALE ALE
MENȚINERII PĂCII ÎN SPAȚIUL EUROPEAN:
UNELE CONSIDERENTE PENTRU REPUBLICA MOLDOVA**

MURSA ELENA

Universitatea de Stat din Moldova

Crearea după cel de-al doilea război mondial organizațiilor a fost o încercare de a păstra pacea pe continentul european. Imediat după declararea independenței sale, Republica Moldova a aderat la structurile internaționale. Fiind un teritoriu cu plasarea geopolitică complicată Republica Moldova întră în sfera intereselor a marilor puteri ale lumii ce prezintă o amenințare permanentă la capitolul menținerea păcii. Dezvoltarea societății a condus la complexitatea sistemului de relații internaționale și la globalizarea riscurilor la adresa stabilității naționale și regionale. Diversitatea problemelor de securitate au adus la apariția structurilor de apărare, și elaborarea normelor, principiilor și instrumentelor specifice, din respectare cărora depinde pacea mondială, care permite realizarea cooperării și înțelegerii dintre actorii internaționali.

Securitatea este o condiție prealabilă pentru dezvoltare. Conflictul distruge nu numai infrastructura, inclusiv infrastructura socială; de asemenea, se încurajează criminalitatea, se afectează negativ investițiile și se face imposibilă desfășurarea activității economice. Un număr de țări și regiuni europene sunt prinși în ciclul de conflicte, instabilitate și sărăcie.

Semnificația termenului securitate este în permanentă evoluție, însă după Războiului Rece aceasta a obținut un caracter mai profund, specificul cărui se menține și în secolul XXI. În prezent a apărut necesitatea la redefinire a normelor de securitate și rolului organismelor internaționale. Căderea regimurilor comunist-socialiste din Europa Centrală și de Sud-Est, căderea Zidului de la Berlin, dezmembrarea Uniunii Sovietice și ca urmare dispariția Pactului de la Varșovia, au marcat dizolvarea structurii mondiale bipolare care a schimbat în mod radical configurația politica a lumii.

Apariția în Europa noilor state a creat noi focare de conflicte, cu riscuri la adresa securității europene. De asemenea, în perioadă de tranziție, mai multe state din Europa Centrală și de Est au ieșit din sfera de influență sovietică, și ca urmare au adus la lărgire NATO și UE. Astfel, în Europa funcționează o serie de organizații de securitate regionale: Organizația Națiunilor Unite (ONU), Organizația Atlanticului de Nord (NATO), Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE), Uniunea Europeană (UE), Consiliul Europei (CoE).

Instrumente fundamentale ale politicilor europene în garantarea securității sunt integrarea economică, susținere în dezvoltare, asistența în construcție a statului de drept și procesului de democratizare, dialogul și consultarea politică, cooperarea în diverse domenii. La rândul său reorganizarea centrelor de putere, apariția unor noi piețe, a dus la răspândirea conflictelor etno-religioase, îmbunătățirea tehnologiilor de producere a armelor de distrugere în masă, imigrația ilegală – a influențat situația internațională în domeniul securității.

Securitate în prezent exprimă o serie de situații de conflict care reprezintă amenințări geopolitice și militare:

- situația instabilă militară și politică a dus la creșterea capacităților militare în unor state, dezvoltarea armelor nucleare, încălcarea Tratatului de neproliferarea armelor nucleare, transportarea și depozitarea ilegală a deșeurilor radioactive;
- situația instabilă culturală duce la degradarea sau colapsul grupurilor național-culturale și religioase, schimbarea tradițiilor istorice ale comunității, intervenția externă (militară, politică, religioasă);
- tulburări sociale și politice (greve, tulburări interne violente, lovituri de stat, revoluții);
- terorismul, crima organizată, traficul de droguri, arme și ființe umane, terorismul electronic;
- cataclisme ecologice, lipsa de alimentație și apă potabilă.

Asigurarea securității, trebuie să se facă printr-o abordare multilaterală a

acestui fenomen, și gestionarea activă a tuturor celor dimensiuni ale sale aflate în interdependență: militară, politică, economică, socială, culturală și ecologică. Pe plan intern statul menține controlul civil democratic asupra politicilor militare, a armatei și a bugetului de apărare, iar la nivel internațional organele de conducere ale grupărilor instituționalizate de state iau decizii asupra problemelor păcii sau asupra războiului, și a altor stări de insecuritate pentru a răspunde cerințelor de securitate exprimate de către grupările de state, pe plan zonal, regional și global, cu o sporire a atenției acordate dimensiunilor nonmilitare ale acestora.[1]

Răspunderea pentru securitatea internă revine în primul rând statelor, dar problemele de frontieră pun la încercare capacitatea diferitelor țări de a acționa în mod individual și necesită sprijinul instituțiilor europene pentru a crea o atmosferă de încredere și de a facilita cooperarea, schimbul de informații și acțiuni comune. Prevenirea și combaterea situațiilor de instabilitate a securității globale necesită identificarea vulnerabilităților, riscurilor și a posibilelor amenințări, ceea ce ar putea duce la instabilitate și un set complex de măsuri, adoptate, respectiv, la nivel global, regional sau național. Fenomenul globalizării nu este generator de insecuritate dar creează situații conflictuale între unele state, deoarece nu oferă întotdeauna soluții acceptabile pentru cei mai puțin pregătiți pentru acest proces iar rezistența la schimbare, demonstrează deja sub diferite categorii se amplifică și poate forma noi conflicte de mai mică sau mai mare amploare.

Un rol esențial în rezolvarea conflictelor îl are ONU înființată în 1945, organizație mondială de asigurare a păcii și securității menită să acționeze pentru a preîntâmpina agresiunea, pentru a înlătura pericolele de război pe calea realizării unei colaborări strânse și permanente între toate statele lumii. Instrumentele juridice esențiale care conțin un mandat aplicabil în procesul prevenirii referendumelor sunt incluse în Carta Națiunilor Unite. Articolul 1 arată ca scopul Organizației Națiunilor Unite este: să mențină pacea și securitatea internațională și, în acest scop, să ia măsuri colective eficiente pentru prevenirea și eradicarea amenințărilor la adresa păcii și pentru suprimarea actelor de agresiune sau a altor încălcări ale păcii și să faciliteze, prin mijloace pașnice și în conformitate cu principiile justiției și dreptului internațional, negocierile sau reglementarea pașnică a disputelor internaționale sau a situațiilor care ar putea duce la o încălcare a păcii.[2]

Consiliul de Securitate este cel mai puternic organ principal al Organizației. Conform Articolului 24 al Cartei ONU, acesta poartă responsabilitate principală pentru îndeplinirea obiectivului central al Organizației, menținerea păcii și securității internaționale. Consiliul de Securitate ONU este un organ politic, putând ancheta orice diferend ori

situație ce ar putea da naștere unui diferend internațional. Funcțiile și competența Consiliului de Securitate sunt următoarele:

1. În caz de amenințare a păcii, încălcarea păcii sau agresiune, Consiliul de Securitate poate să adopte măsuri provizorii (hotărâri de încetare a focului), măsuri de constrângere fără folosirea forței armate – întreruperea totală sau parțială a relațiilor economice și a comunicațiilor feroviare, maritime, aeriene precum și ruperea relațiilor diplomatice, măsuri de constrângere cu folosirea forței armate constând în operațiuni executate cu forțele aeriene, maritime sau terestre ale membrilor Organizației;

2. În domeniul reglementării pașnice a diferendelor: ancheta pentru a vedea dacă prin continuarea unui diferend sau situații se poate pune în pericol pacea și securitatea. [3]

Intra în sarcina Consiliului de Securitate operațiunile de menținere a păcii (Peace Keeping Operations) – care fac referire la folosirea de personal militar sub mandat ONU în alte scopuri decât cele de constrângere, cum ar fi: supravegherea respectarea armistițiilor, respectarea noilor reglementări politico-sociale, forțe de interpunere la frontieră, etc. La crearea ONU a fost organizația internațională responsabilă și cu conducerea efectelor produse de cataclisme naturale sau produse de om ce depășesc capacitatea autorităților naționale. De asemenea, Înalțul Comisariat ONU pentru Refugiați oferă protecție internațională și asistență pentru peste 22 de milioane de refugiați, în timp ce Programul Mondial pentru Hrană furnizează o treime din asistența de urgență.

Reconfigurarea intereselor NATO și UE au condus la evidențierea intereselor comune în domeniul securității și apărării prin lansarea UE la sfârșitul anilor '90 a Politicii Securitate și Apărare Europeană (PESA) în cadrul Politicii Externe Comune și de Apărare – două instrumente concepute, dezvoltate și implementate de către UE pentru gestionarea aspectelor legate de securitate. Pe 28 aprilie 2015, Comisia Europeană a prezentat „Agenda europeană privind securitatea pentru perioada 2015-2020”[4], care este planificată să sprijine cooperarea între statele membre împotriva amenințărilor de securitate și de a spori eforturile comune în lupta contra terorismului, crimei organizate, criminalității informatice. Agenda include instrumente și măsuri concrete care vor utiliza acești pași generale de securitate și mod de luptă eficientă, cele trei amenințări care au gradul maxim de urgență. De atunci, s-au înregistrat progrese esențiale în punerea în aplicare a elementelor Agendei. În Agenda și programul de lucru pentru anul 2016, Comisia a decis să revizuiască legea privind armele de foc, în scopul de a îmbunătăți schimbul de informații, consolidarea standardelor de trasabilitate și etichetare pentru stabilirea unor standarde generale pentru

neutralizarea armelor de foc. În lumina evenimentelor recente, Comisia și-a intensificat în mod semnificativ eforturile în această direcție. Alianța Nord-Atlantică a creat Forța de Răspuns a NATO (NATO Response Force, NRF), o forță cu o echipare tehnologică avansată creată în comun de statele aliate și cu capacitatea de a interveni rapid, pe baza principiului „prima forță trimisă într-o situație de criză, prima forță retrasă”, menită a fi folosită la nivel global într-un spectru larg de operațiuni.[5]

Conceptual, există o armonizare în obiectivele urmărite și conservarea valorilor comune ale drepturilor omului și a libertăților individuale, consolidarea securității statelor membre, menținerea păcii și întărirea securității internaționale și a cooperării internaționale. Aceste interese comune nu reprezintă o dublare a misiunii, având în vedere faptul că, în termeni practici este văzută complementaritatea, cooperarea, dialogul și transparența în acțiune. Dovada în sensul complementarității a fost un acord între NATO și UE pentru ultimul acces la resursele și capacitățile Alianței, din cauza dificultăților financiare și a deficitelor.

Prin crearea propriei dimensiuni de apărare și de securitate, UE a fost în măsură să participe la operațiune, pe care a preluat de la NATO în Balcani, sau în operațiunile lor. În paralel cu aceasta, continuând implicarea Alianței în diferite teatre de operații (Afganistan, Balcani, Marea Mediterană, Sudan, Irak), contribuind la menținerea securității și stabilității în spațiul euro-atlantic. Dezvoltarea pe termen lung a celor două mecanisme de securitate prin intermediul NATO, cât și prin intermediul PESA [6] va depinde de complementaritatea acțiunilor lor, capacitatea de a practica precum și cooperarea politică între componenta militară a riscurilor pe care trebuie să le facă față și a activităților. Astfel, integrarea europeană va consolida apărarea pozițiilor UE pe scena internațională ca economică, politică și militară, sunt deschise noi colaborări și parteneriate.

În ceea ce privește Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE), aceasta are ca obiective prioritare:

- anularea unor deficite reale și perceptibile de securitate și evitarea creării de noi diviziuni politice, economice sau sociale, ce se realizează prin promovarea unui sistem de securitate prin cooperare;
- prevenirea conflictelor locale, restaurarea stabilității și păcii în zone de tensiune;
- consolidarea valorilor comune și asistarea statelor membre în edificarea unor societăți democratice, civile, bazate pe statul de drept [7].

Misiuni ale OSCE sunt amplasate în Kosovo, Bosnia-Herțegovina, Croația, FRI Macedonia, Georgia, Republica Moldova, Estonia, Letonia, Armenia, Azerbaidjan, Tadjikistan și Belgrad, și au ca scop prevenirea conflictelor și gestionarea crizelor. OSCE și-a dezvoltat cooperarea organizației internaționale, dar cu excepția ONU, aceste relații nu au un cadru formal, derulându-se ad-hoc. OSCE acționează pentru consolidarea valorilor comune și asistarea statelor membre în edificarea unor societăți democratice bazate pe prevenirea conflictelor, statul de drept, restaurarea păcii în zona de tensiune, eliminarea unor deficite de securitate, economice sau sociale, prin dezvoltare unui sistem de securitate prin cooperare.

Activitatea Uniunii Europene în Europa de Sud-Est are ca scop principal extinderea zonei de pace, stabilitate și securitate realizate de membrii Uniunii. Atunci când ne referim la securitatea europeană, vorbim despre Politica Externă și de Securitate Comună (PESC) și Politica Europeană de Securitate și Apărare (PESA) - două instrumente create, dezvoltate și implementate de UE pentru a gestiona aspectele privitor la securitate. Uniunea nu are o armată proprie, statele membre, care în mare parte sunt și membre NATO, au pus la dispoziția UE o serie de forte armate naționale care să participe la operațiuni în cadrul PESA. UE se implică în managementul instituțional al crizelor, în prevenirea conflictelor, reconstrucție și stabilizare. Perspectiva sa pozitivă se bazează pe capacitatea de a crește numărul și importanța misiunilor de securitate, de a realiza o integrare europeană pe niveluri diferențiate, a lansa o nouă politică de vecinătate cu vecinii de est, a-și asigura securitatea energetică și a adopta Constituția europeană. Apărarea și securitatea comună bazată pe cooperare reprezintă un instrument fundamental al politicii internaționale de securitate al UE.

Lumea de astăzi se confruntă cu noi pericole, dar oferă și noi oportunități. Uniunea Europeană posedă potențialul de a aduce o contribuție majoră, atât pentru a se face față amenințărilor, cât și pentru a beneficia de oportunitățile oferite. O Uniune Europeană activă și capabilă ar avea un cuvânt de spus pe scena internațională. Aceasta contribuie astfel la un sistem multilateral eficient, care ar deschide drumul pentru o lume mai dreaptă, mai sigură și mai unită.

Pentru Republica Moldova prin aderarea în organizații internaționale sau deschis fonduri și programe în vederea susținerii activităților ce țin de probleme în păstrarea păcii și creării unui stat modern și european. La etapa actuală, activitatea ONU în Moldova se desfășoară în conformitate cu Acordul de *Parteneriat ONU - Republica Moldova și Planul de acțiuni pentru perioada 2013-2017*. [8]

Semnarea pe 27 iunie 2014 *Acordului de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și Statele membre ale acestora, pe de altă parte* obiectivele cărui sunt: „...să promoveze, să mențină și să consolideze pacea și stabilitatea în regiune și în lume, inclusiv prin unirea eforturilor în vederea eliminării surselor de tensiune, prin îmbunătățirea securității frontierelor, prin promovarea cooperării transfrontaliere și a bunelor relații de vecinătate”. [9]

OSCE oferă o platformă pentru discuții privind conflictul transnistrean, și deține rolul de mediator, organizează procesului de negocieri, acordă susținerea în elaborarea proiectelor de documente la subiectele politice, militare ș.a. Republica Moldova beneficiază de programe bilaterale și regionale gestionate de către Consiliul Europei în comun cu UE: Planul de Acțiuni al Consiliul Europei pentru susținerea reformelor democratice în RM (2013-2016) și Cadrul de cooperare programatică (PCF) Consiliul Europei -UE pentru țările Parteneriatului Estic pentru perioada 2015-2017.

În cadrul Programului NATO Republica Moldova beneficiază de sprijinul Alianței în domeniul științific; cooperarea în domeniul logistic - destinat distrugerii unui lot de mine antipersonal și muniții cu termen expirat din dotarea Armatei Naționale a RM, precum și a unei cantități importante de combustibil rachetar de tip melanj.

În concluzie, motivele eșecurilor organizațiilor internaționale în menținerea păcii pot fi explicate prin mecanisme ineficiente de sancționare a părților cu politici agresive; limitarea atribuțiilor organizațiilor; procedurile de soluționare a conflictelor sunt prea lente; ambițiile marilor puteri care își promovează interese. Fiecare stat suveran ar trebui să se bazeze pe diplomatie și alianțe pentru a-și asigura propria securitate.

Referințe bibliografice:

1. Buzan, Barry, Popoarele, statele și teama. O agendă pentru studii de securitate internațională în epoca de după Războiul Rece, Editura Cartier, Chișinău, 2000
2. UN Charter, <http://www.un.org/en/sections/un-charter/un-charter-full-text/index.html>, [accesat: 20.04.2016]
3. UN The Security Council, <http://www.un.org/en/sc/>, [accesat: 20.04.2016]
4. Agenda europeană privind securitatea pentru perioada 2015-2020, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-6218_ro.htm, [accesat:25.04.2016]
5. NATO Response Force, NRF, http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49755.htm [accesat:07.05.2016]
6. Politică de securitate și apărare comună a UE, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=URISERV%3Aai0026>, [accesat: 20.04.2016]

7. Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa, <http://www.osce.org/whatistheosce>, [accesat: 21.04.2016]

8. Cooperare regională a Republicii Molodva <http://www.mfa.gov.md/onu-md/> [accesat: 21.04.2016]

9. Acordului de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și Statele membre ale acestora, pe de altă parte, Publicat: 07.11.2014 în MO Nr. 333-338 art Nr: 40 Data intrării în vigoare: 09.10.2014

ROLUL FEMEI ÎN CONSOLIDAREA CULTURII ORGANIZAȚIONALE ÎN CADRUL AUTORITĂȚILOR ADMINISTRAȚIEI PUBLICE LOCALE

NISTIRIUC IRINA

Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM

Documente legislative și non-legislative asumate de Uniunea Europeană consacră egalitatea de gen ca un principiu fundamental al Uniunii Europene, subliniind că o participare echilibrată pe criteriile de gen la deciziile majore adoptate în domeniile politic și social este vitală pentru dezvoltarea unei reale democrații și contribuie la creșterea economică. Mai mult, abordarea problematicii egalității de gen în materie de ocupare a forței de muncă evidențiază necesitatea promovării în mod egal a bărbaților și femeilor pe piața muncii.

Decizia Consiliului European de la Madrid din 1995 cu privire la monitorizarea anuală a implementării Platformei de Acțiune Beijing adoptate în cadrul celei de-a 4 Conferințe ONU privind Femeile desfășurată la Beijing în 1995, Pactul european pentru egalitatea de gen adoptat de Consiliul European în 2006 și reînnoit în 2010, Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, Strategia UE 2020 pentru dezvoltare inteligentă, sustenabilă și incluzivă, Strategia Europeană pentru egalitatea între femei și bărbați 2010-2015, Pactul European pentru Egalitate de Gen 2011 – 2020, Concluziile Consiliului EPSCO și comunicările Comisiei Europene invitând la promovarea și consolidarea egalității dintre femei și bărbați în diverse domenii sau Rapoartele anuale ale Comisiei Europene privind progresele înregistrate în domeniul egalității între femei și bărbați, etc. precum și în ocuparea posturilor de conducere, ca și garanție a asigurării echității sociale și performanței economice care să conducă la creșterea participării sociale a femeilor la toate nivelurile.

Conform unui raport recent al Comisiei Europene, în ciuda progreselor înregistrate, femeile din Europa sunt în continuare subreprezentate în posturile de conducere atât în politică, cât și în afaceri. În analizele care au fost efectuate la nivel european cu privire la participarea femeilor și a bărbaților la procesul decizional, se scot în evidență mai multe cauze care pot justifica sub-reprezentarea femeilor în poziții decizionale: întâi de toate, stereotipurile de gen și discriminarea, precum și segregarea în educație și pe piața muncii. Urmează apoi lipsa politicilor care să faciliteze accesul femeilor la poziții decizionale, să evidențieze și promoveze echilibrul corect dintre viața profesională și viața familială și să “spargă” distribuția inechitabilă a sarcinilor casnice și familiale. La final, urmează mediul sociocultural neprietenos, cultura corporatistă și atitudinea media ce sunt încă nefavorabile femeilor [1].

Reprezentarea femeilor în procesul de luare a deciziilor este foarte neuniformă în Republica Moldova. În anul 2008, la nivelul autorităților publice locale, femeile nu și-au extins reprezentarea în structurile de conducere. În același timp, la nivelul consilierilor – atât locali, cât și raionali, numărul femeilor s-a extins. La nivel local, singura poziție unde femeile sunt mai numeroase decât bărbații este cea de consultant/specialist, aflată la baza piramidei ierarhice [2, p.12].

În cazul reprezentării femeilor în cadrul Autorităților Publice Locale la alegerile locale din 2011, în comparație cu alegerile locale din 2007, procentul candidatelor pentru funcția de primar a fost mai mic – 23,5% și, respectiv, 18,9%. Republica Moldova și-a asumat – prin semnarea Declarației Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului – mai multe angajamente în ceea ce privește promovarea egalității de gen și abilitarea femeilor. Astfel, Ținta 1 a Obiectivului 3 vizează creșterea reprezentării femeilor la nivel de luare a deciziilor (în consiliile locale – de la 26,5% (2007) la 40% (2015); în consiliile raionale – de la 13,2% (2007) la 25% (2015); de la 18% femei primari (2007) la 25% (2015) [idem, p.16-17].

În afară de aceasta, unii lideri ai formațiunilor politice și-au asumat public cota de 40% pentru posturi de conducere în favoarea femeilor. Rezultatele ne demonstrează însă că mai este de lucrat la acest capitol. La scrutinul electoral din 2015, au fost aleși 898 de primari, și doar 185 dintre ei sunt femei, ceea ce constituie 20,6%. Potrivit unui studiu al Asociației Promo-LEX, cele mai multe femei primar fac parte din Partidul Liberal, 28,84% dintre primarii aleși, iar cele mai puține – din „Partidul nostru”, 22,72%. Astfel, nici o formațiune politică nu a atins cota de cel puțin 40%, pe care și-au asumat-o public mulți dintre liderii partidelor politice. Potrivit Centrului Național de Studii și Informare pentru Problemele Femeii

„Parteneriatul pentru dezvoltare”, raionul Strășeni este fruntaș în țară după numărul de femei alese în funcția de primar la ultimele alegeri locale: peste 37% din primarii aleși o constituie femeile. La polul opus, raioanele cu cele mai puține femei în fruntea localităților sunt Basarabeasca, Briceni și Cantemir. În raionul Briceni, doar două din cele 28 de primării sunt conduse de femei [3, p.1].

În urma analizei Raportului Cancelariei de Stat cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public pentru anul 2015 observăm că numărul femeilor din autoritățile publice a însumat 19533 persoane și al bărbaților – 23203 persoane, inclusiv în funcție publică – 12218 femei și 4777 bărbați, la situația din 1 ianuarie 2016. Analiza de gen a personalului relevă că ponderea bărbaților a constituit în total 54,3% și a femeilor – 45,7% în numărul salariaților din autoritățile publice. În structura funcționarilor, bărbații au înregistrat 55,7% și femeile 44,3%. Totodată, ponderea bărbaților care ocupă funcții publice a constituit 28,1% și a femeilor – 71,9%. Funcțiile de demnitate publică, funcțiile publice de conducere de nivel superior și funcțiile publice cu statut special sunt ocupate, preponderent, de către bărbați. Femeile dețin doar circa un sfert din funcțiile de demnitate publică și o treime din funcțiile publice de conducere de nivel superior. Funcțiile publice de conducere și funcțiile publice de execuție și posturile de deservire tehnică sunt ocupate dominant de către femei. Analiza comparativă a structurii de gen a funcționarilor publici pe niveluri de administrare denotă o situație similară atât în autoritățile publice de nivel central, cât și în autoritățile administrației publice locale – structura pe sexe a corpului de funcționari publici relevă că în medie femeile sunt supra-reprezentate. Astfel, femeile sunt sub-reprezentate în funcțiile de demnitate publică, înregistrând 27% și în funcțiile publice de conducere de nivel superior – 34,5%. Femeile alcătuiesc o pondere mai mare, comparativ cu bărbații, în structura personalului în toate categoriile de autorități publice de nivel central, cu excepția autorităților administrative din subordinea ministerelor, unde bărbații dețin ponderea majoritară (72,1%) datorită faptului că unele autorități administrative din subordinea OCS au în statul de personal funcții publice cu statut special, care sunt ocupate preponderent de bărbați. În corpul de funcționari publici femeile sunt supra-reprezentate în medie în toate categoriile de autorități publice de nivel central. Structura personalului după gen relevă că în APL ponderea bărbaților a constituit 42,9% și a femeilor 57,1% în numărul total al salariaților la situația din 1 ianuarie 2016. În același timp, ponderea bărbaților care ocupă funcții publice a înregistrat un nivel relativ mic (27,0%) și a femeilor un nivel înalt (73%), astfel, funcțiile publice de conducere și funcțiile publice de execuție

sunt ocupate dominant de către femei. De menționat că în APL funcțiile de demnitate publică sunt ocupate preponderent de către bărbați (79,9%), în special în AAPL de nivelul al doilea (85,4%), pe când femeile sunt sub-reprezentate în aceste funcții [4].

Este de menționat și faptul că și România pune un accent deosebit pe rolul femeii în administrația publică locală. Unele Consilii locale au aderat la Carta Europeană pentru Egalitate între femei și bărbați în viața locală, astfel propunându-și consolidarea rolului femeii în luarea deciziilor la nivel local și regional, cu scopul atingerii echilibrului de reprezentare în administrația publică locală. Inițiatorii doresc ca această Carte Europeană să fie semnată și aprobată de cât mai multe administrații locale din România și să fie promovată la nivelul asociațiilor comunelor, orașelor, municipiilor și județelor. Carta Europeană pentru Egalitate între femei și bărbați în viața locală a fost elaborată în cadrul unui proiect asumat de Consiliul European al Municipality-urilor și Regiunilor împreună cu mai mulți parteneri și sprijinită de Comisia Europeană prin cel de-al V-lea Program de Acțiune a Comunității pentru egalitatea dintre femei și bărbați. Rolul autorităților locale și regionale în promovarea egalității dintre oameni a fost afirmat în Declarația Universală a IULA (Uniunea Internațională a Autorităților Locale) cu privire la „femeia în guvernarea locală”, adoptată în 1988 [5].

În analizele care au fost efectuate la nivel european cu privire la participarea femeilor și a bărbaților la procesul decizional, se scot în evidență mai multe cauze care pot justifica sub-reprezentarea femeilor în poziții decizionale: întâi de toate, stereotipurile de gen și discriminarea precum și segregarea în educație și pe piața muncii. Urmează apoi lipsa politicilor care să faciliteze accesul femeilor la poziții decizionale, să evidențieze și promoveze echilibrul corect dintre viața profesională și viața familială și să „spargă” distribuția inechitabilă a sarcinilor casnice și familiale. La final, urmează mediul socio-cultural neprietenos, cultura corporatistă și atitudinea media ce sunt încă nefavorabile femeilor [6].

În ceea ce privește funcțiile pe care le ocupă femeile în administrația publică locală, atât în Republica Moldova, cât și în România considerăm că este oportun a menționa că nu întotdeauna ele sunt de conducere, ci mai mult de execuție. Cultura organizațională din instituțiile publice creează unele obstacole de nivel psihologic, care ar diminua rolul și competențele femeii. Astfel acestea se resemnează la funcții de execuție, fiind stopate de unele valori ale instituției, sau se ciocnesc de unele dificultăți care le stopează, nefiind adesea susținute. Deși România a înregistrat îmbunătățiri în ultimul timp, se menționează foarte puțin despre femeile lideri din administrația publică. În alte țări, precum Norvegia, această implicare este

susținută și prin crearea unui plan de 4 ani pentru creșterea numărului de femei ce ocupă posturi și funcții publice pe nivelurile superioare și de mijloc ale administrației de la 22% în 1997 la 30% în 2001 și la 40% în 2002. Situația femeilor lideri în administrația publică românească pare să fie una din cele mai neexplorate zone în ceea ce privește problematica leadership-ului [7].

Cultura organizațională nu poate fi foarte diferită de cultura persoanelor care o formează, adică a funcționarilor care activează în instituția publică. După cum menționează Aurel Simboteanu, complexitatea problemelor cu care se confruntă societatea moldovenească în perioada de constituire a relațiilor democratice, inițierea transformărilor complexe în viața social-economică și politică la începutul anilor nouăzeci ai secolului trecut presupuneau și o nouă viziune asupra organizării și funcționării administrației publice. Evoluția proceselor transformatoare din societate impunea o nouă paradigmă în pregătirea cadrelor pentru organele administrației publice și crearea unui sistem eficient de dezvoltare profesională continuă a acestora [8]. Schimbările nu s-au lăsat mult de așteptat, astfel încât funcționarii publici au posibilitatea la moment de a studia și a se perfecționa în domeniu în cadrul mai multor instituții de învățământ.

Accesând site-ul cariere.gov.md putem analiza cu ușurință funcțiile vacante în instituțiile publice. Orice persoană are acces liber la vizualizarea paginii privind ocuparea funcțiilor publice vacante, din start având posibilitatea să determine dacă corespunde cerințelor sau nu. Capitolul V, art. 27 al Legii 158 din 04.07.2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public stipulează condițiile pentru a candida la o funcție publică: a) deține cetățenia Republicii Moldova; b) posedă limba moldovenească și limbile oficiale de comunicare interetnică vorbite în teritoriul respectiv în limitele stabilite de lege; c) are capacitate deplină de exercițiu; d) nu a împlinit vârsta necesară obținerii dreptului la pensie pentru limită de vârstă; e) este aptă, din punct de vedere al stării sănătății, pentru exercitarea funcției publice, conform certificatului medical eliberat de instituția medicală abilitată, dacă pentru funcția respectivă sunt stabilite cerințe speciale de sănătate; f) are studiile necesare prevăzute pentru funcția publică respectivă; g) în ultimii 3 ani, nu a fost destituită dintr-o funcție publică conform art. 64 alin. (1) lit. a) și b) sau nu i-a încetat contractul individual de muncă pentru motive disciplinare; h) nu are antecedente penale nestinse pentru infracțiuni săvârșite cu intenție; i) nu este privată de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate, ca pedeapsă de bază sau complementară, ca urmare a sentinței judecătorești

definitive prin care s-a dispus această interdicție. Pentru ocuparea funcțiilor publice în autoritățile publice sunt necesare studii superioare absolvite cu diplomă de licență sau echivalentă, cu excepția funcțiilor publice de execuție din autoritățile administrației publice locale de nivelul întâi în care, după caz, pot fi încadrate persoane cu studii medii de specialitate absolvite cu diplomă[9]. Astfel persoanele care corespund cerințelor pot să depună dosarul cu documentele necesare pentru a putea participa la concurs. Doar că nu întotdeauna concursul este obiectiv. Deși se discută tot mai des despre distrugerea așa numitului fenomen al „nepotismului, cumătrismului și nănășizmului”, totuși acesta mai predomină în instituțiile publice. Considerăm că cadrul legal în acest domeniu merită a atenție deosebită, fiind un factor elocvent pentru combaterea corupției.

Atunci când vorbim despre o cultură organizațională puternică ne referim la o cultură bazată pe valori, pe profesionalism, pe obiectivitate. Fapt despre care nu putem menționa în instituțiile din Republica Moldova. Tot mai des aflăm despre prezența flagelului corupției care periclitează activitatea instituțiilor publice. Mass-media tot mai des prezintă cazuri de corupție la primării, care scade intens din încrederea populației față de aceste instituții. Cetățenii au nevoie de o reînnoire a valorilor, de eliminarea continuă, după cum menționează Aurel Sîmboteanu, a serviciilor publice ineficiente și depășite de timp [10,p.11] și înlocuirea lor cu unele moderne și eficiente.

Lucrul important în ceea ce privește cultura organizațională este că deși pot exista diferențe uimitoare între instituții, există o înțelegere comună în interiorul lor. O cultură se stabilește abia atunci când această înțelegere comună ajunge o dominantă a gândirii colective a membrilor instituției. Acestea fiind spuse, trebuie să se accepte faptul că în interiorul unei culturi dominante există, de obicei, și subculturi, care funcționează la un nivel mai scăzut de influență. Cultura dominantă care se dezvoltă în instituție este, în principal, rezultatul scopurilor și al metodelor utilizate de fondatorii ei, sau din succesorii din managementul superior, combinat cu interacțiunea dintre ei și o varietate de forțe interne și externe. Scopurile și țintele unei instituții declanșează inițial tipul de cultură pe care fondatorii sau succesorii lor vor să o vadă. Măsura în care reușesc să dezvolte această cultură depinde la fel de mult de alți factori, de stilul lor de conducere și de carisma lor. Mediul extern joacă un rol semnificativ, deoarece cetățenii, concurența și alte părți implicate din exterior vor exercita o oarecare influență asupra a ceea ce alege instituția să facă și asupra modului în care o va face. Din interior, calificările și atitudinile angajaților, mai ales ale managerilor, sunt esențiale. Și, desigur, deasupra tuturor acestor factori se găsesc structurile

organizaționale, mecanismele și procedurile ce reprezintă o parte majoră din țesătura unei organizații. Această comparație este revelatoare, deoarece permite de a vedea cultura organizațională ca pe o trăsătură țesută în ceilalți factori, care-i ține pe aceștia legați și care completează tabloul final al țesăturii organizației [11, p. 96-97].

Cultura organizațională trebuie abordată într-o perspectivă dinamică ce facilitează evidențierea schimbărilor parțiale sau totale. Schimbarea culturii este un proces complex și de durată, cu profunde implicații asupra ansamblului resurselor umane. Uneori, schimbarea este imposibilă, fără înlăturarea unei largi categorii de membri ai organizației, care vor să mențină integral cultura sa originală. Orice schimbare a culturii organizaționale necesită, în prealabil, un audit al acesteia, respectiv o evaluare a intensității de manifestare în instituție a componentelor culturale și identificarea modalităților manageriale de acțiune în vederea modificării și/sau consolidării culturii organizaționale inițiale. Auditul cultural s-a conturat în ultimii ani, ca răspuns la necesitățile practice din instituții, de a cunoaște aprofundat starea culturii organizaționale și de a perfecționa și remodela în vederea creșterii performanțelor instituției [12,p.513-514]. Nu trebuie uitat și despre schimbare la acest capitol. Dacă conceptul general de schimbare este doar o „stare de lucruri nouă diferită de vechea stare de lucruri”, atunci schimbarea culturii organizaționale, în special în cadrul autorităților administrației publice locale, este mai dificilă de definit, deoarece vorbim despre o schimbare atât operațională, cât și organizațională. Este vorba despre schimbarea ce se referă la indivizi, cu rolurile și valorile lor, precum și la procesele operaționale – cele de realizare a interesului general al societății, precum și de calitatea serviciilor prestate. Cu toate acestea contextul în care se produce schimbarea este foarte important deoarece, pentru a formula conținutul unei strategii trebuie să i se controleze atât contextul în care are loc cât și procesul prin care are loc [13]. În perioada sovietică, atunci când oamenii aveau frica de a spune lucrurilor pe față cultura organizațională a administrației publice locale era aceeași în fiecare autoritate: funcționarii erau numiți la comandă, activau în interesul de partid, principiul transparenței era absent, realizau sarcinile fără a se opune liderilor politici, iar orice derogare de la indicațiile acestora era strict pedepsită. Odată cu declararea independenței Republicii Moldova au început să apară primele schimbări la acest capitol. E important să menționăm că art. 109 din Constituția Republicii Moldovei prevede că „Administrația publică în unitățile administrativ-teritoriale se întemeiază pe principiile autonomiei locale, ale descentralizării serviciilor publice, ale eligibilității autorităților administrației publice locale și ale consultării

cetățenilor în problemele locale de interes deosebit. Autonomia privește atât organizarea și funcționarea administrației publice locale, cât și gestiunea colectivităților pe care le reprezintă”[14].

Astfel, cultura organizațională a administrației publice locale ar trebui să fie total opusă celei care era până atunci când Republica Moldova a devenit un stat independent. Cu toate acestea schimbările se realizează destul de lent. Oamenii mai sunt sub influența ideologiilor și dogmelor care le-au marcat viața. Nu se poate vorbi despre o schimbare bruscă. Este nevoie de timp ca oamenii să-și modifice unele viziuni, să înțeleagă principiul egalității de gen, deoarece cultura organizațională vine de la interacțiunea umană, iar în acest caz e nevoie de timp și strategii noi care se cer a fi implementate.

Referințe bibliografice:

1. Situația femeilor și a bărbaților în poziție de decizie în administrația publică centrală. http://www.mmuncii.ro/pub/imagemanager/images/file/Domenii/Egalitate%20de%20sanse/Studiu%20femei-barbati%20in%20pozitii%20de%20decizie%20in%20administratia%20publica_RO.pdf Vizitat 15.02.16

2. Terzi-Barbăroșie Daniela. Participarea femeii la viața publică și politică din Republica Moldova. Raport elaborat în cadrul Parteneriatului Estic de Facilitare al Consiliului Europei, Chișinău: IESP, 2013. 54 p.

3. Doar 20 la sută din primarii aleși sunt femei. În: Egalități fără disparități. Buletin Informativ. Nr. 2. Chișinău: IDIS „Viitorul”, 2016. 6 p.)

4. Raportul Cancelariei de Stat cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public pentru anul 2015. http://cancelaria.gov.md/sites/default/files/document/attachments/raport_cu_privire_la_functia_publica_si_statutul_functionarului_public.pdf (vizitat 02.06.2016)

5. <http://ziuadecj.realitatea.net/administratie/egalitatea-intre-femei-si-barbati-in-viata-locala-punct-de-interes-major-pentru-administratia-publica-locala-137770.html> (Vizitat 12.02.2016).

6. Situația femeilor și a bărbaților în poziții de decizie în administrația publică centrală. În

https://www.google.ru/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKewi7s8WjoOHNAhVEuBQKHeqXBUYQFggbMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.mmuncii.ro%2Fpub%2Fimagemanager%2Fimages%2FSUPERFINAL%2520DESFB_Situatia%2520femeilor%2520si%2520barbatilor%2520in%2520pozitii%2520de%2520decizie%2520in%2520administratia%2520publica.doc&usg=AFQjCNFSkDVlz1IxM_OWxm3f641pleBQ_g&bvm=bv.126130881,d.d24. (Vizitat 07.07.2016)

7. Oana Abăluță. Dezvoltarea leadership-ului în administrația publică locală din România în viitor. În: http://ramp.ase.ro/_data/files/articole/1_10.pdf (vizitat 12.01.2016)

8. Sîmboteanu Aurel. Formarea și dezvoltarea profesională a cadrelor pentru administrația publică din perspectiva edificării societății bazate pe cunoaștere și valorilor euroconforme. În: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_numar_revista/39/1880 (vizitat 29.02.2016)

9. Legea 158 din 04.07.2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public. Publicat: 23.12.2008 în Monitorul Oficial Nr. 230-232 art Nr : 840 Data intrării în vigoare : 01.01.2009

10. Sîmboteanu Aurel. Interconexiuni teoretico-metodologice și aplicative în evoluția reformei administrației publice din Republica Moldova. În: Administrarea publică. AAP: Chișinău, 2016. 91 p.

11. Cole Gerard. Management. Teorie și practică. Chișinău: I.E.P. Știința, 2006. 443 p.

12. Nicolescu Ovidiu. Sisteme, metode și tehnici manageriale ale organizației. București: Economică, 2000. 528 p.

13. Tripon Ciprian. Dodu Marius. Dezvoltarea organizațională și managementul schimbării. În: <http://www.apubb.ro/wp-content/uploads/2011/02/Suport-Curs-DOMS-Zi-2011-2012.pdf>. (vizitat 30.11.2012)

14. Constituția Republicii Moldova. Publicat: 18.08.1994 în Monitorul Oficial Nr. 1 art Nr : 1 Data intrării în vigoare: 27.08.1994.

ASPECTE GENERALE PRIVIND CAMBIA ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ ȘI REPUBLICA MOLDOVA

NOVAC-DIACONU LAURENȚIU

Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM

Cambia este un titlu de credit prezent în Uniunea Europeană și Republică Moldova și care reprezintă o creanță scrisă, ce oferă posesorului acesteia dreptul cert și exigibil de a cere la scadență creanței de la debitor, iar în caz de neonorare a acestei cereri și de la alte persoane obligate prin cambie, achitarea sumei de bani indicate. [1]

Apariția cambiei marchează un moment istoric important în evoluția comerțului și a mijloacelor de plată, alături de monedă fiduciară (bancnotă) și monedă scripturală (de cont) [2].

Cambia este un înscris cu însușiri specifice [3] fiind unul dintre cele mai vechi titluri de credit, dar în formă să prezența este rezultatul unei evoluții și a unor sedimentari îndelungate. Evul mediu a cunoscut pe scară largă un mecanism de înlocuire a transportului de bani, respectiv o scrisoare comercială emisă de un bancher local, pentru un negustor (client) al sau care avea nevoie de monedă locală pentru achiziții în teritorii (țări) diferite, către un bancher corespondent pentru eliberarea către negustor, la destinație, a echivalentului banilor săi în monedă locală (cambium trajecticium). În acest mod era realizat și schimbul de monedă și evitarea transportului monedei până la destinație. O asemenea construcție nu era titlu de credit. Scrisoarea era strict nominală, nu era negociabilă (transmisibilă). Subsecvent acestei faze cambia a evoluat către un instrument de plată.

Următoarea fază a cambiei este aceea în care inițiatorul mecanismului (trăgătorul) nu mai apelează la un bancher pentru plată titlului sau, ci remite cambia creditorilor săi pentru plată datoriilor sale. Aceștia pot proceda la fel cu creditorii lor, până când, la data scadenței, cambia este achitată de debitor ultimului posesor. În acest mod transmiterea succesivă a cambiei are rol de plată pentru stingerea datoriilor, fără apelarea la monedă. În această fază cambia dobândește caracteristicile moderne ale titlurilor de credit. Ea este acum un titlu la ordin, respectiv ea poate fi transmisă la ordinal deținătorului prin simplă semnare a reversului titlului (andosare) și indicarea noului beneficiar. Titlul este unul negociabil prin modul de transmitere. Folosirea ca mijloc de plată necesită acceptarea din partea debitorului (trasului), fapt care da securitate circuitului cambiei. Reglementarea medievală a cambiei a fost reprezentată de un drept uniform cutumiar, lex mercatoria, născut din folosirea intensă în relațiile comerciale ale vremii. Dreptul național a rupt această unitate prin viziune și finalități diferite conferite cambiei. Dreptul german, englez, francez, diferă după cum conferă circuitului cambial un cadru independent și abstract sau păstrează legătură cu raporturile juridice fundamentale din care se naște cambia. Toate aceste diferențe au necesitat o reglementare uniformă a cambiei, la nivel european, realizată prin Convenția de la Geneva, 1930 [4].

Articolul 1 din Convenția cuprinzând legea uniformă asupra cambiilor și biletelor la ordin, Geneva 1930 prevede ce anume trebuie să conțină o cambie: 1. Termenul „cambie” introdus în textul instrumentului și exprimat în limbă folosită la întocmirea instrumentului; 2. Un ordin necondiționat de a plăti o sumă determinată de bani; 3. Numele persoanei care trebuie să plătească (tras); 4. Indicarea momentului plății; 5. Indicarea locului unde trebuie făcută plată; 6. Numele persoanei căreia sau la ordinul căreia

trebuie făcută plată; 7. Indicarea datei și a locului unde este emisă cambia; 8. Semnătura persoanei care emite cambia (trăgător) [5].

Principală reglementare a cambiei în Republică Moldova o reprezintă Legea cambiei din Republică Moldova Nr.1527-XII din 22.06.93, Monitor nr.10 din 30.10.1993 iar în România o reprezintă Legea nr.58/1934 asupra cambiei și biletului la ordin [6].

Cambia este unul dintre cele mai vechi titluri de credit, dar în formă să prezența este rezultatul unei evoluții și a unor sedimentari îndelungate [7].

Apariția cambiei marchează un moment istoric important în evoluția comerțului și a mijloacelor de plată, alături de monedă fiduciară(bancnotă) și monedă scripturală(de cont) [8].

După mai multe conferințe internaționale care au avut loc în decursul anilor, abia în 1930 se întrunește, la Geneva, Conferința la care participă 31 de state; în urmă dezbaterilor ce au avut loc s-au semnat, la data de 7 iunie, 3 convenții [9]:

- convenția adoptând legea uniformă asupra cambiilor și biletelor la ordin; această convenție este bazată pe modelul dreptului german, motiv pentru care francezii au formulat unele rezerve [10]; ea a fost ratificată de Norvegia, Grecia, Olanda, Danemarca, Suedia, Elveția, Austria, Japonia, Belgia, Finlanda, Germania și Italia;
- convenția destinată să reglementeze anumite conflicte de legi în materie de cambii și bilete la ordin[11];
- convenția relativă la dreptul de timbru în materie de cambie și bilete la ordin conform căreia statele semnatare se angajează să reglementeze nulitatea cambiilor pentru netimbrare.

Aceste convenții au urmărit nu numai să ofere un cadru juridic unitar raporturilor juridice cu element de extraneitate rezultate din emiterea sau punerea în circulație a cambiilor, ci și să determine unificarea soluțiilor legislative în dreptul intern [12].

Evident, reglementările convenționale din 1930 au avut consecințe pozitive. Mai întâi, s-au identificat mai multe domenii în care reprezentanții statelor participante s-au pus de acord. Totodată, prin Actul final au fost exprimate asemenea deziderate importante, cum sunt: întrebuintarea de către state a unui singur text oficial; includerea în reglementările naționale într-o măsură cât mai largă a textelor convenite. Totuși, reglementările de la Geneva n-au reușit să elimine conflictele de legi și n-au dus la adoptarea unei legi comune cu caracter unificator asupra titlurilor de credit respective. De aceea-în condițiile în care cele mai multe reglementări [13] nu au fost ratificate de unele state, iar alte state au formulat rezerve cu ocazia

ratificării sau aderării-reglementările convenționale din 1930 au dus la o unificare parțială în această materie. Și după unificarea efectuată la Geneva în 1930, se mențin diferențe între sistemul anglo-saxon, sistemul francez și sistemul german. Că urmare a faptului că țările anglo-saxone nu au ratificat și nu au aderat la convențiile de la Geneva, regimul juridic din aceste țări privind titlurile de credit s-a menținut neschimbat. În privință sistemului juridic francez și a celui german-cu toate că au aderat la convențiile de la Geneva-între ele se mențin diferențe [14]. În ansamblul lor, sistemele juridice existente-dincolo de diferențele dintre ele-conțin unele asemănări, care ar face posibilă continuarea procesului de unificare conturat la Geneva [15].

La nivel internațional după zeci de ani după convențiile de la Geneva din 1930 se constată realizarea Convenției Națiunilor Unite cu privire la cambiile și bilețele la ordin internaționale, care este rezultatul efortului depus în decurs de aproape 20 de ani de lucrări ale Comisiei Națiunilor Unite pentru dreptul comerțului internațional (engl. U.N.C.I.T.R.A.L, fr. C.N.U.D.C.I.). Ea a fost adoptată de către Adunarea Generală a Națiunilor Unite, pe bază recomandării celei de-a 6-a comisii (juridică), la 9 decembrie 1988 la New York [16].

Obiectivul U.N.C.I.T.R.A.L., New York, 1988 l-a constituit limitarea la minimum a divergențelor de fond existențe între principalele sisteme cambiale existențe: cel genevez, pe de o parte, și cel anglo – american, pe de altă parte, ținându-se însă seamă de noile exigențe ale comerțului internațional, a practicilor bancare și ale piețelor financiare [17].

În concluzie, cambia este un înscris prin care o persoană, denumită trăgător sau emitent, dă dispoziție altei persoane, numită tras, să plătească la scadență o sumă de bani unei a treia persoane, numită beneficiar, sau la ordinul acesteia [18].

Referințe bibliografice:

1. Articolul 1 din Legea cambiei din Republica Moldova Nr.1527-XII din 22.06.93, Monitor nr.10 din 30.10.1993.
2. St. Mihăilă, A.D. Dumitrescu, Drept comercial român, Editura C.H.Beck, București, 2013, p. 270.
3. O.Căpățînă, B.Ștefănescu, Tratat de drept al comerțului internațional, vol.II, Partea Specială, București, 1987, p.80.
4. Convențiile de la Geneva privind cambia au fost de fapt trei, reglementand dreptul material privind cambia si biletul la ordin, conflictul de legi privind aceasta materie si taxele aferente : Convention providing a Uniform Law for Bills of

Exchange and Promissory Notes, Geneva, 7 iunie 1930 ; Convention for the Settlement of Certain Conflicts of Laws in connection with Bills of Exchange and Promissory Notes, Geneva, 7 iunie 1930 ; Convention on the Stamp Laws in connection with Bills and Promissory Notes, Geneva, 7 iunie 1930 (http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/general/Register_Texts_Vol1.pdf).

5. http://www.tititudorancea.ro/z/legea_uniforma_asupra_cambiilor_biletelor_la_ordin_geneva_1.htm

6. V. Nemeș, Drept comercial, Editura Hamangiu, Bucuresti, 2012, p. 407.

7. C. Gheorghe, Drept comercial roman, Editura C.H.Beck, Bucuresti, 2013, p.657.

8. St. Mihăila, A.D. Dumitrescu, Drept comercial român, Editura C.H. Beck, București, 2013, p.270.

9. P.V. Pătrășcanu și O.Sachelarie, Titluri de credit în comerțul internațional, Ed. Scrisul românesc, Craiova, 1975, p.6 -7.

10. Gh. Piperea, Drept comercial, vol.II, Editura C.H.Beck, Bucuresti, 2009, p.134.

11. P.V. Pătrășcanu și O.Sachelarie, Titluri de credit în comerțul internațional, Ed. Scrisul românesc, Craiova, 1975, p.7.

12. Gh. Piperea, Drept comercial, vol.II, Editura C.H.Beck, Bucuresti, 2009, p.134.

13. Cu excepția Convenției privind dreptul de timbru în materie de schimb și bilet la ordin, nici o altă convenție nu a fost ratificată de țările anglo-saxone.

14. Diferențele acestea se regăsesc în rezervele înscrise în Anexa II a Convenției privind legea uniformă asupra Schimbului și Biletului la ordin, precum și în interpretări diferite asupra mai multor texte ale legii uniforme. Aceste diferențe se referă îndeosebi la dispoziția și la drepturile posesorului în caz de decădere din acțiunea cambială sau de prescriere. După cum se știe, în dreptul german, ca și în dreptul englez, angajamentul cambial este independent de contractele pe care se grefează, iar semnatarul nu este ținut decât prin semnătura pe care și-a pus-o e titlu. Evident, între sistemul francez și cele german și anglo-saxon nu s-a putut realiza unificarea dorită. Reglementările convenționale de la Geneva nu au reușit să elimine diversitatea și, deci, se mențin conflicte de legi în materie. D. Mazilu, Dreptul comerțului internațional - Partea specială, Ediția a VII-a, Ed. Lu

15. S.L.Cristea, Cambia în dreptul comparat, Ed.Lumina Lex, București, 2001, p. 20.

16. A se vedea S.L.Cristea, Cambia în dreptul comparat, Ed.Lumina Lex, București, 2001, p. 20.

17. A se vedea S.D.Cârpenaru, Drept comercial român, Ediția a VIII-a, Ed.Universul Juridic, București, 2008, p. 562; P. Pătrășcanu, O. Sachelarie, Titlurile de credit în comerțul internațional, Editura Scrisul românesc, Craiova. 1975, p. 39;.

18. A se vedea și R. Economu, Manual practic de drept cambial, Editura Lumina Lex, București, 1996; V. Luha, Cambia, Editura Lumina Lex, București, 1998.

**DELIMITAREA INFRAȚIUNII DE HULIGANISM
DE INFRAȚIUNILE PREVĂZUTE LA ART. 349
DIN CODUL PENAL**

PAVLIUC GHENADIE,

*Universitatea de Studii Politice și Economice Europene
„Constantin Stere”*

Analiza motivului și scopului infracțiunii permite delimitarea infracțiunilor prevăzute la art.349 din Codul penal al Republicii Moldova (în continuare – CP RM) de infracțiunea specificată la art.287 CP RM.

În doctrina penală rusă, se menționează că infracțiunile prevăzute de legea penală rusă, care corespund cu cele prevăzute la art.287 și 349 CP RM, formează concurs în cazul în care violența sau amenințarea cu violență asupra reprezentantului autorității publice este săvârșită în procesul huliganismului [1]. Nu este clar la care tip al concursului de infracțiuni se referă această opinie: la concursul real (în sensul alin .(3) art.33 CP RM) sau la concursul ideal (în sensul alin.(4) art.33 CP RM)?

De aceea, va trebui să apelăm la un alt punct de vedere: „Motivele huliganice trebuie să fie condiționate de năzuința făptuitorului de a se opune celor din jur, de a-și demonstra atitudinea sfidătoare față de ei. De aceea, vor fi calificate conform articolelor corespunzătoare din Capitolul II al Părții Speciale a Codului penal acele acțiuni care sunt condiționate de înțelegerea eronată de către făptuitor a obligațiilor de serviciu sau obștești, de năzuința făptuitorului de a se răzbuna având la bază relațiile de ostilitate dintre acesta și victimă, de alte motive personale, care n-au la bază năzuința făptuitorului de a se opune celor din jur, de a-și demonstra atitudinea sfidătoare față de ei” [2].

Analiza acestui punct de vedere ne permite să conchidem: sunt incompatibile motivele care stau la baza infracțiunii prevăzute la art. 287 CP RM și motivele care stau la baza infracțiunilor prevăzute la art. 349 CP RM. Spre deosebire de motivele care stau la baza infracțiunilor prevăzute la art. 349 CP RM, cele care stau la baza infracțiunii prevăzute la art. 287 CP RM nu sunt personalizate. Drept urmare, nu este posibil ca o singură acțiune să intre concomitent sub incidența art. 287 și 349 CP RM. Or, „două sau mai multe motive incompatibile nu pot sta la baza aceleiași intenții infracționale” [3]. Respectând regula stabilită la art.115 CP RM, în funcție de motivul care-l ghidează pe făptuitor, va trebui să reținem la calificare fie art. 287 CP RM, fie art. 349 CP RM.

În concluzie, nu este posibil concursul ideal dintre infracțiunea prevăzută la art.287 și infracțiunile prevăzute la art. 349 CP RM. Explicația este următoarea: în cazul acestor infracțiuni comparate, motivele se caracterizează prin incompatibilitate.

Considerăm că anume o asemenea incompatibilitate de motive se are în vedere în Proiectul pentru modificarea și completarea unor acte legislative [4]: „Dispoziția alin.(1) art.287 CP RM se completează în final cu textul „altele decât cele enumerate la art.349,” și în continuare după text”. Din Nota informativă la acest proiect aflăm: „În redacția propusă, se va exclude posibilitatea calificării acțiunii de ultragiurie, de opunere de rezistență sau de aplicare de violență față de o persoană cu funcție de răspundere sau față de o persoană publică, ca fiind infracțiune de huliganism” [5].

În vederea prevenirii erorilor în practica judiciară, considerăm imperioasă o asemenea completare. Or, în dispoziția de la alin.(1) art. 287 CP RM se folosește sintagma „opunerea de rezistență violentă reprezentanților autorităților sau altor persoane care curmă actele huliganice”. Completarea proiectată sugerează că, atunci când este săvârșită din motive huliganice, opunerea de rezistență violentă reprezentanților autorităților sau altor persoane care curmă actele huliganice trebuie calificată în baza art.287 CP RM; atunci când are la bază alte motive (de exemplu, motivul de răzbunare în legătură cu îndeplinirea datoriei obștești), opunerea de rezistență violentă reprezentanților autorităților sau altor persoane care curmă actele huliganice trebuie calificată potrivit art. 349 CP RM.

Din cele sus-menționate, reiese că infracțiunile prevăzute la art.349 CP RM nu pot fi săvârșite din motive huliganice. Din această cauză, ne exprimăm rezervele față de soluția de calificare din următoarea speță: *A.D. și A.V. au fost condamnați conform alin.(1¹) art.349 CP RM. În fapt, la 27.08.2010, între orele 22.00-23.00, aceștia se deplasau cu motocicleta, care avea farurile stinse, pe drumul public dintre satele Roșcana și Gura Bâcului, raionul Anenii Noi. Aflându-se în serviciul de patrulare și menținere a ordinii publice, colaboratorii poliției rutiere ai Serviciului poliție rutieră a Comisariatului de poliție a raionului Anenii Noi, S.T. și V.B., au observat că A. D. și A.V. transportă un sac cu conținut necunoscut. În consecință, S.T. și V.B. le-au solicitat lui A.D. și A.V. să se oprească. Însă, aceștia nu s-au conformat solicitării în cauză. În scurt timp, motocicleta, cu care se deplasau A.D. și A.V., a derapat. Îndată după aceasta, din motive huliganice, A.D. și A.V. le-au aplicat lovituri în diferite părți ale corpului lui S.T. și V.B. Săvârșind această faptă, A.D. și A.V. au urmărit să schimbe caracterul activității de serviciu a lui S.T. și V.B. în*

interesul lor. La concret, A.D. și A.V. au urmărit să evite răspunderea pentru ilegalitățile comise [6].

După cum se poate vedea, în acest exemplu, în realitate, infracțiunea nu este comisă din motive huliganice. Motivul, care i-a determinat pe făptuitori să comită infracțiunea, este unul personalizat. Acesta constă în nedorința făptuitorilor de a se conforma cerințelor legale ale victimelor. Făptuitorii nu doresc să se conformeze cerințelor legale ale victimelor, pentru a evita răspunderea pentru ilegalitățile pe care consideră că le-au comis.

Referințe bibliografice:

1. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации / Под ред. А.В. Бриллиантова. Москва: Проспект, 2010, p.714.
2. Brînza S., Stati V. Tratat de drept penal. Partea specială. Vol.II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p.695.
3. Brînza S. Omorul săvârșit asupra a două sau mai multor persoane (lit.g) alin.(2) art.145 CP RM): analiză de drept penal. În: Revista Națională de Drept, 2010, nr.11, p.2-10.
4. Proiectul de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative (Codul contravențional și Codul penal). <http://www.particip.gov.md/proiectview.php?l=ro&idd=2127>
5. Notă informativă la Proiectul de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative (Codul contravențional și Codul penal). <http://www.particip.gov.md/proiectview.php?l=ro&idd=2127>
6. Sentința Judecătorei raionului Anenii Noi din 22.03.2011. Dosarul nr.1-12/11. <http://jan.justice.md>

CONSTITUȚIONALIZAREA DREPTULUI DE PROPRIETATE

PĂDURARU-GAGIU OLGA

Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM

Constituționalizarea dreptului rezultă din principiul supremației Constituției, concept consacrat atât în teoria, cât și în practica juridică. Normele stabilite de legea fundamentală au o forță juridică superioară și prevalează tuturor celorlalte reguli juridice. În opinia distinsului jurist Hans Kelsen, constituția, ca legislație primară, validează legislația secundară, funcționalitatea oricărei norme juridice este asigurată sistemic, în funcție de conformitate cu norma juridică superioară [1].

Astfel, că legea fundamentală a unui stat, Constituția, stabilește că toate actele normative din stat să fie într-o armonie cu prevederile legii supreme. În același timp, trebuie să menționăm că normele legale, generate de evoluția socială și realitatea politică, nu pot fi unele neschimbate, atât în esența lor, cât și în volum. Acestea pot fi transformate, modificate, înnoite cu reguli și principii noi, deja legiferate ca principii fundamentale în alte ramuri de drept, conturând forma legală din practica constituțională, sau aceste reguli noi pot fi impuse de necesitățile istorice [2].

Așadar, am putea defini constituționalizarea dreptului ca un fenomen juridic complex care determină în ansamblul său un sistem juridic dat, prin interacțiunea care se stabilește între normele juridice ale legii fundamentale și restul normelor juridice de rang inferior constituției.

Constituționalizarea dreptului este un concept juridic abordat recent în literatura științifică, în special în dreptul francez, în dreptul german, în urma analizei fenomenului constituțional, a percepției justiției constituționale în practica și conștiința juridică și penetrarea spiritului constituțional în diferitele ramuri ale sistemului unitar de drept [3].

Pentru a analiza reflectarea principiilor constituționale în legislația moldovenească referitoare la dreptul de proprietate ar fi potrivit să analizăm evoluția și dezvoltarea istorică al normelor constituționale. Astfel, un moment esențial în modernizarea societății din Principate și în evoluția spre statul național modern a fost adoptarea *Regulamentului Organic*. Regulamentul organic era un așezământ legislativ cuprinzător, care trebuia să reformeze administrația și legislația din Principate. A fost votat de Adunarea Obștească și a intrat în vigoare la 1 ianuarie 1832. Ideea centrală a prevederilor regulamentului este modernizarea întregului sistem administrativ al statului, după model occidental.

În domeniul relațiilor agrare prevederile Regulamentului erau contradictorii. Pe de o parte, ele transformau în fapt domeniul feudal în proprietate absolută de tip capitalist, și implicit pe boier în proprietar agrar. Aceasta era un pas important în modernizarea agriculturii. Dar aceasta modernizare se făcea prin desființarea dreptului țăranului clăcaș la partea ce o avea în folosință. Pentru a-și câștiga existența, trebuia să încheie un contract de arendare – în fapt o formă de închiriere - cu proprietarul, pentru o bucată de pământ, a cărei mărime era proporțională cu numărul de vite. Deci modernizarea se făcea din contul înrăutățirii situației, de fapt, a țăranimii.

Regulamentul desființează sistemul corporativ, ce era un sistem de sorginte medievală, suprimând o serie instituții de tip corporație - cum sunt epitropiile - și asigurând legătura directă între locuitor și stat. Este un pas important al procesului trecerii de la supus la cetățean. Reieșind din faptul că Regulamentul cuprinde practic toate domeniile vieții unui stat putem spune că acest așezământ se apropie de ideea de Constituția modernă. Sigur, deși a evoluat, limbajul juridic nu avea încă termenii potriviți pentru un act constituțional propriu-zis. Cu toate acestea, Regulamentul Organic din 1832 este considerat a fi un pas fundamental în evoluția Principatelor spre formă de stat modern. Inspirată din Declarația drepturilor omului și cetățeanului, în textul Proclamației de la Islaz din 1948, se schița un nou cadru legal și o reformă funciară care punea capăt tuturor corvezilor, emancipația clăcașilor, ce se fac proprietari prin despăgubire. La fel au fost dezrobiți și țăranii prin despăgubire.

Adoptarea Constituției din 1866 este un fapt remarcabil în sine. Țara se găsea sub suzeranitate otomană și plătea tribut, dar în Constituție nu apare nici o referire la această stare de dependență. Constituția a fost inspirată din cea belgiană din 1831. Diferențele dintre cele două societăți erau însă semnificative. Belgia era o țară cu secole de viață urbană, cu un climat de disciplină și cu o tradiție de ordine în viața publică. În cazul românesc, exista o tradiție a confruntărilor dintre obiceiul pământului și lege la care se adăugau arbitrarul domnitorului și corupția dregătorilor. Principele Carol însuși considera constituția nepotrivită gradului de educație a opiniei publice românești.

În ce privește drepturile și libertățile cetățenești, au fost introduse principii fundamentale în vederea înaintării pre o societate modernă, precum: libertatea persoanei (nimeni nu poate fi urmărit sau arestat decât în cazuri prevăzute de lege), libertatea întrunirilor (dreptul de a organiza adunări publice), libertatea asocierilor (dreptul de a alcătui organizații: ex. partide, sindicate etc.), libertate conștiinței (dreptul de a avea propriile, idei,

credințe, dar respectând ordinea publică și bunele moravuri), libertatea presei (dreptul de a publica propriile idei); inviolabilitatea domiciliului, inviolabilitatea proprietății, inviolabilitatea corespondenței (aceste prevederi care interzic pătrunderea în domiciliu fără acordul persoanei sau fără mandat judecătoresc, preluarea unei proprietăți sau citirea corespondenței private au rolul, în primul rând, de a apăra cetățeanul în fața abuzurilor reprezentanților instituțiilor statului și abia apoi în fața abuzurilor persoanelor fizice); libertatea învățământului; învățământul primar era gratuit și obligatoriu.

Astfel, adoptând Constituția din 1866 România devine un stat modern, guvernat după principiile liberalismului: separația puterilor în stat, drepturi și libertăți cetățenești, garantarea proprietății private.

Drept consecință a Marii Uniri din 1918, constituția trebuia să se conformeze și adapteze noilor realități ale societății. În 1918, s-a introdus votul universal, fapt care trebuia consemnat și în constituție. În 1921, s-a realizat reforma agrară, fapt ce a însemnat exproprierea marilor moșii. Constituția trebuia să prevadă exproprierea în caz de utilitate publică prin legi speciale.

Astfel, în 1923, este modificată constituția, deși reproduce 60% din cea din 1866. Si în textul constituției din 1923 sunt prevăzute modificări în ceea ce privește proprietatea privată, și anume proprietatea nu este un drept absolut, ca în 1866; în caz de utilitate publică se pot realiza exproprieri. În 1866, cazurile de utilitate publică erau stabilite doar prin constituție, și anume: lucrări de comunicare, de salubritate publică și de apărare a țării. În 1923 se prevede că utilitatea publică se stabilește prin legi speciale (așa cum a fost cazul legii agrare din 1921). De asemenea bogățiile subsolului, căile de comunicație, apele și atmosfera sunt proprietatea statului.

Astfel, România devine stat democratic, adaptându-se realităților politice, economice și sociale de după Marea Unire.

La 10 mai 1925, a fost introdusă constituția RASSM. Aceasta a consfințit prin lege dictatura proletariatului, bazată pe alianța clasei muncitoare și țărănimii, determinând rolul conducător al Partidului Comunist. Constituția din 1925 nu se referea la drepturi și libertăți, ceea ce nu este compatibil cu denumirea de constituție modernă. Drept consecință a dezvoltării URSS, a constituției acesteia din 1936, constituției Ucrainei din 1937 a fost adoptată o nouă constituție al RASSM. Următoarea etapă în dezvoltarea și evoluția constituțională pe teritoriul țării noastre a fost adoptarea constituției din 1941, care nu se diferenția cu mult de cea din 1938. Aceasta a consolidat instaurarea dictaturii proletariatului. La baza ei se găsea ideologia partidului comunist. Conceptul de proprietate privată a

fost înlocuit de sistemul socialist de gospodărie și proprietatea colectivă. Ca proprietate socialistă era considerată proprietatea de stat și proprietatea colhoznică. Constituția URSS, recunoștea dreptul de proprietate personală și privată. Proprietatea personală urma să satisfacă necesitățile particulare ale cetățenilor, excluzând posibilitatea dobândirii veniturilor de pe urma acesteia. Proprietatea privată urma să fie mică, rezultată din munca personală, excludea exploatarea muncii străine, dar spre deosebire de proprietatea personală, accepta posibilitatea realizării veniturilor [4].

Proprietatea personală asupra veniturilor rezultate din muncă proprie și economii, proprietatea asupra casei, în zonele rurale, proprietatea asupra bunurilor de uz casnic și gospodărești, la fel precum și dreptul la succesiunea proprietății personale erau protejate prin lege. Proprietatea era de stat. Constituția RSSM din 15.04.1978 declara în primul capitol că toată puterea în RSSM aparține poporului. Baza sistemului economic o constituie proprietatea socialistă, colhoz-cooperativă. În proprietatea exclusivă a statului se aflau pământul, pădurile, apele, uzinele, construcțiile, rețelele de comunicare și transport, proprietățile din domeniul agricol, fondul locativ orășenesc, precum și alte proprietăți utile statului. Constituția prevedea proprietatea personală în același context ca cea din 1938. Terenurile puteau fi doar în folosința cetățenilor, și numai în scopul necesităților auxiliare gospodăriei (gradină, întreținerea păsărilor și animalelor domestice). Era acceptată posibilitatea prestării muncii individuale, dar numai în lucrări gospodărești și rezultate doar din muncă proprie sau a membrilor familiei. Ideologia marxist-leninistă examina dreptul la proprietate privată ca sursa tuturor neegalităților. Astfel urmează de subliniat că dreptul la proprietatea privată și libera economie de piață au permis occidentului să se dezvolte economic și social, pe când sistemul comunist respingând acest principiu s-a prăbușit [5]. Astfel în urma căderii sistemului și a multor reforme și reorganizări statele și-au declarat suveranitatea și independența.

Următoarea etapă în dezvoltarea și evoluția constituționalizării dreptului este adoptarea primei constituții al Republicii Moldova pe principii democratice, la 29 iulie 1994 (în vigoare din 27 august 1994). Reglementarea dreptului de proprietate în Republica Moldova după 1990 a cunoscut o evoluție rapidă, acesta a fost consacrat ca drept fundamental. A fost constituită proprietatea privată la fel precum și mijloacele de ocrotire și protecție a acesteia, ținând cont de faptul că dreptul de proprietate este singurul drept real complet ce conferă titularului său deplinătatea exercitării atribuțiilor cu privire la un bun. Constituția actuală prevede două forme de proprietate, proprietatea privată și cea publică, consacrand în același timp ocrotirea proprietății private, în mod egal, indiferent de titular. Se

precizează că dreptul de proprietate precum și creanțele asupra statului sunt garantate, iar conținutul și limitele acestor drepturi sunt stabilite prin lege. Mai mult, nimeni nu poate fi expropriat decât pentru o cauză de utilitate publică, stabilită potrivit legii, cu dreaptă și prealabilă despăgubire. Astfel, legile care au urmat în vederea asigurării proprietății private și activității economice democratice, la fel precum și evoluția foarte rapidă a societății duc la transformarea rapidă, intersectarea și prin consecință unificarea sistemului de drept. Efectul de constituționalizare se extinde asupra tuturor ramurilor de drept, dintr-un principiu propriu dreptului civil, un principiu constituțional cu forță juridică cu o aplicare generală unitară pentru toate ramurile de drept. Prin urmare, datorită constituționalizării dreptului, se constată că delimitarea dintre drept public și privat se diminuează.

Referințe bibliografice:

1. Hans Kelsen, *Doctrina pura a dreptului*”, Editura Humanitas, 2000
Ioan Vida, Prof. univ. dr., judecător la Curtea Constituțională a României, 2001-2010.
2. Attila Varga, *Constituționalizarea dreptului*, Revista Transilvană de Științe Administrative, IX, 2003, p.104.
3. Рыжик А.В. б Правовое закрепление форм собственности по конституции СССР 1936 года, Пробелы в российском законодательстве, № 4/2011.
4. Ю.Н. Хлуднева, Эволюция института права.

TRATAMENTUL BĂNUIELII REZONABILE ÎN JURISPRUDENȚA CURȚII EUROPENE PENTRU DREPTURILE OMULUI

PÂNTEA ANDREI

Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM

Curtea Europeană a Drepturilor Omului reprezintă jurisdicția internațională, competentă să examineze cauze grave de încălcare ale drepturilor și libertăților omului, garantate de Convenția europeană a drepturilor omului. În activitatea sa jurisdicțională, mai bine de șase decenii, Curtea Europeană prin jurisprudența sa formulează un ansamblu de concepte de diferit grad de complexitate, care edifică veritabile standarde ale drepturilor omului, ce urmează a fi aplicate de statele justițiabile la nivel intern. Jurisprudența degajată de Curte, constituie o veritabilă sursă de conformitate pentru instanțele judecătorești naționale în procesul soluționării cauzelor penale la nivel național, în vederea organizării unei garantări practice eficiente a drepturilor și libertăților recunoscute. Jurisprudența Curții este de o aplicabilitate directă în ordinea juridică internă, fapt ce presupune că soluțiile pronunțate de magistrații europeni urmează a fi urmărite de către instanțele de judecată naționale în practica sa judiciară pe marginea spețelor similare, fiind astfel stabilit un grad de protecție adecvat, larg sau mai îngust ca limite, drepturilor consacrate.

Republica Moldova a aderat la Convenția europeană a drepturilor omului pe 12 septembrie 1997. Având privilegiul de a vedea din interior cum s-a desfășurat aceasta evoluție ne propunem să facem în cele ce urmează o scurtă trecere în revistă a prezenței țării noastre în fața Curții Europene precum și o analiză a eșecurilor și succeselor pe care aceasta le-a înregistrat în acest răstimp în domeniul respectării drepturilor omului. Iată cum arată evoluția numărului cererilor introduse împotriva Republicii Moldova din 1997 până în 2011: 1997 – 7 cereri, 1998 – 27 cereri, 1999 – 60 cereri, 2000 – 60 cereri, 2001 – 132 cereri, 2002 – 200 cereri, 2003 – 295 cereri, 2004 – 377 cereri, 2005 – 632 cereri, 2006 – 656 cereri, 2007 – 829 cereri, 2008 – 1204 cereri, 2009 – 1172 cereri, 2010 – 1015 cereri, 2011 – 985 cereri [1]. Aceste cifre nu includ și dosarele care au fost distruse din motivul că reclamantii nu s-au conformat solicitărilor Curții în timp util sau au fost reunite între ele. Numărul acestor dosare depășește cifra de 1000 [2].

În anul 2014, Republica Moldova a pierdut la CEDO 24 de dosare, cu 5 mai mult decât în 2013. În 21 de hotărâri emise, Curtea a constatat cel puțin o încălcare a Convenției Drepturilor Omului. În anul 2014, Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO) a înregistrat 1,105 de cereri

îndreptate împotriva Moldovei, cu 249 mai puțin decât în anul 2013 când a fost înregistrat cel mai mare număr de cereri moldovenești primit vreodată de CEDO într-un an. Cel mai mult Republica Moldova a fost condamnată pentru încălcarea dreptului la libertate și la siguranță – 5 cazuri, dreptul la un proces echitabil – 5 cazuri și dreptul la tratament inuman sau degradant 4 cazuri. De asemenea, țara noastră a ocupat în anul 2014 locul patru după numărul de cereri transmise spre examinare la Curtea Europeană a Drepturilor Omului pe cap de locuitor, fiind vorba de 3,1 cereri la 10.000 de locuitori, față de 3,8 cereri în 2013[3].

Tratamentul bănuielii rezonabile în jurisdicția Curții Europene pentru Drepturile Omului se face prin prisma articolului 5: acest articol garantează dreptul la libertate și siguranță. Prin alte cuvinte scopul acestui articol este de a proteja libertatea și siguranța persoanei împotriva arestărilor și detențiilor arbitrare. Ca și în cazul articolului 3, Republica Moldova a fost un client fidel al Curții la capitolul încălcarea articolului 5 al Convenției. De asemenea, la fel ca și în cazul articolului 3, apogeul numărului de dosare referitoare la pretinsa încălcare a acestui articol a coincis cu anii 2005-2009. Autorii M. Poalelungi și D. Sîrcu consideră că autoritățile pot fi felicitate pentru faptul că din 2009 încoace nu s-au mai înregistrat atâtea cereri referitoare la această prevedere a Convenției. Totuși, ele nu au dispărut definitiv. Cele mai răspândite încălcări constatate de Curte au fost cele legate de încălcarea articolului 5 § 3 și anume lipsa de motive suficiente și relevante pentru plasarea și menținerea persoanei în detenție preventivă pe durata desfășurării procesului penal [4]. Primele hotărâri de acest tip au fost cele adoptate în luna septembrie 2005 în cazurile Becciev și Sarban. În ambele cazuri reclamanții au fost puși sub acuzare și plasați în detenție preventivă. Trecând în revistă principiile generale aplicabile spețelor, Curtea a reiterat că o persoană acuzată de săvârșirea unei fapte penale trebuie întotdeauna să fie în libertate cu excepția cazului în care Statul poate demonstra existența unor motive relevante și suficiente care ar justifica detenția sa. Curtea a mai amintit că articolul 5 § 3 al Convenției nu poate fi interpretat ca permițând detenția preventivă în mod necondiționat atâta timp cât aceasta nu durează mai mult decât o anumită perioadă de timp.

Existența unei suspiciuni rezonabile, că o persoană a comis o faptă incriminată de legea penală este o condiție „sine qua non” pentru arestarea și deținerea ei. O suspiciune care nu este bazată pe niciun suport probant sau pe un suport probant insuficient nu se va califica drept suspiciune rezonabilă. Este necesar ca acuzatorul să dispună de un minim de dovezi. În multe cazuri în care Curtea a constatat încălcarea Articolului 5 § 1 pentru acest motiv, documentele înaintate instanței în vederea eliberării unui

mandat de arest nu conțineau nimic altceva decât declarații acuzatorii, fără trimiteri la vreo probă. Astfel a fost cazul Musuc c. Moldovei, unde materialele prin care procurorul solicita detenția preventivă a reclamantului nu erau decât o înșiruire de acuzații care nu erau sprijinite cu nici o probă. De fapt se făcea trimitere la declarațiile unui martor. Însa, declarațiile respective nu erau anexate la dosar. În acest caz Curtea a considerat că materialele înaintate instanței în vederea emiterii unui mandat de arest nu erau în măsură să convingă un observator independent de faptul că reclamantul ar fi comis infracțiunea care îi era imputată.

Sintagma „*motive verosimile*” este o noțiune autonomă care a fost definită în mai multe cauze de către Curtea Europeană. Acestea presupun existența unor fapte sau informații de natură de a convinge un observator obiectiv că persoana în cauză a săvârșit o infracțiune. Curtea a arătat că ceea ce poate trece plauzibil depinde totuși de ansamblul circumstanțelor cauzei. În vederea asigurării unei garanții veritabile împotriva arbitrariului, condiția necesității unor motive verosimile suficiente pentru a crea o suspiciune întemeiată obiectiv că o anumită persoană a săvârșit o infracțiune nu este îndeplinită în situația în care arestarea unei persoane s-a realizat în considerarea unor simple intuiții, impresii, idei, zvonuri sau prejudiciu, în calitate de indicii privind participarea acestei persoane la comiterea unei infracțiuni. Potrivit Recomandării nr. (2006) 13 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei, existența unor motive verosimile care să legitimeze bănuiala că o persoană a săvârșit infracțiunea pentru care este urmărită, trebuie privită ca o condiție generală și independentă de temeiurile arestării preventive, care sunt pericolul de la sustragerea actului de justiție, pericolul comiterii unei infracțiuni grave, pericolul de a împiedica desfășurarea actului de justiție, pericolul grav pentru ordinea publică. Mai mult, nu va trebui să existe o cerință obligatorie ca persoanele suspectate de o infracțiune să fie reținute în detenție, reținerea și detenția se va aplica numai atunci când acest lucru este strict necesar și ca o măsură de ultimă instanță, iar pentru a evita aplicarea inadecvată a reținerii în detenție, va fi pusă la dispoziție cea mai variată gamă de măsuri alternative, mai puțin restrictive. Prin urmare, Articolul 5 din Convenție impune jurisdicției naționale, ca în situația în care analizează necesitatea dispunerii sau prelungirii arestării preventive să ia în considerare posibilitatea aplicării unor măsuri alternative prevăzute de legislația națională. Astfel, ipotezelor conținute în articolul 5 din Convenție referitoare la necesitatea împiedicării persoanei să comită o nouă infracțiune sau să fugă după săvârșirea acesteia, constituie temeiuri justificative ale arestării preventive care pot fi invocate abia după ce s-a reținut existența unor motive verosimile privind săvârșirea unei fapte pentru

care s-a început procesul penal. Prin urmare, o persoană poate fi reținută în detenție doar atunci când suspiciunile săvârșirii unei infracțiuni sunt coroborate cu existența temeiurilor justificative. Aplicarea arestului trebuie să fie justificat pe principiul proporționalității între riscul pentru realizarea scopului urmăririi penale și fapta raportată la situația reală.

Sintagma „motive verosimile”, deși lipsită de exactitate la prima vedere, este o noțiune autonomă care a fost definită de Curtea Europeană în mai multe cauze în care a fost solicitată să se pronunțe. Acestea presupun existența unor fapte sau informații de natură a convinge un observator obiectiv că persoana în cauză a săvârșit o infracțiune[5]. Cu toate acestea, Curtea a arătat că ceea ce poate trece drept plauzibil depinde, totuși de ansamblul circumstanțelor cauzei[6]. În general, instanța europeană controlează cu rigurozitate legalitatea și corectitudinea privării de libertate și nu ezită să constate încălcarea Convenției atunci când nu există motive plauzibile pentru a considera că cel în cauză a comis o infracțiune[7]. O speță ilustrativă în acest sens este cazul Lukanov c. Bulgaria[8] în care un Prim-ministru fusese privat de libertate pentru acordare ilicită de fonduri publice țărilor în curs de dezvoltare. Deși privațiunea de libertate pentru o infracțiune este perfect compatibilă cu Convenția, în speța dată autoritățile au evitat să califice activitatea care a atras arestarea reclamantului ca o încălcarea de drept penal și mai mult de atât, nu au furnizat nici date sau informații care să poată dovedi existența unor bănuieli plauzibile cu privire la săvârșirea unei infracțiuni de către reclamant. În considerarea celor expuse mai sus Curtea a reținut că privarea de libertate a fost lipsită de orice temei legal, fiind încălcate prevederile art. 5. O altă violare a acestui articol a fost constatată de Curte în cauza Bora și alții c. Turcia[9] în care reclamantii au fost arestați pentru a se putea confirma ulterior veridicitatea bănuielilor îndreptate împotriva lor, motiv pentru care, arestarea acestora nu a avut la bază motive rezonabile de a crede că aceștia au comis o infracțiune. Tot astfel, nu există motive plauzibile care să justifice arestarea unei persoane în ipoteza în care aceasta se face vinovată de săvârșirea unui delict de tulburare a liniștii publice, faptă sancționată numai cu amendă[10]. Prin urmare, având natura unei veritabile garanții împotriva arbitrariului, condiția necesității unor motive verosimile suficiente pentru a crea o suspiciune întemeiată obiectiv că o anumită persoană a săvârșit o infracțiune nu este îndeplinită în situația în care arestarea unei persoane s-a realizat în considerarea unor simple intuiții, impresii, idei, zvonuri sau prejudecăți, în calitate de indicii privind participarea acestei persoane la comiterea unei infracțiuni[11].

Cu toate acestea, așa cum s-a arătat în doctrină, la momentul arestării nu este încă necesar să se stabilească în mod clar natura și existența infracțiunii, întrucât faptele care dau naștere bănuielilor nu au același nivel de certitudine cu cele care justifică condamnarea, iar preocuparea permanentă pe parcursul privării de libertate o reprezintă tocmai continuarea investigațiilor în scopul confirmării sau înlăturării temeiurilor de arestare[12].

În deplină concordanță cu cele susținute mai sus, în vederea dispunerii arestării preventive legislația națională stabilește în art. 166 CPP al Republicii Moldova obligativitatea existenței unei bănuieli rezonabile, sau temeii pentru o bănuială rezonabilă sau temeii rezonabile privind săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală. Precizăm din capul locului că această condiție este în deplin acord cu prevederile art. 5 alin. 1 lit. (c) din Convenția Europeană, având în esență aceeași semnificație.

Spre deosebire de noțiunea consacrată în textul european a cărei definiție a făcut obiectul jurisprudenței CEDO, legiuitorul nostru a optat pentru definirea expresă a conceptelor de „probă” și „indicii temeinice” în chiar cuprinsul reglementărilor în care acestea sunt conținute.

Prin urmare, art. 5 din Convenție impune jurisdicțiilor naționale, ca în situația în care analizează necesitatea dispunerii sau prelungirii arestării preventive să ia în considerare posibilitatea aplicării unor măsuri alternative prevăzute de legislația națională. Referitor la acest aspect în cauza Mihuță c. România[13] Curtea Europeană a constatat, printre altele, o încălcarea art. 5 alin. 3 din Convenție deoarece instanțele naționale, sesizate fiind cu mai multe cereri de punere în libertate, au procedat la respingerea acestora fără a lua în calcul posibilitatea aplicării unor măsuri alternative. Așadar, potrivit indicațiilor din cuprinsul Recomandării, ipotezele conținute în art. 5 paragraf 1 lit. c) din Convenție referitoare la necesitatea împiedicării persoanei să comită o nouă infracțiune sau să fugă după săvârșirea acesteia constituie temeii justificative ale arestării preventive care pot fi invocate abia după ce s-a reținut existența unor motive verosimile privind săvârșirea unei fapte pentru care s-a început procesul penal. Altfel spus, o persoană poate fi reținută în detenție doar atunci când suspiciunile săvârșirii unei infracțiuni sunt coroborate cu existența temeiurilor justificative.

Referințe bibliografice:

1. Poalelungi M., Dolea I., Vizdoagă T., Sîrcu D. Manualul Judecătorului pentru cauze penale [et al.]; coord. ed.: Mihai Poalelungi [et al.]. Ed. I. – Chișinău: S. n., 2013 (Î.S. F.E.-P. «Tipografia Centrală»), p.127.
2. Ibidem, p.135-136.

3. Sursă internet: <http://independent.md/grafic-in-2014-republica-moldova-a-pierdut-la-cedo-24-de-dosare/#.Vna0OfmLTIV> (vizitat 20.12.2015).

4. Ibidem, Poalelungi M., Dolea I., Vizdoagă T., Sîrcu D., p.141.

5. Chiriță R. Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentarii și explicații., Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 158. Citat de: <https://dreptmd.wordpress.com/legalitatea-arestarii-preventive-in-jurisprudenta-cedo/> (vizitat 17.12.2015).

6. CEDO, hot. Ciullia c. Italia din 2 februarie 1989 – în speță reclamantul fusese reținut în vederea obținerii unui ordin de nepărsire a reședinței sale datorită comportamentului său mafiotic. Privarea de libertate ca urmare a obținerii ordinului respectiv nu se înscria în cadrul unui proces penal și se baza pe bănuieli nedovedite, motiv pentru care art. 5 paragr. 1 lit. c din Convenție a fost încălcat – în M. Macovei, op. cit., p. 25-26.

7. Jean-Francois Renucci, Tratat de Drept European al Drepturilor Omului, Ed. Hamangiu, București, 2009, p. 330. Citat de: <https://dreptmd.wordpress.com/legalitatea-arestarii-preventive-in-jurisprudenta-cedo/> (vizitat 17.12.2015).

8. Macovei M., Liberté et sûreté de la personne. Un guide sur la mise en oeuvre de l'article 5 de la Convention européenne des Droits de l'Homme, Ed. du Conseil de l'Europe, Strasbourg, 2003, p. 12. Citat de: <https://dreptmd.wordpress.com/legalitatea-arestarii-preventive-in-jurisprudenta-cedo/> (vizitat 17.12.2015).

9. Sursă internet: <https://dreptmd.wordpress.com/legalitatea-arestarii-preventive-in-jurisprudenta-cedo/> (vizitat 17.12.2015).

10. Ibidem

11. Macovei M., Liberté et sûreté de la personne. Un guide sur la mise en oeuvre de l'article 5 de la Convention européenne des Droits de l'Homme, Ed. du Conseil de l'Europe, Strasbourg, 2003, p. 12. Citat de: <https://dreptmd.wordpress.com/legalitatea-arestarii-preventive-in-jurisprudenta-cedo/> (vizitat 17.12.2015).

12. Udriou M., Predescu O., Protecția Europeană a Drepturilor Omului și procesul penal român, Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 389. Citat de: <https://dreptmd.wordpress.com/legalitatea-arestarii-preventive-in-jurisprudenta-cedo/> (vizitat 17.12.2015).

13. Sursă internet: <https://dreptmd.wordpress.com/legalitatea-arestarii-preventive-in-jurisprudenta-cedo/> (vizitat 17.12.2015).

ASPECTE JURIDICE ALE MANIPULĂRILOR GENETICE

PÎSLARU LILIA

Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM

Societatea umană este în continuă transformare, iar știința se transformă și ea într-un mod extrem de dinamic. Unul dintre domeniile cele mai importante, care ne vizează pe toți în mod direct, este biologia și medicina. Descoperirile din domeniul geneticii sunt cele care în prezent au cea mai mare influență în aceste două domenii. [5, 8]

Manipulările genetice pot atinge rădăcinile vieții, pot produce modificări impresionante asupra omului sau pot pune în pericol însăși specia, împingând curiozitatea științifică dincolo de limitele admise. În fața acestor noi posibilități de a acționa se cere găsirea unor noi frontiere care să delimiteze cât mai clar valoarea morală și juridică a fiecărei acțiuni.

Expresia de "manipulare genetică" este foarte generică și nu poate semnifica decât orice intervenție (a manipula, a mânui, a transforma cu mâinile) asupra patrimoniului genetic. [7, p. 40]

Manipularea genetică înregistrează atitudini diferite chiar printre cercetători. Unii sunt optimiști gândindu-se la marile speranțe care se deschid în domeniul terapiei genetice sau geneterapiei. Alții sunt mai preocupați de posibilele devieri legate de inginerie și manipulare, care, odată începute, ar putea schimba statutul genetic al umanității, revoluție ce ar întrece, prin importanță, riscul oricărei alte revoluții de tip politic sau militar, atitudine mai frecvent întâlnită printre juriști și moraliști. [7, 9]

Este normal că tocmai acest curent de opinii să facă presiuni în favoarea unei legislații clare, care să supună unor obligații legale pe cei ce lucrează în cercetare - despre a căror activități nu se cunosc prea multe lucruri.

Problematica manipulărilor genetice a generat discuții, întâlniri ale reprezentanților statelor membre în foruri internaționale sau regionale, și adoptarea unor instrumente juridice menite să asigure, pe cât posibil, o uniformitate acestui domeniu în practicile statelor. În acest context, putem menționa: Declarația asupra folosirii progreselor științei și tehnicii în interesul păcii și în beneficiul umanității, adoptată de către Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 10 noiembrie 1975, Declarația universală a genotipului uman și a drepturilor omului, adoptată la 10 noiembrie 1997 de Conferința generală a U.N.E.S.C.O. [9, p. 150], Convenția europeană pentru protecția drepturilor omului și a demnității ființei umane față de aplicațiile biologiei și medicinei, adoptată la Oviedo la 4 aprilie 1997, semnată și ratificată de 19 state [1]. Primul Protocol adițional la Convenția

nominalizată, având în vedere interzicerea clonării ființei umane din 12 ianuarie 1998, în vigoare din 1 martie 2001; al doilea Protocol adițional la Convenție, referitor la transplantul de organe și de țesuturi de origine umană, din 24 ianuarie 2002; al treilea Protocol adițional referitor la cercetarea biomedicală din 25 ianuarie 2005, etc.

Manipulările genetice deschid și posibilități de intervenție pozitivă. Înainte de toate s-au făcut mari și importante progrese în cunoașterea informației genetice a fiecărui cromozom: acum se cunosc mai bine mecanismele productive ale imunoglobulinei și structurile cromozomilor X și Y; s-au realizat aplicații tehnologice și industriale pentru producerea moleculelor polipeptidice de mare importanță: insulina umană, interferonul, somatostatina, somatotropina, vaccinurile antigripale, contra hepatitei A și B și altele; s-a deschis posibilitatea realizării unei genetoterapii; etc.

Totodată, manipulările genetice implică un șir de probleme care au conotație juridică și etică, inclusiv: traficul de organe, țesuturi și celule umane; problema vieții embrionului; fertilizarea in vitro; clonarea umană; avortul ilegal, terapia genetică, etc.

Problema traficului de organe, țesuturi și celule umane.

Transplantul de organe, țesuturi și celule umane este considerat ca fiind cel mai eficient tratament pentru pacienții cu insuficiențe de organe (boală în fază terminală): rinichi, ficat, cord, plămâni și pancreas. În același timp, rolul reglementărilor în domeniu este de a preveni și a pedepsi acțiunile ilicite care au început să fie comise odată cu dezvoltarea acestei ramuri a medicinei.

Transplantul de organe este guvernat în prezent de un șir de acte, inclusiv: acte internaționale și regionale, legislații naționale, ghiduri clinice.

Conform art. 2 din Protocolul adițional la Convenția pentru protecția drepturilor și demnității ființei umane de aplicațiile biologiei și medicinei privitor la transplantul de organe și țesuturi umane, e necesar de a proteja demnitatea și identitatea fiecărei persoane implicate și să garantăm, fără discriminări, respectul pentru integritatea fiecăruia, precum și alte drepturi, și libertăți fundamentale în ceea ce privește transplantul de organe și țesuturi de origine umană” [1, art. 2]. În acest context, organizațiile internaționale cum ar fi Consiliul European, Organizația Mondială a Sănătății și Asociația Medicală Mondială au elaborat ghiduri ce stabilesc principii ce trebuie urmate în toate etapele procedurilor de transplant.

Problema genomului uman. Recent a fost „cartografiat” în întregime sistemul nostru ereditar de către HUGO (Human Genome Organization). Ceea ce a demonstrat HUGO este ca suntem cu toți asemănători nu datorită perfecțiunii ADN-ului nostru, ci datorită mutațiilor noastre. În viitorul nu

prea îndepărtat poate apărea pericolul discriminării genetice. În SUA se conturează deja discriminarea genetică în domeniul asigurărilor medicale și al muncii.[8, 9]

Alegerea unui viitor copil în funcție de materialul său ereditar va duce la noi forme de discriminare socială. Conform art. 14 al Convenției, nu se admite folosirea tehnicilor medicale pentru a determina sexul copilului ce urmează să se nască, cu excepția cazului când se urmărește evitarea unei boli ereditare grave [1, art. 14].

Convenția prezintă două cazuri de modificări genetice [1, art. 13]. Astfel, o intervenție asupra genomului uman nu este posibilă decât în vederea unor scopuri preventive, de diagnosticare sau terapeutice, sub condiția de a nu avea ca urmare o modificare în genomul descendenței.

Programul genomului uman implică numeroase întrebări care deocamdată nu au un răspuns, dar care vor avea un mare impact asupra deciziilor politice, reacțiilor sociale și reglementărilor juridice. În ce măsură un individ are libertatea de a solicita modificarea genomului său? Are dreptul unul dintre părinți să ceară modificarea materialului genetic al copilului sau cum va fi evitată discriminarea genetică? Cum vor fi tratați părinții care vor cere un copil perfect? Cui va fi accesibilă terapia genetică? Se va accepta controlul vieții psihice, ameliorarea coeficientului de inteligență spre exemplu? [7, 8].

În conformitate cu art. 5 din Declarația UNESCO cu privire la genomul uman și drepturile omului se stabilesc cerințele referitor la cercetările, tratamentul sau diagnosticul, aflate în legătură cu genomul omului: evaluarea prealabilă minuțioasă a pericolelor și beneficiilor; acordul preliminar, liber și clar formulat al persoanei interesate; respectarea dreptului fiecărui om de a decide a fi sau a nu fi informat referitor la rezultatele analizei genetice și urmările ei, etc. [4, art.5]

O altă problemă controversată legată de manipulările genetice se referă la *clonarea umană*. Clonarea reproductivă nu este admisă deocamdată nicăieri în lume. Printr-o decizie a UNESCO, din 1997, se interzice în spațiul european clonarea reproductivă umană.[4, art.11] Asupra temei clonării, în sfârșit s-a pronunțat, la 18 martie 1997, Organizația Mondială a Sănătății („Declaration sur le clonage”-Rapp. N. 756-CR-97). Totuși, există unele țări (Suedia, Marea Britanie, Franța) unde cercetările terapeutice pe embrionii umani clonați continuă, iar cercetările în domeniul clonării terapeutice implică și perfecționarea tehnicilor clonării reproductive.

Clonarea terapeutică, care are aceleași etape ca orice clonare, implică crearea și distrugerea de embrioni umani. Dacă ar fi să ajungă la maturitate, ființele umane clonate ar putea fi fizic identice cu cele de la care au fost

prelevate nucleeele transferate. Evident, ar avea o personalitate și o identitate separată, ceea ce implică probleme juridice. [9, p. 150-151]

În ceea ce privește controversata problemă a vieții *embrionului*, Convenția asupra Drepturilor Omului și Biomedicinii stabilește în planul protecției embrionului uman: "În cazurile în care legea autorizează cercetările pe embrionii *in vitro*, trebuie să asigure o protecție adecvată a embrionului. Crearea embrionilor umani în scopuri de cercetare este interzisă." [1, art.18]

În cursul procesului fertilizării *in vitro*, problema protecției embrionilor se referă numai la perioada scurtă în care embrionul se găsește *in vitro*. Protecția devine un obiectiv mult mai important pentru embrionii care nu sunt implantați ci păstrați pentru cercetări sau implantări ulterioare. Se vorbește, astfel, de un nou concept, acela de "pre-embriion" - etapă de dezvoltare a embrionului uman în primele 14 zile. Această denumire încearcă să justifice din punct de vedere etic și legal experimentele pe embrionul uman mai mic de 14 zile.[7, 9]

Problemele juridice ridicate de conceperea copiilor *in vitro* sunt deosebit de nuanțate. Uneori este donat ovulul, alteori spermatozoizii, alteori ambele sunt donate de către un cuplu fertil, dar unde femeia poate purta o sarcină, uneori se apelează la o mamă purtătoare, care poate să nu mai vrea să cedeze copilul. Uneori un copil poate avea chiar patru părinți: mama care donează ovulul, tatăl care donează spermatozoizii, mama care poartă copilul (mama legală) și soțul acesteia, care este considerat și tatăl legal al copilului. [8, p.2].

Terapia genică. Comitetul Național italian pentru Bioetică (CNB) definește terapia genică prin acești termeni: "introducerea în organisme sau celule umane a unei gene, adică a unui fragment ADN, care are efectul de a preveni și/sau trata o situație patologică". Spre terapia genică se îndreaptă cele mai mari speranțe de aplicare a ingineriei genetice.

În conformitate cu art. 12 b) din Declarația UNESCO cu privire la genomul uman și drepturile omului, scopul utilizării aplicative a rezultatelor cercetărilor științifice privind genomul omului, în special în domeniul biologiei, geneticii și medicinei, este a minimaliza suferințele oamenilor și a ameliora starea sănătății fiecărui om și a întregii omeniri. [4, art. 12b]

Concluzii. Utilizarea periculoasă a ingineriei genetice poate duce la infrațiuni de manipulare genetică ce presupun folosirea cunoștințelor despre ereditate și variabilitatea organismelor pentru a produce arme biologice sau alte forme de exterminare în masă, pentru a clona ființe umane, a efectua trafic de organe, țesuturi și celule umane, etc.

Pentru a preveni fapte de acest gen, au fost adoptate un șir de reglementări la nivel internațional, regional și național ce asigură protecția juridică a genetica umane. Un rol aparte îl au Convenția europeană pentru protecția drepturilor omului și a demnității ființei umane față de aplicațiile biologiei și medicinei și Protocolul adițional referitor la clonare, în vigoare pentru Republica Moldova din 1 martie 2003. Pot fi menționate Rezoluțiile și declarațiile ONU, declarațiile Consiliului Europei, Parlamentului European, UNESCO, etc. La nivel național, protecția juridică a genetica umane este asigurată de coduri penale și legi speciale în domeniu.

În condițiile progresului științific și dezvoltării biotehnologiilor, armelor biologice, traficului de organe și terorismului internațional, sistemul valorilor juridice trebuie nu doar să asimileze și să stimuleze cuceririle științei, atribuindu-le normativitate, dar și să ridice interdicții clare în calea încercărilor ilegale de manipulare a patrimoniului genetic, ocrotind omul, viața, umanitatea și viitorul acesteia.

Referințe bibliografice:

1. Convenția privind protecția drepturilor omului și a demnității ființei umane față de aplicațiile biologiei și medicinei, semnată la Oviedo, 4 aprilie 1997.//Tratate internaționale 38/295, 2006.

2. DEX, ediția a II-a, Editura Univers Enciclopedic, 1998.

3. Declarația ONU despre clonarea umană, adoptată prin Rezoluția nr. 59/280 a Adunării Generale din 08.03.2005. www.provitabucuresti.ro/declaratia.ONU.privind.cl... (vizitat 09.04.2015).

4. Declarația generală UNESCO cu privire la genomul omului și drepturile omului adoptată la 11 noiembrie 1997. http://www.unesco.org/new/fileadmin/bioetica_romanian_publication.pdf (vizitat 08.09.2015)

5. Deleanu Ion. *Biologie și drept*. Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1983, 199 p.

6. Directiva Parlamentului European și a Consiliului 98/44/CE din 6 iulie 1998 privind protecția juridică a invențiilor biotehnologice. <http://www.justice.gov.md/file/Centrul%20de%20armonizare%20a%20legislatiei/Baza%20de%20date/Materiale%202007/Legislatie/31998L0044%20-%20Ro.pdf>. (vizitat 15.04.2015).

7. Elio Sgreccia și Victor Tambone. *Manual de bioetică*. Editura Arhiepiscopiei Romano-Catolice București, 2003, p40

8. Pop Liviu. *Manipularea genetica și probleme de bioetică*. 2011 http://sacri.ro/_files/texte/problemebio.htm (accesat 09.05.2016)

9. Radu G.A. *Discuții privind manipulările genetice din prisma reglementărilor juridice*, p.149 – 153 <http://www.proceedings.univ-danubius.ro/index.php/eirp/article/view/889/809> accesat 07.05.2016.

10. Scripcaru, Gh. Liliana Isac. *Manipularile genetice și implicațiile lor juridice*. 2005 www.bioetica.ro/index.php/arhiva.../353/538 accesat 23.02.2016

CONCEPTUL ȘI PARTICULARITĂȚILE CRIMINOLOGICE ALE CRIMINALITĂȚII MINORILOR

POPA VICTORIA

Academia de Poliție „Ștefan cel Mare” a MAI

Problema criminalității minorilor a fost întotdeauna actuală pentru științele juridice cum sunt dreptul penal și procesul penal, criminologie, criminalistică. Această problemă este destul de specifică fiindcă se referă la destinul noii generații. De abordarea și soluționarea corectă a acesteia depinde cum va evolua starea și care vor fi tendințele criminalității în ansamblu, dar și cum va fi climatul moral în societatea noastră. Astfel, criminalizarea minorilor este criminalizarea viitorului țării. Analizând procesele din mediul copiilor și tinerilor putem judeca cum va fi societatea în viitor. În această ordine de idei, este important să menționăm că un indiciu alarmant al civilizației noastre este întinerirea permanentă a persoanelor care sunt gata să comită infracțiuni.

Criminalitatea minorilor este o parte componentă a criminalității în ansamblu și în același timp își are specificul său, trăsături distincte, care permit abordarea tipului infracțional dat (criminalitatea minorilor) în calitate de obiect de sine stătător al cercetării criminologice. În literatura de specialitate fenomenul infracționalității minorilor este denumit de unii autori drept criminalitate a minorilor, iar de alții – delincvență juvenilă.

În Republica Moldova din păcate nu există nici această delimitare, fiind folosit aproape identic atât noțiunea de crimă, cât și de delict, sub forma noțiunii de infracțiune penală. La fel nu se face nici delimitarea dintre criminalitate a minorilor de cea a delincvenței juvenile, excepție făcând doar teoriile din anumite manuale ale autorilor moldoveni.

O deosebire dintre conceptul de criminalitate a minorilor și conceptul de delincvență juvenilă, ar fi faptul că ultimul (conceptul de delincvență juvenilă) cuprinde pe lângă diverse delikte luate la general, și altele cu caracter mai specific legate anume de vârsta persoanei, implicit a minorilor, cum ar fi de exemplu „starea de neascultare”, ”chiulitul de la școală”, fuga de acasă, vagabondajul, consumul de băuturi alcoolice, fumatul și alte acte pentru care adultul nu ar fi în nici un mod pedepsit [1], sau chiar unele acte de încălcare a normelor morale pentru care nici minorul nu ar fi răspuns penal, cum este de exemplu cerșetoria.

Din punct de vedere legal, criminalitatea minorilor se reduce la raportul dintre norma penală și urmările sau consecințele care astfel izvorăsc, cauzate de acțiunile sau inacțiunile care sunt sancționate juridic, pe când

delicvența juvenilă, în stabilirea unui raport din punct de vedere legal, are în prim plan raportul care îl conține și criminalitatea minorilor, însă mai mult ca atât cuprinde și alte diverse relații și raporturi juridice cu alte sisteme și subsisteme reglementate legal, cum sunt legea contravențională, răspunderii civile, disciplinei etc.

Dacă am realiza un raport cu privire la extensiunea acestor două concepte, atunci criminalitatea minorilor ar fi un segment mult mai specializat decât delicvența juvenilă, care implică nu doar fapte penale, ci și de altă natură. Vom opta în continuare asupra conceptului de criminalitate a minorilor, deoarece unind aceste două noțiuni din punct de vedere al logicii penale și criminologice, a noțiunilor de „minor” și „criminalitate”, obținem un fenomen, un concept și chiar o știință aparte ce are ca obiect de studiu toate aspectele teoretice și practice care ar lega minorul pe de o parte și știința penal-criminologică pe de altă parte, într-un nucleu nou, mult mai concret decât ar face-o conceptul de delicvență juvenilă.

Criminalitatea minorilor este un tip infracțional care se caracterizează prin particularități tipice, trăsături distincte determinate de indicii cantitativi și calitativi ai stării și cauzalității acesteia, de personalitatea infractorului care acționează în baza motivelor egocentriste și a unui psihic fragil, de măsurile specifice de influență anticriminală. *Criminalitatea minorilor, în opinia noastră, poate fi definită ca fenomen social de masă negativ, juridic penal și istorico-evolutiv care cuprinde sistemul infracțiunilor săvârșite, frecvent în grup, pe un anumit teritoriu, într-o perioadă concretă de timp, de către persoane cu vârsta între 14 și 18 ani.*

Acest tip infracțional comparativ cu criminalitatea adulților se evidențiază printr-un grad sporit de intensitate și dinamism. Persoanele care comit infracțiuni la vârsta minoră mult mai greu se supun corijării și reeducării. De aceea, cu cât mai timpurii sunt aplicate măsurile profilactice față de minorii ce săvârșesc delikte neînsemnate, cu atât e mai mare probabilitatea de suprimare a formării orientării criminale. Starea criminalității minorilor depinde în multe privințe de calitatea activității de contracarare a acesteia de către toți subiecții profilaxiei infracțiunilor. În unele regiuni cu indici relativ identici în ceea ce privește criminalitatea generală, pot fi diferențe mari în cazul criminalității minorilor.

Personalitatea infractorului minor este elementul cheie care determină în mod dominant specificul criminalității minorilor. Astfel, măsurile de prevenire a infracțiunilor săvârșite de minori, realizate de către organele afacerilor interne vor fi productive doar în cazul în care acestea se vor baza pe studii aprofundate și multilaterale a personalității infractorului minor. Pot fi evitate multiple erori în domeniul dat, dacă organele de ocrotire a

normelor de drept și-ar centra atenția și capacitățile profesionale pe personalitate, dar nu numai pe condițiile de viață și pe alte influențe asupra acesteia.

Factorul principal care urmează să fie luat în considerare la examinarea personalității infractorului minor este vârsta care condiționează anumite schimbări de ordin biologic, psihologic și psihic în structura personalității. Conform prevederilor alin. (1) art. 54 și alin. (3) art. 70 din Codul penal al Republicii Moldova, minor este “persoana care la data săvârșirii infracțiunii nu a atins vârsta de 18 ani”. În alin. (1) art. 21 din Codul penal al Republicii Moldova este prevăzut că „sunt pasibile de răspundere penală persoanele fizice responsabile care, au împlinit vârsta de 16 ani”, iar în alin. (2) al aceluiași articol este prevăzută lista deplină a infracțiunilor pentru săvârșirea cărora sunt pasibile de răspundere penală persoanele fizice care au vârsta între 14 și 16 ani. Prin urmare, *criminalitatea minorilor reprezintă totalitatea infracțiunilor săvârșite de către persoanele fizice responsabile care au vârsta între 14 și 18 ani.*

S-ar putea de menționat că la această etapă a vârstei are loc formarea deplină a conștiinței de sine a tânărului, crearea valorilor spirituale și morale, conturarea deprinderilor și obișnuințelor în comportament. Anume în perioada adolescenței potențialul genetic este cel mai intens supus influenței mediului social. [2]

Trăsăturile specifice ale criminalității minorilor sunt determinate de particularitățile fiziologice-somatice, psihice și morale a minorilor, precum și de imaturitatea socială a acestora. În adolescență, procesul formării morale a personalității este însoțit de acumularea experienței, inclusiv și a celei negative care inițial poate să nu se exteriorizeze sau se poate manifesta mult mai târziu.

Minorii de vârsta de la 14 ani până la 18 ani, pe de o parte, ating un nivel destul de înalt al socializării (la ei apare independența, perseverența, capacitatea de a-și putea controla comportamentul propriu, a avea stăpânire de sine), iar pe de altă parte, decurge în continuare procesul de socializare a acestora prin instruirea și finalizarea studiilor în gimnazii, licee sau colegii, prin înțelegerea de către minori a locului și rolului lor în societate, prin acumularea experienței de către aceștia în relațiile interpersonale. La această vârstă, minorii sunt prea categorici, irascibili, violenți, dezechilibrați, incapabili de a evalua situația cu luarea în vedere a tuturor circumstanțelor.

Noțiunea de personalitate are în vedere individualitatea umană unică, irepetabilă, anticipativ modificatoare a mediului, deci creatoare, în integralitatea determinărilor sale bio-psiho-socio-culturale. Trecerea de la o stare la alta a sistemului de personalitate este o permanentă devenire, ea

fiind determinată nu numai de ceea ce este sistemul actual, fizic, psihic sau social, nu numai de ceea ce a fost experiența complexă a persoanei și societății, ea este determinată și de ceea ce vrea, persoana și societatea, să fie acea personalitate în viitor. [3].

Din definiție, personalitatea cuprinde un ansamblu al unor dimensiuni bio-psiho-sociale, care în decursul vieții sunt supuse unor transformări de ordin cantitativ sau calitativ, care împreună asigură dezvoltarea. În funcție de nivelul la care are loc asemenea modificări, se desprind trei dimensiuni: 1) dezvoltarea biologică, transpusă în modificările fizice, morfologice și biochimice ale organismului; 2) dezvoltarea psihică, ce constă în apariția, instalarea și transformarea proceselor, funcțiilor și însușirilor psihice; 3) dezvoltarea socială, concretizată în reglarea conduitei individului, în conformitate cu normele și cerințele impuse de colectivitate, de mediul social existențial [4]. Cele trei determinante ale personalității și concomitent forme ale dezvoltării umane, există într-o strânsă interacțiune și interdependență, fiind corelate una cu alta și predeterminându-se.

Comparând indicii cantitativi ai criminalității minorilor cu cei ai criminalității persoanelor mature, trebuie să avem în vedere că primul tip cuprinde doar perioada de 4 ani de viață, iar cel de-al doilea tip infracțional – zeci de ani. Diferențele sunt mari și sub aspect calitativ, de exemplu minorii nu comit infracțiuni de serviciu, infracțiuni militare, infracțiuni în domeniul economiei etc.

O particularitate criminologică a criminalității minorilor este *creșterea relativ lentă a acesteia pe parcursul unei perioade îndelungate de timp*. Este relevantă *tendința de "întinerire" a criminalității minorilor*, crește numărul infracțiunilor săvârșite de minori cu vârsta cuprinsă între 14 și 15 ani, totodată o problemă gravă este și *sporirea numărului de infracțiuni săvârșite de persoane minore de sex feminin*.

Este tipică și *motivația criminogenă a minorilor*. Minorii săvârșesc infracțiuni, de regulă, din motive cupidante sau intenții huliganice, din dorința de a-și ridica autoritatea în ochii persoanelor de aceeași vârstă, din iritare (întărtare) sau din sentimentul unei solidarități false. Infracțiunile săvârșite de minori alcătuiesc circa 10-15 la sută din totalul infracțiunilor înregistrate. În structura criminalității minorilor cele mai răspândite infracțiuni sunt furturile (60 la sută), huliganismul (12 la sută), jafurile (6 la sută) și tâlhăriile (2 la sută). Infracțiunile violente deosebit de grave și excepțional de grave constituie un procent nesemnificativ în structura criminalității minorilor. Astfel, omorurile intenționate constituie în structura criminalității minorilor 0,7 la sută, vătămările intenționate grave ale

integrității corporale sau a sănătății – 0,7 la sută, iar violurile și mai puțin, doar 0.5 la sută [5].

Deși infracțiunile contra patrimoniului domină în structura criminalității minorilor, din motive cupidante se comit doar 30 la sută din acestea, restul infracțiunilor de acest gen se săvârșesc din dorința minorilor de a se autoconfirma sau de a-și dobândi autoritatea printre persoanele de aceeași vârstă.

Altă trăsătură criminologică a infracțiunilor săvârșite de minori este *violența, agresivitatea nemotivată și cruzimea*. Criminalitatea minorilor se evidențiază printr-o cruzime deosebită, prin obrăznicia și impertinența infractorilor minori în raport cu victimele lor. Este important să constatăm, că minorii deseori depășesc acea limită a violenței și cruzimii, care în situația concretă era suficientă pentru atingerea scopului [6].

Spoarește numărul infracțiunilor săvârșite de minori în stare de ebrietate alcoolică, toxică sau narcotică. Fiecare a cincea infracțiune este săvârșită de minori în stare de ebrietate alcoolică sau narcotică. Crește și rata infracțiunilor săvârșite de minori în grup. *Cota parte a infracțiunilor comise de minori în grup depășește de 2-5 ori indicele analogic al criminalității adulților și constituie circa 70 la sută* [7]. Infracțiunile se comit de către minori în grup mai frecvent la vârsta de 14 ani decât la vârsta de 17 ani. Majoritatea covârșitoare a grupurilor minorilor sunt formate din 2-3 persoane (circa 70 la sută), restul sunt alcătuite din 4 și mai multe persoane. Grupurile sunt constituite, de regulă, din minori de sex masculin. Uneori pot fi și grupuri mixte, formate din minori de sex masculin și de sex feminin, dar și din adulți, frecvent cu antecedente penale. Rata infracțiunilor săvârșite de minori în grup diferă în funcție de tipul infracțiunii. Frecvent în grup se comit tâlhăriile, jafurile și furturile [8].

Caracterul de grup al criminalității minorilor este determinat de particularitățile vârstei minorilor – necesitatea sporită a acestora de a comunica. Potrivit datelor din literatura de specialitate o parte considerabilă a infracțiunilor sunt comise de minori în grup. Circa 70 la sută din minorii condamnați au comis infracțiunea în grup, iar 3 din 4 infracțiuni au fost săvârșite în participație cu persoane adulte [9].

Pentru criminalitatea minorilor este specifică latența înaltă, deoarece multe delikte comise de ei sunt percepute drept zburdălnicie condiționată de imaturitate socială (furturile în cadrul familiei, de la vecini sau în școală, bătălii huliganice, înstrăinarea bunurilor și lucrurilor personale de la cei mici etc.). Despre aceste delikte nu se înștiințează, de regulă, organelor afacerilor interne. De aceea, în evidență sunt trecute în special infracțiunile violente grave și violente de acaparare comise de minori - omoruri, vătămări

grave ale integrității corporale, violuri, huliganism agravat, furturi, atacuri tâlhărești etc.

În concluzie, menționăm că criminalitatea minorilor fiind parte componentă a fenomenului criminalității în ansamblu, în același timp își are particularitățile sale specifice, care permit cercetarea acesteia ca *obiect de sine stătător al criminologiei*. Trăsăturile distincte ale criminalității minorilor sunt determinate în mod dominant de personalitatea infractorului minor care este în acest sens un element-cheie în structura criminologică a tipului infracțional respectiv. Personalitatea infractorului minor are trăsături bio-psiho-sociale specifice. Dintre acestea fac parte lipsa experienței de viață, formarea nedefinită a orientării sociale, gradul de influență, conformismul sporit, orientarea spre grupurile neformale, dorința de autoafirmare în cadrul acestora, tendința de demonstrare a independenței, atitudinea sfidătoare față de normele morale și juridice, predispoziția de a-și atribui vina altora, supunerea totală autorităților recidiviștilor, iresponsabilitatea de acțiunile proprii, orientarea spre satisfacția de moment. *Aceste particularități bio-psiho-sociale nu pot să asigure rezistența la frustrare a minorului, reținerea acestuia de la diferite ispite și suportarea cu fermitate a neplăcerilor. Ca urmare, minorii devin vulnerabili față de delincvență.*

Referințe bibliografice:

1. Grecu Florentina, Rădulescu Sorin M. Delincvența juvenilă în societatea contemporană. București: Editura Lumina Lex, 2003. p. 203.
2. Danilov Alexei. Tendințe și particularități privind criminalitatea juvenilă. În Criminalitatea în Republica Moldova: starea actuală, tendințe, măsuri de prevenire și de combatere. Chișinău 2003, p. 399.
3. Carcea Maria Ileana. Cunoașterea personalității: - Suport de curs IDD, partea I. - Iași: Universitatea Tehnică „Gheorghe Asachi”, 2000. p.14.
4. Pantelimon Golu și alții. Psihologia Copilului. - București: Editura didactică și pedagogică, 1995, p. 25.
5. Криминология. Учебник для юридических вузов. Издание второе переработанное./ Под ред. проф. В. Н. Бурлакова, проф., академика В. П. Сальникова, проф., академика С. В. Степашина. – Санкт-Петербург, Санкт-Петербургский ун-т МВД России, 1999, с. 529.
6. Gladchi Gh., Dodon U., Criminalizarea și victimizarea minorilor (studiu socio-juridic). În Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a M.A.I. al Republicii Moldova. Științe socio-umanistice. Ed. a V-a; Chișinău, 2005, p. 146-152.
7. Гладкий Г. Н., Деятельность Центра временного содержания для несовершеннолетних города Кишинэу по профилактике правонарушений

среди детей и подростков : проблемы и перспективы Материалы международной научно-практической конференции “Совершенствование деятельности органов внутренних дел по профилактике безнадзорности и предупреждению правонарушений несовершеннолетних” от 27 февраля 2003г., в журнале Орловского юридического института МВД России “Наука и практика”, №2(13), 2003, с 21-24.

8. Степанчикова С. А. Криминология, 2010, [online] knigi.news/kriminolog/101-kriminologichie – osobennosti – 34544.html, (vizitat la 30.03.2016).

9. Долгова А. И. Социально-психологические аспекты преступности несовершеннолетних. – Москва, 1980. с. 83.

CRIMINALIZAREA VIOLENȚEI ÎN FAMILIE ÎN MOLDOVA NOILE MODIFICĂRI APROBATE DE GUVERN

POTÎNG LILIA

Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM

Violența în familie în R. Moldova este un fenomen complex generat de probleme psihologice și agravat de factori educaționali, economici și sociali.

Începând cu anul 2007, R. Moldova are o lege privind prevenirea și combaterea violenței în familie [1]. Codul Penal al R. Moldova incriminează actele de violență în familie la articolul 201¹, introdus prin Legea nr.167 din 09.07.2010 cu privire la modificarea și completarea unor acte legislative, care stabilește formele de violență pentru care poate fi aplicată pedeapsa penală și gravitatea acesteia în funcție de circumstanțe. Astfel, în funcție de gravitatea faptei, făptuitorul riscă până la 15 ani de închisoare. Cu toate acestea, implementarea legislației, în special în partea ce ține de tragerea la răspundere a agresorilor pentru încălcarea măsurilor de protecție și pentru săvârșirea nemijlocită a actelor de violență este neuniformă și deseori ignorată pe autorități. Astfel, statul devine un complice la relele tratamente aplicate victimelor violenței în familie. În acest sens menționăm că în perioada 2013-2014, Curtea Europeană pentru Drepturile Omului a examinat mai multe plângeri împotriva Republicii Moldova privind diverse alegeri de violență în familie și a pronunțat patru Hotărâri de condamnare [2]. În toate cauzele vizate a fost constatată violarea dreptului de a nu fi supus torturii și tratamentelor inumane sau degradante, iar în trei cauze Curtea a constatat violarea articolului 14 combinat cu articolul 3 al Convenției, stabilind discriminarea victimelor de

către autoritățile naționale pe criteriu de sex, îngrădindu-le acestora dreptul la o viață fără violență.

Menționăm că autoritățile continuă să aplice normele contravenționale în detrimentul articolului 201¹ alin. (1) Cod penal pentru săvârșirea actelor de violență în familie soldate cu vătămări corporale ușoare sau neînsemnate și în cazurile de violență psihologică. Persistă practica sancționării contravenționale a agresorilor familiari fie din start, prin constatarea contravenției, fie ulterior prin încetarea procesului penal și atragerea la răspundere contravențională. În general, pentru acțiunile de violență în familie soldate cu vătămări neînsemnate, care au avut drept efect suferințe fizice/psihice sau pentru acțiunile de violență psihică, se aplică prevederile articolului 69 [3] și 78 [4] Cod contravențional. Drept urmare, agresorii nu poartă răspundere pentru acțiunile de violență în familie, iar la stabilirea sancțiunii nu se ține cont de calitatea de membru de familie și respectiv pedeapsa pentru aceste acțiuni este redusă iar impactul social lipsește. Din cauza lacunelor legislative precum și a inacțiunilor imediate ale statului de a proteja victimele și a pedepsi agresorii, doar în anul 2015, 34 de femei și 3 copii au decedat ca urmare a actelor de violență în familie.

Deoarece această situație persistă de mai mulți ani, specialiștii care activează în acest domeniu au recomandat legislatorului modificarea și completarea mai multor acte normative. La 11 mai 2011, a fost adoptată Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul), care a intrat în vigoare la 1 august 2014. Convenția de la Istanbul este primul document comprehensiv din punct de vedere juridic la nivel european pentru prevenirea, investigarea și pedepsirea actelor de violență împotriva femeilor.

Reieșind din obiectivele politicii externe de integrare europeană, ratificarea Convenției de la Istanbul se prezintă ca o condiționalitate a Uniunii Europene în vederea asigurării armonizării legislației naționale la prevederile standardului menționat. În contextul analizei gradului de compatibilitate a legislației naționale cu prevederile Convenției Consiliului Europei, la solicitarea Ministerului Muncii Protecției Sociale și a Familiei, în anul 2013, a fost elaborat raportul de compatibilitate a legislației naționale cu prevederile Convenției. În baza raportului de compatibilitate, și a recomandărilor pertinente oferite de experții naționali și internaționali, a fost elaborat un proiect de completare și modificare a 11 acte normative, printre care se regăsește și modificarea și completarea prevederilor Codului Penal [5]. Modificările propuse pentru art.133/1 al Codului penal vin să extindă lista subiecților și asupra foștilor soți și a persoanelor care s-au aflat

în relații de concubinaj, dar care nu mai domiciliază împreună. Totodată, s-a propus includerea unui nou articol cu privire la neîndeplinirea sau încălcarea măsurilor de protecție a victimei violenței în familie. O altă modificare importantă este expunerea, într-o redacție nouă, a articolului 201/1 privind infracțiunea de violență în familie, în corespundere cu definiția propusă de Convenția de la Istanbul. Astfel, conform noii expuneri, articolul 201/1 conține 4 alineate. Diferențele față de prevederile actuale sunt: au fost incriminate, alături de violența fizică și psihologică, și violența economică. Totodată s-au modificat limitele sancțiunilor (agravându-se cu câte un an de închisoare pentru alin. 1 și 2, cu trei ani limita minimă pentru acțiunile care au provocat decesul victimei și, stabilind limita maximă de 12 ani (în prezent e 15 ani) pentru acțiunile ce au cauzat vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, au determinat la sinucidere sau la tentativă de sinucidere. Un alt element este incriminarea, în formă agravantă, a acțiunilor de violență săvârșite în legătură cu solicitarea măsurilor de protecție.

Menționez că la 27 aprilie 2016, Guvernul Republicii Moldova a aprobat proiectul de lege menționat, transmițându-l spre examinare Parlamentului Republicii Moldova.

Referințe bibliografice:

1. Legea nr. 45 din 01.03.2007 privind prevenirea și combaterea violenței în familie, Publicată la 18.03.2008 în Monitorul Oficial Nr. 55-56, art. Nr : 178, Data intrării în vigoare : 18.09.2008.

2. Hotărârea CtEDO pe cauza Eremia contra Moldovei din 28 mai 2013, hotărârea CtEDO pe cauza B. contra Moldovei din 16 iulie 2013, hotărârea CtEDO în cauza Mudric și alții contra Moldovei din 16 iulie 2013 și hotărârea CtEDO în cauza T. M. și C. M. contra Moldovei din 28 ianuarie 2014.

3. Articolul 69 Cod contravențional reglementează injuria, adică vorbe sau fapte care înjosesc onoarea și demnitatea persoanei.

4. Articolul 78 Cod contravențional, reglementează vătămarea intenționată ușoară a integrității corporale, maltratarea, aplicarea de lovituri și alte acțiuni violente care au provocat dureri fizice.

5. Codul Penal nr.985-XV din 18 aprilie 2002 al Republicii Moldova.

IRAQ FROM STATE OF NATIONALISM TO STATE OF FEDERALISM

RAFIK SULAIMAN

Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM

The process of the liberation of Iraq and the elimination of the totalitarian political system and its political, social and civic institutions opened the door wide to a new structure to deal with Iraq in all its aspects and in particular the combination of nationalism and to diverse cultural and an open federal political system.

Within this context is the issue of federalism in Iraq, a matter of substance and essential to resolve the problem with the composition of Iraqi national and cultural variety, especially the kurdish question.

To answer at these various issues it has to stop on the several themes.

The liberation of Iraq and to build a federal, pluralistic and democratic society did not constitute the first case in totalitarian political systems change through intervention.

Space, have preceded other cases in history, and in our times, especially in recent years Europe has seen war from NATO, led by United States against the former Yugoslavia totalitarian political system, who has committed crimes of ethnic cleansing against ethnic groups and used violence against human rights.

And Asia has seen a similar American-led war also against the religious fanatic in Afghanistan and make Afghanistan into an arena of terrorism.

We did not hear throughout the nineteenth and twentieth centuries of any national liberation movement fighting for freedom to ask USA for support. Amazingly, now that America has decided voluntarily to liberate the peoples of former Yugoslavia, Afghanistan, Iraq, East Timor, as well as overseeing the negotiations for peace between the Sudan Liberation Front and the government, and conducting the negotiations between Palestinian-Israeli through the commitment made at the General Assembly of the United Nations to set up independent Palestinian state and even the peace-treaty between tow kurdish parties were done under leadership of USA.

The Iraqi experience has made the successful experience and significant federal because richness and plurality of national and cultural civilization of Iraq and its extensions in the neighboring countries, and also because of the importance of the geographical location of Iraq, which is situated in an area, which located on the top concerns of the United States of America, Europe and Japan.

The support of these countries to Iraq during the war on the totalitarian political system and support now is in the trend of integration with the rest of the civilized world by building civil institutions and democracy and the election of governing bodies and parliamentary elections, which played its part in the establishment of the executive authorities, and the independence of the judiciary and political freedoms and cultural rights, free media, and the rights of nationalities, which included in the permanent constitution and the laws.

As with regard to the new world order, whether single or multi-they are not a function of the oppressed peoples and small States since the beginning of the nineteenth century. Of course, the global system of political plurality will be to fit the realistic and pragmatic policy.

The diagnosis of U.S. and European side of the nature of totalitarian political systems and to be invited to carry out the political and civil reforms by political and economic pressures and through a peaceful transition to democracy and pluralism and the removal of one-party system and change the constitution and laws in line with the institutions of civil society and the situation here, the scientific and political analysis will not be against these principles and objectives, which meet the benefit of Democracy and civil rights.

According to Ambassador Burhan Jaf, „eighty percent of the Iraqis have chosen the road towards federalism. It is time the opponent group should accept this. Federalism does not equal separatism, it means a state that makes way for different identities, and for (2 or 3) regions carrying their own authorities. The Shiites do understand this” [1].

The Iraqi situation in the salvation of the totalitarian political system through external support by United States still faces many challenges, notably the issue of sectarianism and conflict areas between the federal authority in Baghdad and the federal authority in Hawler (Erbil), in particular the normalization of the situation in Kirkuk as well as the issue of distribution of wealth and power.

This task, which have failed by previous Iraqi governments to find the solution for outstanding conflict on Kurdish question, which led Iraq to spend a potential human and material since independence. Not the importance of resolving these issues lies in resolving the issue of Iraqi national internal, but it is including the regional and external dimension that the challenge facing the allied nations and the principles of human rights and civil society institutions. „Everyone knows that the stability and re-building of Iraq is a problem of global proportions”. And „The KRG’s consistent support for the new federation has been essential in the re-

making of Iraq... The KRG's model is certainly one for the other regions of Iraq to emulate" [2, p. 24].

Thus federalism was understood as a tool for manage conflict and associated risks. The success of the Iraq's federal experience will be to achieve peace and a suitable national ground for the development of civil society institutions, as well as peaceful coexistence among the different components of Iraqi society. Most researchers thought as the Iraqi experience (Iraqi federalism) is a large-scale social experiment.

Therefore, the change in the Iraqi case means:

- Removal of the political system of the totalitarian one-party-system and the monopoly of one nation and one minority of the political, civilian and military institutions.
- The construction of a democratic federalism and institutionalized in an integrated manner will not be easily and no doubt, there are some obstacles and difficulties for the future.
- There will not be the correct situation in the desired democratic Iraq without a new Middle East based on modern basis of modern and modernizing of teaching, education and treatment of religious extremist tendencies and repair systems of political totalitarianism to democratic and civil institutions and equitable distribution of wealth and accelerate the development and construction and reducing the manufacture and import of weapons of mass destruction and prohibition of nuclear weapons.
- Direct transactions in the peaceful and democratic change with the national question by the U.S. administration and allied forces in the Palestinian - Israeli settlement based on the roadmap and in southern Sudan, according to Machakos agreement and support of the open federalism in Iraq, according to the Washington Convention and it has become known that the European and U.S. administration are very interested now to the issues of peoples and nationalities and the federal system in the Middle East, especially the Kurdish question.

Iraq today faces a whole gamut of problems associated with post-war recovery and state-rebuilding compounded by age old mistrust and suspicion. The situation in Iraq resembles a huge experiment in which social scientists can observe the consequences of actions taken across an entire country. In this context are justified the emerging questions: „Can Western ideas take route and flourish in non-western societies? Can constitutionalism take hold and work in a traditional religious and deeply

divided society? Is Iraqi federalism a solution to the country's severe disunity or a temporary fix?" [3].

However, the reality is „much more complex” [4]. Today, the Iraqi political system is unstable. And recent developments indicate that the system might be closer to the brink of collapse than many observers imagine. The rivalry over who controls the state or the largest share of it has continued and escalated because of competition within the central government and between the central government and regional and provincial authorities. The parties to this conflict resort to mobilizing support through ethnic or sectarian narratives and institutions, and this generates further social fragmentation. Meanwhile, tensions are increasing between those who want to consolidate power in the hands of a central executive branch and those who want to further decentralize power [5].

In reality, the Constitution „defines Iraq as a federal state, but no consensus exists about the nature and scope of this federalism” [6]. It is true, some of the legal analyses of Iraq's constitution „ascribe these deficiencies to inexpert or hasty drafting... Certainly, much of the international commentary misses the central point about the constitutional drafting process in Iraq: radical regionalization was deliberate” [7, p. 4].

The various researchers are increasingly inclined to believe that an Iraqi Federation „is unlikely to be successful: Iraq does not meet any of the criteria for the likelihood of a successful federation” [8]. Trying a federated middle ground in Iraq would probably not work. The formation of a successful federation is much more likely with a preexisting congenial and tolerant political culture [9, p. 193] and with the common vision and mutual trust required for shared institutions. Furthermore, according to Clement Dodd, „Federations made from the top down, where there is change from a unitary state, are less stable than those that are made from the bottom upwards: there is likely to be more enthusiasm for the new configuration in the latter than in the former case” [10].

In other words, liberal federated government is better created by the bubbling up of desire from the people rather than by a foreign power's imposition from above on a reluctant populace - as in the case of Iraq.

References:

1. Danckaers, Tine. Iraq, a federal state in the making. In: *Mondiaal Nieuws*, 2008, 8 December. [On-line]: <http://www.mo.be/en/article/iraq-federal-state-making> (Accesat 30.06.2011).

2. Garner, Jay. Kurdistan's People: Key Builders of a New Federation. In: The Kurdistan Region: Invest in the Future / Kurdistan Regional Government Representation in the USA. Washington, Newsdesk Media Inc., 2007.

3. Danilovich, Alex. Iraqi Federalism and the Kurds: Learning to Live Together. Farnham, UK: Ashgate Publishing, 2014. 194 p.

4. Khalil, Lydia. Stability in Iraqi Kurdistan: Reality or Mirage? Working Paper, 2009, June, N 2. Washington: The Saban Center at the Brookings Institution, 2009. 41 p.

5. Al-Qarawee, Harith Hasan. Iraq's Sectarian Crisis. Beirut: Carnegie Middle East Center, 2014. 34 p.

6. Ibidem.

7. Morrow, Jonathan. Weak Viability. The Iraqi Federal State and the Constitutional Amendment Process / Special Report 168. United States Institute of Peace, 2006, July.

8. Eland, Ivan. The Way Out of Iraq. Decentralizing the Iraqi Government. Independent Institute, 2005, January 14. [On-line]: http://www.independent.org/publications/policy_reports/detail.asp?id=16 (Accesat 10.04.2016).

9. Elazar, Daniel J. International and Comparative Federalism. In: PS, political science and politics, 1993, N 26 (2), pp. 190-195. p. 193

10. Dodd, Clement. Confederation, Federation, and Sovereignty. In: Perceptions: A Journal of International Affairs, 1999, N 3.

PARTICULARITĂȚILE LATURII SUBIECTIVE LA INRAȚIUNEA DE DEZORDINI ÎN MASĂ

REVENCO CONSTANTIN

Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM

Conviețuirea omenirii a creat tulburări sociale din cele mai vechi timpuri, bazându-se pe interesele de grup formate în rândurile populației. Aceste tulburări sociale încep a apărea public în timpul întrunirilor maselor de populație, indiferent de motiv. Iar masa de populație după natura sa, poate fi periculoasă, atât pentru participanți cât și pentru cei din jur. Și cunoscut este faptul că „*efectul gloatei*” când persoane de obicei echilibrate și care manifestă respect față de ordinea de drept, sub influența unei psihoze în masă, încep să comită fapte infracționale.[3 p.521]

Pentru ca mulțimea adunată să devină agresivă este nevoie de doi factori: factorul intern și factorul extern. Factorul intern, fiind starea de spirit din interiorul masei - este creată de cele mai dese ori de persoanele care organizează și coordonează aceste întruniri (proteste) sau de un grup de protestatari infiltrați pentru a provoca mulțimea la înfăptuirea acțiunilor ilegale. Factorul extern reprezintă fenomenele naturale care creează o anumită panică, opunerea de rezistență a forțelor de ordine sau opunerea de rezistență din partea opozițiilor protestelor.[5 cap.8] Iar toate aceste abateri de la legislație duc spre pedeapsa penală pentru infracțiunea de dezordinile în masă.

Codul Penal al Republicii Moldova reglementează răspunderea penală pentru dezordinile în masă în baza art. 285. Latura subiectivă acestei infracțiuni este caracterizată prin intenție directă [2]. Cu toate acestea în literatura de specialitate există opinii diferite, unii susțin că intenția poate fi numai directă – alții susțin că poate fi atât directă cât și indirectă.

Potrivit autorului rus N. Demidov:.. La atragerea la răspundere penală a organizatorilor pentru dezordini în masă, este necesar de incriminat toate acțiunile prevăzute de infracțiunea dată: violență împotriva persoanelor, pogromuri, incendieri, distrugeri de bunuri, opunere de rezistență armată organelor de drept. Totuși, este evident faptul că organizatorul nu putea să prevadă toate acțiunile ilegale sau volumul daunelor înfăptuite de mulțime, deși admitea posibilitatea survenirii unora din ele în timpul elaborării planului organizării dezordinilor în masă(exemplu, au fost selectate unele construcții pentru săvârșirea acțiunilor ilegale, dar din alte considerente mulțimea a atacat și automobilele care erau în stradă sau clădiri adiacente acesteia etc.), astfel acțiunile organizatorului pot fi calificate ca intenție

indirectă. În așa situație intenția va fi directă doar asupra acțiunilor planificate din start și modului de săvârșire a infracțiunii (exemplu, chemările la pogromuri, incendieri, distrugerii de bunuri etc.) și indirectă față de amploarea evenimentelor ce au avut loc sau valoarea daunelor.[6]

Autori autohtoni Bînză S., Ulianovchi X., Stati V., Grosu V., Țurcanu I consideră că organizarea dezordinilor în masă prin intenție indirectă nu este una justificată. Componenta de infracțiune fiind una formală, ea se consideră consumată din momentul organizării sau conducerii unor dezordini în masă, cu condiția că acestea să fie însoțite de aplicarea violenței împotriva unor persoane, pogromuri, incendieri sau alte acțiuni prevăzute de articolul 285 CP RM, valoarea daunelor, motivul, scopul nu are relevanță la calificarea infracțiunii, însă de ele se va ține cont la individualizarea pedepsei [4]. Organizarea dezordinilor în masă prin intenție indirectă ar fi o calificare greșită. Acest lucru este confirmat de art.42 alin (3) CP. RM. Se consideră organizator persoana care a organizat săvârșirea unei infracțiuni sau a dirijat realizarea ei, precum și persoana care a creat un grup criminal organizat sau o organizație criminală ori a dirijat activitatea acestora.[1] Faptul că în timpul dezordinilor în masă se pot comite și alte infracțiuni ca (vătămarea intenționată integrității corporale sau a sănătății, omor, vandalism etc.) este ceva admisibil și posibil organizatorul a prevăzut aceste acțiuni sau admitea în mod conștient săvârșirea lor, însă va purta el răspundere penală pentru cele enumerate? Desigur că nu. În cazul în care organizatorul dezordinilor în masă poartă răspundere pentru toate acțiunile ilegale ale mulțimii, am putea spune că el este și organizatorul unei organizații criminale, iar persoanele participante la dezordini sunt membri acestei organizații: art. 47 alin (4) și (5) CP.RM. organizatorul și conducătorul organizației criminale poartă răspundere pentru toate infracțiunile săvârșite de această organizație, membrul organizației criminale poartă răspundere penală numai pentru infracțiunile la a căror pregătire sau săvârșire a participat .

Pentru a atrage la răspundere penală pentru săvârșirea infracțiunii de dezordini în masă, și nu a incrimina unei persoane acțiuni care el nu l-a săvârșit sau a organizat săvârșirea lor, consider că este necesar de modificat art. 47 alin (4) și (5) CP RM și de făcut o concretizare și adăugare prin care: Organizatorul și conducătorul organizației criminale poartă răspundere pentru organizarea și conducerea infracțiunilor prevăzute de art. 282, 283, 284 CP. RM. sau toate infracțiuni dacă ele au fost comise după planul sau ideile lui.

Referințe bibliografice:

1. Codul penal al Republicii Moldova din 18.04.2002, nr. 985. În: Monitorul Oficial din 14.04.2009, nr. 72-74, art. 195.
2. Comentariul Codul penal al Republicii Moldova. Partea specială. http://cj.md/uploads/CPRM_Partea_Speciala.pdf
3. Brînză S., Stati V. Drept penal. Partea specială. Vol. II. Chișinău: USM, 2011.
4. Bînză S., Ulianovchi X., Stati V., Grosu V., Țurcanu I., Drept penal. Partea specială Ediția a II-a Chișinău 2005
5. В. М. Губанов, Л. А. Михайлов, В. П. Соломин Чрезвычайные ситуации социального характера и защита от них.
6. Особенности субъективной стороны массовых беспорядков (Вестник Воронежского института МВД России №3 / 2011)

DETERMINANTELE JURIDICE ALE FAPTEI DE PRELUARE FORȚATĂ A ÎNTREPRINDERII

SCHIBIN VLADISLAV

Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM

Introducere La etapa de tranziție la economia de piață a Republicii Moldova, proprietatea privată nu a obținut un nivel suficient de protecție legală, motiv pentru care în domeniul afacerilor, întreprinderile au devenit ținta frecventă a atacurilor juridice de preluare, care au ca finalitate schimbarea controlului pieței de capital. Lipsa unui cadru juridic adecvat, determină instabilitatea în mediul de afaceri, fapt care condiționează criza.

Actualitate În ultimii 5 ani politicienii, mediul de afaceri, instituțiile mass-media denotă starea alarmantă legată de frecvențele cazuri de tentative și de fapte de preluare forțată a controlului asupra întreprinderilor. Astfel, se impune necesitatea unei abordări cel puțin teoretice a calificării juridice a faptelor care condiționează preluarea controlului asupra entităților juridice din mediul de afaceri.

Scop. În cadrul lucrării este urmărită analiza particularităților faptelor de preluare forțată a întreprinderii și relevanța calificării penale a unor astfel de fapte.

Metode aplicate și materiale utilizate. În cadrul studiului au fost aplicate metodele de: analiză, sinteză, istorică, comparativă.

Expunerea materiei. În ambianța orientării pe direcția europeană, în vara anului 2011, un șoc social a produs declarațiile prim-ministrului RM de la acel moment, V. Filat, potrivit căruia sistemul bancar este supus unor atacuri raider [1]. În scurt timp, întreaga țară, va afla, că sub acest termen

nou, se ascund fapte care vizează preluarea unor acțiuni, a unor sume bănești, schimbarea conducerii în cadrul mai multor întreprinderi cu un rol-cheie în economia Republicii Moldova. Juriștii și unii deputați au evitat utilizarea noțiunii de „atacuri raider”, vorbind despre comiterea de escrocherii în proporții deosebit de mari, noțiune cu care de altfel operează Codul penal. De la acel moment, la nivel național noțiunea de „atac raider” deși nu a ajuns să fie legiferat, însă s-a strecurat ca un fir roșu în toate sferele vieții publice și private, în practica uzuală, în comunicatele de presă, în susținerile părților pe marginea examinării unor litigii civile sau a cauzelor penale.

Noțiunea de „atac raider”, de altfel, ca și practica efectuării sale, se pare că a fost preluat din uzul comercial-juridic al Federației Ruse, unde așa-zisele „рейдерские захваты” sunt la ordinea zilei, ca o practică constantă încă din anii '90 ai secolului trecut, iar termenul fiind preluat la rândul său din vocabularul englez [2].

În sens juridico-economic, noțiunea de „raider” s-a înrădăcinat în SUA, unde în anii 1920-1930 prin aceasta se înțelegea achiziționarea de succes a pachetului de acțiuni de control, de cele mai multe ori, în contrapunere cu poziția administrației și a unei părți din acționarii întreprinderii, iar ulterior reorganizarea și vânzarea întreprinderii cu obținere de profit [3]. În SUA, la moment, în calitate de raider este denumită partea care atacă în cadrul procedurilor de fuziune a întreprinderilor (mergers & acquisitions), fiind o formă normală de dezvoltare a afacerii [4].

Autorii ruși V. Aleoșin și E. Jolobov caracterizează atacurile de tip raider drept cumul unic al infracțiunii etapizate, care atentează la diferite grupuri de relații sociale și practic reprezintă metoda de obținere a controlului asupra activității economice a subiectului antreprenorialului în scopul obținerii patrimoniului său [5].

Tarhanova Z., definește fenomenul raider prin caracterizarea subiectului nemijlocit, ca fiind un profesionist angajat, care utilizează metode criminale de acaparare a proprietății străine, și anume prin: falsificare de acte și de hotărâri judecătorești, distrugerea registrului, totul, ce oferă posibilitatea de a prelua pachetul de control al acțiunilor, activele, mărfurile, valorile patrimoniale mobile [6].

V. Ursu din cadrul Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, constată, că termenul de „raider” se aplică în vederea descrierii absorbției companiilor, fie a preluării proprietății străine, petrecute cu un anumit volum de încălcări a legislației, inclusiv a celei penale [7].

Doctrina britanică mai operează cu noțiunea de „raider corporativ”, prin care urmează a înțelege practica desfășurării înglobării neprietenoase a

companiilor în scopul obținerii controlului asupra activității acestora sau a revânzării în scopul obținerii de profit[8].

Potrivit Centrului analitic independent „Expert-Grup”, în vederea desemnării fenomenului menționat, sunt recomandați termenii: „sechestrare corporativă”, „raid corporativ” sau „devalizare a întreprinderii”, în cazul în care se vorbește despre o preluare forțată a unei companii sau părți din aceasta depășind limitele legalității și de „preluare ostilă” atunci când preluarea are loc în limitele legii [9].

Ne exprimăm dezacordul cu cel dintâi termen menționat, din considerentul în care nu exprimă sensul preconizat și condiționează posibilitatea ducerii în eroare față de măsura procesuală a sechestrului La fel, nu susținem nici noțiunea de “raid corporativ”, deoarece preluarea durează în timp și nu corespunde sensului rapid a termenului Considerăm a avea un caracter destul de întemeiat noțiunile de „devalizare a întreprinderii” în sensul de jaf al acesteia, precum și noțiunea de „preluare ostilă”, ca variantă opusă a noțiunii de „preluare amicală”. Forma de preluare amicală a întreprinderii este cea mai răspândită în mediul de afaceri, având la bază materializarea principiului civil al libertății contractuale. Exemplu, în acest sens servește tranzacția din iulie 2014 de achiziție din partea SRL „Ducates Grup” ce administrează rețeaua de magazine „Linella”, a pachetului majoritar de participațiuni al ÎCS „Unimarket Discount”SRL, ce administra rețeaua de magazine „Unimarket”și punerea sub gestiune a acesteia la „Moldretail Group”SRL, pe care aceeași SRL „Ducates Grup” a fondat-o [10].

Însă, în cazul preluării controlului asupra afacerii în lipsa dorinței proprietarilor suntem în prezența faptei de preluare forțate a întreprinderii, pe care o echivalăm cu atacul de tip raider, și care poate îmbrăca una din 3 forme: de tip negru, de tip cenușiu, de tip alb.

Preluarea forțată a întreprinderii de tip alb se caracterizează prin specificul său prezumat a fi legal până la proba contrarie, al acțiunilor, când deși proprietarii (acționarii) întreprinderii nu doresc, însă sunt lipsiți de această proprietate, de exemplu în cadrul procedurilor silite de executare. În unele cazuri are loc preluarea activelor întreprinderii, în care și consta interesul, iar în altele poate avea loc preluarea juridică a conducerii întreprinderii prin înregistrarea dreptului de proprietate asupra acțiunilor sau participațiunilor, cu obținerea puterii decizionale.

Un exemplu în acest sens servește preluarea a 63 de construcții cu suprafața de 37 251, 7 m.p., situate în mun. Chișinău de la întreprinderea SA „Combinatul de produse cerealiere din Chișinău” (CPCC), de către SA „Avicola Bucovăț”, printr-o procedură îndelungată, dar legală, schițată

potrivit schemei: nerambursarea de către SA „CPCC” a datoriilor, dobânzilor și penalităților de milioane către bancă de la care a contractat credit cu gajarea celor 63 de active – cesiunea de către bancă a creanțelor către companie terță – dispunerea prin hotărâre judecătorească a încasării sumelor debitoare de la SA ”CPCC” către SA ”Avicola Bucovăț” – exercitarea dreptului de gaj prin transmiterea bunurilor creditorului pentru vânzare[11].

Preluarea forțată a controlului asupra întreprinderii, poate apărea nu din dorința de a prelua nemijlocit întreprinderea, ci ca o măsură de asigurare. Ca exemplu, la moment, toate operațiunile cu mijloacele bănești din conturi ale SA „Termoelectrica” sunt efectuate doar cu acordul SA „Moldova-Gaz”, care fiindu-i creditor asupra a milioane de lei, datorii stabilite prin hotărâri judecătorești, prin executor judecătorești a aplicat sechestrul asupra conturilor bancare, protejându-și astfel creanțele în temeiul art. 598 Cod civil, controlează efectiv activitatea financiară a întreprinderii debitoare [12]. Acestea, cât și alte categorii de acțiuni exercitate în mod legal, întru realizarea drepturilor și obligațiilor civile, nu pot servi obiectul incriminării potrivit Codului penal, fiind raporturi juridice civile.

În altă ordine de idei, dacă are loc încălcarea normelor de drept civil și de drept administrativ suntem în prezența tipului cenușiu al preluării forțate a întreprinderii. În sfera dată identificăm cel mai des tipul cenușiu al preluărilor, datorate încălcării dreptului la preemțiune a înstrăinării acțiunilor/participațiilor, a încălcării drepturilor altor acționari de a participa la votare, a încălcării actelor statutare ale întreprinderii sau a actelor cu caracter administrativ, emise în domeniu de autoritățile de specialitate, precum este BNM. Cele mai răspândite în acest sens sunt două modalități: consolidarea treptată a acțiunilor dispersate în pachete care permit influențarea/blocarea deciziilor, cât și anunțarea public a unei oferte de achiziție la preț care depășește nivelul de piață a unui pachet de acțiuni suficient de mare, care ulterior să permită blocarea luării deciziilor, astfel, încât alți acționari să fie constrânși să-și vândă acțiunile.

Nu este exclusă, în acest sens, nici implicarea directă a administrației întreprinderii. În cauza CEDO: *Sovtransavto Holding contra Ucrainei (decizia din 25 iulie 2002)* [13], s-a constatat, că administrația Sovtransavto-Lugansk, în cadrul căreia Sovtransavto Holding era acționar cu cota de 49% din capital, a efectuat ilegal o emisiune suplimentară de acțiuni, prin ce a diminuat cota de acțiuni a Sovtransavto-Holding până la 20,7% și mai mult a înstrăinat activele Sovtransavto-Lugansk unor companii apropiate, lichidând-o pe aceasta din urmă. În condițiile în care autoritățile de stat ale Ucrainei au tolerat și au condiționat preluarea de la Sovtransavto-Holding a

dreptului său patrimonial și de control asupra activelor și a întreprinderii Sovtransavto-Lugansk, Statul a fost condamnat pentru încălcarea art. 1 Protocolul nr.1 la Convenție, fiind la caz o faptă de preluare forțată a întreprinderii.

Scopul preluării, în acest sens, ar putea consta atât în stabilirea controlului integral asupra întreprinderii în vederea schimbării managementului, precum și crearea condițiilor în care administrația, managementul întreprinderii, dar și acționarii majoritari, să fie nevoiți să plătească sume mari pentru răscumpărarea acțiunilor care au căzut victime a preluării.

În altă ordine de idei sunt incriminate și urmează a fi condamnate penal faptele de preluare forțată a întreprinderii de tipul negru. În acest sens, având în vedere natura extrem de vastă a acțiunilor prin care se contribuie și prin care se săvârșesc faptele de preluare a întreprinderii, apreciem a fi imposibilă incriminarea faptelor în una sau două norme din Codul penal cu o denumire expresă, precum există unele opinii în acest sens. Dimpotrivă, fiecare faptă comisă urmează a fi calificată potrivit normei din partea specială a Codului penal și după caz, cu aplicarea concursului de infracțiuni.

Cu precădere în anii '90 ai secolului trecut, în spațiul ex-sovietic, inclusiv în Republica Moldova, în perioada privatizării masive a întreprinderilor de stat, în lipsa unei evidențe stricte și securizate a registrelor de evidență a acționarilor, cele mai răspândite forme operate în vederea preluării întreprinderilor erau cele materializate prin violență fizică, precum: tulburarea de posesie, distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor, șantajul, vătămarea intenționată a integrității corporale sau a sănătății sau chiar omorul, precum și falsificarea de acte, registre ale evidenței acționarilor.

Pe seama fundamentării statului de drept, astfel de metode, deși nu sunt excluse, dar în marea lor majoritate nu sunt utilizate la ora actuală. Astăzi, are loc intensificarea laturei intelective ale faptelor de preluare forțată a întreprinderii, de cele mai dese ori cu apelarea la companiile „de unică folosință” înregistrate în zonele off-shore, ca un specific național pronunțat în Republica Moldova.

Cu regret, în Republica Moldova, lipsesc date a unei statistici judiciare asupra fenomenului de preluare forțată a întreprinderii în general, cât și efectuate prin infracțiuni/contravenții, în particular. Reieșind, totuși, din prevederile Codului penal, completate extrem de reușit prin Legea nr. 180 din 25 iulie 2014 pentru modificarea și completarea unor acte legislative, prin angajarea răspunderii Guvernului față de Parlament, am identificat

următoarele componente de infracțiuni, prin care se pot comite fapte de preluare forțată a întreprinderii: Șantajul (art. 189 CP), Escrocheria (art. 190 CP), Delapidarea averii străine (art. 191CP), Gestiunea defectuoasă sau frauduloasă a băncii (art. 239/1CP); Obstrucționarea supravegherii bancare (art.239/2 CP); Pseudoactivitatea de întreprinzător (art. 242 CP); Abuzurile la emiterea titlurilor de valoare (art. 245 CP); Manipularea pe piața valorilor mobiliare (art.245/1CP); Încălcarea legislației la efectuarea înscrierilor în registrul deținătorilor de valori mobiliare(art. 245/2 CP); Utilizarea abuzivă a informațiilor privilegiate pe piața valorilor mobiliare (art. 245/3CP); Încălcarea legislației la desfășurarea activității de estimare a valorilor mobiliare și a activelor ce se referă la ele (art.245/8 CP);Insolvabilitatea intenționată (art. 252 CP); Crearea sau conducerea unei organizații criminale (art. 284 CP); Pronunțarea unei sentințe, decizii, încheieri sau hotărâri contrare legii (art. 307 CP); Coruperea pasivă (art. 324 CP) și Coruperea activă (art. 325 CP); Neglijența în serviciu (art. 329 CP); Falsul în acte publice (art. 332 CP).

Concluzii Fapta de preluare forțată a întreprinderii reprezintă un complex de măsuri fizice, juridice, economice îndreptate spre obținerea controlului decizional asupra întreprinderii, cu utilizarea resurselor de ordin intern și/sau extern acestei entități juridice. Unele dintre faptele de preluare forțată a întreprinderii au caracter legal, altele contravin doar normelor de drept civil, drept administrativ și doar unele normelor de drept penal, fiind incriminate în Codul Penal al Republicii Moldova în măsura necesității.

Referințe bibliografice:

1. <http://www.timpul.md/articol/documente-false-in-cazul-atacurilor-raider-de-la-maib-27107.html>;
2. Гаджиомаров Р.А. „Проблемы борьбы с рейдерством в России”, p.3, www.sibac.info;
3. Зенкин А.Н. „Криминалистическое понятие незаконного захвата предприятия и его уголовно-правовой аспект”, p.3;
4. <http://vbiz.com.ua/content/view/119/22/>, p.17;
5. Алёшин В.В., Жолобов Е.В. „Природа рейдерского захвата в уголовно-правовом аспекте” Revista „Уголовный процесс”, Moscova, 2009, nr. 8, p.44;
6. В.Урсу „Рейдерство как способ криминального передела собственности”, *Legea și viața*, 10.2011, p.5;
7. OxfordDictionares: British and World English Dictionary;
8. Кушниренко С.П. „Тезисы лекции для надзирающих прокуроров на тему „Прокурорский надзор за расследованием рейдерства” Академия Генеральной Прокуратуры РФ, Sankt-Peterburg, 2007, p. 121;

9. Centrul analitic independent „Expert-Grup”. Rezumat de politici nr.2 „Despre preluările corporative ostile”, 14.09.2011, p. 2;

10. <http://www.mold-street.com/?go=news&n=3071>;

11. Dosarul 2c-721/14 file:///C:/Users/User_2/Downloads/Dosar-22-2c-4429-01092014-5399.pdf ;

12.

http://cac.instante.justice.md/ro/hot?data_deciziei=&nr_dosar=&denumire_dosar=termoelectrica&tip_dosar;

13. Cauza Sovtransvto vs Ukraina, 25.07.2002, <http://hudoc.echr.coe.int/>

REGLEMENTĂRI INTERNAȚIONALE UNIVERSALE ÎN MATERIA TRAFICULUI ILEGAL DE MIGRANȚI

ȘEPTELICI OXANA

Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM

Migrația internațională a devenit astăzi una dintre caracteristicile fundamentale ale unei lumi în proces de globalizare, una dintre posibilitățile majore de dezvoltare și o provocare pentru guvernare și coeziune socială. Statisticile Organizației Internaționale pentru Migrație indică faptul că în prezent în jur de 192 de milioane de oameni (3% din populația lumii) locuiesc în afara statelor de origine [1]. Anual milioane de bărbați și femei își părăsesc casele și traversează frontierele naționale în căutarea unei mai mari siguranțe pentru ei și pentru familiile lor. Cei mai mulți sunt motivați de dorința unor salarii mai mari și unor oportunități mai bune, însă unii sunt forțați să își părăsească locuințele din motiv de foamete și sărăcie, dezastre naturale, degradarea mediului, persecuție sau conflicte violente. În mare majoritate, migrația are loc între statele vecine, dar astăzi accesul sporit la informații globale și transport mai ieftin înlătură barieră de mișcare geografică. Tot mai multe țări devin implicate în procesul migrațional, ca stat de origine, destinație sau de tranzit, fie întrunind simultan toate acestea.

La nivel transnațional, organizațiile criminale au învățat să exploateze oportunitățile economice ale pieței ilegale globale. În acest sens, traficul de migranți constituie o sursă majoră de venit pentru criminalitatea organizată. Lacunele și discrepanțele legislative prezente în unele zone ale lumii fac din business-ul migrației ilegale un gen de activitate cu un risc scăzut, comparativ, în special, cu alte activități de crimă organizată, cum ar fi, spre exemplu, infracțiunile legate de droguri, care atrag mai mult atenția publică și anchete. Inegalitatea semnificativă a bunăstării economice și diferențele dintre sistemele politice și legislative în multe părți ale lumii oferă crimei

organizate un număr mare de clienți potențiali și – cu excepția cazului aplicării unor contramăsuri eficiente – asigură traficanților o sursă stabilă de venit pentru ani înaintea

În conformitate cu estimările Organizației Internaționale pentru Migrație numărul persoanelor anual traficate peste frontiere (trafic de migranți și trafic de ființe umane) atinge cifra de 4 milioane de oameni. Venitul anual generat de traficul de migranți este de 5-7 miliarde de dolari americani [2]. Traficul ilegal de migranți este o problemă globală, nu doar în calitate de „crimă transnațională”, dar, de asemenea, ca și o violare enormă a drepturilor omului, și o formă contemporană de sclavie. Traficul ilegal de migranți implică deplasarea ființelor umane a căror viață, libertate și siguranță sunt frecvent expuse riscului și care sunt vulnerabili la exploatare de către traficanții lor și alte persoane. Odată reținuți de către autorități, migranții traficați pot fi în nevoie urgentă de adăpost, hrană, îngrijiri medicale de bază.

Traficanții migranților își expun pasagerii la riscuri care le periclitează viața. Mii de oameni s-au sufocat în containere, au decedat în deșert, s-au înecat sau deshidratat în mare. Migranții traficați sunt frecvent expuși exploatării, înșelăciunii, amenințării și violenței. Aceștia sunt deosebit de vulnerabili în cazul în care locuiesc ilegal sau clandestin în statul gazdă și atunci când nu vorbesc limba acestui stat și nu sunt familiarizați cu procedurile și cutumele locale. Adeseori migranții traficați devin victime ale unor bande de tâlhari sau alți criminali și, uneori, ei se angajează în infracțiuni minore, deoarece nu se pot angaja în mod legitim pentru a câștiga bani pentru existența proprie și a familiilor sale [3]. De asemenea, după sosirea migranților traficați în statul de destinație, statutul legal al acestora îi împinge din nou în mâinile traficanților care de multe ori îi forțază să muncească ani pe piața ilegală a forței de muncă pentru a-și achita datoriile acumulate ca rezultat al transportării lor.

Pe lângă faptul că adeseori suntem în prezența violării drepturilor omului, nu trebuie să oitem faptul că în caz de trafic de migranți mereu se încalcă legislația de imigrare a statului de destinație sau/și de tranzit, astfel traficul ilegal de migranți reprezintă o crimă contra ordinii publice. În acest context, inițiativa globală de luptă contra traficului internațional se bazează pe un principiu simplu: traficul de migranți este o infracțiune de o asemenea amploare și atrocitate încât nu poate fi tratată cu succes de către stat în mod independent, fiind necesară o strânsă cooperare și coordonare internațională în domeniu.

Migranții de muncă moldoveni au devenit o realitate, un fenomen social masiv în mai multe state ale lumii, astfel, dacă la început migranții de

muncă moldoveni se orientau la activități de muncă în est, spre Rusia, astăzi vectorul vestic și, în primul rând, sud-estic (Italia, Portugalia, Spania, Grecia, Turcia etc.) devine tot mai atractiv. În migrațiunea forței de muncă internaționale sunt incluși reprezentanți ai diferitelor etnii, ce conlocuiesc pe teritoriul Republicii Moldova, reprezentanți din toate orașele și satele Moldovei, de diferite vârste și sexe, care muncesc la construcții, lucrează în agricultură, participă la recoltarea roadelor și prelucrarea produselor agricole, conduc transportul obștesc, îngrijesc de bătrâni, copii și invalizi, lucrează în structurile de deservire socială și distractivă, se ocupă de prestarea serviciilor sexuale etc. Ei sunt acolo, unde se poate câștiga mai bine decât în țară, dar este bine cunoscut faptul că, aflându-se ilegal în țările-destinație, lucrează la negru astăzi, au încredere numai în sine și apropiații lor și nu văd sprijin din partea structurilor statale naționale [4].

Autorii afirmă că în fața Republicii Moldova stă problema elaborării unei politici migraționiste ce ar corespunde cerințelor unui stat democratic, ce ține cont și apără interesele propriei populații, însă acest proces nu este simplu, fiindcă lipsesc resursele financiare și materiale pentru a regla migrațiile, pentru a crea condiții decente de viață majorității populației. Din cauza conflictului transnistrean și încălcării integrității teritoriale, statul nu controlează frontiera estică a țării, nu posedă informații adecvate cu privire la numărul persoanelor care au părăsit țara și se află peste hotarele Moldovei, atât permanent, cât și provizoriu. Autorii mai precizează că, în contextul unei integrări europene și dezvoltării unui stat prosper, Republica Moldova este determinată să ia atitudini și decizii concrete de respectare a legislației internaționale și a prevederilor legislației interne cu privire la acest fenomen.

Dreptul internațional general cuprinde cadrul normativ ce reglementează fenomenul migrației internaționale. Contrastul dintre izvoarele cutumiare și cele convenționale ale dreptului internațional al migrației nu rămâne mai puțin izbitor. Dacă dreptul cutumiar este limitat la câteva principii cheie, dreptul convențional este caracterizat printr-o profundă eterogenitate marcată de pluralitatea de regimuri aplicabile. Cu alte cuvinte, nu există un regim convențional uniform, ci o multitudine de tratate multilaterale cu diferite domenii de aplicare.

O multitudine de tratate multilaterale – deși proiectate pentru scopuri mai generale – au vocația de a se aplica fenomenului migrator. Astfel, migranții rămân a fi sub protecția tratatelor universale de protecție a drepturilor omului, cum ar fi cele două Pacte ale Națiunilor Unite în materia drepturilor omului din 1966 care au vocația de a se aplica tuturor persoanelor, indiferent de rasă și naționalitate. De asemenea, cele mai

numeroase tratate elaborate sub auspiciile Organizației Internaționale a Muncii sunt destinate să joace un rol proeminent în domeniul migrației internaționale. Dincolo de acordurile dedicate în mod special lucrătorilor migranți, un mare număr de alte tratate cu vocație mai generală se aplică în continuare tuturor lucrătorilor, indiferent de naționalitate (de ex.: Convenția nr.1 din 1919 privind durata muncii, Convenția nr. 95 din 1949 privind protecția salariului; Convenția nr. 183 din 2000 privind protecția maternității; Convenția nr. 132 din 1970 privind concediile plătite (revizuită); Convenția nr. 155 din 1981 privind securitatea și sănătatea muncitorilor, Convenția nr. 118 din 1962 privind egalitatea de tratament, Convenția nr.19 din 1925 privind egalitatea de tratament și Convenția nr. 102 din 1952 privind securitatea socială).

Spre regret în dreptul internațional nu există nici un tratat universal conceput să reglementeze fenomenul migrației în multiplele dimensiuni ale acestuia. Tratatul multilateral în mod special consacrate fenomenului migrației rămân a fi puțin numeroase și foarte specifice în domeniul lor de aplicare. Principalele instrumente convenționale adoptate de către Organizația Națiunilor Unite se bazează pe un nucleu format din trei tratate esențiale: *Convenția de la Geneva privind statutul refugiaților*, adoptată în 1951 și modificată în 1967 prin Protocolul de la New York; *Convenția internațională privind protecția drepturilor tuturor lucrătorilor migranți și a membrilor familiilor acestora*, adoptată în 1990, și *Protocolul împotriva traficului ilegal de migranți pe cale terestră, a aerului și pe mare* adițional la *Convenția Națiunilor Unite contra criminalității transnaționale organizate din 2000*.

La nivel european, problema migrației ilegale și a traficului ilegal de migranți beneficiază de o dublă atenție - din partea Consiliului Europei și a Uniunii Europene - structuri europene pentru care drepturile omului, democrația și statul de drept constituie valori fundamentale.

Cadrul normativ al Consiliului Europei în domeniul drepturilor omului care include aproximativ 200 de tratate cu forță juridică obligatorie, includ două instrumente principale privind drepturile omului: *Convenția Europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale din 1950 (amendată de Protocoalele nr. 11 și 14)* și *Carta Socială Europeană (revizuită)*. Ambele instrumente oferă un cadru de protecție aplicabil în mod egal și imigranților ilegali. Concomitent, Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO) și Comitetul European pentru Drepturile Sociale (CDS) tot mai mult se centrează pe protecția drepturilor fundamentale ale imigranților ilegali.

Convenția Europeană din 1950 este de aplicare generală, ceea ce semnifică faptul că drepturile și libertățile consacrate de către aceasta se aplică fiecărei persoane ce se află sub jurisdicția părților-contractante (art.1). Aceasta cuprinde drepturi civile și politice, în special asemenea drepturi ca și interdicția sclaviei și a muncii forțate (art.4), dreptul la respectarea vieții private și familial (art.8), libertatea de întrunire și de asociere (art.11), dreptul la un recurs efectiv (art.13) etc. Printre ansamblul drepturilor consacrate de către Convenție, două articole ocupă un loc central în ce privește protecția imigranților ilegali: art. 3 ce consacră dreptul ființei umane de nu fi supusă torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante și art. 8 ce consacra dreptul la respectarea vieții private și de familie.

Adoptând o abordare pro-activă pentru interpretarea prevederilor Convenției Europene din 1950, CEDO a jucat un rol decisiv în dezvoltarea unui corp extins de jurisprudență, fondată pe bazele prevăzute de Convenție. Astfel, s-a extins sfera de aplicare a Convenției dincolo de drepturile civile și politice, pentru a include, de asemenea, protecția anumitor drepturi sociale. De exemplu, CEDO a considerat poziția legală a individului în legea privind securitatea socială ca o "proprietate", orice interferență disproporționată constituind o încălcare a dreptului la proprietate determinat de articolul 1 din primul Protocol Adițional la Convenția Europeană din 1950. Acest punct ar putea fi relevant pentru imigranți ilegali care pot să plătească drepturi de securitate socială și care beneficiază de dreptul la proprietate în baza Convenției Europene din 1950.

Carta Socială Europeană completează Convenția Europeană din 1950 oferind alte garanții ale drepturilor omului pe plan economic și social, incluzând adăpostul, îngrijiri ale sănătății, securitatea socială și educația. Cu toate acestea, sfera de aplicare a Cartei Sociale este mai limitată decât cea a Convenției din 1950. Anexa la Cartă stipulează că, Carta se limitează la " ...străini [doar] în măsura în care aceștia sunt resortisanți ai celorlalte Părți, *locuind sau muncind legal* în mod regulat pe teritoriul Părții în cauză...". Deși formularea Cartei exclude imigranți ilegali din domeniul său de aplicare, există exemple de excepții, în special în cazul copiilor. În plângerea oficială *FIDH vs Franța* (Plângerea colectivă nr 14/2003), Comitetul European pentru Drepturile Sociale (organismul responsabil pentru monitorizarea plângerilor primite cu privire la încălcări ale Cartei) a declarat că „*legislația sau practica care neagă dreptul la asistență medicală a cetățenilor străini, pe teritoriul unui Stat-Parte, deși într-o situație ilegală, contravine Cartei*”. Comitetul a subliniat că îngrijirile de sănătate sunt necesare în conservarea demnității umane, care este o valoare

fundamentală în dreptul european al drepturilor omului. De asemenea, în plângerea *Defence for Children International vs Țările de Jos* (Plângerea nr. 47/2008), CDS atrage atenția asupra faptului că dreptul la un adăpost este în legătură directă cu dreptul la viață, la protecție socială și la respectarea demnității umane și a intereselor superioare ale copilului. Prin urmare, Comitetul a conchis că ”conform art. 31.2 al Cartei Sociale revizuite, Statele trebuie să acorde un adăpost de un nivel suficient copiilor care se află în situație ilegală pe teritoriul lor atâta timp cât aceștia se află sub jurisdicția acestor State.”

Un alt tratat adoptat în cadrul Consiliului Europei care merită atenție este *Convenția europeană privind statutul juridic al lucrătorilor migranți*, adoptată la 24.11.1977, care are drept scop de a elimina discriminările bazate pe legislațiile naționale și de a garanta egalitatea de tratament între naționali și lucrătorii migranți și membrii familiei acestora. Convenția reglementează principalele aspecte ale situației juridice a lucrătorilor migranți, în special, prevede aspectele ce țin de formele de recrutare; examenul medical și profesional; dreptul de ieșire și dreptul de admisie; permisul de muncă; permisul de ședere; reîntregirea familiei; condițiile de muncă; asistența socială și medicală; inspecția condițiilor de muncă etc.

Organul Consiliului Europei responsabil de domeniul Migrației este *Comitetul European pentru Migrație (CEM)*, în componența căruia intră câte un reprezentant al fiecărui stat-membru al Consiliului Europei, precum și un șir de organizații internaționale. Comitetul se întrunește de două ori pe an, activitatea acestuia întemeindu-se pe dezvoltarea cooperării la nivel european și găsirea celor mai bune soluții pentru gestionarea fluxurilor migraționiste. Comitetul asistă guvernele europene în dezvoltarea politicilor comune în domeniu și în asigurarea drepturilor migranților. Subiectele acoperite sunt foarte diverse: politicile în privința migranților nedocumentați, accesul migranților la muncă, asociațiile migranților și co-dezvoltare, integrarea copiilor migranților etc. Activitatea CEM este reflectată în rapoarte și recomandări elaborate pentru Comitetul de Miniștri ai Consiliului Europei.

La nivelul Uniunii Europene, Tratatul de la Roma din 1957 de instituire a Comunității Economice Europene (CEE) care asigura libera circulație a anumitor categorii de persoane: lucrătorii și familiile acestora, furnizorii de servicii și agenții economici, punând începuturile dualismului în reglementarea migrației în statele CEE. Ulterior, migrația resortizanților în cadrul CEE a fost treptat dezvoltată în cursul integrării europene. Integrarea progresivă a dus la stabilirea ”cetățeniei Uniunii” în textul Tratatului de la

Maastricht din 1992 (art.18) cu drepturi inerente de liberă deplasare și rezidență în cadrul UE pentru toți cetățenii săi.

Convenția de determinare a statului - membru responsabil pentru examinarea unei cereri de azil prezentate în unul din statele-membre ale Comunităților Europene, semnată în 1990 la Dublin a pus bazele pentru legislația ulterioară în materie de azil din cadrul CEE. Un alt tratat internațional semnat de către statele CEE, care ulterior a fost introdus în dreptul comunitar a fost *Acordul de la Schengen* din 1985 (urmat de *Convenția din 1990 de aplicare a Acordului la Schengen* (în vigoare pe 26 martie 1995)) scopul principal al căruia fost abolirea frontierelor interne între statele semnatare și crearea unei zone de liberă circulație fără controale, așa-numita ”zonă Schengen”.

Bazele pentru starea actuală a reglementărilor în materia imigrării la nivelul UE au fost stabilite în *Tratatul de la Amsterdam* semnat în 1997, în vigoare din 1999. Conform acestui Tratat, obiectivul suplimentar al UE a fost formulat ca fiind menținerea și dezvoltarea ”*Uniunii ca și un spațiu de libertate, securitate și justiție, în care libera circulație a persoanelor este asigurată în corelație cu măsurile privind controalele la frontierele externe, dreptul la azil, imigrarea, precum și prevenirea și combaterea criminalității*”(art. 2).

În acest scop sunt adoptate în timp un număr impunător de acte normative: Decizia Consiliului 2004/512 din 8 iunie 2004 privind crearea *Sistemului de Informații privind Vizele (VIS)*; *Directiva 2004/82/EC privind obligația operatorilor de transport de a comunica datele privind pasagerii*; *Decizia 2007/533/JAI privind SIS II și Regulamentul (CE) nr. 1987/2006 al Parlamentului European și al Consiliului din 20 decembrie 2006 privind instituirea, funcționarea și utilizarea Sistemului de Informații Schengen din a doua generație (SIS II)*; *Regulamentul No.562/2006 din 15 martie 2006 privind crearea unui Cod Comunitar asupra regulilor ce stau la baza liberei circulații a persoanelor peste frontiere (Codul Frontierelor Schengen) etc.*

Ca urmare a realizării analizei situației în domeniul traficului ilegal cu migranți, am constatat că acestui fenomen i se acordă o atenție deosebită atât în statele de emigrare, cât și în cele de imigrare, unde fluxul de migranți se face resimțit din plin, probabil din motivul că în statele în cauză efectele migrației sunt mai vizibile. La nivel european, în cadrul UE s-au propus un șir de inițiative, iar actualmente este foarte important ca aceste inițiative să fie implementate de către statele-membre, deoarece există o abatere semnificativă între importanța subiectului dat la nivel european și măsurile adoptate de către statele-membre. Experiențele naționale ale statelor vor

putea servi drept repere pentru dezvoltarea ulterioarei baze normative privind migrația [5] Politica migrațională a multor țări, în tendința actuală, este de a restricționa legile privind cetățenii străini, care reflectă gravitatea problemei date [6].

Dacă ne referim la gradul de investigare, ținem să precizăm că problema traficului ilegal de migranți a constituit o prioritate pentru puține lucrări, cele mai frecvente, rezumându-se doar la prezentarea succintă a normelor internaționale în materie, fără să procedeze la o abordare complexă a fenomenului. De asemenea, elucidând și analizând studiile științifice din Republica Moldova și România ce abordează fenomenul migrației internaționale, observăm că în contextul acestora problema traficului ilegal de migranți este abordată tangențial sau nu este deloc abordată. Aceasta demonstrează faptul că respectiva lucrare este una necesară, ce vine să completeze acest vid din literatura de specialitate.

Referințe bibliografice:

1. Albu D, *Migrația internațională a forței de muncă*, București: Editura Științifică și Enciclopedică, 2007, p.22.
2. Bărbulescu, Iordan Gheorghe, *Uniunea Europeană: politicile extinderii*, Editura Tritonic, București, 2006; p.242.
3. David McGrew, Anthony Goldblatt, David Peraton, *Transformări globale. Politică, economie și cultură*, Editura Polirom, Iași, 2004, p.264.
4. Bărbulescu, Iordan Gheorghe, *Uniunea Europeană: politicile extinderii*, Editura Tritonic, București, 2006. p. 42.
5. Culiuc Alexander, *Integrating migration and remittances into a development strategy. The case of Moldova*, MA Thesis, KSG, Harvard University, March 27, 2006, p. 94.
6. Henning Sabine, *Migration levels and trends: global assessment and policy implications*, presentation, 10 of February 2012; p. 28.

FORMELE DE RĂSPUNDERE A ȘEFULUI DE STAT

TATARU GHEORGHII

Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM

În ultimul timp, tot mai mult se susține că fenomenul răspunderii juridice a șefului de stat reprezintă cea mai credibilă probă a unui regim democratic. Sub acest aspect, în statele cu regim politico-juridic autoritar instituția în cauză fie lipsește, fie are un caracter fictiv [20, p. 115]. În acest sens, doctrina de drept constituțional și constituțiile statelor moderne au stabilit două mari soluții [7, p. 325-326]:

- **în formele de guvernământ monarhice**, șeful statului este „iresponsabil” pentru actele pe care le-ar îndeplini în această calitate. Responsabilitatea în acest caz revine miniștrilor sau primului-ministru care au atribuția de a contrasemna actele monarhului. Această exonerare de răspundere are la bază principiul potrivit căruia „regele nu poate face nimic rău”. Așadar, în statele monarhice, nu se recunoaște răspunderea șefului de stat, întrucât personalitatea monarhului se consideră inviolabilă, iar puterea acestuia este concepută ca având proveniență divină.

- **în formele de guvernământ republicane**, se consideră că răspunderea trebuie să existe, deoarece șeful statului nu poate fi în afara răspunderii politice a guvernanților [9, p. 247]. Prin urmare, șeful statului îi revine o responsabilitate directă pentru modul în care își exercită mandatul.

Din perspectiva dată se poate susține că în statele contemporane democratice, răspunderea șefului de stat este un element important al mecanismului de separare a ramurilor puterii în stat [18, p. 54], a sistemului contemporan de frâne și contrabalante ca fundamente ale statului de drept. În același timp însă, este important ca limitele și mecanismul răspunderii șefului de stat să corespundă cerințelor generale ale răspunderii juridice, să garanteze stabilitatea și continuitatea puterii de stat în general și a puterii șefului de stat în special, să contribuie la depășirea crizelor constituționale ale puterii, să fie orientată spre reglarea pașnică și corectă a eventualelor conflicte politico-statale [14].

Vorbind nemijlocit despre formele de răspundere a Președintelui Republicii Moldova, precizăm că acestea pot fi deduse în principal din normele constituționale – art. 89 („Demitrea”) și 92 („Răspunderea Președintelui interimar”) din Constituția Republicii Moldova [2].

Referitor la **formele răspunderii șefului de stat** reglementate de Constituție, în literatura de specialitate pot fi atestate păreri diferite. Bunăoară, unii cercetători moldoveni susțin că Legea Supremă se referă la

două forme de răspundere [3, p. 326; 15]: *penală* (cea care intervine pentru comiterea de infracțiuni) și *civilă* (care intervine pentru încălcarea Constituției). La rândul lor, cercetătorii români opinează că răspunderea șefului de stat (reglementată de Constituție) este una de natură *politică* și cuprinde, practic, două faze distincte [7, p. 472]: *răspunderea politică propriu-zisă*, pe care șeful statului și-o asumă (în condițiile art. 95 alin. (1) din Constituția României [4]) față de Camera Deputaților și Senat și o *răspundere față de popor*, concretizată în referendumul organizat pentru demiterea Președintelui. O altă formă de răspundere a Președintelui este cea *penală*, care de asemenea este inițiată de către Parlament (Camera Deputaților și Senat), prin punerea sub acuzare pentru înaltă trădare, și finisată deja de Înalta Curte de Casație și Justiție a României (art. 96 din Constituția României).

O altă poziție poate fi atestată la cercetătorul B. Slipenski, în viziunea căruia șeful statului în baza Constituției este pasibil de următoarele forme de răspundere [13, p. 29]: *constituțională* și *penală*.

Argumentele în acest sens pornesc logic de la **natura faptelor comise** de către șeful de stat. Astfel, în cazul răspunderii penale, este indicată concret survenirea răspunderii pentru comiterea unei infracțiuni. Prezintă importanță, în acest context faptul că spre deosebire de legislația altor state (România, Federația Rusă etc.), Președintele Republicii Moldova răspunde penal pentru comiterea oricărei infracțiuni (nu doar pentru trădarea de patrie) prevăzute de legea penală. În schimb, legiuitorul nostru nu reglementează dezvoltat modul de aplicare (procedura) a acestei forme de răspundere (cu excepția instanței competente – Curtea Supremă de Justiție), un rol deosebit la elucidarea acestui aspect revenindu-i doctrinei juridice.

Referitor la formele concrete de răspundere, menționăm că *răspunderea disciplinară* este imposibilă în cazul șefului de stat, deoarece este o autoritate unipersonală și nu există organe ierarhic superioare, competente să o aplice. Valabile rămân a fi în acest sens celelalte forme de răspundere juridică: penală, contravențională și civilă [14].

O idee similară poate fi atestată și în literatura românească. În acest sens, P. Manta susține că în ce privește răspunderea juridică, aceasta are două direcții după cum faptele au sau nu legătură cu funcția de Președinte. În situația în care faptele ilicite (de natură patrimonială, contravențională sau penală) n-au legătură cu funcția pe care o exercită Președintele, el va putea fi sancționat ca orice cetățean, potrivit principiilor dreptului comun, în funcție de caracterul și gravitatea faptei comise. Astfel, nimic nu oprește ca Președintele să răspundă, de exemplu contravențional și patrimonial dacă într-o deplasare particulară a provocat un accident prin încălcarea regulilor

de circulație. Când însă, încălcarea legii are în vedere fapte care au legătură cu exercitarea funcției, atunci problema răspunderii se pune în alți termeni (respectiv suspendarea și demiterea din funcție) [8, p. 18].

Mai mult, în viziunea noastră, în acest caz intervine, în principal, o formă distinctă de răspundere juridică – **răspunderea constituțională**. Acest moment poate fi dedus din art. 89 alin. (1) din Constituția Republicii Moldova, care expres prevede survenirea răspunderii pentru „săvârșirea unor fapte prin care se încalcă prevederile Constituției” (relevante în cazul nostru fiind asemenea fapte prin care se încalcă jurământul depus la investire de către Președinte, fie regimul incompatibilităților etc.).

Destul de relevant în acest context este I. Muruianu [10, p. 282], în opinia căruia dispozițiile constituționale din art. 89, denotă **natura juridico-constituțională a răspunderii**, care este confirmată și de procedura aplicării stabilită în alin. (2) al aceluiași articol: „Propunerea de demitere poate fi inițiată de cel puțin o treime din deputați și se aduce neîntârziat la cunoștința Președintelui Republicii Moldova. Președintele poate da Parlamentului și Curții Constituționale explicații cu privire la faptele ce i se impută.” Deci, instanțele responsabile în acest caz de aplicarea răspunderii constituționale față de șeful de stat sunt Parlamentul și Curtea Constituțională (care printr-un aviz se pronunță asupra circumstanțelor ce justifică demiterea din funcție a Președintelui RM – art. 63 lit. c) din *Codul jurisdicției constituționale* [1]).

În literatura de specialitate, drept temei pentru survenirea răspunderii constituționale a șefului statului este recunoscută a fi și **neîndeplinirea obligațiilor constituționale** sau **abuzul de drepturile constituționale** (denumite și *delicte constituționale* [19, p. 12-19; 17, p. 260; 16, p. 58-69]). Drept ilegală în acest caz se consideră, de exemplu, înaintarea în Parlament de trei ori consecutiv a uneia și aceleiași candidaturi la funcția de prim-ministru al Guvernului. Prin esență, neîncalcând norma constituțională concretă, șeful statului face abuz de dreptul său constituțional (consacrat în alin. (1) al art. 98 din Constituție), deoarece conștient admite survenirea consecințelor nefavorabile – criza constituțională [10, p. 283; 5, p. 7-8].

Desigur, la o primă vedere pare a fi dificilă calificarea faptelor comise de Președinte ca fiind delicte constituționale, mai ales că și doctrina noastră juridică lasă mult de dorit în acest sens, teoria răspunderii constituționale fiind foarte puțin dezvoltată în arealul nostru științific.

În acest sens, unii cercetători susțin că neîndeplinirea obligațiilor constituționale sau abuzul de drepturile constituționale, într-un șir de cazuri poate fi elucidat doar prin înțelegerea sistemică a normelor și principiilor constituționale [5, p. 8]. Alți doctrinari (pe care îi susținem), sunt de părerea

că ar fi oportun totuși ca legiuitorul să precizeze cercul faptelor calificate ca încălcări ale Constituției ce pot fi comise de șeful statului, pentru ca astfel să fie consolidat statutul juridic al funcției de Președinte al Republicii și a se evita arbitrarul în cazul atragerii la răspundere a acestuia [13, p. 32].

Una din trăsăturile importante ale răspunderii constituționale a șefului de stat pe care ținem să o subliniem, constă în faptul că aplicarea acestora nu exonerează subiectul de altă formă de răspundere juridică. Este relevantă în acest sens, răspunderea penală, care în esență este una posterioară celei constituționale. Aceasta deoarece după cum se știe, șeful statului nu poate fi atras la răspundere penală aflându-se sub protecția imunității. Doar în condițiile în care Parlamentul decide punerea sub acuzare a Președintelui pentru infracțiunile comise (ceea ce presupune în esență **ridicarea imunității** acestuia – sancțiune constituțională), poate fi dedus instanței judecătorești (Curtea Supremă de Justiție) [12, p. 80].

În doctrina românească s-a opinat cu o asemenea ocazie că angajarea răspunderii penale nu este împiedicată de imunitatea pe care o are Președintele potrivit Constituției, deoarece aceasta din urmă vizează strict opiniile politice exprimate de șeful statului în exercițiul mandatului și în legătură cu acesta și nu îndeplinirea unor obligații impuse de lege [11, p. 210]. Cu toate acestea însă, trebuie să recunoaștem că atragerea la răspundere penală a șefului de stat fără a i se ridica imunitatea de către Parlament este imposibilă [13, p. 32].

Așadar, după cum se poate observa, în cazul comiterii unei infracțiuni, șeful statului este pasibil de două forme de răspundere juridică: prima – *răspunderea constituțională* materializată prin ridicarea imunității și a doua – *răspunderea penală* prin condamnarea de către Curtea Supremă de Justiție.

Conclusiv, putem menționa că răspunderea șefului de stat poate fi divizată în două mari categorii: cea care intervine pentru actele și faptele ilicite (de natură patrimonială, contravențională sau penală) ce n-au legătură cu funcția pe care o exercită și cea care intervine pentru încălcarea legii în procesul de exercitare a funcției. În primul caz, șeful statului va fi atras la răspundere civilă, contravențională și penală în condițiile legii, în timp ce în al doilea caz, șeful statului va fi pasibil de răspundere penală, contravențională și constituțională.

Referințe bibliografice:

1. Codul jurisdicției constituționale, nr. 502 din 16.06.1995. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 53-54 din 28.09.1995

2. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29.07.1994, în vigoare din 27.08.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 12.08.1994, nr. 1.
3. Constituția Republicii Moldova: comentariu/ coord. de proiect: Klaus Sollfrank; red.: Nina Pîrțac, Lucia Țurcanu. Chișinău: Arc, 2012.
4. Constituția României, adoptată în ședința Adunării Constituante din 21 noiembrie 1991, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 233 din 21 noiembrie 1991, intrată în vigoare în urma aprobării ei prin referendumul național din 8 decembrie 1991. Republicată în Monitorul oficial al României, nr. 767 din 31 octombrie 2003.
5. Costachi Gh., Muruianu I. Delictul constituțional ca temei al răspunderii constituționale. În: Jurnalul Juridic Național: teorie și practică, 2014, nr. 4.
6. Ionescu C. Drept constituțional și instituții politice. Ediția a 2-a, revăzută. București: ALL BECK, 2004.
7. Ionescu C. Drept constituțional și instituții politice. Sistemul constituțional românesc. Vol. II. București: Lumina Lex, 1997.
8. Manta P. Răspunderea politică și juridică a președintelui României. În: Analele Universității “Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Științe juridice, Nr. 1/2008.
9. Muraru I., Tănăsescu E. S. Drept constituțional și instituții politice. Ed. 12, Vol. II. București: C.H. Beck, 2006.
10. Muruianu I. Reflecții asupra răspunderii constituționale a Guvernului și a Președintelui Republicii Moldova. În: Teoria și practica administrării publice, materialele conferinței științifico-practice cu participare internațională din 20-21 mai 2013. Chișinău: 2013.
11. Pupăzan C.G. Considerații cu privire la protecția mandatului Președintelui României. În: Analele științifice ale Universității „Al.I.Cuza” Iași, Tomul LIX, Științe Juridice, 2013, Nr. I.
12. Railean P. Esența și importanța activității jurisdicționale în asigurarea legalității în statul de drept. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2014.
13. Slipenski B. Reflecții asupra instituției răspunderii șefului de stat. În: Legea și Viața, 2015, nr. 5.
14. Tataru Gh. Conceptul și formele răsundrii șefului de stat. În: Asigurarea ordinii public și protecția drepturilor omului, materialele conferinței științifico-practice din 9 decembrie 2015. Universitatea de stat de Educație Fizică și Sport. Chișinău, 2016.
15. Zaporojan V. Demiterea Președintelui Republicii Moldova – variantă a „impeachment-ului” clasic. [resurs electronic]: <http://constitutia.md/demiterea-presedintelui-republicii-moldova-varianta-a-impeachment-ului-clasic/>. (accesat la 23.04.2015).
16. Виноградов В.А. Состав конституционного деликта. În: Законодательство, 2003, nr. 10.
17. Забровская Л.В. Конституционно-правовые деликты. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2003.

18. Карасев А.Т., Мамаева Я.Ю. Особенности реализации процедуры отрешения президента РФ от занимаемой должности. В: Вопросы управления, №2(27) апрель 2014г.

19. Лучин В.О. Конституционные деликты. În: Государство и Право, 2000, nr. 1.

20. Мамаева Я.Ю. Конституционно-правовой анализ применения института ответственности в отношении главы государства. В: Проблемы обеспечения, реализации, защиты конституционных прав и свобод человека, 2014, nr. 3.

ASPECTE ALE STRATEGIEI DE COMUNICARE A BRANDULUI REPUBLICII MOLDOVA

TEODOR SERGIU

Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM

Activitatea de promovare a brand-ului de țară nu este o campanie publicitară sau efort de marketing pe termen scurt. Acesta este un efort strategic pe termen lung, care va arăta unele beneficii aproximativ peste cinci ani, iar beneficiile cele mai mari pot apărea în decursul a 15-20 ani.

În general, brandul unei țări se pretează cu greu unei supravegheri. Acesta poate fi administrat, controlat, dar și în acest caz, nu la orice etapă și doar într-o măsură oarecare. Evenimente neplanificate pot afecta modalitatea cum țara este percepută de către audiențele variate. Unicul lucru ce poate fi făcut este de a nu sta în așteptare și de a acționa de o manieră flexibilă, reacționând prompt la situațiile emergente.

Este cert, că întotdeauna e mai bine de a avea un brand pozitiv, decât a avea un brand negativ – sau lăsa brandingul națiunii necontrolat. Atâta timp cât Republica Moldova va rămâne nepromovată, pot apărea lucruri care o prezintă realitățile autohtone într-un mod puternic negativ, ce poate deveni irecuperabil. O campanie pozitivă, bine chibzuită, bine pregătită, continuă și susținută va oferi Moldovei cea mai bună apărare contra acestor eventualități.

Strategia de comunicare a brandului Republicii Moldova are următoarele obiective-cheie:

1. Asigurarea unei înțelegeri continue și corecte a mesajului brandului de către audiențele-țintă și societatea locală;
2. Utilizarea corespunzătoare și aplicarea publică a logotipului vizual;
3. Extinderea recunoașterii naționale și internaționale a logotipului și mesajului brandului și respectiv a țării.

4. Obiectivele menționate necesită;
5. Un organ instituțional ce va controla utilizarea brandului pentru diferite audiențe;
6. Promovarea sistematică, continuă și consecventă a brandului;
7. Utilizarea celor mai importante publicații și media internațională;
8. unitate operațională pentru garantarea celor mai potrivite publicații, adaptarea conținutului, producerea instrumentelor de promovare.

În același timp, este clar că există un număr de restricții întâmpinate de Moldova, care trebuie luate în considerare, și anume:

1. Bugetele foarte limitate pentru promovarea brandului;
2. Lipsa unei rețele jurnalistice internaționale care pot influența apariția informației în publicațiile din străinătate;
3. Experiență insuficientă în administrarea brandului;
4. Lipsa agențiilor de editare și publicitate, instruite în distribuția și editarea documentelor pe plan internațional.

Din aceste considerente, se recomandă ca strategia de comunicare să se axeze pe următorii pași importanți:

1. *Stabilirea unui cadru instituțional-operational*

Aceasta presupune, pentru etapa inițială, constituirea unei echipe de promovare a brandului, adică a unui grup de experți în comunicare și branding, responsabil pentru administrarea brandului, aprobarea la nivel tehnic a plasării brandului pe materialele promoționale și informaționale, etc. Echipa de brand management trebuie să fie subordonată Grupului de Promovare a Imagini țării, condus de Viceprim-ministru.

Acest grup poate să nu facă parte din structurile de stat, dar trebuie să raporteze Guvernului, care va finanța unitatea și va defini sarcinile în mod periodic. În paralel, Echipa de brand management va putea opera și ca echipă de presă.

Odată stabilită, echipa nominalizată va avea următoarele funcții ce țin de administrarea brandului:

- a) Definirea scopului, tematicilor, situațiilor și organizațiilor ce vor utiliza logotipul și elaborarea regulilor pentru obținerea dreptului de publicare a logotipului (de la licențierea unui produs până la utilizarea pentru o singură dată la un eveniment).
- b) Definirea detaliată a mesajelor ce trebuie să fie comunicate la utilizarea logotipului.
- c) Detalierea graficii/tehnicii de utilizare a logotipului.
- d) Specificarea unei căi clare de lansare eşalonată a brandului țării.

- e) Stabilirea unui sistem de monitorizare generală și arhivarea tuturor publicațiilor cu utilizarea brandului
- f) Identificarea și comunicarea continuă cu jurnaliștii din cele mai importante publicații internaționale.
- g) Dezvoltarea unei arhive cu toate publicațiile internaționale privind Moldova și publicarea unor selecții pe pagina-web a brandului.

Pentru a asigura procesul continuu de implementare a brandului, un grup de experți străini vor coordona și monitoriza acțiunile echipei de promovare a brandului în decursul a 1-2 zile în lună. Coordonarea ar trebui să aibă loc timp de 12 luni pentru a asigura un proces regulat și instituționalizarea unui brand management continuu și bine organizat, precum și pentru utilizarea efektivă și eficientă a bugetului.

2. Crearea mesajului brandului

2.1. Crearea istoriilor și mesajelor în jurul brandului și afirmațiilor-cheie („Descoperiți-ne”, și ”Condusă de calitate”) pentru a informa succint jurnaliștii și pentru a asigura utilizarea consistentă a brandului. Utilizarea paginii-web va permite audiențelor interesate de a se informa privind informația diferită și pentru a publica relatări cu privire la proiecte și realizări noi ale țării.

Concomitent cu acceptarea ideii de bază a brandului trebuie să fie elaborate căile de modulare și articulare vizuală a mesajului pentru toate canalele relevante. Mesajele necesare pentru turism, investiții străine și export vor varia și trebuie să corespundă fiecărui grup de audiență. În același timp ele vor corespunde cu esența conceptului de branding pentru Moldova, adică vor fi utilizate narativele brandului.

2.2. Aplicarea logotipului asupra celor mai bune produse și proiecte în urma unui proces riguros de selecție.

2.3. Crearea mixului promoțional (film, imagini, materiale tipărite).

Dat fiind faptul că se va desfășura o activitate complexă de promovare, este necesar de a pregăti un set de instrumente promoționale pentru a fi utilizate direct sau care vor servi ca sursă pentru elaborarea altor instrumente. Se va asigura o interconexiune și în mod obligatoriu se va menține un stil unic de prezentare a întregului set promoțional.

2.3.1 Crearea unei baze de date a imaginii numită, care este puternic legată de mesajul brandului. Se va asigura ca imaginile să imprime o varietate largă de tematici, reprezentând același spirit și tonalitate. Nu se va permite ca imaginile să fie utilizate cu logotipul care nu au fost aprobat de către echipa de administrare a brandului.

2.3.2. Producerea unui spot publicitar de 30 secunde, cu introducerea logotipului brandului ce poate fi ulterior rulat pentru difuzare TV, precum și în timpul unor evenimente.

2.3.3 Producerea materialelor promoționale și informaționale și difuzarea acestora la ambasade și reprezentanțe internaționale. Este important să fie asigurată omogenitatea tuturor materialelor promoționale editate de structurile de stat în termen de design și mesaj.

2.4. activitatea de stimulare a simpatiei și suportului din partea populației prin producerea materialelor cu reprezentarea generală a logotipului (cuburi din lemn, stegulețe, postere, portchei, etc.).

Imaginea unei țări proiectată spre lumea din exterior va avea, de asemenea, un efect asupra populației țării: așa cum campaniile de branding corporativ, când sunt efectuate corespunzător, pot avea un efect semnificativ asupra atitudinii, spiritului de echipă și solidarității angajaților companiei, tot așa și o campanie națională de branding poate conferi un scop comun populației. Este bine-cunoscut faptul că dacă o națiune constată că realizările sale economice și culturale sunt recunoscute peste hotare, acestea vor ajuta la crearea unui mediu spiritual mai productiv, în timp ce, dacă țara va fi percepută necorespunzător, eforturile activității de branding vor fi zădărnicate.

2.4.1. Popularizarea brandului Republicii Moldova poate avea un succes considerabil prin producerea suvenirelor, insinelor, portcheilor, calendarelor etc., care pot fi comercializate și utilizate în calitate de cadouri pentru persoane oficiale, turiști, participanți la anumite forumuri etc. Aceste suvenire pot fi prezentate, de asemenea, în locurile unde se comercializează artizanat și suvenire pentru turiști. De menționat, că producerea cuburilor din lemn care este un material natural și relativ scump în comparație cu plasticul, având diferit grad de finisare, începând cu cele de artizanat valoroase și terminând cu cuburi mici colorate, poate să fie eficientă, cu atât mai mult că ele vor purta inscripția „Moldova” și sloganul „Discover us”.

2.4.2. Plasarea cuburilor (conform brandului Moldovei) în locuri publice conținând informație despre țară presupune plasarea acelorași cuburi, dar de dimensiuni mari. Ele ar putea avea un impact pozitiv la promovare. Astfel cuburi masive (mobile, care se rotesc în jurul axei sale) pot fi amplasate în Aeroport, Centrul Moldexpo, Casa Guvernului, unele hoteluri importante etc. Cuburile pot fi rotite permanent sau cu posibilitatea de a fi rotite, relatând unele informații despre Moldova, trezind curiozitatea audienței.

Promovarea brandului în infrastructura municipală este foarte eficientă, atât pentru persoanele străine care vizitează țara, cât și pentru cetățenii

Moldovei, care văzând permanent brandul țării se obișnuiesc cu acesta. Ca infrastructură municipală, care va purta simbolistica brandului pot fi utilizate:

- a) autobuzele, troleibuzele, taxiurile;
- b) panourile de publicitate socială;
- c) aeroportul internațional
- d) amenajarea unor stații de troleibuze, etc.

Scopul final este că după ce capătă o notorietate sporită în Moldova, brandul va fi mai ușor promovat de instituții de resort și chiar de fiecare cetățean.

Marketingul turismului preia întâietatea în promovarea brandului deoarece se adresează unei audiențe mai vaste. Infrastructura publică și serviciile publice sunt cele mai vizibile pentru vizitatori și pentru cei care vin să viziteze țara.

3. Elaborarea instrumentelor de promovare a brandului și promovarea activă a acestuia

3.1. Definierea unui cod de aplicare vizuală a logotipului. Acest document va conține codificarea culorilor, combinarea coloristică, utilizarea fondurilor. Trebuie să se țină cont de calitatea materialelor fabricate.

La elaborarea aspectelor vizuale, designerii trebuie să ia în considerare locul amplasării, începând cu terminalele aeroportului până la ambasade. Orice parte implicată se va conforma acestor reguli tehnice, asigurând astfel uniformitatea și consistența repetată a mesajului și logo-lui Moldovei.

3.2. Crearea unei pagini web privind brandul care încorporează toate formatele și conținuturile ce țin de brand.

Astăzi internetul a devenit cea mai larg utilizată sursă de informație, care este accesată din orice loc al planetei. Multe țări și companii se promovează activ prin intermediul rețelei globale, fără a implica bugete importante.

Republica Moldova va revedea toate resursele proprii pe care le are în Internet și, în limita posibilităților, va interveni asupra modificării site-urilor învechite pentru a le înnoi cu utilizarea noului Brand al Moldovei. Va fi elaborat un site național care va fi permanent înnoit și va avea ca scop informarea potențialilor investitori, importatori și turiști, adică audiențele-țintă ale brandului.

3.3. Asigurarea plasării articolelor despre Republica Moldova în media internațională.

Este bine cunoscut faptul că plasarea publicității și articolelor în presa sau televiziunea internațională atrage după sine costuri exagerate. Ținând cont de faptul că Republica Moldova nu-și poate permite pentru moment

bugete considerabile pentru asemenea acțiuni, este nevoie să fie implementate acțiuni cu bugete reduse sau fără cheltuieli, dar care pot avea efecte scontate. În unele cazuri, este mai bine de a cheltui o parte din aceste resurse pentru organizarea unor evenimente internaționale în Moldova în sfera sportului sau culturii, care vor fi reflectate prin televiziune, eventual, cu sponsorizare de companii comerciale.

Echipă de presă va avea un statut special și se va subordona Viceprim-ministrului sau unuia din miniștrii economiei sau afacerilor externe și integrării europene. Această echipă va avea permanent în vizor difuzarea informației în publicații internaționale și naționale din țările țintă, va stabili o metodă de cooperare cu acestea prin expedierea permanentă a noutăților din Republica Moldova.

Zilnic, echipa de presă va monitoriza presa Moldovei și va pregăti comunicate de presă, care vor fi expediate publicațiilor internaționale.

Este extrem de important ca Republica Moldova să obțină vizibilitate internațională pozitivă, să dezvolte relații permanente de cooperare cu jurnaliștii de la publicații internaționale majore și să monitorizeze toate articolele despre țară, publicate în străinătate. Aceasta este o primă sarcină a echipei de promovare a brandului și este cheia pentru a face țara cunoscută. Un lucru important ar fi editarea și difuzarea unui digest despre Republica Moldova în limbi de circulație internațională.

3.4. Utilizarea titlurilor onorifice pentru promovarea Republicii Moldova.

3.4.1. Ambasadorii Brandului. Dezvoltarea unui sistem de „Brand Ambassadors” pentru Republica Moldova ar putea deveni un instrument eficient în promovarea imaginii Republicii Moldova în străinătate. Așa-ziii brand ambasadori sunt persoane notorii din țările ținta, care posedă influență în societate sau în cercurile politice, mediatic, culturale, științifice sau de afaceri. În acest caz, oferirea lor posibilității oficializate de a reprezenta Republica Moldova ar fi benefic pentru ei ca o activitate adițională neremunerată și un puternic impuls de „public relations” pentru Moldova. Ca activități, aceste persoane ar putea organiza diferite recepții și asista Moldova în organizarea în regiunea respectivă a evenimentelor de divers tip în comunitatea pe care o reprezintă. Titlul neoficial de Brand ambasador poate fi oferit Președinților onorifici ai diferitor societăți multinaționale sau naționale de talie mondială, precum și foștilor miniștri etc. Cu diferite ocazii aceste persoane ar distribui informații despre Moldova, ar face relații în Moldova și ar intensifica fluxul de informații între țara sa și Republica Moldova.

3.4.2. Consuli onorifici - Consulii onorifici sunt, de asemenea, un instrument destul de bine utilizat de mai multe țări în sensul promovării intereselor politice, dar mai mult economice și culturale în țările țintă. Actualmente, în Moldova institutul consulului onorific este unul utilizat neeficient. MAEIE acordă aceste titluri cu foarte mari dificultăți, procedura de acordare poate dura ani. Se propune ca aceste proceduri să fie simplificate și să se aprobe conceptul de acordare a titlului de consul onorific nu doar pe țară, dar și pentru orașele mari, centre economice și politice din țările țintă.

3.4. Organizarea forumurilor în Moldova și prezentărilor de țară în exterior.

Organizarea forumurilor investiționale în Moldova are drept obiectiv intensificarea relațiilor investiționale ale țării cu potențialii investitori străini. De asemenea, participarea în cadrul forumurilor oferă premise reale pentru stabilirea relațiilor de cooperare între companii străine și cele locale. Experiența forumurilor investiționale precedente arată că acestea au un impact semnificativ asupra luării deciziei de a investi în Moldova.

Prezentările de țară în exterior sunt deosebit de importante, acestea contribuind la informarea potențialilor investitori sau oameni de afaceri străini privind climatul investițional, oportunitățile investiționale și de cooperare cu sectorul privat sau public din Moldova. Rezultate semnificative pot fi atinse atunci, când astfel de prezentări sunt organizate la nivel de Prim-ministru, Președinte al țării.

3.5. Organizarea evenimentelor culturale.

Diferite festivaluri, concursuri, turnee, recitaluri expoziții trebuie să fie nelipsite în activitatea tuturor antrenați în promovarea brandului.

3.6. Organizarea evenimentelor sportive.

Republica Moldova nu dispune, deocamdată, de o identitate pronunțată, afirmată pe plan internațional în domeniul sportului. În acest sens, sunt necesare evenimente relevante pentru crearea unei imagini favorabile. O parte componentă a strategiei de comunicare ar trebui să fie prezența permanentă în mass-media, bazată pe rezultatele pozitive obținute de persoane sau organizații. Astfel, este necesar să fie identificate evenimente internaționale, care ar putea să fie găzduite în Moldova, ceea ce ar putea atrage atenția mediilor internaționale.

3.7. Activități diplomatice, presupunând participarea reprezentanților ambasadelor Republicii Moldova de peste hotare la diverse întruniri, conferințe internaționale, etc., cu efectuarea prezentărilor privind realizările Republicii Moldova, promovarea brandului. Trebuie încurajați și stimulați diplomații Moldovei pentru a fi permanent activi, să participe activ

cu discursuri la diverse întruniri, pentru a scoate în atenție țara, astfel conferindu-i vizibilitatea necesară.

4. Focalizarea geografică a activităților de promovare

Procesul de comunicare se va orienta spre cei mai importanți parteneri, pentru a fi cât mai eficient. Promovarea brandului trebuie să fie utilizată în acele sfere în care Republica Moldova este ponderabilă și își poate demonstra punctele tari cu proiecte și produse concrete.

Piețele țintă pentru aplicarea strategiei de comunicare se propun a fi considerate țările Europei de Vest și Americii de Nord. Tocmai aici sunt generate cele mai mari fluxuri de investiții, turism și schimburi culturale, științifice și comerciale. Activități specifice de promovare a exportului pot fi efectuate și în alte țări de interes particular, completând Programul de promovare a imaginii țării.

ПРАВО НА НЕПРИКОСНОВЕННОСТЬ ЧАСТНОЙ ЖИЗНИ – ГРАЖДАНСКО – ПРАВОВОЙ АСПЕКТ

TOCARENCO VERONICA

Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM

Изучая различные научные работы, автор пришел к выводу, что в цивилистической науке не существует единого понятия личных неимущественных прав.[6, с. 15-19] Традиционно определение личных неимущественных отношений происходит через перечисление отношений (объектов), возникающих по поводу духовных благ, лишенных экономического (имущественного) содержания. [5, с. 12]

Российский юрист Н.Д. Егоров определяет личные неимущественные отношения как возникающие по поводу неимущественных благ отношения, в которых осуществляется индивидуализация личности посредством выявления и оценки ее социальных качеств. [6, с. 16]

В научной литературе предлагаются различные перечни нематериальных благ: имя, право на жизнь и здоровье, честь и достоинство, право на свободное передвижение и свободное избрание места жительства, право на неприкосновенность частной жизни, неприкосновенность личной документации, жилища и др. [6, с. 18 - 23]

Таким образом, можно сделать вывод, что «право на неприкосновенность частной жизни» занимает одно из ведущих мест в

системе личных неимущественных прав, составляет основу правового статуса личности.

Возникает вопрос: Регулируется ли право на неприкосновенность частной жизни как элемент системы личных неимущественных отношений правовыми нормами или только охраняются? Если право на неприкосновенность частной жизни регулируется правом, то какова его отраслевая принадлежность?

Новый Гражданский Кодекс Республики Молдова № 1107-XV от 06.06.2002 в статье 2 «Отношения, регулируемы гражданским законодательством» закрепил, что гражданское законодательство регулирует имущественные и связанные с ними личные неимущественные отношения. [3, п. 1 ст. 2 ГКРМ]

Но в тоже время статья 15 ГКРМ имеет название «Защита личных неимущественных прав». Возникает конфликт терминов – «регулирование» и «защита».

В доктрине гражданского права также существует спор – что входит в предмет гражданского права – отношения по защите или отношения по регулированию неимущественных прав (нематериальных благ). Автор исследования ставит перед собой задачу в диссертационной работе исследовать данный вопрос, и прийти к определенному доктринально – нормативному выводу.

В отношении проблемы отраслевой принадлежности права на неприкосновенность частной жизни как элемента системы личных неимущественных отношений высказываются различные мнения, которые при доктринальных изысканиях используют такие категории как предмет и метод гражданско- правового регулирования, состав участников, связь с имущественными отношениями и т.п.

По мнению автора, право на неприкосновенность частной жизни не может быть отнесено к «публичным отраслям», поскольку оно не связано с деятельностью государственного органа в осуществлении своей компетенции. Оно не является семейным отношением, так как семейные отношения – это отношения основанные на браке, родстве, усыновлении, опеке и попечительстве, принятии детей на воспитание, имущественные и личные неимущественные отношения, складывающиеся между членами семьи или с их участием. [2] Очевидно, что право на неприкосновенность частной жизни нельзя отнести и к трудовым отношениям.

Таким образом, право на неприкосновенность частной жизни как элемент личных неимущественных отношений остаются в рамках

гражданского частного права и должны регулироваться Гражданским Кодексом Республики Молдова.

Право на неприкосновенность частной жизни имеет очевидное сходство с отношениями собственности, поскольку предполагает воспрепятствование всем окружающим лицам вмешиваться в деятельность управомоченного лица. Это отношение не связано с государственной публичной деятельностью.

Кроме того, рассматриваемое право ввиду его абсолютного характера не может регулироваться методом власти – подчинения, поскольку не предполагает активного поведения обязанной стороны. Поэтому это право следует отнести к отношениям, регулируемым исключительно методом равенства сторон, под которым и понимается отсутствие власти и подчинения во взаимоотношениях субъектов правоотношения. Именно гражданском праву традиционно свойствен указанный метод. [3, ст. 2 ГКРМ]

Как указал российский юрист Л.И. Петражицкий, в публичном праве не могут иметь места абсолютные правоотношения, поскольку круг подвластных всегда четко определен. Между тем в частном праве преобладают абсолютные правоотношения. В данном случае это практически безошибочный критерий для исключения права на неприкосновенность частной жизни из сферы публичного и отнесения его к частному праву. [7, с. 23]

Существует аргумент против гражданско-правового регулирования права на неприкосновенность частной жизни – это утверждение, что гражданское право есть принципиально право имущественных отношений.

Анализ развития гражданских отношений позволяет не согласиться с вышеуказанным аргументом, нормы гражданского права являются не только правовой основой рыночной экономики, но и предпосылкой свободы и высокого положения личности. Доказательство чего, является статья 16 «Защита чести, достоинства и деловой репутации», статья 1422 «Возмещение морального вреда» ГКРМ.

Право личной свободы неразрывно связано с правом на неприкосновенность частной жизни.

Библиография:

1. Конституция Республики Молдова от 29.07.1994, Мониторул Официал РМ № 1 от 12.08.1994.
2. Семейный Кодекс Республики Молдова № 1316-XIV от 26.10.2000, Мониторул Официал РМ № 47-48 от 26.04.2001.

3. Гражданский Кодекс Республики Молдова № 1107-XV от 06.06.2002, Мониторул Официал РМ № 82-86 от 22.06.2002.

4. Comentariul Codului Civil al Republicii Moldova. Vol. 1. Coordonatori: M. Buruiană, O. Efrim, N. Eșanu. Chișinău, 2005.

5. Красавчикова Л.О. Понятие и система личных неимущественных прав граждан (физических лиц) в гражданском праве Российской Федерации. Екатеринбург, 1994.

6. Нохрина М.Л. Гражданско-правовое регулирование личных неимущественных отношений, не связанных с имущественными. Санкт – Петербург, Издательство Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2004.

7. Петражицкий Л.И. Теория права. Москва, 1992.

CO-CREATING CULTURE

VAIBHAV P. BIRWATKAR

Universitatea Pedagogica de Stat „Ion Creanga”, Chisinau

Introduction. In recent years the emotions have become a dominant theme in all areas of knowledge. It is thus important to know what they are, what causes them, how they are expressed, how they affect the cognitive processes, what they tell us about ourselves and about others, and how to tell the difference between authentic emotions and bogus ones.

With the burgeoning of perspectives on the emotions, we are also increasingly aware of the complexity of studying them, particularly because they involve a curious confluence of natural and cognitive elements that has always puzzled researchers. However, it is precisely this confluence that makes the emotions a privileged starting point for the study of what is human and what makes them a gateway for the study of culture.

Indeed, from a certain perspective, the characteristic duality of the emotions is proof of the singular stature of human life, neither purely organic-natural nor purely rational. This mixed character suggests a special role for the emotions in cultural life, since culture can also be characterized as mediation between nature and reason. Not surprisingly, then, although human emotions certainly have an organic dimension that is partially shared with non-human animals, they usually involve highly complex cognitive elements whose adequate expression cannot be abstracted from the cultural resources at hand. Were we to bypass the various cultural expressions of emotions, we would risk missing what makes them recognizably human.

Within the context of international business, culture involves multiple levels that span from broad to narrow and different dimensions. Global

managers with high levels of cultural intelligence and competence play important strategic roles as cultural agents, helping their organizations to span international boundaries. Organizations have increasing needs for global managers to fill the role of cultural agents because demands of globalization increasingly depend on successful relationships with strategic alliance partners, international dealers, and global customers.

Within the global arena, national borders often form the defining entity for a culture. However, analysis of cultural differences needs to account for a range of diversity within a national or organizational culture. On a continuum of cultural diversity that ranges from homogenous to heterogeneous, Japan, Norway, and Poland are relatively more homogeneous when compared to India, Papua New Guinea, Australia, Britain, and Canada. The more heterogeneous societies encompass more distinctions between subcultures within the national borders. However, it is important to account for the fact that "almost no country is entirely homogeneous. The world's nearly 200 countries contain some 5000 ethnic groups. Two-thirds have at least one substantial minority—an ethnic or religious group that makes up at least 10 percent of the population."

In the future globalization will continue to increase the flow and interactions of people across cultures, which surfaces even more international differences. Understanding the different dimensions of culture provides an initial knowledge base to develop cultural intelligence and competence for effective international business relationships.

Emotional Culture: Thinking vs Feeling. Emotional culture and emotional selves could be approached as two sides of a single reality, insofar as cultural realizations can be taken as traces of human subjectivity (González, 2011). While every cultural realization falls short of realizing the whole of human subjectivity, it nevertheless captures an aspect of it, which finds expression in the world of objects. The meanings and values with which human beings organize their experience find thereby an objective place in the world. In this way, we come to understand earlier cultures and in this way, too, we try to understand our own.

The language we speak, the words we choose, the literary genres we develop, the music we listen to, the movies and series we watch, the clothes we buy, etc. are not irrelevant for understanding the values we hold, the fears we have, the frustrations we suffer, the indignation we feel, the hopes we cherish, and ultimately for understanding how we come to terms with the world we inhabit. In analyzing the emotional dimensions of contemporary cultural products we obtain important insights about ourselves and how we try to make sense of our lives.

Most leaders focus on how employees think and behave but feelings matter just as much. For better or worse, emotions play an important part in the overall organizational culture. Emotional intelligence is a valuable trait for both leaders and their employees. In fact, it's a prized skill that can trump IQ, or even experience, when it comes to building success. So it makes perfect sense that the emotional culture of a business as a whole will influence the company's performance. Researchers for the Harvard Business Review found that employees who felt that they were working in a caring culture had higher levels of job satisfaction, and an improved sense of teamwork, translating into positives overall, from showing up to work on time, to building better relationships with clients.

It's not just what happens behind closed doors that define emotional culture. How a company is seen by your peers, competitors and the wider world can influence this too. It does not take long to carry out a quick online search and find a fresh new example of scandalous revelations coming out of the cracks from an organization and the repercussions of events like these can cast a long shadow within the workplace. The company's relationship to the wider community around it can set the tone for how employees view their role over all. Again, it starts with a commitment to ethical leadership at the top level. Empathy is a crucial trait of emotional intelligence, both in individuals and organizations as a whole, and this can be nurtured by encouraging greater awareness of your company's impact on others.

Most people create a snapshot of an emotional landscape. It is usually filled in by memories of small details, the gestures, little acts of support and kindness, and micro-experiences with the students and teachers who were around them. The company's emotional culture is no different. Grand statements of caring and positivity, while welcome, can only do so much to create an authentically positive emotional culture, and it will be the micro-moments that define it. Everything from the kind of body language used in the workplace, to small and consistent acts of positivity, kindness and support can help to foster a more nurturing space. It can also be shaped by the way the company designs and construct the physical workspace like stern reminders of rules, regulations and warnings give out a very different emotional message to lighter images of inspiration or humor.

Leadership decisions are based solely on sound reasoning and solid research, there is a lot more emotion that goes into the mix. The more you can tune into that, the more you can use this to refine your emotional culture overall. Research by the neuroscientist Antonio Damasio underlines this by studying people who lacked the capacity in the brain to generate emotions, he found that they simply could not make decisions. While they could

expand all the rational factors around a possible decision choosing one ultimately meant falling back on emotion. This is definitely something leaders can learn from.

Recognizing that decisions owe a lot to what feels good emotionally from acknowledging that gut instinct that might be screaming that something's not quite right with the picture, to valuing emotions such as trust, excitement and confidence. Creating an emotional culture that will support and encourage the employees would not simply make it a more enjoyable workplace to be in – a more positive culture can ultimately have a beneficial impact on the performance and wider business values.

Crossing Emotional Borders . One of the greatest assets we have as natives of a culture is our ability to quickly “read” another person's emotions. Over time we learn how to understand whether our colleagues are truly interested in a project or just giving it lip service by noticing the expression on their faces. We can tell when someone really likes something we have proposed by the way they react. And we can often detect motivation as well: whether someone is truly willing to put in the extra time and effort to make something happen, just by seeing the fire in their eyes or the passion in their voice.

The problem, of course, comes when we cross cultures and venture into a completely different world of emotional expression. Emotions vary tremendously across cultures both in terms of their expression and their meaning. Without a detailed understanding of these emotional landscapes, crossing cultures can become a communication minefield.

Take, for example, the expression of enthusiasm. In the United States, it is culturally acceptable, even admirable, to show enthusiasm in a business setting, assuming it's appropriate for the situation. When arguing for a point in a meeting, for example, it is quite appropriate to express your opinions passionately; it can help to convince those around you. Or when speaking with a potential employer at a networking event, it is often encouraged to express your interest quite enthusiastically; the employer may interpret how invested you are in a job based on your expressed eagerness.

In many other cultures, however, enthusiasm means something quite different. In Japan, for example, there are strict boundaries about when and where people are allowed to display emotion. During the regular workday, Japanese individuals are not typically emotionally expressive. Even if they feel excited about their work, they will rarely show it explicitly. This often changes outside of the workplace setting, though, where Japanese people can show a great deal of emotion for example, when drinking or having dinner with work colleagues. In China, self-control and modesty are the

coin of the realm, not one's ability to outwardly express emotion. In fact, expressing too much outward enthusiasm, especially in front of a boss, could be seen as showing off, which is not typically condoned in Chinese culture.

And it's not just in East Asian cultures where American-level enthusiasm and outward expression of emotion isn't culturally appropriate. In the UK, people are typically far more understated and subdued than Americans are. A truly outstanding achievement, for example, is often characterized as "not bad." And when people ask how each other are doing, the typical answer is "fine" (as opposed to "Great!" or "Good!" as it might be in the United States). What Americans might describe as an "exciting" initiative at work might pass without comment in Britain. Again, like in many East Asian cultures, people in the UK value moderation and self-control rather than emotional expressiveness per se.

The problem, however, is that very few managers are aware of these differences or at least consciously aware of them. American bosses can be surprised by the lack of passion or interest of their UK or Asian counterparts when, in fact, these folks may be quite interested but just show it differently. In the reverse situation, individuals from outside the United States can be frustrated by how "superficial" Americans are when offering a big smile, handshake, or hug, not necessarily realizing that these expressions may actually be quite genuine and authentic.

Given these differences and the importance of getting it right when communicating across cultures, what are thoughtful managers to do? A first tip is to treat emotions like another language. If you are traveling or moving to France, you are bound to learn French, or at least some key phrases. Treat emotions in the same way. Try your best to learn the language of emotions in whatever culture you are working in. Observe whether people tend to express emotions readily or keep them to themselves, and if, like in the Japan example above, there are differences in when and where people freely express emotion. Diagnose any gaps between how you would express emotions in your culture and how people you will be interacting with express emotion in theirs.

In addition to learning the language of emotions, make sure you also learn how to respond constructively when you do encounter emotions different from your own. For example, if you are expecting a smile from your boss after suggesting a new idea but instead get a blank stare, do not necessarily assume he hates you or your idea. Instead, gather more information to fully understand his point of view. You might ask a follow-up question to get a better sense of his opinion: Ask if your proposal was

clear or if he felt your idea addressed the concerns he had. Keep in mind that cultural norms differ in terms of how appropriate it might be to ask questions like these to your boss, but the general idea is to do what you can to collect data to help you decipher emotional expressions, rather than relying solely on your initial, knee-jerk reaction or presumption. Emotions are tricky business when crossing cultures, but by paying attention to and understanding the language of emotions, you will feel fulfilled and proud of yourself even if you do not necessarily show it.

Emotional Side of Organization Culture. From an organizational perspective, the “possibility that a new form of intelligence pertaining to emotions is related to the performance of organization members” (Guleryuz et al., 2008) is daunting to many, specifically practitioners whose knowledge of emotional intelligence is gleaned from magazines and most likely trade books. All of a sudden it seemed that emotional intelligence was a deciding factor, and consequently many organizations are collaborating with researchers and consultants to develop programs that would promote the growth of an “emotionally intelligent workforce” as “theory suggests that individuals who are high on emotional intelligence are likely to exhibit a higher level of performance outcomes” (Carmeli and Josman, 2006). This is not far from the truth, as many researchers have empirically shown that emotional intelligence has an impact on work attitudes, behaviors’, organizational outcomes, teamwork, innovation, conflict resolution, quality of service, leadership, change management and customer loyalty. So much so, that according to Wong and Law (2002) “some emerging leadership theories also imply that emotional and social intelligence are even more important for leaders and managers because cognitive and behavioral complexity and flexibility are important characteristics of competent leaders.”

Emotions exist in everyday social encounters, one might feel sad, happy depressed, jealous, angry, guilty, euphoric and so forth within any given social interaction, but it’s how we appraise, express, recognize, regulate and use these emotions that determines the affective states and individual efficacy. An emotionally intelligent individual is conscientious about regulating their behavior in relation to them self and others and this leads to positive effective interactions within social systems (Carmeli and Josman, 2006) which has an impact on an individual’s mental and physical health that consequently impacts on career and personal advancement. According to the Affective Events Theory, developed by Weiss and Cropanzano (1996) which focuses on emotions within the organizational setting, “affective states at work are key vehicles of personality and organizational

influences on job satisfaction and performance” (Kafetsios and Zampetakis, 2008). Individuals with high emotional intelligence are more likely to place themselves in positive affective states, avoiding negative emotions, which would benefit them and the people surrounding them than are individuals with low emotional intelligence, since “negative emotions - especially chronic anger, anxiety, or a sense of futility – powerfully disrupt work, hijacking attention from the task at hand” (Goleman et al., 2002). Placing emotional intelligence in an organizational context, one comes to awareness that intelligence alone is not the key driver of organizational success, emotions plays a vital role as well (Suliman and Al-Shaikh, 2006).

Organizational culture plays a vital role in how *homo sapiens* process emotional stimuli’s as the interaction of emotion in relation to cognition does involve many cultural consideration (Gosling, 2006; Ekman and Davidson, 1994). According to Mayor and Salovey (1997) it is “culture and/or religious observances further define expected emotions” and „individuals from different subcultures approach emotions differently.”

Emotional Intelligence: Does Culture Have a Say? Culture has long been recognized by anthropologists to have specific display rules or norms that influence the management of emotion and create commonality and predictability among individuals in their response to emotional stimuli” (Emmerling et al., 2008). Fineman (1993) and Van Maanen and Kunda (1989) argue that organizational norms that are communicated through its culture, regulates its members emotional displays; so much so, that it sets to define the emotions that are considered acceptable to reveal and the emotions that are acceptable to openly discuss with other. Culture has an impact on how people recognize, perceive and regulate emotions. When studying emotions in relation to cognition, one has to take cultural motivations into consideration (Gosling, 2006). Basabe et al., (2002) suggest that in social psychology the cross-cultural differences in interpreting emotions and expressing them are important and that “shared values play a key role in the individuals’ psychological functioning and emotional experience” and when one is in a position to infer the emotions of people, one has to be careful and take cultural context into consideration.

To support this, research has demonstrated that the predominant pattern of actions and interactions in a specific culture has power over the emotions of its individuals (Nezlek et al., 2008) and basic emotions might be universalistic but the appraisal and expression of these emotions is not. Expressing certain emotions such as anger in certain cultures can be damaging to interpersonal relations, thus people avoid doing so and manage their emotion by diminishing or curtailing it in order to maintain a cordial

relationship with others; whereas, in some other culture expressing anger might be normal and acceptable and no one would ultimately feel offended. These differences essentially lie in the conceptualization of social relationships that culturally vary and the result of which are principles that guide people to regulate their emotions and behavior according to their social relationships (Matsumoto, 2006). Moreover, depending on the culture an individual comes from, the frequency and intensity of specific emotions greatly differs.

Conclusion. Culture, whether it is the culture of an organization, is considered all-pervading. We are all culturally bound and we most often than not act in accordance with the culture that is embedded within an organization. Being aware of the importance of cultural impact on cognitive process such as emotional intelligence does not mean that we are obligated to know everything about every culture. However, it does indicate that we need to be aware of the cultural dynamics that may have an impact on the precursors of emotional expression, internal reactions such as cognitive changes that lead to certain verbal and non-verbal language, and that can assist in coping with and regulating emotions.

Culture in a global economy is a critical factor in international business. While many business transactions make economic sense, the ability to successfully fulfill profitable relationships often depends on being able to reconcile international differences arising from separate cultures. Understanding cultural differences is an initial step, but managers also need to engage in learning processes to develop international cultural competence. Cross-cultural training enables managers to acquire both knowledge and skills to fulfill the role of cultural agents. Advancing cultural intelligence and international cultural competence is critical to the future success of managers and leaders working in a global context. Hence, it becomes imperative for organizations to produce emotionally intelligent individuals who will be able to surf the waves of changes and face adversities with a positive attitude and channel this positive affects towards the betterment of self and organizational performance.

References:

1. Basabe, N., Paez, D., Valencia, J., Gonzalez, J.L., Rime, B., & Diener, E. (2002). Cultural dimensions, socioeconomic development, climate, and emotional hedonic level. *Cognition and Emotion*, 16 (1), 103-125.
2. Carmeli, A. & Josman, Z.A. (2006). The relationship among emotional intelligence, task performance, and organizational citizenship behaviors. *Human Performance*, 19 (4), 403-419.

3. Emmerling, R.J., Shanwal, V.K., & Mandel, M.K. (2008). *Emotional intelligence: theoretical and cultural perspective*. New York: Nova Science Publishers.
4. Ekman, P. & Davidson R.J. (1994). *The nature of emotion*. Fundamental questions, Oxford University Press, New York.
5. Fineman, S. (1993). Organizations as emotional arenas. In S. Fineman (Ed.), *Emotion in organizations* (pp. 9-35). London: Sage Publications.
6. González, A.M. (2011). *Culture as Mediation. Kant on Nature, Culture, and Morality*. Hildesheim: Olms.
7. Guleryuz, G., Guney, S., Aydin, E.M. & Asan, O. (2008). The mediating effect of job satisfaction between emotional intelligence and organizational commitment of nurses: a questionnaire survey. *International Journal of Nursing Studies*, 45, 1625-1635.
8. Gosling, M. (2006). *The emotional intelligence of managers in Singapore*. PhD Thesis – University of South Australia.
9. Goleman, D., Boyatzis, R., & McKee, A. (2002). *Primal leadership: Realizing the power of emotional intelligence*. Boston, MA: Harvard Business School Press.
10. Kafetsios, K. & Zampetakis, L.A. (2008). Emotional intelligence and job satisfaction: Testing the mediatory role of positive and negative affect at work. *Personality and Individual Differences*, 44, 712–722.
11. Nezelek, J.B., Kafetsios, K., & Smith, C.V. (2008). Emotions in everyday social encounters. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 39 (4), 366-372.
12. Matsumoto, D. (2006). Are cultural differences in emotion regulation mediated by personality traits? *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 37 (4), 421-437.
13. Mayer, J.D., & Salovey, P. (1997). What is emotional intelligence? In P. Salovey, & D. Sluyter (Eds.), *Emotional development and emotional intelligence: educational implications* (pp. 3–34). New York: Basic Books.
14. Suliman, A.M. & Al-Shaikh, F.N. (2007). Emotional intelligence at work: links to conflict and innovation. *Employee Relations*, 29 (2), 208-220.
15. Van Maanen, J., & Kunda, G. (1989). “Real feelings”: emotional expression and organizational culture. *Research in Organizational Behavior*, 11, 43–103.
16. Wong, C.S., & Law, K.S. (2002). The effects of leader and follower emotional intelligence on performance and attitude: An exploratory study. *The Leadership Quarterly*, 13, 243–274.
17. Weiss, H.M., & Cropanzano, R. (1996). Affective events theory: A theoretical discussion of the structure, causes and consequences of affective experiences at work. In B. M. Staw & L. L. Cummings (Eds.). *Research in organizational behavior* (Vol. 19, pp. 1–74). Greenwich, CT: JAI.

THE RELATIONSHIP BETWEEN FUTURE CHANGES IN EMPLOYMENT PATTERNS AND ACADEMIC MOBILITY

ALON MENIN

International University of Moldova

Introduction. In those recent years, the global economy is undergoing a gradual revolution marked by rapid penetration of new technologies, especially in the life sciences and medicine, information and communication fields, and engineering disciplines. This revolution will affect more and more about all aspects of life, and needs dictate new and unfamiliar markets of employment [2]. The world of management, and management of modern employment contains many challenges them should organizations deal: the challenges of management and economics, environmental protection, the challenges of safety, providing educational opportunities and employment for residents of the state, professional challenges in various areas, and above all meeting the expectations of the leadership and governance of a national state. Super trend analysis, and understanding their impact on the world of employment professions, bring us an insight of a future professional employment picture to another, and decision makers to prepare for it in advance. Other organizations who experience changes, along with academics and professional training, Reciprocal crossroads due to those changes experienced by the world of employment and deal with the changes and challenges in front of him [4].

If this significant factors are changing the employment world? Are these variables could hasten or delay the process of academic mobility? And how the various states prepare to cope with the problem?

Factors affecting the employment market. Economic growth -The impact of economic growth on the labor market in the future, depends on a number of external factors such as the specific characteristics of each economic sector, technological development and in response to the question of whether growth is permanent or temporary. Economic growth does not occur in the same way in all sectors. Therefore, the demand for more helping hands and trained professional or academic sector, changing profession and professional sector. For example, the continued trend of structural economic change in European Union countries expressed an ongoing reduction in agricultural and industrial sectors compared to growth in the services sector. These changes require adjustment to the professional requirements of the labor market to new needs generated by the new structure of the labor market. Since the level of services in Western Europe

is very high here already, the main structural economic change in Europe will manifest itself in the coming years in countries of Eastern Europe [7]. At least in the early stages of economic growth and economic transition services, these countries may be a serious shortage of skilled manpower that can cope with technological and technical pf new needs.

The development of the global economy - the world has become since the beginning of this century global village. As a result of the increasing accessibility of transport services and the international media. The background to this process lies in the beginning of the cultivation process of liberalization and international economic integration, which integrates trade, foreign direct investment and the flow of resources from country to country with relative ease [4]. Resources sector include the student who seeks his and freedoms in other countries. This creates many opportunities, but equally shocking ways of thinking and conduct of national space. In his book „The World is Flat” Thomas Friedman [3] argues that we enter the world of open borders is almost completely absent, now, it is clear that these changes are reflected and changed the whole game. The world becomes more virtual, personal, and mobile.

The globalization leads to expansion of the scope of international investment. In fact, these investments are investments in the labor market and creating new jobs. For example, US investment in Europe in 2012 contributed 4.1 million direct jobs and 6 million indirect jobs for residents of the continent. Investments of European companies in the United States at that time created 4.4 million jobs directly and 7 million indirect jobs [1]. To study this phenomenon can be compared tumor growth in world trade relative increase in GDP per capita. Several multinational companies have grown steadily as well. 24,000 TNCs in 1990 right to 112,000 multinationals in 2013 [9].

Technological indicators – The Economy Knowledge – the last decades are characterized by rapid technological changes that alter the structure of the traditional employment market. The central element of this new economic structure is the critical importance of knowledge for growth. Already today, a significant proportion attributed to the economic growth of Western countries to improve the knowledge or the creation of new knowledge. This development of the knowledge economy is expected to mature towards the end of this century [8]. The new technologies that are changing the face of the economy are mainly information and communication technologies. They accelerate greatly the development of industrial automation and increases the knowledge of employees such as civil service maintenance of networks at the expense of the gradual

disappearance of defined services workers in blue-collar. „ Leading information professionals in the EU, defined strategic professions „such as software engineers and technicians, systems analysts, and software development experts. These subjects are considered the heart of the technical working groups in the coming years [6].

Changes in the structure and work culture – The developments in new technologies, especially information technologies allow for the spread of new working patterns such as „telework” (TELEWORKING) performed local work centers or from home. Most forecasts predict that Western technology will bring technological innovations to reduce working hours and working professionals [7]. Dramatic changes are expected to take place in various industrial services following the entry of macro-control robots and repair complex infrastructure systems and various medical systems. These changes include a drastic reduction in the volume of manpower in some industrial plants, mainly personnel engaged in manual labor. At the same time employees will increase the use of information systems and technologies needed to operate these sophisticated tools.

The Social indicators – demographic developments – population and its characteristics demographics (age, gender, education, etc.) dictate the size of the labor force and the level of its qualities and education. Demand for products and services dictates the level of employment in various industries. Moreover, employment opportunities are the result of demand for specific skills required for various industries. For example, the US population is expected to grow from 2012 to 2022, while 24 million people. This means widening circles of production and increased demand for workers. The effect of population characteristics varies depending on the demographic distribution as well as ethnic distribution and the relative proportion of immigrants and minorities. Demographic projections indicate the world’s natural growth rates are very low in Western countries and the increase in life expectancy, (more than 77 years for men and more than 81 women in Israel in 2005). These are expected to bring a significant increase in the coming decades in the share of elderly in the total population, and a significant increase of its average age [6].

According to forecasts, the population distribution by age group shows that up to 2010, the percentage of young people under the age of 25 dramatically in most Western countries. From this smaller group of productive factors in the labor force, will have to support a larger group of the population that does not work. In addition, the need to worry about the well-being of the elderly population, will contribute to the development of systems and services tailored courses for this population. Various studies

indicate that the West 215st o215 the phenomenon of an aging population, a shortage of skilled workers is expected to nursing professions and various health care as well as engaging in leisure pursuits that includes this population (Education, culture and entertainment, travel, etc.).

Other demographic changes expected in the structure of the family. According to conventional wisdom in the industrialized countries, will increase greatly in all Western countries the rate of households based on a single person (single-parent families). Hugh Edward, research of the society and economics environment said that the Spanish youngsters escape from the aging of the European periphery and develops severe demographic crisis which, with an emphasis on Spain, Portugal and Greece. „There exodus of educated young people who package their bags and go look for a job abroad,” explains Hugh Israeli newspaper – „Kalkalist.”[10]: „People graduate from universities and the job market go completely crushed. The only way many of them trening a job 215st o emigrate. This systematic mechanism, not just an anecdote, but nobody really does not take that as a systematic phenomenon, although it is clear that it undermines the future growth potential of the economy. „

The Education, and particularly higher education, is the key to professional success. In the Post-industrial era, knowledge is the most significant source of power. Higher education is an important parameter in determining the integration of civilian employment in the future and in determining their income level, if that is not the only factor determining these forecasts [3], and hence will increase employment opportunities in the world. Already we can see that higher education ensures a greater chance to integrate into the labor market, to win higher wages and better conditions. In the West, there is a trend of a dramatic increase in the rate of educated, especially with an academic degree. In the United States, the rate of college graduates in recent years to about 25% of all adults, and 83% have completed high school studies. In some Western European countries, like the UK, the higher education rate is relatively high [4]. But the growth of higher education at the expense of professional studies, this harms the participation rate in the labor market. According to the trends of the labor markets in the West, shows clearly that while the demand for a college education there is a significant demand for specialized vocational trening appropriate for specific professions. As far as most industrialized countries, higher education ultimately does not guarantee job placement, but it greatly reduces the chances of being unemployed. This is especially true for countries such as the Czech Republic and Slovakia where the unemployment rate relative of a high school education only in 2012 was 6

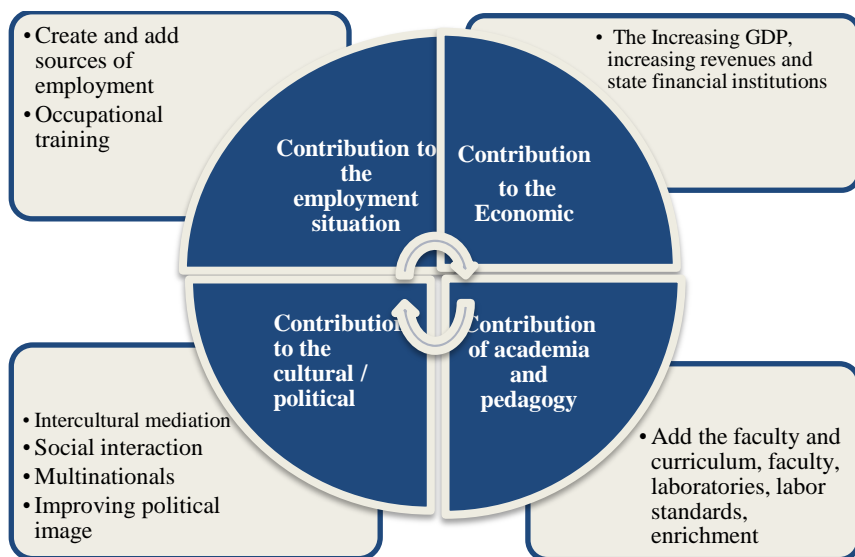
times more than graduates of universities and similar institutions. Higher education is important not only when entering the labor market, but also to earn a living.

The Academy accessibility vitality and mobility options between countries. Component and a significant desire to enable young people and families to live with dignity in the process of aggressive progress, there is a great necessity to enable education to everyone. As well, it must be given the right to vote on the profession and position of acquiring. Within the academic space created by the Bologna reform, there are countries which have opened their doors to students from foreign countries, due to a wide range of national interests - economic - academic and vocational. These countries were able to utilize the contributions of foreign students in the macro and micro economy of the country, on both an occupational and cultural and economic aspects.

Academic mobility allows a high standard of options and choice for all student space of a real choice about the direction which is interested in occupational contact. It is clear to all that an employment forecast future professions are not only associated with the areas of technology, but rather the need to dissipate the range of clustering subjects such as care, guidance and teaching, knowledge management and technological subjects.

The guidance for selecting training course, the possibility of acquiring an education, the possibility of reaching the foreign students that enrich the public coffers of academic institutions - is the right answer for observation enlightened future life in different countries. We can learn from countries such as Australia, Japan, Germany, USA, Italy (certain occupations) about the contribution of her academic mobility. According to the institute's research tracking OPEN DOORS [5] - there are nearly a million foreign students (974,000) in 2015 in the US. This is an increase of 100% since 2005 (there were approximately 500000). Foreign students entering the state a huge amount of US \$ 30.5 million, and created an economic impact of creating jobs for another 374,000 US residents [2].

There is no doubt that this is a significant contribution presents an ideal picture for dealing with changes in work patterns and needs in each country and period. Scheme No. 1 shows the positive effects that are built in a circular manner due to the elevation of academic mobility and its implications:



Edited by the author of sources [5, 1, 8]

The sketch Analysis

1. Academic mobility Ripple effect in several areas critical to the state: economic, political, academic and cultural education.

2. Employment and global changes will affect the state it easier to design if academic mobility will be allowed into the country of foreign students and the exodus of students and teaching staff from her.

3. We see that it is impossible to stop the cycle of changes occurring in the world of work and the global economy. Progress, growing and spreading technology, changing the demographic balance in the world (mobility of societies and cultures of peoples due to economic and political situation) only accelerate the process, and we can see what Europe has experienced the past two years in terms of immigrants from Africa and the Middle East.

4. All this creates a new reality of the changes and opportunities. Academic space, also undergoes changes and requires realignment and more open in his opinions and his operation's mandate to contribute to society and the economy in any country.

We see that in countries where there is a statement academia and contribution, is economic prosperity and social and cultural growth.

For conclusion, we see that in countries where there is a statement academia and contribution, is economic prosperity and social and cultural growth.

The proposed operational conclusions are:

1. First is committed to a re-evaluation on occupational professions forecast that demand in the coming three decades.

2. Deepening academic mobility between countries and nations, and reducing the restrictions that exist between the boundaries and political authorities. Desire to deepen the relationship with neighboring countries in order to get the status of a student employed in the future.

3. The creation of an academic tourism between countries utilizing resources and regional bilateral

4. Integration Joint Academy of thinking about creative solutions to the requirements of employment, re-training of employee's audience's irrelevant subjects.

We see that there is a direct connection between the changes occurring in the modern world of work and the need to enable academic mobility. Once the integration and cooperation between the two we allow (depending sketch No. 1) economic prosperity, and prosperity culturally and politically, raising GNP and financial solution and academic organizations flows.

References:

1. CEPIS – future skills for future - work, COUNCIL OF EUROPEAN PROFESSIONAL INFORMATICS SOCIETIES, 2013.

2. Challenger A. J. Working in the future, how today's trends are shaping Tomorrow's Jobs, Futurist December 2009, p. 41

3. Fredman T.the world is Flat. national bestseller, 2005 November – December

4. Open Doors – American Institute for The Academic Mobility data. <http://www.iie.org/en/Research-and-Publications/Open-Doors/Data#> . (Date of visit – 30.4.2016)

5. Passig d. skills and learning skills futures, School of Education, Bar-Élan University, 2011.

6. Pierre S. lifelong learning, professional training courses, Administration Planning and Economic Research, promote "jobs for all", the IDC analysis and forecast technology, 2010.

7. Samson W. R. Heper -jobs the new higher level work, Tomorrow's Career Choice, Futurist November, 2010.

8. Sharan. Y, directions of education and learning in an era of significant change in the employment structure to the Ministry of Industry, Trade and Labor 2005.

9. <http://www.calcalist.co.il/home/0,7340,L-8,00.html> – (Date of visit – 28.4.2016)

PREMISELE DEZVOLTĂRII ECONOMIEI NAȚIONALE ÎN CONTEXTUL ADERĂRII LA SPAȚIUL ECONOMIC

ANTOCI NATALIA

Universitatea de Stat din Moldova

Integrarea economică regională este un factor care contribuie la ascensiunea globalizării, deoarece creează condiții pentru circulația liberă a mărfurilor, serviciilor, capitalului, forței de muncă și duce la intensificarea interdependenței economice a țărilor, la crearea unei piețe mondiale unice. Pe de altă parte, integrarea regională asigură participanților la acest proces un regim economic și comercial preferențial, ce atenuează anumite instrumente regulatorii universale (de exemplu, regimul comercial unic promovat de OMC).

Evoluția contemporană a relațiilor economice internaționale poate fi caracterizată prin tendințe contradictorii: de unificare și, totodată, de dezbinare. Vectorul centripet al mișcării este reflectat de globalizare; vectorul centrifug – de integrare regională și apropiere a țărilor vecine.

Pe site-ul MIEPO, se accentuează asupra faptului precum că, dintre statele CSI, Moldova are unul dintre cele mai liberalizate regimuri de comerț. Republica Moldova a semnat un șir de acorduri de comerț bilaterale și multilaterale, inclusiv Acordul privind Zona de Comerț Liber din cadrul CSI, Acordul de Comerț Liber cu Europa Centrală, Zona de Comerț Liber, Aprofundat și Cuprinzător cu Uniunea Europeană ș.a.

Teoria clasică a comerțului internațional spune că atunci când țările se specializează în anumite ramuri în care au un avantaj comparativ acestea trebuie să obțină beneficii din comerțul exterior. Însă, cum s-a dovedit pentru țările mici, dependența de un număr limitat de industrii, produse, sau de anumite piețe poate avea uneori consecințe fatale, situație care vizează nemijlocit și economia R. Moldova. Atunci când prețurile mondiale scad pentru anumite produse, sau cererea scade pentru anumite mărfuri sau din partea anumitor piețe, fluctuațiile de intrări de capital pot destabiliza situația economică din țară. Balanța comercială continuă să fie un indicator semnificativ pentru R. Moldova, aflată în tranziție spre economia de piață și care, în mare măsură, este importatoare de mărfuri. În prezent, țara noastră trăiește perioada unui deficit al balanței comerciale, care a continuat să crească, în anul 2009, până la 1 miliarde 980,6 milioane USD, cu 59,9% mai mult față de cel înregistrat în anul 2008. Dinamica creșterii exporturilor, de a căror stimulare este atât de preocupat Guvernul în ultimul timp, este de aproape trei ori mai redusă decât cea a majorării importurilor.

În acest context este evidentă impunerea reducerii acestui deficit în cadrul politicii comerciale a Republicii Moldova. Practica internațională arată că o țară cu un sold negativ al balanței comerciale, care se menține de mult timp, nu poate să-și păstreze suveranitatea sa economică, iar în RM deficitul comercial este în creștere începând cu anul 1994. Redirecționarea geografică a comerțului exterior al R. Moldova către Uniunea Europeană a căpătat o importanță deosebită pentru țara noastră, căci piața de desfacere europeană, datorită gradului înalt de dezvoltare, reprezintă una din cele mai atractive piețe pentru Moldova.

Mai mult decât atât, schimbările din plan economic intervenite la nivelul statelor dezvoltate continuă să se răsfrângă asupra creșterii economice a țărilor în dezvoltare/emergente. În același timp, criza financiară și economică mondială a demonstrat că o concentrare excesivă pe exporturi ca factor al creșterii economice nu este viabilă, întrucât vulnerabilitățile asociate deteriorării mediului extern se accentuează. Șocurile cererii și ale prețurilor din perioada 2008-2009 au avut un impact negativ deopotrivă asupra exportatorilor de produse primare și prelucrate.

Respectiv, Republica Moldova trebuie să se specializeze în producerea și comercializarea acelor produse/servicii ce contribuie la normalizarea balanței comerciale.

Evoluția comerțului exterior în anul 2012 a fost influențată de situația creată pe plan extern, în special în țările care sunt principali parteneri comerciali ai Republicii Moldova. Pe plan intern se menține dominarea în continuare a produselor necesare pentru funcționarea economiei, precum și celor destinate consumului populației. De asemenea, unul dintre factorii principali ce a influențat comerțul exterior a fost scăderea drastică a volumului producției agricole.

Lărgirea și diversificarea exporturilor din Moldova este orientată spre anumite piețe și generează o situație de risc și de nesiguranță. Astfel peste 53% din exporturile din Moldova au fost cauza principală a gravei crize financiare, care a afectat Republica Moldova și care a dus la incompetivitatea produselor moldovenești pe piața rusă, precum și la dificultățile de repatriere a mijloacelor bănești provenite din exporturi în Rusia. Drept rezultat al acestei situații dezastruoase, multe din întreprinderile din Moldova au devenit falimentare și situația economică s-a înrăutățit considerabil. Litvin amintește că criza din anul 1998 a arătat încă o dată cât de vulnerabil este exportul din Moldova și cât de stringentă este necesitatea existenței unui organism, care ar ajuta producătorii din Moldova în pătrunderea pe noi piețe de desfacere și ar definițiile strategice de dezvoltare a exporturilor din Moldova.

Organizația de Atragere a Investițiilor și Promovare a Exportului din Moldova are misiunea de a contribui, în mod sustenabil, la dezvoltarea economică a Republicii Moldova, prin consolidarea competitivității companiilor ce activează sau care intenționează să-și inițieze activitatea pe teritoriul Republicii Moldova, în ceea ce ține de diversificarea piețelor, creșterea exporturilor și dezvoltarea proiectelor investiționale pe teritoriul țării, în conformitate cu prioritățile Ministerului Economiei.

La fel, în *Strategia de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor pentru anii 2006-2015*, se menționează că eliminarea tendințelor negative în sfera comerțului exterior este sarcina primordială a Guvernului. Problema principală rămâne a fi ridicarea eficienței producerilor existente și îmbunătățirea continuă a nivelului calității, însușirea noilor tipuri de producție și servicii, precum și diversificarea structurii exporturilor. Iar, pentru a asigura o creștere stabilă a exporturilor trebuie atrase investiții calitative considerabile în domeniile de activitate capabile să ofere producerea mărfurilor și prestarea serviciilor înalt competitive și solicitate pe piețele de desfacere externe.

Totodată, în analiza SWOT în domeniul atragerii investițiilor și promovării exporturilor din Republica Moldova ce face parte din Strategia sus-menționată se atestă că diversificarea slabă a piețelor de desfacere este una din părțile vulnerabile ale economiei moldovenești.

Tot în această ordine de idei, în această Strategie se accentuează că în scopul diversificării exporturilor de mărfuri și servicii din Republica Moldova se vor impune acțiuni de dezvoltare a cadrului juridic preferențial cu Uniunea Europeană. Pentru atingerea acestui obiectiv va fi necesar de a realiza recomandările UE pentru obținerea preferințelor comerciale autonome, precum și a Planului de acțiuni Republica Moldova - Uniunea Europeană. În acest context, vor fi activizate consultările și negocierile pe marginea regimurilor de comerț liber asimetric dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană.

Trebuie de menționat că acesta este Strategia de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor pentru anii 2006-2015, pe când Noua Strategie de Atragere a Investițiilor și Promovare a Exportului 2016-2020 abia urmează a fi adoptată.

Potrivit viceprim-ministrului Bride, în noua Strategie accentul se va pune pe optimizarea cadrului de reglementare, îmbunătățirea sistemului de dezvoltare a forței de muncă, sporirea calității infrastructurii, crearea unui set competitiv de facilități și garanții, consolidarea capacităților MIEPO.

E de remarcat că în Strategia de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor pentru anii 2006-2015, se spune că pentru dezvoltarea

exporturilor mărfurilor și serviciilor competitive, Guvernul va promova următoarele acțiuni:

- extinderea comerțului cu mărfuri și servicii cu țările-membre ale UE și Europei Centrale și de Sud-Est;
- menținerea piețelor tradiționale în țările CSI și diversificarea exportului de mărfuri și servicii pe aceste piețe prin crearea unor rețele de distribuție eficiente;
- consolidarea bazei juridice și tehnico-materiale în domeniile standardizării și certificării mărfurilor orientate la export prin ajustarea la cerințele și normele europene;
- dezvoltarea infrastructurii sectorului de servicii;
- favorizarea apariției unor noi tipuri de servicii destinate spre export;
- asigurarea competiției în domeniul prestării serviciilor;
- continuarea acțiunilor promoționale a imaginii țării în străinătate, precum și a produselor și serviciilor autohtone orientate la export.

La 28-29 noiembrie 2013, la Summit-ul Parteneriatului Estic de la Vilnius (Lituania), Republica Moldova și UE au parafat Acordul privind instituirea Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Comprehensiv, care reprezintă componenta esențială a Acordului de Asociere UE-RM și un obiectiv de bază în procesul de integrare economică europeană. Acesta presupune anularea sau reducerea treptată a tarifelor vamale de către ambele părți și eliminarea barierele netarifare.

Autorii studiului „Orientarea pro-europeană și comerțul exterior al Republicii Moldova” susțin că încercarea Kremlinului de a ruina economic Republica Moldova, în urma apropierii sale de Uniunea Europeană nu a dat rezultate, partenerul de care aceasta din urmă și-a legat destinele prin Acordul de Asociere semnat de curând furnizând o piață pentru produsele moldovenești mult mai avantajoasă și mai puțin capricioasă. Exporturile moldovenești au crescut chiar în valoare nominală, comparativ cu aceeași perioadă a anului 2013. Și totuși de multe ori schimbarea actorilor politici la Chișinău și București a adus cu sine și transformarea contextului, abordărilor, obiectivelor și mesajelor politice în ambele capitale. La Chișinău, PCRМ enunța mesaje și obiective ce prevesteau o predilecție pentru vectorul estic al politicii externe a R. Moldova:

- semnarea unui parteneriat strategic cu Federația Rusă;
- intensificarea integrării în spațiul CSI;
- aderarea Republicii Moldova la Uniunea Rusia–Belarus.

Parcursul european demarat de cercurile politice de la Chișinău cu câțiva ani în urmă, cu o categorică susținere populară, drum încununat de

semnarea Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană în iunie 2014 la Bruxelles, îmbracă mai multe forme. Dimensiunea economică și, în cadrul acesteia, schimburile comerciale dintre cele două entități, cunoaște prefaceri importante încă din primele etape ale asocierii. Mai pregnant în primele luni ale anului curent, comerțul exterior al Republicii Moldova a cunoscut o reorientare formidabilă, dacă studiem datele statistice. Doi factori au contribuit la orientarea exporturilor și importurilor Republicii Moldova spre partenerii săi din vest. Primul dintre acestea este reprezentat de faptul că Acordul de Asociere semnat pe 27 iunie este însoțit de un Acord de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător, care facilitează într-o măsură mult mai mare accesul mărfurilor moldovenești pe piața comunitară, scutite acum de majoritatea taxelor și aliniate legislației și condițiilor sanitare europene. Așadar, diversificarea structurii exporturilor, atragerea investițiilor străine reprezintă măsuri de primă importanță pentru redirectionarea geografică a comerțului exterior al Republicii Moldova către UE.

Referințe bibliografice:

1. Lobanov N. Integrarea economică regională: oportunități pentru Republica Moldova, Studia Universitatis, Seria "Științe exacte și economice" 2011, nr.2(42),
- 2.Regimul Comercial, Moldova Investment and Export Promotion Organization <http://miepo.md/regimul-comercial>
3. Oehler-Șincai I.M. Evoluții, mutații și tendințe în comerțul mondial cu bunuri. determinanți structurali și conjuncturali, Institutul de Economie Mondială, <http://www.iem.ro/fisiere/Sinteze-comunic%C4%83ri/M-oehle SINTEZA%20comert%20cu%20bunuri.pdf>
4. Roșca P. Diversificarea exporturilor Republicii Moldova, politici economice și financiare pentru o dezvoltare competitivă, Conferința științifico-practică internațională, Chișinău, 12 aprilie 2013,
5. Organizația de Atragere a Investițiilor și Promovare a Exportului din Moldova, Raport de activitate pentru 2014,
6. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova Nr. 1288 din 09.11.2006 cu privire la aprobarea Strategiei de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor pentru anii 2006-2015, <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&id>
7. Rotari M. Noua Strategie de Atragere a Investițiilor și Promovare a Exportului 2016-2020 va fi adoptată până la finele anului, <http://oficial.md/economie/noua-strategie-de-atragere-a-investitiilor-si-promovare-a-exportului-2016-2020-va-fi-adoptata-pana-la-finele-anului>
8. Balan A. Eficientizarea structurii comerțului exterior al Republicii Moldova cu Uniunea Europeană, Analele ASEM, ediția a VIII-a,

REFLECȚII PRIVIND CONCEPTUL DE AUDIT

BULAT INGA

Institutul Național de Cercetări Economice al AȘM

Termenul de audit provine din latină, de la cuvântul *audit-auditare*, care are înțelesul de „a asculta”. Despre audit se vorbește din timpuri străvechi (ale egiptenilor, asirienilor), accețiunea termenului fiind însă alta.

Până la începutul secolului al XVIII-lea, auditul era ordonat de regi, împărați, biserică și stat, urmărind prevenirea unor fapte antisociale și pedepsirea vinovaților pentru fraudă. De regulă, auditorii erau numiți din rândul preoților, pe baza virtuții morale ale acestora. Secolele XVIII și XIX au produs schimbări esențiale în rândul ordonatorilor de audit. Cei care comandau auditul au devenit statele, tribunaluri jurisdicționale și acționarii, auditorii fiind numiți din categoria celor mai buni contabili [3, p. 54].

O utilizare mai intensă a termenului de audit, se constată în perioada crizei economice din 1929, de atunci rolul și necesitatea auditului intern crescând continuu, fapt ce a condus la organizarea și standardizarea activității practice de audit, prin înființarea în anul 1941 în Orlando, Florida, SUA, a Institutului Auditorilor Interni (IIA), căruia, în prezent, îi sunt afiliate peste 120 de țări.

Sfârșitul secolului XIX dezvoltă activitatea de audit în sensul validării realității situațiilor financiare, cu scopul evitării fraudelor și erorilor. În primele patru decenii ale secolului XX, auditul era realizat de profesioniști specializați în domeniu, în primul rând, contabili. În perioada anilor 1940-1970, odată cu dezvoltarea comerțului internațional și a piețelor de capital, are loc amplificarea sferei auditului asupra băncilor, patronatului instituțiilor financiare și de credit. În esență, s-a urmărit atestarea sincerității regularității situațiilor financiare [3, p. 55].

Două decenii mai târziu (1970-1990), drept obiectiv al auditului a fost atestarea controlului intern, asigurarea calității controlului intern, respectarea normelor și protecția împotriva fraudelor naționale și internaționale.

Deci, auditul intern este o profesie care s-a redefinit mereu de-a lungul anilor, din dorința de a răspunde necesităților în continuă schimbare ale întreprinderilor. În timp, a avut loc o deplasare a obiectivelor auditului de la axarea pe problemele financiar-contabile ale întreprinderilor la identificarea riscurilor și evaluarea controlului intern. În prezent. Conceptul de audit se bazează pe un cadru de referință flexibil, recunoscut în întreaga lume, care se adaptează la particularitățile legislative și de reglementare ale fiecărei

țări, cu respectarea regulilor specifice ce guvernează diferite sectoare de activitate și cultura organizației respective. Conceptul de audit intern (IIA, 2002) precizează câteva elemente indispensabile:

- auditul intern efectuează misiuni de asigurare și consiliere;
- domeniile sale de responsabilitate sunt riscul, controlul intern și administrarea organizației;
- finalitatea auditului intern este aceea de a adăuga valoare organizațiilor;
- codul deontologic, care furnizează auditorilor interni principiile și valorile ce le permit să-și orienteze practica profesională în funcție de contextul specific;
- normele (standardele) profesionale pentru practica auditului intern, care îi ghidează pe auditori în vederea îndeplinirii misiunilor și în gestionarea activităților;
- modalitățile practice de aplicare, care comentează și explică normele (standardele) și recomandă cele mai bune practici;
- sprijinul pentru dezvoltarea profesională, constituit în principal din lucrări și articole de doctrină, din documente ale colocviilor, conferințelor și seminarelor.

În R. Moldova, activitatea de audit public este relativ recentă și se înscrie în procesul de reformă a managementului public, a cărui cerință este îmbunătățirea performanțelor activității entităților publice, creșterea eficacității și eficienței în utilizarea resurselor alocate. O primă încercare de înscriere în acest proces s-a făcut prin adoptarea Hotărârii Guvernului 316/1991, cu privire la organizarea serviciului de audit în Republica Moldova. Ulterior a fost aprobată Legea 229/2010, care este legată de domeniul controlului financiar, creându-se astfel unele confuzii între conceptul de control intern și audit intern. Dacă în ceea ce privește definirea conceptelor s-a reușit decantarea celor două noțiuni, în prezent, există o problemă în înțelegerea sistemului de control intern care, fiind obiect al auditului intern, înglobează toate activitățile de control intern realizate în interiorul entității și riscurile asociate acestora. Auditul intern își va atinge obiectivele, dacă există un sistem de control intern organizat, formalizat, constând din proceduri, ghiduri procedurale, coduri deontologice. Din acest punct de vedere, activitatea de audit intern oferă siguranța că operațiunile desfășurate, deciziile luate sunt sub control și, în acest fel contribuie la realizarea obiectivelor instituției.

Se cunosc mai multe definiții date noțiunii de audit. Din analiza critică a acestora, în literatura de specialitate [1, p. 122] se apreciază că există trei elemente, necontroversate și unanim acceptate care definesc implicarea

auditului intern în activitatea unei entități: - consilierea acordată managerului; noțiunea de asistență acordată managerului distinge auditul intern de orice acțiune de control sau inspecție, evoluând spre o mai mare implicare a auditorilor în organizație de pe poziția unui consilier, a unui specialist care dispune de atuurile pe care managementul nu le are.

Pentru respectarea standardului privind independența, se impun unele reguli cum sunt: auditul intern nu trebuie să aibă în subordine vreun serviciu operativ; auditorul intern trebuie să poată avea acces în orice moment la persoanele de la toate nivelurile ierarhice, la bunuri, la informații, la sistemele electronice de calcul; recomandările pe care le formulează trebuie să nu constituie în nici un caz măsuri obligatorii pentru management.

Referințe bibliografice:

1. Ghiță M., Auditul intern, Ed. Economica, București, 2009;
2. Horomnea, E., Contabilitatea între geneză, performanță și controverse, Revista de Finanțe, Credit și Contabilitate nr. 3/2000;
3. Horomnea, E., Audit financiar, Concepte, Standarde, Norme, Ed. a III-a, Tipografia Moldova, Iași, 2013;
4. Morariu A., Turlea E., Audit financiar contabil, Ed. Economica, 2007;
5. Span G., Fundamentarea raționamentului profesional în audit, București 2012.

ANALIZA EXPLOATĂRII SPAȚIILOR AFLATE ÎN GESTIUNEA ECONOMICĂ A UNIVERSITĂȚII TEHNICE A MOLDOVEI

CALIN NATALIA

Institutul Național de Cercetări Economice al AȘM

Universitatea Tehnică a Moldovei (UTM) este unica instituție de învățământ superior tehnic, acreditată de Stat, în R. Moldova. Ea a fost fondată în anul 1964 și a devenit un mare centru de învățământ, științific și de cultură. La UTM studiile sunt organizate la 9 facultăți [1], și anume:

Corpul de studii nr. 1 – mun. Chișinău, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, 168, este o clădire – monument de arhitectură, construită inițial cu două nivele până în anii 1900. În clădirea respectivă actualmente sunt amplasate Facultatea de Inginerie și Management în Electronică și Telecomunicații, cu săli de studii și laboratoare, Administrația Universității, Contabilitatea, Departamentul Didactico-Metodic, Departamentul Investigații Științifice și Dezvoltare Tehnologică și Departamentul Resurse Umane, Secretariat și

Relații cu Publicul. Blocul respectiv are suprafața totală de 3889,3 m², iar suprafețele libere constituie aproximativ 170m² și se afla în demisolul clădirii. Spații care se dau în arendă nu sunt.

Corpul de studii nr. 2 – mun. Chișinău, str. 31 August 1989, 78, complex din două clădiri: corpul 2B cu trei nivele, – monument de arhitectură, construit până în anul 1900; corpul 2C cu patru nivele, dat în exploatare la începutul anului 1963. În clădirile respective este amplasată Facultatea de Energetică și Inginerie Electrică, cu sălile de curs și laboratoarele de profil, iar la etajul patru, corpul 2C, sunt amplasate catedrele și laboratoarele Facultății Inginerie și Management în Electronică și Telecomunicații. Blocul are suprafața totală de 9164 m², iar suprafețele libere constituie aproximativ 116 m². În arendă se dau suprafețe de aproximativ 67 m².

Corpul de studii nr. 5 – clădire cu șase nivele situat în mun. Chișinău, str. Studenților, 9/9 – a fost dat în exploatare în decembrie 1978. În acest bloc sunt amplasate sălile de curs și laboratoarele Facultății Tehnologie și Management în Industria Alimentară. Blocul respectiv are suprafața totală de 10877,5 m², iar suprafețele libere constituie 41 m². În arendă se dă un spațiu de 9,27 m².

Corpul de studii nr. 6 – clădire cu cinci nivele și două aule de torent, mun. Chișinău, str. Studenților 9/8 – a fost dat în exploatare în august 1975. În acest corp de studii au fost amplasate, până la fuzionare, Facultatea de Inginerie Mecanică și Transporturi și Facultatea de Inginerie și Management în Construcția de Mașini. Blocul nr.6 are suprafața totală de 9263,6 m², iar suprafețele libere nu sunt. În arendă se dă un spațiu de 22 m².

Corpul de studii nr. 9 – clădire cu patru nivele, amplasată în mun. Chișinău, bd. Dacia, 39 – a fost dat în exploatare în două etape: prima – pavilionul nr. 1 și pavilionul nr. 2 la 30.12.1980; a doua – pavilionul nr. 3 și pavilionul nr. 4, date în exploatare la 30.09.1981, În blocul dat activează Facultatea Urbanism și Arhitectură, sălile de expoziție de design interior și arhitectură, aulele de torent și cantina studentescă. Blocul respectiv are suprafața totală de 10345,3 m², suprafețe libere nu sunt, iar în arendă se dau spații care constituie în total 134 m².

Corpul de studii nr. 10 – clădire cu patru nivele și aule de torent. Este amplasat în mun. Chișinău, bd. Dacia, 41, a fost dat în exploatare în februarie 1988. În acest bloc activează Facultatea Cadastru, Geodezie și Construcții și Facultatea de Inginerie Economică și Business. Blocul respectiv are suprafața totală de 10945,3 m², iar suprafețele libere constituie 210 m². În arendă se dă un spațiu de 10 m².

Corpul de studii nr. 11 – mun. Chișinău, str. Academician Sergiu Rădăuțan, 4 fondat în 1997. Complex de 7 module cu 2 nivele și corp

auxiliar cu 1 nivel. În corpul respectiv sunt amplasate aule de studii, Centrul de Calcul și Laboratoarele Facultății Industrie Ușoară. [2,3] Blocul are suprafața totală de 3710,8 m², iar suprafețe libere sau pentru arendă nu sunt. Pentru explicitate informația sintetică este propusă în formă tabelară.

Exploatarea unei clădiri reprezintă utilizarea ei în folosul ocupanților. Clădirea și instalațiile aferente trebuie să satisfacă cerințele utilizatorilor referitoare la siguranța, confort, igienă, dar și economicitate, înțelegând prin aceasta economie de resurse.

Analiza efectuată a afirma că gradul de ocupare/utilizare a spațiilor aflate în gestiunea economică a UTM este înalt dar nu optim. Din punct de vedere cantitativ, sunt utilizate aproape la maxim. Însă analiza calitativă, efectuată prin prisma timpului util de exploatare a încăperilor, denotă o exploatare inefficientă. Majoritatea spațiilor, pe parcursul zilei, sunt utilizate câteva ore, preponderent în prima jumătate a zilei.

În contextul autogestiunii financiare a instituției, propunem optimizarea utilizării aulelor prin asigurarea posibilității de arendă a spațiilor pe unitate de timp. De ex., selectarea a câte 2-3 săli din fiecare bloc, repararea și utilarea modernă a acestora la nivelul sălilor de conferințe oferite pe piață.

Analiza spațiilor blocurilor de studii ale UTM

Tabelul 1

<i>Denumirea bunului</i>	<i>Adresa</i>	<i>Supr. totala, m²</i>	<i>Arenda m²</i>	<i>Supr. libere, m²</i>
Corpul de studii nr. 1	bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, 168	3889,3	nu sunt	170
Corpul de studii nr. 2	str. 31 August 1989, 78	9164	67	116
Corpul de studii nr. 3	str. Studenților, 9/7	11510,6	16	100
Corpul de studii nr. 5	str. Studenților, 9/9	10877,5	9,24	41,04
Corpul de studii nr. 6	str. Studenților 9/8	9263,6	22	nu sunt
Corpul de studii nr. 9	bd. Dacia, 39	10345,3	134	nu sunt
Corpul de studii nr. 10	bd. Dacia, 41	10945,3	10	210
Corpul de studii nr. 11	str. Studenților, 11/1	3710,8	nu sunt	nu sunt

Referințe bibliografice:

1. <http://www.utm.md/despre-utm/> accesat la data 20.04.2016
2. <http://www.utm.md/subdiviziuni-universitare/patrimoniu/> accesat la data 20.04.2016
- 3 <https://www.cadastru.md/ecadastru/webinfo/f?p=100:1:2390968793738706> accesat la data 20.04.2016

TENDINȚELE ACTUALE ALE FENOMENULUI EXODULUI DE INTELECT DIN RM ÎN CONTEXTUL GLOBALIZĂRII

CAVCALIUC LUCIA

Institutul Național de Cercetări Economice al AȘM

ALELLWI SALEH, Kuwait University

Conceptele de exod de intelect, câștig de creieri, cât și circulația creierilor din Republica Moldova, reprezintă o experiență sociologică și politică relevantă pentru înțelegerea acestui fenomen întrucât are o desfășurare de-a lungul a mai multor decenii.

Exodul potențialului intelectual din Republica Moldova corelează strâns cu emigrarea forței de muncă. Procesele de gestionare a migrației de muncă din Moldova, din ultimii ani pot fi divizate în câteva etape, care reprezintă și fluxurile principale de migrație cu caracteristici comune.

Pentru prima etapă (1990 - 1994) este caracteristic „vectorul oriental” de reglare a migrației de muncă între fostele republici din URSS[1].

Conținutul de bază al acestei etape constă în reglementarea proceselor migraționiste, caracteristice pentru spațiul specific geopolitic sovietic și post-sovietic.

A doua etapă (1994 - 1999) este strâns legată de integrarea republicii în piața muncii europene. În prim plan se conturează „vectorul occidental”. Intensificarea migrației forțelor de muncă din această perioadă, s-a soldat cu promovarea de către statele europene occidentale a politicii „ușilor închise” îndreptată spre protejarea pieței muncii interne. Această politică se manifesta prin înăsprirea regimului de vize, deportări, expatrieri în ciuda perfectării corecte a tuturor documentelor necesare. De asemenea statele membre ale Uniunii Europene au mărit presiunea asupra conducerii Republicii Moldova, care cereau măsuri stringente de opunere față de emigrația forței de muncă în Occident.

A treia etapă (2000-) se caracterizează printr-o avansare de poziție, printr-o practică reală de gestionare a migrației forțelor de muncă atât din partea statelor occidentale, cât și din partea Moldovei [2, p.179-182].

În contextul ultimelor evenimente politice, perioada de după anul 2000 poate fi divizată la rândul ei în doua etape: cea de până la facilitarea procesului de obținere a cetățeniei române de către cetățenii RM și liberalizarea regimului de vize, și cea de după. Aceste ultime momente importante au servit drept catalizator pentru declanșarea unui proces de exod de intelect și mai puternic. Migrația de după anii 1994 era în mare parte reprezentată de fluxuri de emigranți necalificați în căutarea unui loc de

muncă de orice nivel, având drept scop asigurarea unui trai de viață mai bun decât cel avut în RM. Odată ce avantajele globalizării au ajuns a fi simțite atât și pe teritoriul RM, au apărut mai multe oportunități pentru cetățenii moldoveni de a se deplasa peste hotarele țării în scopul de a obține o calificare mai înaltă și studii apreciate la nivel mondial, cât și de a se angaja nemijlocit conform domeniului de specializare.

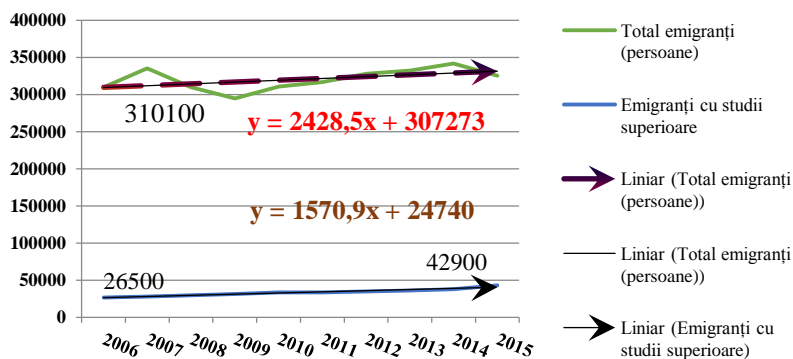


Figura 1. Evoluția numărului persoanelor cu vârsta de peste 15 ani, aflate peste hotare la lucru sau în căutare de lucru în raport și din ei cu studii superioare, 2006 – 2015

Analizând datele din figura de mai sus observăm că numărul emigranților cu vârsta de peste 15 ani, aflați peste hotare la lucru sau în căutarea unui loc de muncă este în continuă creștere, de peste aproximativ 2428 persoane anual. Pe de altă parte dacă analizăm, doar exodul de intelect, considerând drept participanți, emigranții aflați peste hotare la muncă sau în căutarea unui loc de muncă, care au studii superioare, observăm aceeași situație. Anual exodul de intelect din RM se află într-o creștere de peste 1570 persoane. Acum dacă studiem aceste cifre în ansamblu, putem conchide că din această creștere de peste 2428 de persoane anual, peste 64,66% se realizează pe contul persoanelor cu studii superioare.

Prin urmare, tendințele actuale ale fenomenului exodului de intelect din RM sunt unele de creștere vertiginoasă. Situația se agravează tot mai mult, iar amploarea cu care emigranții calificați părăsesc țara devine din ce în ce mai greu de analizat. Statistica oficială oglindește doar o fațetă a acestui fenomen, nefiind incluse date de la toate structurile de stat care ar avea o

tangență cu exodul de intelect, precum: Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, ambasadele RM, punctele de trecere a frontierei ș.a.

Toate aceste date există, doar la nivel de rapoarte interne care nu pot fi făcute publice și prin urmare nu pot fi folosite nici chiar în scop de cercetare. Acest aspect ce ține de colectarea datelor de asemenea ne demonstrează faptul că acestui fenomen nu i se acordă atenția necesară, or majoritatea statelor conștiente și dornice de a dezvolta o economie sustenabilă bazată pe cunoaștere, inovație și propagare a tot ceea ce este nou, actual și competitiv, deja realizează pași siguri spre o politică de transformare a pierderilor de creieri rezultați în urma exodului de intelect, în câștig de creieri.

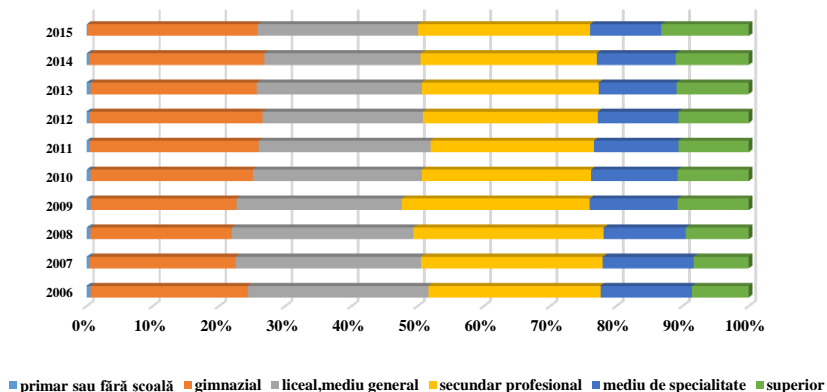


Figura 2. Analiza emigranților din RM, cu vârsta de peste 15 ani. aflați peste hotare la lucru sau în căutare de lucru după nivelul de studii
Sursa: realizat de autor cu datele BNS, <http://statbank.statistica.md/>

Analizând migrația cetățenilor RM în scop de muncă sau în căutarea unuia, punând accent anume pe nivelul de studii, observăm că de-a lungul perioadei 2006 – 2015, au avut loc anumite schimbări. Dacă în mare parte numărul emigranților cu studii gimnaziale, liceale, secundare profesionale au rămas în aceeași proporție față de total, numărul celor cu studii primare sau fără studii a scăzut la fel ca și numărul emigranților cu studii medii de specialitate. În creștere e numărul emigranților cu studii superioare.

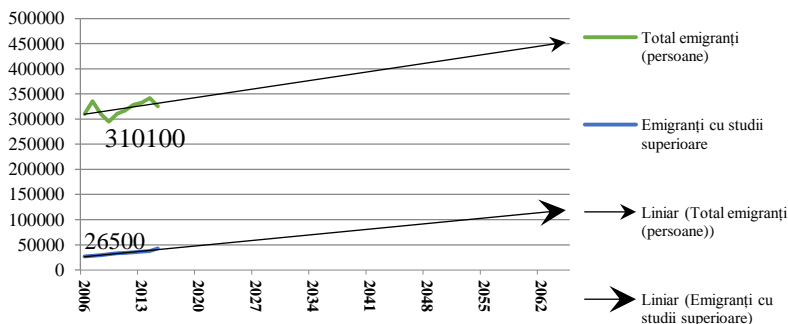


Figura 3. Previțiune a evoluției numărului emigranților din RM, cu vârsta de peste 15 ani, aflați peste hotare la lucru sau în căutare de lucru după nivelul de studii, cât și a celor din ei care au studii superioare. Sursa: realizat de autor

Reieșind din tendințele actuale ale fenomenului am realizat o simplă previziune economică, folosind trendul liniar pentru a vedea aproximativ, în ce amploare se va dezvolta migrația și exodul de potențial intelectual din RM în următorii 50 de ani. În linii mari putem spune că în anul 2065, datele oficiale privind numărul emigranților din RM, cu vârsta de peste 15 ani aflați peste hotare la lucru sau în căutare de lucru va fi de peste 452983 persoane, iar cei cu studii superioare vor fi de peste 118994 persoane. Observăm că situația va deveni și mai alarmantă, iar asta este valabil pentru cazul în care se vor păstra aceleași condiții economice, sociale și politice din prezent. Dar luând în considerație experiența istorică, aplicabilă și pentru RM, care ne-a demonstrat de atâtea ori că în timp evenimentele tind să evolueze și mai critic, iar crizele economice tind să se reîntoarcă într-o formă și mai severă, posibil că cifrele presupuse să nu corespundă realității, iar exodul de intelect să fie unul și mai pronunțat.

La momentul actual, în condițiile migrației existente acum în RM, deja se simte lipsa de brațe de muncă atât în sectoarele care necesită muncitori necalificați (agricultură, piscicultură, construcții), cât și sectorul educațional mai ales în regiunile rurale, medicina de stat, sectorul privat al companiilor TIC (unde investitorii mereu punctează lipsa specialiștilor sau pregătirea proastă), precum și noile domenii cum ar fi comerț electronic, SEO ș.a. direcții ce apar în urma dezvoltării economice și a globalizării.

Dacă situația va rămâne aceeași și se va dezvolta cel puțin conform cifrelor prognozate, va fi nevoie de politici noi și soluții care să umple golurile existente a deficitului de cadre de muncitori necalificați și calificați.

Experiența altor state care se confruntă cu lipsa muncitorilor ne demonstrează că de obicei astfel de probleme se rezolvă pe seama procesului opus emigrației, și anume a imigrației. În acest context, pentru RM nu poate servi exemplul statelor europene bogate care oferă condiții de muncă excepțional de bune și salarii mari deoarece nu dispunem de astfel de avantaje. O soluție ar fi atragerea forțelor de muncă ieftine din statele mai puțin dezvoltate decât RM. De exemplu statul Kuwait, care are o populație băștinașă de doar 30% din totalul de 3.48 milioane în 2014, conform Băncii Mondiale [3], a găsit soluție deficitului brațelor de muncă prin atragerea emigranților din statele sărace. Din 2005 până în anul 2013, numărul emigraților a crescut cu 1 milion de persoane, reprezentând la momentul actual 70% din întreaga populație. Chiar dacă Kuwait este un stat bogat, ce nu poate fi comparat din punct de vedere financiar cu RM, totuși am tras această linie între cele două state deoarece în ceea ce privește politica salarială și drepturile emigranților, nu poate fi vorba despre egalitate. Emigranții primesc salarii de cel puțin 3 ori mai mici, uneori și de zeci de ori mai mici decât populația băștinașă, ajungând la salariul mediu nominal din RM (în ian. 2016 acesta constituind 4665,8 lei). Prin urmare salariile din RM ar putea totuși atrage emigranți care ar accepta să lucreze în condițiile economice naționale. Cu toate acestea nu poate fi vorba despre găsirea unei soluții universale problemei migrației, deoarece fiind un fost stat URSS, cu specific economic, politic, etic aparte, RM nu este statul care să poată accepta (cel puțin la momentul actual) un flux considerabil de imigranți fără apariția unor conflicte. De aceea, considerăm că tradiționala soluție de a atrage diaspora moldovenească și populația emigrată este mai puțin radicală, însă despre eficiența acesteia rămâne să decidem în contextul evoluției fenomenului în următorii ani.

Toate ideile prezentate în acest articol demonstrează actualitatea deosebit de importantă a eficientizării gestionării exodului de potențial intelectual. Fără o gestionare eficientă nu poate avea loc o dezvoltare durabilă a economiei naționale ca o economie bazată pe cunoaștere și pentru a reduce amploarea acestuia este nevoie de :

- aprecierea obiectivă și cantitativă a fenomenului exodului potențialului intelectual;
- actualizarea datelor statistice și a modalităților lor de colectare;
- elaborarea unor modalități de calcul și prognozare a fenomenului,

- elaborarea și implementarea de politici coerente în dezvoltarea unei economii sustenabile;
- gestionare eficientă a proceselor de migrație, îndeosebi crearea de pârgii și metode actualizate de reintegrare a emigranților calificați în societate prin urmarea exemplor și metodelor folosite de alte state;
- implicarea activă în lucrul cu diaspora moldovenească în scopul valorificării nu doar a oamenilor de știință dar a tuturor emigranților care dețin o experiență și cunoștințe de interes strategic pentru RM,
- nouă strategie privind diaspora.

Într-o societate bazată pe cunoaștere în care progresul este cel ce mobilizează toate activitățile economice, forța de muncă este veriga fără de care nu ar fi posibil acest progres. Dezvoltarea vertiginoasă a sectorului terțiar al economiei subliniază importanța personalului calificat în creșterea economică. Statele lumii prețuiesc personalul său calificat în limita posibilităților sale ducând diferite strategii de atragere cu succes sau de pierdere fără șanse de recuperare a ceea ce este cel mai de preț – omul și cunoștințele sale.

Referințe bibliografice:

1. Moșneaga V., Politică migraționistă a statului moldovenesc: esența și etapele de bază, Republica Moldova: Provocările migrației, Institutul Integrare Europeană și Științe Politice al Academiei de Științe a Moldovei, Știința, Chișinău, 2010, pag. 148
2. Шушу-Цуркан Экономическая и Инновационная Статистика Методологические Аспекты и Анализ Ситуации в Республики Молдовы, Кишинёв 2009, pag. 179,180,181,182
3. <http://www.tradingeconomics.com/kuwait/population>

ASPECTE METODOLOGICE DE DEPISTARE A ECONOMIEI TENEBRE

CEBAN ALEXANDRU

Institutul Național de Cercetări Economice al AȘM

Introducere. Procesele economice ce nu sunt observate direct de autoritățile publice, formând o realitate economică paralelă celei oficiale sunt definite ca economia neobservată, cu toate că în literatura de specialitate i se atribuie și alte denumiri cum ar fi economie subterană, tenebră, etc. Acest fenomen are efectul bulgărelui de zăpadă care în cele din urmă va duce la schimbarea direcției de dezvoltare, distorsionarea reacției economiei la politicile implementate de guvern, pierderea unor potențiale încasări fiscale.

Conținut. Economia neobservată la rândul său este divizată în mai multe componente:

Sectorul neformal – aici sunt incluse toate unitățile ce se ocupă de producerea bunurilor și serviciilor pe piață dar care nu sunt înregistrate sau care au un număr de salariați sub censul stabilit. De regulă aceștia sunt agenți economici de talie mică ai căror client țintă este reprezentat de persoane fizice, sunt înființate din resurse proprii, au un nivel jos de organizare și nu este clară divizarea factorilor de producție.

Producția ascunsă în sectorul formal – totalitatea activităților productive legale ce sunt ascunse de către agenții economici pentru a nu fi înregistrate de organele administrative și fiscale cu scopul evaziunii impozitelor, contribuțiilor de asigurare socială, etc. Aici intră nu doar neînregistrarea unor tipuri de produse și servicii dar și achitarea salariilor „în plic”.

Producția gospodăriilor casnice pentru autoconsum - totalitatea bunurilor și serviciilor produse și consumate de însași gospodăriile casnice. Cea mai înaltă pondere (aproximativ 66%) o au acordarea serviciilor în domeniul agricol, producția și prelucrarea produselor agricole, serviciile personalului angajat în aceste gospodării.

Producția ilegală - producția de bunuri și servicii a căror vânzare sau distribuire contravine legii și se realizează de persoane neautorizate. În acest segment intră atât activitățile care sunt ilegale (distribuirea drogurilor, substanțelor toxice, servicii de prostituție) cât și producerea de bunuri sau prestarea de servicii de către agenți neautorizați (producția de băuturi alcoolice fără licență)[1].

Există o serie de factori care îi determină pe agenții economici să recurgă la economia neobservată. În urma literaturii studiate a fost identificat un set de factori cu caracter sistemic și anume:

Povara fiscală – un sistem complex cu rate și taxe care îi determină pe agenții economici să recurgă la evaziunea fiscală. Evaziunea fiscală se va executa prin mai multe metode, cum ar fi activitatea antreprenorială neînregistrată cu scopul de a evita atenția din partea organelor fiscale, declararea incompletă a bunurilor și serviciilor produse, remunerarea angajaților „în plic”.

Povara regulatorie – complexitatea legislativă și barierele administrative care influențează negativ procesul de lansare și închidere a unei afaceri. Chiar și în momentul gestionării unei întreprinderi, agentul economic în domeniul fiscal este obligat să ducă relații SFS, SV, CNAS, CNAM și serviciile fiscale locale, să urmărească nu doar schimbările ce apar în Codul Fiscal dar și diferite legi ce apar cât la nivel teritorial atât și la nivel național.

Moralitatea fiscală – lipsa încrederii din partea cetățenilor și a agentului economic în prestarea calitativă a serviciilor publice. Ea reflectă motivația internă de a plăti impozite. În Republica Moldova nivelul moralității fiscale este mai redus comparativ cu restul țărilor din Estul Europei. Acest rezultat este datorat funcționării neeficiente a instituțiilor publice, nesoluționării problemelor economice importante precum și nivelului înalt al corupției ce provoacă neîncredere în sistemul public.

În dependență de nivelul de dezvoltare, acești factori variază de la o țară la alta. Schneider a sistematizat factorii cheie după influența lor asupra economiei neobservate după cum se vede în tabelul de mai jos. [4]

Există mai multe metode de depistare a economiei neobservate:

Metoda directă de supraveghere a economiei neobservate. Această metodă are la baza sa colectarea datelor la nivel microeconomic prin auditul agenților economici sau prin elaborarea diferitor chestionare. Dezavantajul acestei metode este că suntem obligați să ne încredințăm datelor oferite de către agenții economici care chiar și fiind cu caracter anonim, sunt predispuși să eroneze aceste date fapt ce generează dubii în acest sens.

Metoda diferențelor de cheltuieli. Metoda respectivă presupune că persoanele din sectorul neoficial au cheltuieli mai mari decât venitul declarat de dânsii. Acesta diferență poate fi pusă în evidență atât la nivel individual cât și cel național. Un exemplu ar fi compararea rezultatelor a calculului PNB prin metoda veniturilor și cea a cheltuielilor. Diferența dintre ele poate fi estimată ca valoare a economiei neobservate.

Factorii de creștere a economiei neobservate

Tabelul 1

Factori	Influența asupra economiei neobservate (%), valoarea medie:	
	din 12 studii	din 22 studii
Povara fiscală	35-38	45-52
Calitatea instituțiilor publice	10-12	12-17
Nivelul de reglementare a pieței muncii	7-9	7-9
Echitatea plăților din BPN (Bugetul Public Național)	5-7	7-9
Calitatea serviciilor publice	5-7	7-9
Moralitatea fiscală	22-25	-
Influența tuturor factorilor	84-98	78-96

Sursa: [4]

Metoda de comparare a forței de muncă. Reducerea nejustificată a forței de muncă poate fi considerată ca o creștere a economiei tenebre pe piața muncii. Pentru a evalua mărimea economiei tenebre în raport de exemplu cu PNB suntem nevoiți să pornim de la presupunerea că productivitatea muncii este aceeași de la o persoană la alta, de aici reiese că relația productivitate-timp va fi mai mare decât situația reală. În realitate însă aici pot fi abateri fiindcă o parte mare de persoane activează atât în sectorul oficial cât și cel neoficial.

Metoda comparativă a pieței monetare. Aici se pornește de la ideea că tranzacțiile din sectorul neoficial se execută mai mult în numerar, de unde reiese că economia neobservată este la nivel național cu cantitatea de numerar folosită pe țară. Întrucât masa monetară este cunoscută ca structură și cantitate, această metodă este destul de precisă, totuși și în cadrul economiei subterane se execută plăți prin mijloace electronice sau bănci.

Metoda de calcul pe baza datelor obținute în urma verificărilor fiscale și a altor metode de control. Aceasta metodă începe de la datele obținute de autoritățile fiscale în urma controalelor de descoperire a veniturilor sustrate în urma impozitării și ignorând răspunsurile date voluntar. Rezultatele obținute sunt considerate aproximativ pentru un anumit nivel al populației.

Metoda de calcul elaborată de Cobham. Această metodă presupune calculul pentru fiecare tip de taxă și ne arată anume diferența dintre taxele potențiale ce puteau fi încasate și pierderile care au avut loc. Deci reiese

dacă potențialul de impozitare a unei taxe este exprimat prin formulă, atunci acesta arată astfel:

$$T_0 = tY$$

unde: T_0 - Taxele potențiale ce puteau fi acumulate

t – rata de impozitare care este în dependență de taxă.

Y – Veniturile ce trebuiau fi impozitate anume cu această taxă

Atunci valoarea impozitului care va ajunge în realitate prin formulă [2] va fi exprimat astfel:

$$T_1 = t_c[Y(I-s)-h-p]-U$$

unde: T_1 - valoarea impozitului recepționat de organele fiscale

t_c – concurența fiscală, taxele din urma negocierilor cu autoritățile locale. Ca exemplu ar fi când o companie de talie internațională dorind să deschidă filială sau o subdiviziune de producție face un fel de tender pentru mai multe administrații locale. Evident care din administrații vine cu propuneri mai avantajoase în privința taxelor locale va avea prioritate. Însă din punct de vedere a colectării taxelor va suferi pierderi pe viitor.

Y – Suma de venituri ce urmează a fi impozitate.

s – ponderea economiei neobservate în urma sectorul neformal, producției ascunse în sectorul formal, producției gospodăriilor casnice pentru autoconsum și a producției ilegale.

h – venit acumulat în activele deținute în zonele off-shore. Venituri care sunt deținute de obicei, de către persoane fizice bogate și sunt, prin urmare, neimpozitate.

p – profiturile corporative, care sunt deplasate către alte jurisdicții în cazul în care se aplică rate de impozitare mai mici. Întreprinderile multinaționale sunt adesea evidențiate pentru capacitatea lor de a obține un tratament favorabil fiscal în țările mai sărace, precum și să transfere profiturile impozabile în altă parte.

U – suma taxelor neachitate în fiecare an, ceea ce reprezintă plățile care trebuie să fie achitate de către agenții economici, dar din diverse motive nu sunt plătite.

O tentativă de depistare a economiei tenebre a fost executată de centrul analitic “Expert-grup”. În ultimii ani economia neobservată a avut o creștere treptată, atingând valori de aproximativ 28% în 2013, din care ponderea cea mai mare o are economia ascunsă (11-12% din PIB), care este urmată de gospodăriile casnice pentru autoconsum (aproximativ 9% din PIB).

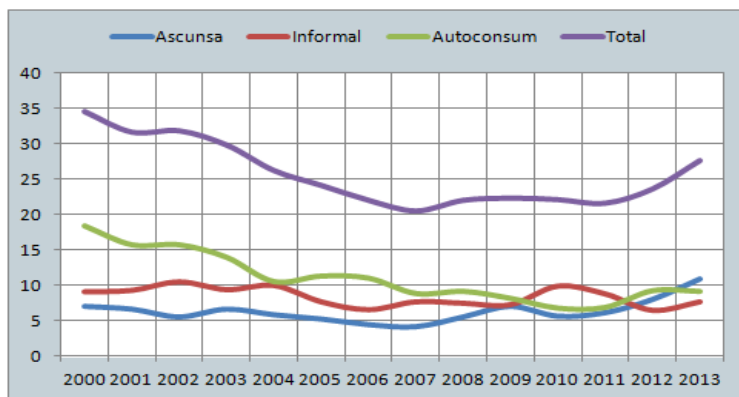


Figura 1. *Dinamica componentelor economiei neobservate în Republica Moldova (% din PIB). Sursa: [1]*

Indiferent de modalitățile de combatere, economia neobservată este o parte a oricărei economii moderne. Dar se observă o oarecare diminuare în dependență de gradul de dezvoltare a țării. Astfel, în statele mai dezvoltate din punct de vedere economic și chiar regulatoriu (legi, normative), ponderea economiei tenebre în PIB are valori mai reduse comparativ cu statele în curs de dezvoltare sau în tranziție (Figura 2).

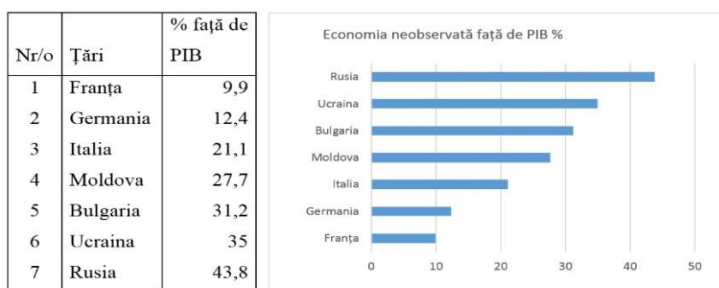


Figura 2. *Economia neobservată în a.2013 față de PIB. Sursa: [4]*

Concluzii. Există mai multe metode de depistare a economiei tenebre, însă ele toate au diferite neajunsuri, fie din cauza insuficienței de date care pot fi colectate sau eronarea lor, fie au la baza lor diferite presupuneri, fie din complexitatea modalităților de a evada de sub controlul autorităților

fiscale. Nu a fost elaborată o metodă complexă care să preia toate aspectele prin care poate fi depistată economia tenebră. Metodele utilizate sunt specifice pentru anumite situații și condiții. Pentru a diminua efectul economiei tenebre este importantă conlucrarea instituțiilor publice abilitate.

Referințe bibliografice:

1. Budianschi D., et al, Discrepanța fiscală – o realitate invizibilă, studiu Expert-Grup, Chișinău, octombrie 2014
2. Cobham A., Tax evasion, tax avoidance and development finance, Working Paper Number 129, Finance and Trade Policy Research Centre, Queen Elizabeth House, University of Oxford, September 2005
3. Costandachi G., Moldova pradă a economiei subterane și evaziunilor fiscal, studiu IDIS Viitorul, Chișinău, 2012
4. Schneider F., The Shadow Economy and Work in the Shadow: What Do We (Not) Know?, Institute for the Study of Labor, March 2012

**ROLUL INOVAȚIILOR ÎN SECTORUL AGRAR
AL REPUBLICII MOLDOVA**

DONEA SOFIA

Institutul Național de Cercetări Economice al AȘM

În ultimii ani, mult se discută despre modernizarea agriculturii țării, care din '90 încoace se confruntă cu un șir de probleme ce au făcut ca sectorul agrar să degradeze și să devină neatractiv pentru investitori. Fiind o sursă unică naturală, de care dispune Republica Moldova, cernoziomurile moldovenești ne impun ca agricultura să devină o activitate profitabilă a populației rurale. Îndeletnicirea și experiența de secole a agricultorilor autohtoni, privind cultivarea produselor fitotehnice ne-a adus o faimă bine meritată. În anii '80 a secolului XX, de exemplu, Republica Moldova se situa pe locul 5 între cele 15 republici unionale, după volumul producției alimentare, cedând întâietatea doar gigantilor teritoriali – Rusia, Ucraina, Kazahstan și Uzbekistan. [2]

Alături de industria alimentară, agricultura constituie sectorul-cheie a economiei naționale, însă situația în care s-au pomenit entitățile agricole: lipsa de profit, surse de finanțare insuficiente, schimbările climaterice radicale, sistemă managerială imperfectă – au defavorizat acest sector și ca rezultat, mulți au abandonat aceasta activitate. Pentru redresarea situației și adaptarea la noile condiții este nevoie de inovații în sectorul agrar.

Rezultate bune nu pot fi obținute în agricultură doar prin metode tradiționale. Economia de piață și globalizarea acesteia influențează și activitatea din sectorul agrar.

Inovația este definită diferit, însă în general se menționează că ea constituie o schimbare, o modificare, o noutate tehnică, tehnologică, organizatorică etc. Deci agricultura moldovenească trebuie prefăcută, schimbată, modernizată – într-un cuvânt inovată.

Motiv pentru inovarea agriculturii poate servi creșterea volumului vânzărilor, minimizarea cheltuielilor, scăderea costului, noi piețe de desfacere, maximizarea profitului, stabilitatea financiară și economică, etc. Tehnica și tehnologiile din agricultura moldovenească sunt vechi și sporesc consumurile peste nivelul mediu, astfel entitățile devin neprofitabile, necompetitive comparativ cu alți producători, ce au cucerit piețele de desfacere prin calitate și prețuri mici.

În țările dezvoltate predomină o agricultură orientată spre producția marfă, adică se produce pentru realizare, folosind pe larg noutățile progresului tehnico-științific. Aici s-au format complexe agro-industriale – sisteme de întreprinderi, care produc producția agricolă, o prelucrează, o păstrează, o transportă și o realizează. Totodată acestea pot produce tehnica agricolă și îngrășăminte, colaborând cu instituții de cercetări științifice.

În țările în curs de dezvoltare, spre deosebire de cele dezvoltate, predomină gospodării mici, preponderent direcționate spre producția vegetală, care abia îndeestulează autoconsumul. Introducerea noutăților progresului tehnico-științific în asemenea condiții, nu este cu puțință datorită sărăciei și nivelului scăzut de dezvoltare economică a acestor gospodării.

Agricultura se consideră a doua ramură de bază a producției materiale (după industrie), unde sunt ocupați de la 2% la 34 % din populația economică activă. Apreciind după două criterii: ponderea celor ocupați în ramură și ponderea producției agricole în PIB – putem aprecia nivelul de dezvoltare a țărilor (tabelul 1):

Indicatorii privind dezvoltarea agriculturii la nivel internațional pe 2014 (%)

Tabelul 1

Denumirea țării	Ponderea celor ocupați în agricultură (% din totalul celor ocupați)	Agricultura ca sursă a PIB (% din volumul total)
SUA	2	1,4 *
Canada	2	1,7 *
Japonia	4*	1,2*
Franța	3	1,7
Austria	4	1,4
Rusia	7	4,2
Polonia	11	3,4
Brazilia	15*	5,2
Egipt	28*	11,1
Moldova	30,4	13
Indonezia	34	13,4

Sursa: [8, 9]

* - indicatori aferenți anului 2013

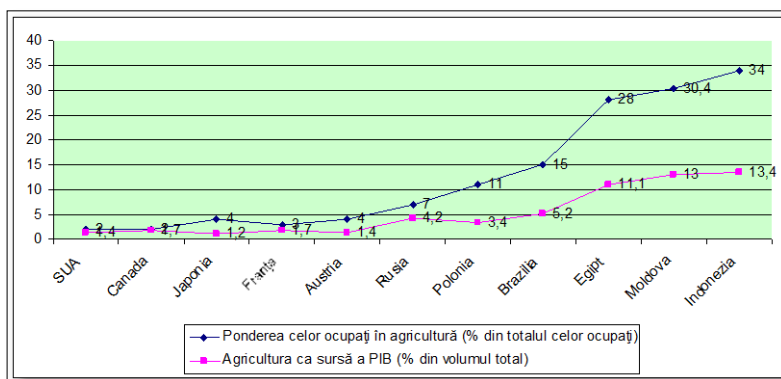


Figura 1. Indicatorii privind dezvoltarea agriculturii la nivel internațional pe 2014 (%). Sursa: Elaborat de autor în baza Tabelului 1.

Reieșind din datele tabelului și ținând cont de specificul agriculturii ca ramură, observăm țările dezvoltate și în curs de dezvoltare cu o dependență mai mare sau mai mică de agricultură. Tehnologiile performante sunt concentrate în țările dezvoltate, crescând productivitatea muncii și reducând numărul celor angajați în agricultură. În țările înalt urbanizate din Europa, populația din sate constituie mai puțin de 5% [5]. Astfel, resursele umane eliberate din sectorul agrar sunt angajate în alte ramuri de activitate economică. Totodată, producția agricolă intensivă permite îndestularea populației țărilor respective cu produse alimentare de proveniență autohtonă sau din import.

O tendință de scădere a celor ocupați în agricultură se observă și în Republica Moldova – de la 33,6% în anul 2006, la 30,4% în 2014 [1]. Însă aceasta nu se explică prin tehnologizarea sectorului și creșterea productivității, ci prin abandonarea activității agricole. Totodată, nu există o transparență deplină a celor ocupați în sectorul agrar.

Este nevoie stringentă de modificare a sectorului agrar din Republica Moldova prin inovare. Pentru lărgirea proceselor inovaționale și creșterea stabilității agriculturii, este important să grupăm acțiunile de inovare, astfel încât acestea să cuprindă întreaga „infrastructură” agricolă și anume:

- inovații social-economice: modificări direcționate spre educație, cultură, sistemul de sănătate, îmbunătățirea condițiilor de muncă;
- inovații managerial-organizatorice cu scop de organizare, informare și consultanță, modelarea și formarea relațiilor între producătorii agricoli, instruirea acestora;
- inovații în producție și tehnologie: acestea sunt noutăți din domeniul tehnicii performante, noi mijloace de producție a plantelor (în sere), noi tehnologii de păstrare și prelucrare a producției agricole pentru a ridicarea calității produselor alimentare etc.;
- inovații de selecție și genetică: pentru a crea noi sorturi și hibrizi rezistenți la schimbările climaterice;
- inovații de protecție și regenerare a mediului: pentru a îmbunătăți și proteja terenurile agricole, restabilirea și dezvoltarea sistemelor de irigare.

Aceasta grupare a inovațiilor în agricultură va dezvolta deprinderi manageriale inteligente, capabile să descopere toate rezervele din sectorul agrar. În realitate inovațiile în agricultura țării rămân la nivel relativ scăzut, politicile internaționale promovate în acest domeniu au un caracter declarativ. Printre problemele care rețin inovațiile în agricultură putem evidenția:

- utilizarea neeficientă a potențialului solului;
- nerespectarea operațiilor tehnologice de bază, se utilizează material semincer de calitate proastă, nivelul de utilizare a îngrășămintelor fiind relativ și absolut scăzut;
- insuficiența resurselor financiare, materiale și de muncă;
- lipsa unui program strategic de dezvoltare și susținere a inovațiilor;
- conlucrarea slabă a științei cu practică.

Totodată, conceptul de inovare trebuie inclus într-un plan strategic, racordat la actualitățile din sectorul agrar, predispus riscurilor naturale de proporții. Introducerea inovațiilor în agricultură va contribui la:

- creșterea producției agricole, iar cu aceasta și ridicarea nivelului securității alimentare a țării;
- protecția mediului;
- alimentarea sănătoasă a populației;
- creșterea contribuției agriculturii în PIB-ul țării.

Referințe bibliografice:

1. Anuarul statistic al Republicii Moldova 2014, 2015;
2. Guțu Ion T., „Republica Moldova: economie în tranziție”, Chișinău 1998, et. Litera, ISBN 9975-74-209-2;
3. Horobeț A., „Managementul riscului în investițiile internaționale”, ed. AII Beck, 2005, ISBN 973-655-682-4;
4. Parmacli D.M., „Potențialul economic al pământului utilizat în agricultură”, Chișinău, ASEM, 2006;
5. <http://www.sociosfera.com> (02.03.2016);
6. <http://www.dex.ro/inova%C8%Bie>;
7. <http://www.agroeconomica.ru/tendentsii-evolyutsii>;
8. [http://www. Worldbank.org](http://www.Worldbank.org);
9. <http://www.statistica.md>.

PARTICULARITĂȚILE MEDIULUI CONCURENȚIAL DIN REPUBLICA MOLDOVA

DUCA DRAGOȘ

Academia de Studii Economice din Moldova

Introducere. În prezent concurența continue să reprezintă un fenomen deosebit de important pentru toate domeniile, fiind profund încadrată în viața economică, socială, politică, culturală etc. Acest concept se consideră a fi foarte uzual și cunoscut, dar și extrem de complex, existând numeroase definiții, adaptate specificului domeniului de folosință. Dicționarul Explicativ al Limbii Române definește termenului „concrență” drept „trăsătură esențială a economiei de piață, care reflectă rivalitatea, disputa dintre agenții economici de a produce și vinde bunuri și servicii similare sau substituibile în condițiile cele mai avantajoase pentru ei” [1]. Odată cu dezvoltarea economiei și creșterea numărului de întreprinderi acest termen tot mai des este folosit pentru descrierea structurii pieței, începând cu una din extreme și anume concurența perfectă, până la monopolul pur.

Metodologia cercetării. Studiul efectuat este unul pilot, de tip cantitativ, cu o eventuală extindere. Colectarea datelor a fost realizată prin două metode: *interviuri* și *completarea de chestionare*. Selectarea și elaborarea listei întreprinderilor incluse în studiu s-a efectuat în mai multe etape, fiind analizați preponderent toți factorii care determină mediul concurențial de activitate al acestora.

Rezultate și discuții. Funcționarea mediului concurențial este un proces complex, care trebuie să fie asigurat de reforme adecvate, orientate spre instituirea mecanismului economiei de piață, dar care țin cont de interesele naționale și în același timp - de tendințele mondiale în dezvoltarea economică. Crearea și menținerea posibilităților concurențiale egale pentru toți producătorii pe piața internă reprezintă o prioritate a modelului politicii concurențiale adoptate de fiecare stat.

Respectiv, un model adecvat al politicii concurențiale va contribui și la sporirea competitivității ramurilor sau economiei naționale a țării în ansamblu. Adam Smith a lansat teoria avantajului absolut în comerțul internațional bazată pe specializarea internațională a unei țări. Conform acestei teorii pentru asigurarea creșterii economice statul trebuie să participe în comerțul internațional cu acele mărfuri pe care le produce cu costuri reduse și să le importe pe acelea la care nu obține avantaje concurențiale [2, pag. 91].

Porter considera că măsurarea competitivității trebuie să ia în calcul productivitatea economiei - adică valoarea bunurilor și serviciilor produse pe o unitate a capitalului, resurselor umane sau resurselor naturale ale unei națiuni [3, p.11].

Competiția este în general definită ca fiind "rivalitatea dintre ofertanții de bunuri și servicii de pe piață" sau "un joc cu regulamente impuse de piață, cu învingători și perdanți, care pot fi persoane, produse, entități economice, ramuri economice, națiuni sau regiuni economice", în aproape toate teoriile economice se susține efectul benefic al competiției în sensul atingerii „optimumului lui Pareto”. Guvernele care administrează economii de piață își orientează în general politicile economice spre stimularea competiției, deși uneori acestea pot genera conflicte de interese din perspectiva promovării interesului național [4, pag. 241].

Competitivitatea redusă, specifică regimurilor totalitare, contribuie pe termen lung la degradarea economiei. Competitivitatea poate fi scăzută și din alte motive, dar lipsa ei conduce la o substituție a produselor autohtone cu produse similare de origine străină. În consecință, economia este privată de resursele respective, crește importul, se reduce exportul și, odată cu acesta, potențialul productiv, crește șomajul cu toate consecințele sale.

Unii autori [5, p.87], definesc competiția ca „rivalitatea dintre ofertanții de bunuri și servicii de pe piață” sau „un joc cu regulamente impuse de piață, cu învingători și perdanți, care pot fi persoane, produse, entități economice, ramuri economice, națiuni, regiuni sau sisteme economice”. Efectul competiției poate fi pentru unii benefic, iar pentru alții dimpotrivă. Succesul sau insuccesul economiei depinde de politica guvernului care, reușit sau nu, își administrează economia de piață. Competiția, în cele din urmă, trebuie să atingă „optimumul lui Pareto”.

Să analizăm situația monopol-monopson bilateral. O stare de acest fel poate apărea, dacă procesatorii de materii prime, în scopul de a impune prețuri joase, se asociază într-un cartel. Astfel, producătorii de materie primă sunt nevoiți în circumstanțele create să urmeze exemplul procesatorilor și se asociază instituțional într-o structură de tip monopson. În situația creată, pe piață va exista un singur producător și un singur cumpărător, produsul vânzătorului este materie primă pentru cumpărător. Fiecare din acești doi parteneri economici au de negociat prețul P pentru materia primă și volumul V (volumul de materii prime). Consumurile de producție pentru producător sunt determinate de funcția $K(V)$, pentru care prima și a doua derivată sunt pozitive (fig.1).

Prin urmare, formarea mediului concurențial este un proces de durată, iar evitarea înțelegerilor de cartel și apariția concurenței contribuie la stabilizarea și dezvoltarea durabilă a economiei. Climatul concurențial este hotărâtor pentru crearea și menținerea ulterioară a avantajelor competitive. Caracterul complex al mediului concurențial impune o analiză multidimensională a acestuia, prin prisma relațiilor de cauzalitate și interconționare ale fenomenelor pentru a se evidenția concret mecanismele de funcționare în condițiile mediului economic autohton.

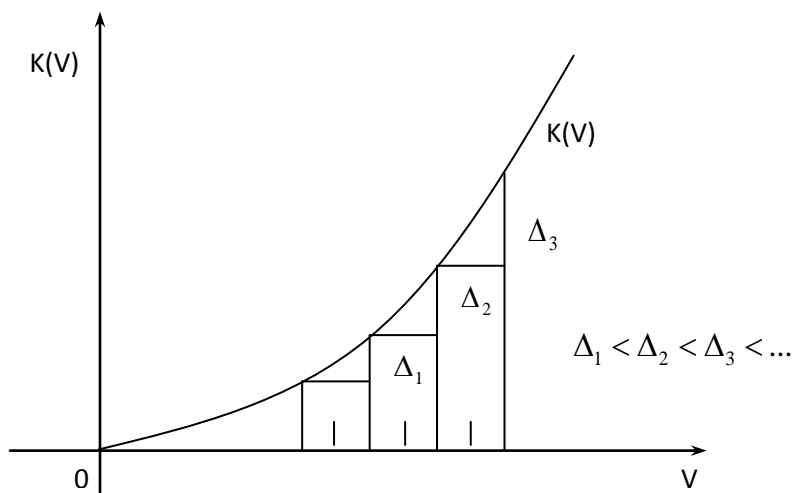


Figura 1. Influența cartelului asupra variației „volum-consumuri”
(elaborată de autor)

Mediul concurențial are impact asupra mai multor aspecte ale economiei și este determinat de raportul dintre cerere și ofertă (elasticitatea cererii și ofertei), formarea prețurilor de piață, metodele și formele luptei de piață (numărul și înălțimea barierelor de intrare pe piață, evoluția structurii pieței după indicatorul cotei de piață), mai ales că nici teoria economică nu are răspuns clar despre cota de piață și poziția dominantă.

De ex, în UE poziția dominantă a companiei este considerată 40-45%; SUA – până 70%; Rusia - până 65%, Republica Moldova - 50%,

după care se aplică condițiile legislației antimonopol, care are specificuri pentru anumite piețe marfare sau de servicii și se schimbă în timp în funcție de necesitatea reglării sau deregării stării economiei.

Publicațiile străine abordează mediul concurențial în economiile dezvoltate prin prisma numărului și caracterului producătorilor concurenți (pe anumite piețe), condițiilor stabilite de concurență (pe anumite piețe), particularităților infrastructurii de piață (pe anumite piețe), solvabilității populației, etc., considerând că acesta reprezintă o totalitate a elementelor interdependente, aflate în interconținere continuă. Mult mai puțin este studiată structura și condițiile de funcționare a mediului concurențial în economiile în tranziție cum ar fi Republica Moldova, ori alte state post-sovietice.

Din aceste considerente, prezintă interes studiile ce țin de analiza etapelor de creare și dezvoltare a mediului concurențial, care este strâns legat de mai multe aspecte, inclusiv:

- progresul în diversitatea formelor de proprietate,
- numărul în creștere a producătorilor concurenți,
- libertatea activității actorilor economici etc.

Rezultatele cercetării noastre arată, că din totalul întreprinderilor incluse în chestionare și interviuare, majoritatea sau 71,4% sunt întreprinderi private, circa 14,3% din *întreprinderile interviuate* au reprezentat unități economice publice, restul 14,3% din întreprinderi au forma de proprietate mixtă (9,5%) și respectiv cu capital străin (4,8%). Totodată menționăm că 40% din întreprinderi participante la studiu sunt societăți pe acțiuni și 42,2% sunt societăți cu răspundere limitată, iar forma organizatorico-juridică a celorlalte întreprinderi interviuate este: 13,3% - întreprinderi de stat și respectiv câte 2,2% pentru întreprinderi individuale și pentru reprezentanțe. În conformitate cu datele oferite de Camera Înregistrării de Stat la data de 1.01.214 circa 51% din întreprinderi sunt societăți cu răspundere limitată. Circa 45,2% din întreprinderile chestionate sunt unități economice în cadrul cărora activează sub 150 de angajați, fiind calificate drept întreprinderi mici și mijlocii, 31% din întreprinderi au un număr de 151-400 angajați, fiind întreprinderi mijlocii și mari.

Caracteristici generale ale mediului concurențial autohton. În țările cu o economie de piață dezvoltată mecanismele concurențiale reprezintă un compartiment important al teoriei economice și o componentă practică indispensabilă. În economia socialistă centralizată teoria economică plasa pe prim plan atingerea proporționalității și nu a echilibrului concurențial, piețele, practic, fiind slab competitive. În

perioada de tranziție spre economia de piață concurența a intrat în teorie cu pas triumfal, dar în practica economică – cu metode nelioiale de *divizare a colacului* public. Totuși, pe parcursul perioadei de tranziție, nivelul de dezvoltare a mediului concurențial a evoluat.

Economia Republicii Moldova a fost puternic marcată de destrămarea URSS și respectiv moștenirea numeroaselor probleme de ordin social, economic și politic. Nici societatea, nici economia țării nu erau pregătite pentru lansarea într-o economie liberă de piață. Începând cu proclamarea independenței și până în prezent economia Republicii Moldova a trecut prin mai multe etape de dezvoltare.

Crearea mediului concurențial în Republica Moldova la etapa inițială a fost determinat în mod decisiv de doi factori:

- *liberalizarea economiei* și
- *creșterea dimensiunii sectorului privat.*

Liberalizarea economiei a generat imboldul necesar pentru inițierea demonopolizării piețelor, a deschis piețele pentru exporturi și importuri, a instituit mecanismul cererii și ofertei, ca factori de reglare a relațiilor de piață.

În conformitate cu Indicele Libertății Economice, elaborat de The Heritage Foundation, care acordă calificative pe o scară de la 0 la 100 și reprezintă o funcție a gradului de deschidere a economiei, calității și eficienței reglementărilor guvernamentale, supremației legii, nivelului competitivității, etc., nivelul de liberalizare a economiei Republicii Moldova a fost unul destul de modest. Evoluția acestui indicator pentru economia autohtonă a variat în ultimii 15 ani între 59,6 și 53,7 puncte, nivelul de libertate a activității economice stabilindu-se pe cele mai scăzute poziții din regiune [6].

Dat fiind faptul că în anul 2008 celelalte state au înregistrat evoluții mai bune, Republica Moldova a scăzut cu 1-2 puncte per compartiment, plasându-se pe locul 89, ceea ce constituie o depreciere cu circa 11 poziții în *rating*-ul mondial comparativ cu anul 2000.

În anul 2015 Republica Moldova s-a calificat pe locul 111, cu 57,5 puncte, sau cu 0,2 puncte mai mult față de anul precedent. Această majorare a avut loc pe seama factorilor precum libertate de corupție, libertatea muncii, libertatea monetară. Totodată menționăm un declin semnificativ la capitolele libertate de afaceri și controlul asupra cheltuielilor guvernamentale.

Analiza componentelor Indicelui Libertății Economice în ultimii 20 de ani a pus în evidență o evoluție pozitivă la șase din cei zece factori examinați, inclusiv majorarea cu circa 76,1 puncte a *libertății monetare*

și cu 47,8 puncte *libertatea fiscală*. Tot odată se constată o depreciere considerabilă *libertății muncii* cu 24,2 puncte, a *cheltuielilor guvernamentale* cu 20,3 puncte și a *dreptului de proprietate* cu 10 puncte.

Deși, pe plan european, în anul 2015 Republica Moldova s-a clasat pe poziția 39 în rândul celor 43 de țări din regiunea Europei, la nivel mondial această poziție este una sub medie.

Astfel, generalizând datele analizate, putem conchide că statul de drept slab și lipsa de progres în aplicarea politicilor de piață continuă să împiedice dezvoltarea economică mai largă și mai dinamică. Performanța economică este mult sub potențial din cauza birocrăției și corupției semnificative în cele mai multe zone ale economiei. Intervenția statului în sectorul privat crește riscul economic într-un mediu politic volatil. Instabilitatea politică a lăsat politici fiscale fragmentate.

Creșterea dimensiunii sectorului privat - alt factor important în crearea mediului concurențial autohton, este determinată de eficiența, funcționalitatea, calitatea și cantitatea întreprinderilor, care reprezintă motorul activității economice într-un stat.

Întreprinderile constituie „celulele”, care prin combinarea factorilor de producție creează bunuri finite și servicii utile pentru satisfacerea necesităților consumatorilor. Întreprinderea este instituția în care se creează avuția unei țări, care, mai apoi, este distribuită în întreaga societate.

În anul 2014 în Republica Moldova activau 53738 unități economice dintre care 48082 unități sau 89,47% din sectorul privat. Importanța sectorului privat este reflectată și prin ponderea mare a persoanelor care activează în acest sector din totalul salariaților. Ponderea sectorului privat în crearea PIB-ului Republicii Moldova a avut o evoluție favorabilă dezvoltării mediului concurențial. În anul 1999 acest indicator constituia 56,5%, în timp ce în anul 2011 el a constituit, deja, circa 59,7%, pentru a coborât în anul 2012 iarăși la 56,6%. O evoluție pozitivă mult mai accelerată a avut-o ponderea sectorului întreprinderilor mixte și străine în crearea PIB-lui, această cotă s-a dublat de la 9,9% la 20,9%.

Analiza evoluției numărului de întreprinderi și unități de producție industriale, pe forme de proprietate pentru sectorul industrial în perioada 1999-2012 demonstrează că, în anul 1999 activau 650 întreprinderi dintre care 345 sau 53,08% - întreprinderi private. În anul 2010 numărul total al unităților economice industriale a crescut de peste 8 ori, ponderea celor private s-a majorat până la 82,05%. Ponderea sectorului privat în totalul întreprinderilor industriale a continuat să crească,

ajungând în 2013 la cota de 84,5%. O tendință continuă de micșorare a ponderii în totalul întreprinderilor industriale o putem observa în cazul întreprinderilor din sectorul public și cel mixt (public și privat), ajungând în anul 2013 la 7,8%, respectiv 1%. Totodată s-a majorat numărul de întreprinderi industriale străine, în anul 1999 a fost înregistrată, conform statisticii oficiale, o singură întreprindere, în doar 11 ani numărul acestora a crescut de o sută de ori, iar în 2013 a ajuns la 134 unități economice, sau respectiv 2,6% din totalul întreprinderilor industriale.

Aceași tendință de majorare a cotei deținute de sectorul privat se relevă și în cazul valorii producției fabricate. Dacă în anul 1999 cotele sectorului privat, public și cel mixt erau aproximativ egale, cel public deținând cu circa 0,63 puncte procentuale mai mult de cât sectorul privat și 0,97 puncte procentuale mai mult de cât sectorul mixt, atunci în 2013 sectorului privat îi aparțineau circa jumătate din totalul valorii producției fabricate în prețuri curente. În același context, observăm o majorare considerabilă a ponderii valorii producției fabricate de întreprinderile industriale străine, cota majorându-se de la 0,31% în anul 1999, la 14% în anul 2013.

Concluzii. De fapt, crearea mediului concurențial este strâns legată de tendințele și dinamica procesului de tranziție la economia de piață. În raportul anual al Băncii Europene pentru Reconstrucții și Dezvoltare procesele de tranziție sunt apreciate printr-un sistem de indicatori, care influențează semnificativ procesul de creare și dezvoltare al mediului concurențial al unei economii, inclusiv privatizarea în proporții mari și mici, politica privind concurența, reforma bancară, restructurarea întreprinderilor, piața financiară și liberalizarea prețurilor, reformele în infrastructură, comerțul exterior.

Examinând datele privind dinamica proceselor de tranziție din Republica Moldova și trei vecini ai săi, remarcăm o *dinamică pozitivă* a indicatorilor pentru țara noastră la capitolele: restructurarea întreprinderilor (de la „-2” la „2”), liberalizarea prețurilor (de la „4-” la „4”), politica privind concurența (de la „2” la „2+”), reforma bancară (de la „3-” la „3”), reformele în infrastructură (de la „2” la „2+”) și o *stagnare* în privatizarea în proporții mari și mici („3” și „3+”) și în procesul de tranziție în ultimii ani, situația rămânând la același nivel cu anul 2011.

O influență decisivă asupra concurenței și a mediului concurențial autohton a avut-o dinamica pozitivă a politicii în domeniul concurenței,

care s-a datorat instituirii în anul 2007 a *Agenției de protecție a concurenței*.

Un rol deosebit și un impact considerabil în crearea și dezvoltarea mediului concurențial în Republica Moldova îl are fenomenul globalizării, inclusiv prin tehnologiile informaționale.

Astfel, conform datelor obținute la analiza sondajelor putem considera că mediul concurențial în marea majoritate a respondenților este considerat unul eficient și stimulează inițiativa privată, creșterea profitabilității, dezvoltarea spiritului antreprenorial etc. Există însă și opinii care consideră că mediul concurențial ca unul neeficient.

Referințe bibliografice:

1. <https://dexonline.ro/definitie/concurenta> (accesat 14.03.2016)
2. Пети В., Смит А., Риккардо Д., Антология экономической классики. М.: Эконов, 1993/ Т.1. 475 с.
3. Popescu M. Impactul noii economii asupra întreprinderilor mici și mijlocii. Academia Română, Institutul Național de Cercetări Economice, București: CIDE, 2006, 51 p.
4. Davidovici I., Dinu Gavrilesco - coordonatori, Economia creșterii agroalimentare, edit. Expert, București 2002, 614 pag., ISBN 973-8177-61-8.
5. A Concise Dictionary of Business, Oxford University Press, 1992, p.87.
6. <http://www.heritage.org/index/country/moldova> (accesat 14.03.2016).

THE TRANSFORMATION OF MEDIA MANAGEMENT PARADIGM AS AN INSTITUTION OF MARKET ECONOMY

FRASILA PETRU

Iași, România

Mass media became and must become a real power, in all the countries that have embarked on the road of imposing the rule of law and democratic values in society. Mass media is considered to be the *fourth state power*, able to inform, form, shape and even impose some models, behavior manners and should be at the same time, a defender of these rights won after the replacement of centralized and control management of the communist era.

It is obvious that this can be achieved only based on a new type of society, a new type of economy for these countries, and above all, a new, modern, flexible and oriented towards citizens and their needs – a new

institutional management framework. For example, during the communist period, the media was entirely at the disposal of the party and state government, mirroring their programs, directives and requirements, which represented in the same time the institutional management of the socialist state.

Print media, followed by **audiovisual media**, was the one that in the most ex-socialist countries, turned into the "spearhead" of new realities highlighting, of economic objectives in the first place. But also social, cultural, religious objectives, to be achieved step by step through well conceived tactics in the context of well grounded strategies and development programs, contoured and viable in the medium and long term. Moreover, it is considered that "the media is one of" mirrors " of the Romanian social metamorphosis after December, 1989".

It can be stated that the Romanian media management, on which we will focus foremost, was subject to censorship, both on the level of texts approval, ideas or materials for audio visual media, ie the so-called *inputs* in the overall mass media system, and the outputs from the system, the well known actual *outputs*, as well as the distribution system of this complex media.

Since the media, regardless of the form it is released under, in order to be a new type media, in accordance with new requirements of society and economy in transition, it was imperious a need for a radical change and the creation of new institutions specific to the period and goals toward which those states were oriented, including Romania. Absolutely necessary was also the return to the values of *democracy*, the crucial aspect missing during the communist dictatorship.

It was noticed that immediately after the events from December, 1989, occurred an explosion of print media, escaped from the grip of the communist censorship, a short period during which expanded the print media palette, increased the sales and naturally increased the profits of the media companies. Along with this, also increased the economic attractiveness of the sector, and the motivation to get involved in this area.

In the same period also emerged the first private TV and radio stations, that have tried to fulfill the lust for information of the Romanian and other former socialist countries citizens. But, taking into consideration the level of economic development and standard of living in countries like Hungary, Poland, Czech Republic, the television stations from these countries benefited from strong investments of private capital, which supported the governmental interests and viewpoints related to internal policy issues, but especially the external one, to the connection to the Western world -

democratic and supporting the values of the rule of law state with a market economy.

So, we see clearly that the media evolution was diametrically different in the countries of Central and Eastern Europe. On the one hand, we have countries that entered the transition with a good economic infrastructure, with a relatively high level of spirituality and ideology towards a new economic and social structure, such as Poland, Hungary, Czech Republic. On the other hand, states that did not act promptly in order to eliminate what was outdated, tributary to old thinking and ideology, as the case of Romania and Bulgaria.

The mentalities tributary to the old regime were the most difficult to remove and neither the representatives of the power of those times did not show the will and determination for the enthronement of new ideas, new operating models in economy and waging reforms to an end. However, the most important institutional changes that have occurred have targeted the first three state powers: legislative (Parliament), executive (Government) and judiciary, all of them forced to adapt and evolve quickly, in order to face the new realities, and also demands from the states with a consolidated democracy, with a well established rule of law, as well as needs to be included in superstate, modern, original organizational and institutional forms, such as the European Union.

The judiciary systems, the ones supporting the reign of law, had to be reformed from the ground, starting from the previous situation in which the state was the sole owner of almost all productive assets in the economy, existing few regulations regarding the protection of consumer rights, production economic activities and services. The market economy mechanisms were set in motion when the individual and collective property rights were developed and guaranteed, and could be protected by an appropriate legislation.

Hence, the new well conceived, developed, implemented and perfectible judiciary system that, as we consider, boosts the whole philosophy and practice of the emerging economies, namely those in transition to a free and competition market economy.

Regarding the mass media, this is seen as a form of power, hence the need for media freedom and freedom of expression as fundamental values of present democratic societies. So that all the segments of reception could receive correct and undistorted information is required the freedom of ideas and information movement and, especially, the lack of pressure and political and administrative interference in the activity of the fourth power in a state of law.

Shifting from the seized and obedient to communist power media, custom working in the purest propaganda style, to the media of the transition period, the one who tends or even turns identical to that of the countries with consolidated democracy and market economy, we want to underline that these transformations and content changes that would reflect the new realities and new aspirations are accomplished in a double way, also receiving an institutional feedback. We refer to the fact that a modern, democratic state, has the duty to support the mass media systems in their orientation towards education and information, as a guarantee of steadiness of these democratic and freedom bases achieved.

Regardless the media format, orientation or not to a specific ideology or social or community movement, mass media is perceived, however, as the institution of market economy, or better said of the transition period, which was the most close to the population, those who ultimately are called to implement the policies, rules and regulations of the national, regional or international decision-making institutions.

The support is carried out precisely by the newly created institutional system, by enshrining in the constitutional provisions or specific legislation acts, all these to ensure the free and stable media functioning. We mention that for the existent democratic system or the one desired to be implemented by the states in transition, is that media is the one that should facilitate the dialogue and an effective communication between the fundamental institutions of the rule of law (between its powers), especially between these institutions and citizens - the governed ones.

Mass media must become a tribune for expression of freedom of speech and pluralism of opinions and beliefs, but we believe that the manifestation media formats should be done with responsibility, discernment and as possible equidistant in order to increase their accountability and confidence degree so they could turn into a truly unbeatable tool of democracy.

Thus, we can assert that the management of media institution, during the transitional period, has undergone an important metamorphosis, moving from a paradigm centered on an authoritarian, even dictatorial management, to one based on freedom of expression, as one of the fundamental values of the democratic society.

Bibliography:

1. Gross, P., Jakubowicz, K. Media Transformations in the Post-Communist World. 2. Eastern Europe Tortured Path to Change, The Rowman & Littlefield Publishing Group, U.S.A., 2013.

3. Milton, Andrew K. The rational politician: exploiting the media in new democracies, Ashgate, 2000.

4. Pasti, V. Noul capitalism românesc, Ed. Polirom, Iași, 2006.

5. Petcu, M. Tipologia presei românești, Ed. Institutul European, Iași, 2000.

EXCLUZIUNEA SOCIALĂ DE PE PIAȚA MUNCII A PERSOANELOR VÂRSTNICE

GARABAJII ECATERINA

*Institutul Național de Cercetări Economice al AȘM
STOYANOV STANISLAV, Bulgaria*

În prezent, tema majorării vârstei de pensionare și solicitarea persoanelor vârstnice pe piața forței de muncă este deosebit de actuală. Odată cu creșterea numărului de persoane vârstnice (conform datelor Raportului Mondial privind Îmbătrânirea Populației 2015, în perioada 2015-2030 numărul populației mondiale în vârstă de peste 60 de ani se estimează că va crește cu 56 %, de la 901 milioane la 1,4 miliarde, și până în anul 2050 dimensiunile populației globale vârstnice vor ajunge aproape la 2,1 miliarde) [1], este necesar de a realiza o politică socială bine gândită în domeniul utilizării resurselor umane pe piața forței de muncă. Persoanele vârstnice care doresc însă, în prezent, să continue activitatea de muncă se confruntă cu numeroase obstacole, precum excluderea, discriminarea deschisă și latentă, inadaptabilitatea mediului de lucru la nevoile angajaților cu vârste înaintate, atât a celor sănătoși și, îndeosebi, a celor cu probleme de sănătate. Pe de altă parte, guvernele multor țări promovează majorarea vârstei de pensionare, ca fiind cea mai eficientă măsură în lupta cu insuficiența forței de muncă, provocată de îmbătrânirea populației.

În perioada sovietică, ocuparea pe piața muncii a pensionarilor era încurajată în orice mod. Statul permitea pensionarilor să primească concomitent atât pensia, cât și salariul. Aceasta a rezolvat problema pensiilor mici și a contribuit la ocuparea locurilor de muncă, care – fie din cauza condițiilor proaste de muncă, fie a unui nivel scăzut de retribuție nu tentau tineri lucrători. Legislația cu privire la pensii, în fosta URSS, prevedea că pensionarii ocupați puteau beneficia de pensie cu unele limite, în funcție de postul ocupat, de aceea pensionarii după ieșirea la pensie se angajau la acele locuri de muncă unde li se păstra dreptul la obținerea unei pensii depline. Ponderea pensionarilor care continuau să lucreze după pensionare, în numărul total al beneficiarilor de pensii, începând cu mijlocul anilor 1980, a fost de 23-26%.

Studiind experiența țărilor străine în ceea ce privește angajarea persoanelor vârstnice, am constatat că aici există cu totul altă schemă de angajare a lor. În unele țări dezvoltate nu există posibilitatea de a primi concomitent și salariu, și pensia. Excepție fac unele state din SUA și Canada. În Europa de Vest, este obligatoriu ca pensionarul să părăsească locul de muncă ca să obțină pensia. Între aceste extreme – pensia necondiționată și pensia cu condiția disponibilizării obligatorii – există diferite variante intermediare. În unele sisteme de pensii, lucrătorii în vârstă pot continua să lucreze și să primească pensia redusă. În altele – pensionarul trebuie să oprească activitatea profesională. În unele țări pensia se achită doar după concediere, permițând ulterior lucrul neregulat sau part-time. În acest caz venitul nu trebuie să depășească un anumit nivel stabilit. În caz de depășire a acestuia, cuantumul pensiei se reduce sau persoanei în cauză nu i se plătește pensia. Sistemele de asigurări cu pensii, de obicei, prevăd posibilitatea de a continua activitatea de muncă și după împlinirea vârstei de pensionare, deoarece continuă achitarea contribuțiilor, iar mai târziu persoana poate pretinde la o pensie mai mare.

Îmbătrânirea populației îngrijorează tot mai mult, drept urmare sunt adoptate legi privind majorarea vârstei de pensionare. Un exemplu în acest sens este Bulgaria, unde este planificată o majorare a vârstei de ieșire la pensie până la 65 de ani pentru ambele sexe (tabelul 1).

Vârsta de pensionare în Bulgaria pentru anii 2016-2037

Tabelul 1

<i>Anul</i>	<i>Femei</i>		<i>Bărbați</i>	
	<i>Vârsta</i>	<i>Stagiu</i>	<i>Vârsta</i>	<i>Stagiu</i>
2016	60 ani 10 luni	35 ani 2 luni	63 ani 10 luni	38 ani 2 luni
2017	61 ani	35 ani 4 luni	64 ani	38 ani 4 luni
2018	61 ani 2 luni	35 ani 6 luni	64 ani 1 luni	38 ani 6 luni
2019	61 ani 4 luni	35 ani 8 luni	64 ani 2 luni	38 ani 8 luni
2020	61 ani 6 luni	35 ani 10 luni	64 ani 3 luni	38 ani 10 luni
2021	61 ani 8 luni	36 ani	64 ani 4 luni	39 ani
2022	61 ani 10 luni	36 ani 2 luni	64 ani 5 luni	39 ani 2 luni
2023	62 ani	36 ani 4 luni	64 ani 6 luni	39 ani 4 luni
2024	62 ani 2 luni	36 ani 6 luni	64 ani 7 luni	39 ani 6 luni
2025	62 ani 4 luni	36 ani 8 luni	64 ani 8 luni	39 ani 8 luni
2026	62 ani 6 luni	36 ani 10 luni	64 ani 9 luni	39 ani 10 luni
2027	62 ani 8 luni	37 ani	64 ani 10 luni	40 ani

2028	62 ani 10 luni	37 ani	64 ani 11 luni	40 ani
2029	63 ani	37 ani	65 ani	40 ani
2030	63 ani 3 luni	37 ani	65 ani	40 ani
2031	63 ani 6 luni	37 ani	65 ani	40 ani
2032	63 ani 9 luni	37 ani	65 ani	40 ani
2033	64 ani	37 ani	65 ani	40 ani
2034	64 ani 3 luni	37 ani	65 ani	40 ani
2035	64 ani 6 luni	37 ani	65 ani	40 ani
2036	64 ani 9 luni	37 ani	65 ani	40 ani
2037	65 ani	37 ani	65 ani	40 ani

Sursa: National Social Security Institute of Bulgaria [6]

Îmbătrânirea populației exercită o influență semnificativă asupra pieței muncii oricărei țări. Aceasta se manifestă prin scăderea numărului populației tinere active, menținerea ponderii înalte a populației vârstnice active și majorarea numărului vârstnicilor care participă la activitatea economică.

Pensionarea pentru unii nu este doar procesul de ieșire la pensie, care este trăit ca un proces de excludere. Experiența de pensionare, ca atare, este considerată ca o separare de lumea persoanelor active și ca o privare de avantajele asociate acestora.

Situația de pensionare exprimă o formă de excludere, chiar și pentru persoanele care simt de la început o anumită bucurie în noua situație, de pensionar. Odată ce au putut să se bucure de libertatea lor pentru o anumită perioadă de timp, ei își dau seama de starea de marginalizare cu care se confruntă, spre deosebire de restul societății.

Să luăm, spre exemplu, două țări ex-sovietice - Republica Moldova și Bulgaria (ultima făcând parte din Uniunea Europeană, spre care tinde Republica Moldova).

Până nu demult Bulgaria făcea puține eforturi în ceea ce privește aducerea la nivelul european al indicatorilor de adecvare a pensiilor. Rata de ocupare a lucrătorilor vârstnici, vârsta efectivă de pensionare și durata medie a vieții profesionale, de asemenea, erau sub mediile UE. Acesta era motivul pentru care Comisia Europeană a recomandat crearea unor condiții mai bune pentru a asigura beneficii adecvate mai bune - prin combaterea evaziunii de la achitarea contribuțiilor la buget, limitarea dreptului la pensionarea anticipată, inclusiv de invaliditate, egalizarea vârstei de pensionare pentru bărbați și femei - și prin intensificarea eforturilor în crearea locurilor de muncă și a piețelor forței de muncă cu scopul majorării ratei de ocupare a lucrătorilor în vârstă.

În condițiile actuale ale Republicii Moldova se dezvoltă cu pași vertiginosi o „cultură a tinereții în care persoană vârstnică își găsește mai puțin loc, astfel, societatea modernă generează bătrânețe, dar tinde să o respingă și o izolează” [3, pag.6].

În acest context, se creează impresia că pe piața muncii Republicii Moldova tot mai mult se promovează tineretul, și anume se pune accentul pe obiectivul „Dezvoltarea oportunităților antreprenoriale și de angajare în rândul tinerilor, în special a celor cu oportunități reduse” [2]. Însă prognozele demografice, la fel ca și în alte țări, nu sunt consolante, și semnalează o creștere rapidă a numărului de persoane vârstnice în totalul populației țării.

Pensionarea poate fi, de asemenea, asemănată cu o situație de excluziune și discriminare. Deși în Republica Moldova și Bulgaria, precum și în multe alte țări, ieșirea la pensie nu este obligatorie, cel puțin oficial. Potrivit studiului efectuat de Centrul Cercetări Demografice al Republicii Moldova, fiecare a douăzecea persoană vârstnică din Republica Moldova nu-și continuă activitatea în câmpul muncii din cauza refuzului angajatorului de a prelungi contractul de muncă (4,9%). Reducerea statelor de personal este un alt factor de excluziune a vârstnicilor de pe piața muncii (1 din 20 persoane vârstnice suferă în urma acestui proces).

În ceea ce privește Bulgaria, conform datelor furnizate de Eurostat privind populația în vârstă de pensionare din anul 2012, puțin peste 45% din pensionarii bulgari care continuă să lucreze o fac din motive financiare. Aproximativ 15% din pensionarii bulgari lucrează după atingerea vârstei de pensionare pentru a-și mări viitoarele venituri de pensionare și doar mai puțin de 10 % lucrează pentru a obține satisfacția. [4]

Conform datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova, numărul persoanelor vârstnice economic active (de 60 ani și peste) în anul 2014 a constituit 92,2 mii, ceea ce reprezintă 7,6% din numărul total al persoanelor active și 16,4% din numărul total al persoanelor din aceeași categorie de vârstă. Persoanele economic inactive au constituit 83,5% din numărul total al persoanelor vârstnice.

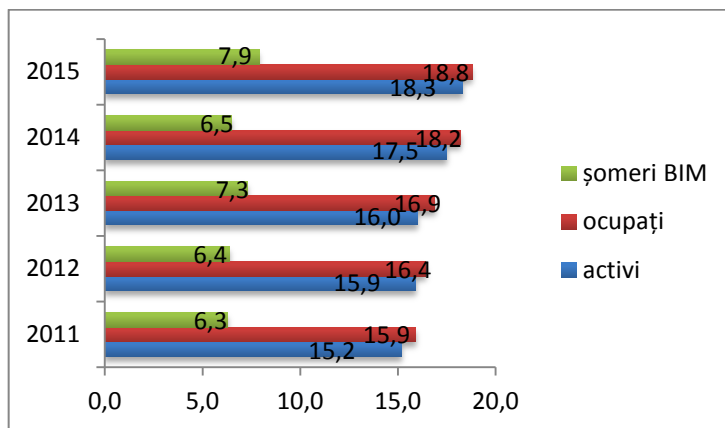


Figura 1. Populația de peste 55 de ani, după relația cu piața forței de muncă (Republica Moldova). Sursa: construit de autor în baza datelor BNS

Pentru Bulgaria numărul persoanelor vârstnice economic active (de peste 55 de ani) în anul 2014 a constituit 578,7 mii, ceea ce reprezintă 18,9% din numărul total al persoanelor din aceeași categorie de vârstă.

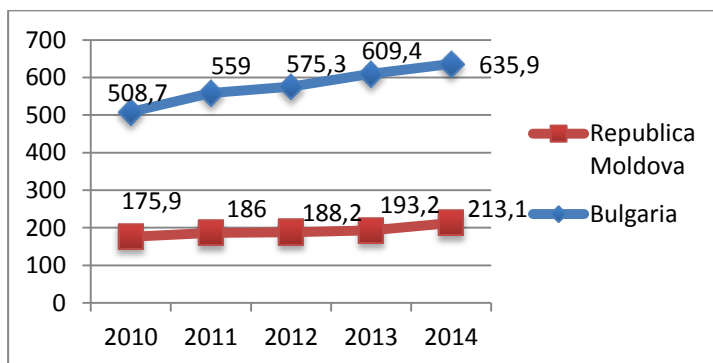


Figura 2. Forța de muncă în vârstă de peste 55 de ani în Republica Moldova și Bulgaria, pentru anii 2010-2014, mii de persoane
Sursa: Construit de autor după datele BNS al RM și Statistical Reference Book 2015, National Statistical Institute of Republic of Bulgaria

Deși Bulgaria și Republica Moldova au înregistrat evoluții pozitive în ceea ce privește incluziunea socială a vârstnicilor pe piața forței de muncă, rata vârstnicilor supuși riscului excluziunii și sărăciei rămâne destul de înaltă. În concluzie, obiectivele de bază trebuie să includă majorarea ratei ocupării persoanelor vârstnice, diminuarea excluziunii acestora de pe piața muncii, precum și modificarea structurii ocupării prin crearea unor locuri de muncă accesibile persoanelor vârstnice.

Referințe bibliografice:

1. Statistical Reference Book 2015, 135 Years Bulgarian Statistics. National Statistical Institute, Republic of Bulgaria, Sofia 2015 http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WPA2015_Report.pdf
2. Strategia Națională de Dezvoltare a Sectorului de Tineret pentru anii 2014-2020
3. Gagauz O., Buciuceanu-Vrabie M. Discriminarea, abuzul și violența asupra persoanelor vârstnice/HelpAge Intern., Centrul Cercetări Demografice. – Chișinău: INCE, 2015. – 156 p.
4. [http://www.investor.bg/ikonomika-i-politika/332/a/nad-45-ot-raboteshtite - pensioneri-u-nas-se-trudiat-po-finansovi-prichini-180545/](http://www.investor.bg/ikonomika-i-politika/332/a/nad-45-ot-raboteshtite-pensioneri-u-nas-se-trudiat-po-finansovi-prichini-180545/)
5. <http://statbank.statistica.md/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=MUN0103&ti=Populatia+de+15+ani+si+peste+dupa+relatia+cu+piata+forte+de+munca%2C++pe+grupe+de+virsta%2C+sexe+si+medii%2C+2000-2015+&path=../Database/RO/03%20MUN/MUN01/&lang=1>
6. <http://www.noi.bg/pensions/grantpensions/1854-posv13>

ROLUL ANTREPRENORIATULUI ÎN CREȘTEREA ECONOMICĂ

ISACHI SILVIA ELENA

Institutul Național de Cercetări Economice al AȘM

Stimularea sectorului IMM trebuie realizată prin asigurarea unui mediu de afaceri concurențial, stabil și predictibil. În acest context, politicile publice care vizează dezvoltarea antreprenoriatului ar trebui să aibă în prim plan educația antreprenorială la toate nivelele, cadrul de reglementare simplificat și predictibil și un acces la finanțare orientat pe competitivitate.

Europa se situează în urma altor regiuni de pe mapamond, în ceea ce privește locul antreprenoriatului în societate. Astfel, din perspectiva opțiunii pentru cariera profesională, procentul mediu al cetățenilor care preferă să fie angajați pe cont propriu este 71% în China și 55% în SUA, în timp ce în Europa 45% din populație ar alege ca alternativă statutul de antreprenor, restul preferând statutul de angajat.

Țările cu sisteme de reglementare mai eficiente și-au crescut productivitatea, au devenit mai competitive la nivel internațional, intensificându-și exporturile și sporindu-și locurile de muncă. În interiorul lor, există o corelație pozitivă între cadrul de reglementare al mediului de afaceri, dezvoltarea întreprinderilor și atragerea investitorilor.

Simplificarea legislației și reducerea poverii administrative conduce la creșterea firmelor în număr și în dimensiune, la consolidarea anumitor sectoare economice și funcționarea cu succes pe piața unică, dar poate sprijini în aceeași măsură exportul în afara UE și atragerea investițiilor străine directe. Țările în care autoritățile au susținut antreprenoriatul prin îmbunătățirea infrastructurilor de afaceri și facilitarea accesului la credite pentru finanțarea investițiilor au cele mai performante economii. Țările europene nordice și occidentale au un cadru de reglementare mai bun față de cele din sudul și estul Europei.

La baza sistemelor de reglementare din Europa stă *modelul economiei sociale* care promovează activitatea economică orientată pe profit, concomitent cu responsabilitatea socială și de mediu.

Analizei antreprenoriatului i-au fost dedicate mai multe studii și programe, care au contribuit la identificarea factorilor de influență a antreprenoriatului și a barierelor care împiedică dezvoltarea lui, oferind instrumente utile pentru formularea și evaluarea politicilor antreprenoriale. Cel mai reprezentativ este Programul Indicatorilor pentru Antreprenoriat (EIP), dezvoltat de OECD și Eurostat, care produce și diseminează un nou set de indicatori cu accent pe comparabilitatea datelor și periodicitatea

termenului de raportare. Obiectivul programului a fost dezvoltarea unor măsurători complexe ale antreprenoriatului, pe baza unui nou cadru conceptual simplificat, care face distincția între manifestarea antreprenoriatului, factorii care îl influențează și impactul antreprenoriatului în economie și în societate. S-au luat în considerație trei componente: antreprenorii, activitatea antreprenorială și antreprenoriatul, măsurarea antreprenoriatului realizându-se nu numai prin prisma manifestării fenomenului antreprenorial, dar și prin cea a factorilor de influență, respectiv cadrul de reglementare, condițiile de piață, cultură sau accesul la finanțare.

În tabelul de mai jos este prezentată structura sistemului de indicatori EIP.

Structura sistemului de indicatori EIP

Tabelul 1

Factori determinanți	Indicatori ai performanței antreprenoriale	Impact
Cadrul de reglementare	Firme	Crearea de locuri de muncă
Condițiile de piață	Locuri de muncă	Creștere economică
Accesul la finanțare	Bunăstare	Reducerea sărăciei
Crearea și diseminarea cunoștințelor		
Abilități antreprenoriale		
Cultură		

Sursa: Fundația Post-Privatizare, 2012, „Promovarea antreprenoriatului ca factor cheie pentru dezvoltarea economică”

Observăm că în cadrul factorilor determinanți, cadrul de reglementare are o deosebită importanță, acesta însemnând de fapt bariere administrative pentru înființarea unei firme, bariere administrative pentru creștere, reglementări privind falimentul, reglementări privind siguranța, sănătatea și mediul, reglementări privind produsele, impozitarea veniturilor și taxele sociale, impozitarea afacerilor și capitalului.

Concluzionând, autoritățile din multe țări acordă sprijin și alocă constant resursele aferente pentru susținerea antreprenoriatului, sub diferite forme de ajutor: reglementări mai bune, garanții pentru credite, subvenții de taxe, credite pentru cercetare-dezvoltare sau pentru stimularea startup-urilor.

Una dintre motivațiile esențiale pentru stimularea creării de firme de către guvern este rolul foarte important pe care antreprenorii l-ar putea juca

în revenirea creșterii economice și în crearea de locuri de muncă. IMM-urile reprezintă majoritatea companiilor din economie și sunt cel mai mare angajator.

De asemenea, educația antreprenorială este unul din principalii factori determinanți pentru antreprenariat. Aceasta joacă un rol major în dobândirea competențelor antreprenoriale cheie, având un impact pozitiv asupra spiritului întreprinzător al tinerei generații, asupra atitudinii și disponibilității pentru inițiativă privată.

Dintre dificultățile cu care se confruntă cei mai mulți dintre antreprenori în vederea începerii și dezvoltării unei afaceri în România, primează incertitudinea, determinată de cadrul de reglementare. Ca soluții, considerăm că nevoia de transparență, de comunicare directă reprezintă, alături de simplificarea regulilor fiscale, cea mai importată doleanță a antreprenorilor.

Referințe bibliografice:

1. Nicolescu, O., Nicolescu, C., 2008, „Antreprenoriatul și managementul întreprinderilor mici și mijlocii”, Ed. Economică
2. Pîslaru, D. (coord.), Modreanu, I., Cătu, F., 2012 „Contribuția IMM-urilor la creșterea economică : prezent și perspective”, București, Ed. Economică
- 3.*** Fundația post-privatizare, 2012, „Promovarea antreprenoriului ca factor cheie pentru dezvoltarea economică”

IMPROVING ORGANISATIONAL PERFORMANCE THROUGH EMPLOYEE ENGAGEMENT

MURA ION

Universitatea Liberă Internațională din Moldova

Introduction. In an environment characterized by rapid technological change, increased flows of information, rapidly shifting customer demands and loyalties, and fierce global competition, firms find traditional approaches to creating and implementing strategic plans sometimes being inadequate to deliver success. Firms must now improve performance by reducing costs and increasing quality and providing innovative products and processes and increasing their speed to market (Drucker, 1984), all these being essential for organisational success in the new environment (Twomey and Harris, 2000).

Organisations require employees to be proactive, show initiative while engaging with their role and remain committed to performing at high standards (Bakker and Leiter, 2010). Organisational agility requires employees who exhibit energy and self-confidence and demonstrate genuine enthusiasm and passion for their work (Bakker and Schaufeli, 2003). Therefore, modern organisations need an engaged work force. Employee engagement is defined as a „positive, fulfilling work related state of mind that is characterised by vigour, dedication and absorption” (Schaufeli *et al.*, 2002, p.74).

Significance to organization. According to Jobber (2010, pg.52) the most successful methods of achieving competitive advantage are built up on some combination of: superior quality or service; anticipating customer needs or responding to them quicker than competitors; establishing close, long-term relationships with customers. Therefore, the research rationale is to research on methods for fostering employee engagement to increase employee performance and to improve the quality of services offered to organization’s customers. Therefore, the research might be focused on the operational personnel, „front line” group of employees, with most direct contact with corporate customers.

Robinson, Perryman and Hayday (2004, p.9) offer the following definition for employee engagement: „Engagement is a positive attitude held by the employee towards the organisation and its values. An engaged employee is aware of business context, and works with colleagues to improve performance within the job for the benefit of the organisation. The organisation must work to nurture, maintain and grow engagement, which

requires a two-way relationship between employer and employee.” This definition of employee engagement could be considered as a guideline one during a research.

Research rationale. Numerous empirical studies have demonstrated that work engagement can lead to improved performance (e.g. Schaufeli *et al.*, 2006b; Gorgievski *et al.*, 2010; Rich *et al.*, 2010). Sonnentag (2003) did reveal that elevated levels of work engagement can raise employees’ learning motivation, which in turn, is expected to have a positive impact on job performance (Smythe, 2008; Walters, 2008). This evidence suggests that employee engagement might influence performance by enhancing employees’ motivation to learn new work-related skills.

Institute for Employment Studies (IES)’ HR contacts, in companies known to have already adopted employee engagement models, when consulted during 2003, had clear and reasonably consistent views about the ways in which an engaged employee behaves (Robinson, Perryman and Hayday, 2004). The employee behaviours are illustrated in Figure 1.

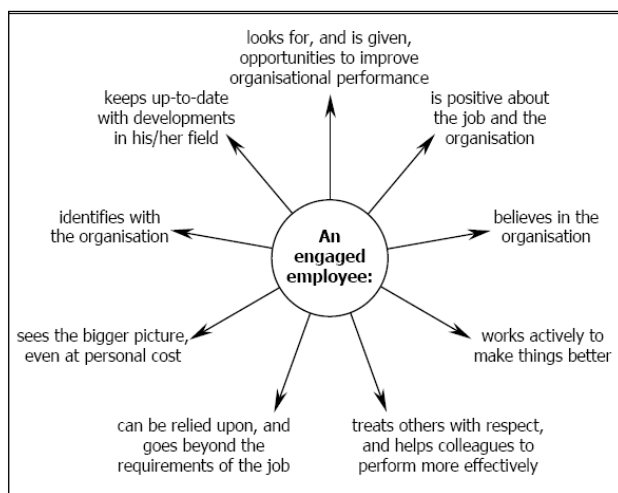


Figure 1. *Characteristics of an engaged employee. Source: IES, 2003*

Organisations have to work to engage employees to this extent, and may have to put in a lot to reach their goal of a committed, enthusiastic, and engaged workforce - the achievement of which should not be undertaken lightly or half-heartedly (Robinson, Perryman and Hayday, 2004).

Significantly more has been written, particularly during last two decades, concerning employee engagement. Since the Gallup Organisation's development of the Q12 (a survey instrument to measure employee engagement) (Buckingham and Coffman, 1999), papers in the area of employee engagement – ranging from the organisational benefits of increased employee engagement (Harter *et al.*, 2002; Heger, 2007; Garvey, 2004; Mathieson, 2006; McBain, 2007; Saks, 2006;) to ways to improve the level of engagement (Cartwright and Holmes, 2006; Erickson, 2004; Fenci and Masarech, 2008; Harley *et al.*, 2005; Konrad, 2006; Robison, 2006; Seijts and Crim, 2006; Sensis, 2005; Tritch, 2003a, b) – has increased and intensified dramatically. The evidence appears clear that high levels of employee engagement are associated with improved individual employee performance (Chang, 2006; Crawford, 2006; Echols, 2005; Luthans and Peterson, 2002; Smythe, 2008; Tasker, 2004; Tritch, 2003a, b; Walters, 2008).

Moreover, according to a service-profit chain research carried out in the USA for Sears, and by IES during 2003 for the retail sector in the UK, showed conclusively that employee commitment had a direct impact on sales (Robinson, Perryman and Hayday, 2004). As well as the direct link (which was not expected at the start of IES research), commitment influenced sales through improved customer loyalty and improved employee attendance. Broadly speaking, as employee commitment increased, sales went up; in addition, employee absence decreased, while customer satisfaction and customer spending intention increased, and causing sales to go up even more (Robinson, Perryman and Hayday, 2004). The relationship is illustrated below in Figure 2.

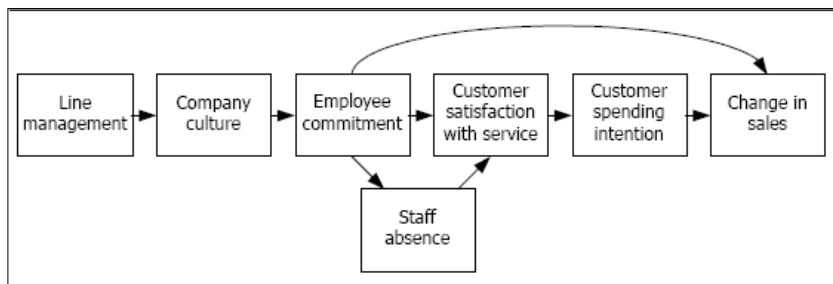


Figure 2. Service-profit chain. Source: IES, 2003

According to an ‘Institute for Employment Studies’ case study example the following drivers of employee engagement were identified as illustrated below in Figure 3.

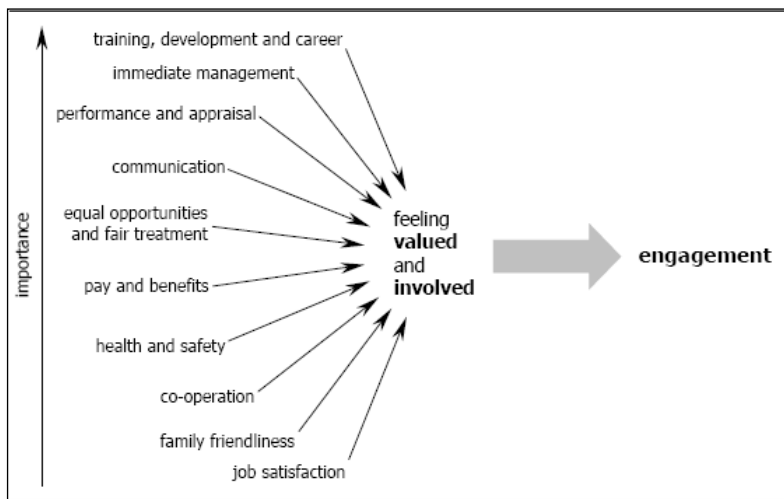


Figure 3. The drivers of employee engagement. *Source: IES, 2003*

Conclusion. In order to achieve critical competitive advantage, any organization’s management should take action to improve employees’ sense of feeling valued and involved, therefore their engagement levels, by considering the following drivers for fostering employee engagement as follows below:

- Training, development and career;
- immediate management;
- Performance and appraisal;
- Communication;
- equal opportunities and fair treatment;
- pay and benefits;
- health and safety;
- co-operation;
- family friendliness;
- job satisfaction.

In order to implement the recommendations to be generated organization’s management might consider a fundamental change necessary to be implemented within organisation.

List of references:

1. Bakker, A.B. and Leiter, M.P. (Eds) (2010), *Work Engagement: A Handbook of Essential Theory and Research*, Psychology Press, New York, NY.
2. Bakker, A.B., and Schaufeli, W.B. (2003), "Dual processes at work in a call centre: an application of the job demands-resources model", *European Journal of Work and Organisational Psychology*, Vol. 12 No. 4, pp. 393-417.
3. Buckingham, M. & Coffman, C. (1999). *First, break all the rules: What the world's greatest managers do differently*. New York, NY: Simon & Shuster.
4. Chang, J. (2006), „Rules of engagement”, *Sales & Marketing Management*, Vol. 158 No. 3, p.18.
5. Drucker, P. (1984) *Our entrepreneurial economy*. *Harvard Business Review*, January - February: 59-64.
6. Echols, M.E. (2005), „Engaging employees to impact performance”, *Human Capital*, February, pp. 44-8.
7. Erickson, B. (2004), „Nature times nurture: how organisations can optimize their people's contributions”, *Journal of Organisational Excellence*, Vol. 24 No. 1, pp. 21-30.
8. Fenci, W. and Masarech, M.A. (2008), „Stop spinning your wheels: increase employee engagement at your company”, *Workspan*, Vol. 51 No. 9, p. 30.
9. Garvey, C. (2004), „Connecting the organisational pulse to the bottom line”, *HR Magazine*, Vol. 49 No. 6, pp. 70-5.
10. Harter, J., Schmidt, F. and Hayes, T. (2002), „Business-unit-level relationship between employee satisfaction, employee engagement, and business outcomes: a meta analysis”, *Journal of Applied Psychology*, Vol. 87 No. 2, pp. 268-79.
11. Heger, B. (2007), „Linking the employment value proposition (evp) to employee engagement and business outcomes: preliminary findings from a linkage research pilot study”, *Organisation Development Journal*, Vol. 25 No. 2, pp. 121-33.
12. Jobber, D. (2010) *Principles and Practice of Marketing*, (6th ed), Maidenhead: McGraw-Hill.
13. Mathieson, M. (2006), „Improving organisational performance through developing our people”, *Industrial & Commercial Training*, Vol. 38 No. 2, pp. 70-7.
14. Robinson, D., Perryman, S., & Hayday, S. (2004) „The drivers of employment engagement”. Brighton, Institute for Employment Studies, UK: report 408.
15. Schaufeli, W. B., Martínez, I. M., Pinto, A. M., Salanova, M., & Bakker, A. B. 2002. Burnout and engagement in university students: A cross national study. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 33(5), 464-481.
16. Sensis, G.E. (2005), „Building employee engagement at Sensis”, *Strategic Management Review*, Vol. 4 No. 2, p. 19.
17. Smythe, J. (2008), „Engaging employees to drive performance”, *Communication World*, Vol. 25 No. 3, pp. 20-2.

18. Sonnentag, S. (2003), „Recovery, work engagement, and proactive behaviour: anew look at the interface between non-work and work”, *Journal of Applied Psychology*, 88(3), 518–528.

19. Tritch, T. (2003a), „B and Q boosts employment engagement – and profits”, *Gallup Management Journal*, May 8, p. 1.

20. Tritch, T. (2003b), „Engagement drives results at new century”, *Gallup Management Journal*, p.4 available at: <http://gmj.gallup.com/content/default.asp?cij1180> (accessed September 11, 2003).

21. Twomey, D and Harris, D (2000) „From strategy to corporate outcomes aligning human resource management systems with entrepreneurial intent”, *International Journal of Commerce and Management*, Vol. 10, Issue 3-4, pp 443-56.

22. Walters, D. (2008), „How I made a difference ... employee engagement”, *Personnel Today*, p. 33, September 23.

ROLUL CENTRELOR DE DECIZIE ÎN STRUCTURA ÎNTRINDERII

SPOIALĂ ALINA

Universitatea Liberă Internațională din Moldova

Bugetarea reprezintă procesul de determinare a acțiunilor (operațiilor), care trebuie îndeplinite în viitor și înregistrate ca un sistem al bugetelor [1].

Pentru procesul de elaborare și implementare a bugetului companiei și a sub-structurilor sale, există centre de responsabilitate financiară (CRF). Divizarea elementelor structurii financiare în centre de responsabilitate financiară are o importanță practică principală și influențează serios regulamentele bugetării întreprinderii, precum și structura bugetelor.

Structura financiară apare ca rezultat al interdependenței dintre structura organizațională și responsabilității de rezultatele activității, unde structura organizațională are de suferit careva schimbări. Fiecare subdiviziune este determinată conform criteriului de responsabilitate financiară, adică după un anumit indice financiar, care poate controla subdiviziunea dată în procesul său de activitate.

Spre deosebire de subdiviziunile CRF (centre de responsabilitate financiară), CR (centrelor de responsabilitate) sunt responsabile nu numai de indicii financiari, dar și de îndeplinirea programului de producție, măsurilor necesare, activității auxiliare, adică indicii ce nu țin de finanțe.

Structura financiară se formează din CR, care, asemeni subdiviziunilor din structura organizațională, se includ într-o anumită ierarhie.

Centru de responsabilitate reprezintă o subdiviziune structurală, care realizează un anumit număr de operațiuni, ce pot influența cheltuielile și/sau veniturile acestor operațiuni și care răspund de mărimea acestor cheltuieli și/sau venituri, precum și atingerea scopurilor și obiectivelor propuse.

În pofida la faptul că structura financiară se bazează pe fundamentul structurii organizaționale, termenii „subdiviziune” și „centru de responsabilitate” nu sunt mereu sinonime. Sunt posibile trei variante de formare a CR din subdiviziuni.

- CR este format dintr-o singură subdiviziune.
- CR este format din asocierea mai multor subdiviziuni.
- CR este format prin delimitarea a două (sau mai multe) subdiviziuni din toate, fiecare dintre ele primind statutul unui CR separat sau se alătură unui alt CR.

CR se formează dintr-o subdiviziune separată atunci când subdiviziunea este funcțional independentă și suficient de capabilă să aibă o răspundere unică atât pentru îndeplinirea funcțiilor, cât și pentru indicii săi de efectivitate.

CR se formează prin asocierea mai multor subdiviziuni în următoarele cazuri.

Există câteva subdiviziuni cu venituri și/sau cheltuieli de același tip. Este adecvat de a le asocia într-un CR comun pentru că este comod de a administra astfel de grup. Spre exemplu, contabilitatea, departamentul finanțe, casa pot fi asociate în centrul de cheltuieli (CC) „Finanțe”.

Există câteva subdiviziuni, care lucrează în mod interdependent. Spre exemplu, departamentele inginerului principal pe energie, mecanică, reparație, metrologie, care realizează servicii pentru producere. Ele pot de asemenea fi asociate într-un singur CC „Servicii pentru producere”.

Există câteva subdiviziuni, care sunt unite tehnologic: rezultatele muncii unuia sunt materia primă pentru următorul ș.a.m.d. Spre exemplu, secția de aprovizionare, secția de prelucrare și secția de asamblare, cu toate acestea produsul finit iese de la ultima secție. Pentru aceste subdiviziuni este important numai rezultatul- produsul finit. De aceea, un astfel de grup, este de asemeni logic de a-l asocia într-un CC „Producere” cu scopul de a uni procesul și responsabilitatea pentru primirea produsului finit.

Există câteva subdiviziuni, care îndeplinesc funcții diferite, dar care primesc un rezultat comun doar al uneia dintre funcții. De exemplu, există: departamentul vânzări, departamentul marketing și departamentul publicitate. Toate trei asigură venitul (fiecare prin mijloacele sale), care se formează la departamentul vânzări. Reieșind din aceasta, este logic de a le

uni toate trei departamente într-un centru de venit (CV) „Comerț”, pentru ca toate pârghiile de influență și obținere a venitului să fie sub o singură conducere.

CR se formează prin intermediul evidențierii unei subdiviziuni din mai multe, fiecare dintre care primește statutul unui CR separat, în acele cazuri, când există o subdiviziune, care, prin funcțiile atribuite ei, îndeplinește stabil lucrul pentru alte subdiviziuni. De exemplu, contabilitatea este divizată după principiul: contabili, care duc evidența producerii; contabili, care duc evidența comerțului; contabili, care duc evidența cheltuielilor întreprinderii. În structura financiară vor apărea trei CR-uri: CC „Contabilitatea producerii”, CC „Contabilitatea vânzărilor”, CC „Contabilitatea generală”.

În practică, de obicei este necesar de a utiliza în același timp trei variante de formare a centrelor de responsabilitate.

Fără îndoială, alegerea modului de formarea centrelor de responsabilitate se determină de specificul situației concrete, însă, după părerea noastră, trebuie tot timpul de luat în calcul o serie de principii [2, p.64]:

- Fiecare centru de responsabilitate trebuie să aibă indici pentru măsura volumului de activitate și baza pentru divizarea cheltuielilor;
- Fiecare CR trebuie să aibă un conducător responsabil. Cu toate acestea, în acest context, responsabilitatea înseamnă că conducătorul subdiviziunii nu doar controlează dar și are posibilitatea de a influența parametrul de care răspunde;
- Nivelul de detalizare trebuie să fie suficient pentru analiză, dar nu excesiv, pentru ca evidența să nu fie prea solicitantă;
- CR este mai bine să aibă în răspundere doar cheltuielile directe, care sunt direct legate de activitatea sa;
- Deoarece divizarea întreprinderii în centre de responsabilitate influențează puternic motivarea conducătorilor acestor centre, este necesar de luat în calcul factorii social-psihologici.

Scopul palinificării și evidenței conform centrelor de responsabilitate constă în relevarea informațiilor ce țin de cheltuieli și rezultatele activității fiecărui CR, pentru ca încălcările ce intervin să fie atribuite unei persoane.

Conform volumului de împuterniciri și responsabilități a conducătorilor, centrele de responsabilitate pot fi clasificate în modul următor.

Centrul de Cheltuieli (CC) formează o subdiviziune, care, pentru îndeplinirea obligațiilor sale funcționale, utilizează diverse resurse. Specificul centrelor de cheltuieli constă în primul rând în faptul că orice subdiviziune, pe durata activității sale consumă resurse – și în acest sens devine un centru de cheltuieli. În cadrul unui astfel de centru se organizează o planificare, normare și evidență a cheltuielilor cu scopul de a controla, analiza și administra.

Cu toate acestea este evidențiat centrul cheltuielilor administrative și centrul cheltuielilor normative. Centrul cheltuielilor administrative (CCa) este subdiviziunea a cărei conducător, în cadrul bugetului alocat, este responsabil de asigurarea celui mai înalt nivel al serviciilor prestate. De regulă acestea sunt servicii funcționale, unde este dificil de măsurat atât cheltuielile, cât și rezultatele.

Centrul Cheltuielilor normative (CCn) este subdiviziunea, în care conducătorul este responsabil de atingerea nivelului normativ/planificat de cheltuieli conform producerii/ lucrului, serviciilor prestate. Normativele, de regulă, sunt determinate pentru planificarea cheltuielilor directe ale lucrului, cheltuielilor directe ale materiei prime și materialelor, precum și a cheltuielilor indirecte (generale de producere, administrative și comerciale). Eficacitatea activității unei astfel de subdiviziuni, respectiv, este măsurată cu ajutorul deviațiilor benefice sau nu a nivelului de facto al cheltuielilor de la cel planificat/ normativ. De regulă, aceasta este cea mai convenientă schemă pentru secțiile de producere.

Centrul de venit (CV) este subdiviziunea, conducătorul căreia, în cadrul bugetului acordat, este responsabil de maximizarea venitului din vânzări. Cu toate acestea, de regulă, conducătorii acestor subdiviziuni nu au împuterniciri de a varia prețurile de realizare, precum și în politica de sortiment cu scopul de a maximiza profitul.

La unele întreprinderi, este evidențiat centrul de venit marginal (CVM) – centru de responsabilitate, care este diferit de centrul de venit prin extinderea împuternicirilor conducătorului său. El este în drept să controleze părțile atât de venit cât și cele de cheltuieli ale bugetului său. Însă cheltuielile în buget sunt reprezentate doar de cele directe, adică cele, care pot fi direct asociate cu obiectul lor. De obicei, în calitate de centru al venitului marginal sunt business-direcțiile.

Centrele de profit (CP) răspund în fața conducerii de suma profitului, controlează atât partea venitului cât și cea a cheltuielilor ce țin de activitatea lor. Respectiv, centru de profit poate fi doar întreprinderea care este independentă sau care este parte a unui holding. Cu toate acestea,

profitul se formează ca rezultat al concordării tuturor veniturilor și cheltuielilor întreprinderii, adică ceea ce este rezultatul financiar final. În timp ce venitul marginal stabilește corespunderea dintre partea veniturilor întreprinderii și cheltuielilor directe, care corespund acestei părți, de aceea și este rezultat financiar intermediar.

Centrele de investiții (CI) reprezintă vârful întregii structurii financiare. În literatura străină este evidențiat faptul că acest centru răspunde deja de tot capitalul investit.

Însăși centrele de venit pot avea ierarhia lor internă, de exemplu, centru de venit „Vânzări” poate avea câteva CR-uri de venit în subordine, conform canalelor de vânzări: CV „E detail”, CV „Angro”.

O încorporare analogică o pot avea și centrele de cheltuieli. Astfel, centrele de cheltuieli pot fi parte a unui CVM sau să fie ale firmei. Ca centre ale firmei pot fi subdiviziunile care prestează diverse servicii câtorva CR (Contabilitatea, Secția Resurse Umane, Logistica, Paza, etc.).

Din cele spuse mai sus poate fi făcută următoarea concluzie: alegerea modului de forare a centrelor de responsabilitate se determină de specificul situației concrete. Rezultatele unui centru de responsabilitate depinde, fără îndoială, de rezultatele altora. Fiecare din manageri are nevoie de informație despre alte centre de responsabilitate, pentru a concluziona cât de bune sunt acțiunile sale în raport cu munca colegilor. Aceasta este necesară pentru introducerea la timp a unor corectări în planurile de activitate elaborate dinainte.

Referințe bibliografice:

1. Evidența administrativă. Manual practic/ Autori: coordonator – Alexandru Nedeșița. Chișinău: ACAP, 2000. 272 p.
2. Follmut H.I. Instrumente de controlling: de la A la Z. M.: Finațe și statistică, 2001. 288 p.

PROBLEMATICA GESTIONĂRII DURABILE A LANȚULUI DE APROVIZIONARE

TROFIMOV ANDREI, MERENIUC TATIANA
Institutul Național de Cercetări Economice al AȘM

Problematika gestionării durabile a lanțului de aprovizionare (*Sustainable supply chain management - SSCM*) este de importanță notorie pentru întreprindere și s-a bucurat de atenție binemeritată din partea mai multor cercetători. După abordarea lui Hall [2], preia relevanță conceptul apărut din asocierea dintre dezvoltarea durabilă și managementul lanțului de aprovizionare. În acord cu Seuring and Muller[4], când o companie este presată, ea, de obicei, trece această presiune și asupra furnizorilor. Modalități multiple au fost folosite pentru a descrie simbioza managementului de mediu și gestionarea durabilă a operațiilor [3]. Aceste concepte sunt în mare parte similare, mai ales la nivelul de integrare a factorilor de linie, unde managementul de mediu este definit ca utilizarea tehnologiilor de mediu, care includ proiectarea echipamentelor și procedurilor de operare, ce limitează sau reduc impacturile negative ale produselor sau serviciilor asupra mediului ambiant [4].

Ea poate servi drept o componentă esențială pentru susținerea unui avantaj competitiv și oferă o bază pentru achiziții ecologice. Conceptul a fost definit ca fiind un set de competențe și concepte, care permit companiei de a structura și gestiona procesele de afaceri pentru a obține randamente competitive asupra activelor sale de capital, fără a sacrifica evaluarea strategiilor durabile de aprovizionare (Hamner, 2006).

Managementul lanțului de aprovizionare „verde” este orientat mai mult spre produs și scoate în evidență durabilitatea în interiorul diferitelor faze ale ciclului de viață al produsului. El implică relațiile care apar în procesul de gestionare a lanțului de aprovizionare și interdependența cu cele ale mediului natural, iar în acord cu Kleindorfer [3], în baza diferitelor faze ale lanțului de aprovizionare, el este descris ca fiind integrarea managementului mediului în managementul lanțului de aprovizionare [2] a subliniat perspectiva costului SSCM, dat fiind că lanțurile de aprovizionare trebuie să fie extinse în mod explicit pentru a include și produsele secundare ale lanțului de aprovizionare. De asemenea, pentru a optimiza produsul nu doar din punct de vedere al costului curent, dar și din punct de vedere al costurilor totale.

Pe lângă evitarea și prevenirea riscurilor de mediu, *Sustainable supply chain management* poate crea oportunități de a genera valoare adăugată [4]

și de a spori avantajul competitiv al companiilor [3]. Astfel, managerii nu ar trebui să adopte practici de gestionare verzi doar din cauza presiunilor sociale, ci mai degrabă pentru a avansa cu obiectivele strategice ale organizației lor. Gestionarea durabilă a lanțului de aprovizionare este implementată pentru a oferi beneficii ample, dintre care menționăm: reducerea riscurilor pe termen lung asociate cu epuizarea resurselor, managementul poluării și a deșeurilor, minimizarea impactului asupra resurselor limitate de mediu. Totodată, reducerea la minimum a deșeurilor [2], generează creșterea veniturilor și a profiturilor, prin îmbunătățirea semnificativă a eficienței operaționale și reducerea costului [4].

Literatura de specialitate se concentrează pe managementul durabil al lanțului de aprovizionare din punct de vedere al scăderii riscurilor și ameliorării lor, a eficienței și, prin urmare, a costurilor și profiturilor, deoarece beneficiul unor relații mai puternice este rareori menționat. Avantajele descrise sunt factori în principal cantitativi. Pe lângă reputație și licența pentru a opera, în factori calitativi pot fi incluși nivelul de încredere și satisfacție între părțile interesate - partenerii lanțului de aprovizionare și consumatori. Mai mult decât atât, cercetarea privind beneficiile și impactul gestionării durabile a lanțului de aprovizionare este centrată în principal pe întreprindere, în timp ce definițiile au evoluat pentru a include și rețeaua de valori. De asemenea, în cercetarea gestionării durabile a lanțului de aprovizionare, este necesar să se includă și perspectiva furnizorului, în special pentru că baza de aprovizionare are un impact mai direct asupra amprentei ecologice a lanțului de aprovizionare decât întreprinderea de cumpărare. Și, prin urmare, adoptarea unor practici de mediu ca bază de aprovizionare este o zonă cu potențial ridicat de impact [3].

Referințe bibliografice:

1. Hamner, B. (2006) Effects of Green Purchasing Strategies on Supplier Behavior, Greening the Supply Chain, Springer 2006
2. Hall, J., Matos, S. and Silvestre, B. (2012) Understanding why firms should invest in sustainable supply chain, International Journal of Production Research - Vol. 50
3. Kleindorfer, P.R., Singhal, K. and Van Wassenhove, L.N. (2005) Sustainable Operations Management, Production and Operations Management - Vol. 14, issue 4
4. Seuring, S. and Muller, M. (2008) From a literature review to a conceptual framework for sustainable supply chain management, Journal of Cleaner Production - Vol. 16

PROCESUL INOVAȚIONAL ÎN DOMENIUL FITOTEHNIC AL REPUBLICII MOLDOVA

TUREȚCHI VIOREL

Institutul Național de Cercetări Economice al AȘM

Din vremuri străvechi sectorul agrar a avut un impact direct asupra nivelului de trai al omului. Având mereu tendința de ași îmbunătăți situația socio-economică, omul, fiind o ființă rațională, a observat că doar în urma perfecționării uneltelor de muncă și a metodelor eficiente de cultivare a culturilor agricole poate atinge rezultatele scontate. Astfel, determinând și aplicând metode noi, el a fost și se află într-o permanentă stare de inovare a procesului de producere agricol.

Actualmente, ținând cont de numărul tot mai mare a populației umane pe glob, necesitatea identificării și implementării tehnologiilor inovaționale de producere este relevantă. Așa țări ca: SUA, Japonia, China, țările UE, cu o economie dezvoltată și tradiții seculare în agricultură, practic, sânt generatoare de idei și tehnologii noi în acest domeniu. Referindu-ne la sistemul agrar al Republicii Moldova actualmente nivelul de aplicare al proceselor inovaționale, în comparație cu țările menționate mai sus, este cu mult mai modest.

Datorita contextelor socio-politice locale, dinamica aplicării tehnologiilor inovaționale în agricultura autohtonă a fost destul de variată, căpătând amploare abia spre sfârșitul secolului XIX începutul secolului XX. Astfel, prin construirea rețelelor de irigare, aplicarea mașinilor cu aburi la trieratul culturilor cerealiere, a modernizării uneltelor de prelucrare a solului a permis trecerea sectorului fitotehnic la un nivel mult mai superior. Însă implementarea maximă a tehnologiilor inovaționale în acest domeniu a avut loc în ultimii decenii, când agricultura autohtonă a fost reformată în aspect organizatoric a formelor de proprietate asupra mijloacelor de producție cât și a patrimoniului funciar. Drept consecință, dacă în anul 2002 valoarea producției agricole constituia 9474 milioane lei, cu o productivitate anuală a muncii de 12682 lei pentru un agricultor, în anul 2015 aceasta a crescut până la 26805 milioane lei, cu o productivitate a muncii de 70188 lei pentru un agricultor, creșterea productivității muncii fiind de 5,53 ori.. Cele mai multe tehnologii agricole inovaționale au fost reflectate prin: mecanizarea și automatizarea sectorului cultivării plantelor de cultură, aplicarea sistemelor performante de irigare.

Însă, din păcate, nu toate tehnologiile noi au avut efectul scontat. Ca urmare a chimizării excesive a sectorului fitotehnic, prin aplicarea

cantităților excesive de îngrășăminte chimice și pesticide, impactul acestor inovații au avut un efect negativ pentru mediul ambiant și sănătatea populației autohtone.

Un alt impact negativ, ca urmare a aplicării unor tehnologii inovaționale greșite, a fost prelucrarea excesivă cu utilaje mecanizate grele a stratului fertil de sol. Ca urmare, calitatea structurală a acestuia a scăzut esențial, s-a accentuat fenomenul de eroziune a solului, ulterior o mare parte din aceste terenuri fiind excluse din circuitul agricol, fiind preconizate de a fi împădurite.

După obținerea independenței, sectorul agrar al țării noastre a fost supus unui șir de reforme economico-administrative. Scopul acestor reforme prevedea distribuirea terenului agricol și privatizarea ulterioară. Astfel, unui beneficiar de teren agricol i-a revenit în medie câte 1,7 ha. În urma acestor procese, tehnologiile aplicate anterior, pe suprafețe mari, și-au pierdut din actualitate, iar implementarea tehnologiilor noi, adaptate condițiilor create la momentul respectiv, din cauza insuficienței de cunoștințe în domeniul dat al noilor proprietari, erau imposibil de implementat.

Totuși, necătând la toate problemele ce persistă în sectorul agrar al țării noastre, tehnologiile noi își găsesc locul pe câmpurile țării noastre. În mare parte aceasta se datorează aportului extraordinar al partenerilor noștri de dezvoltare, îndeosebi, al SUA, Japoniei și al UE. Prin comun acord au demarat un șir de programe și proiecte ce au ca scop implementarea tehnologiilor noi în agricultură concomitent cu perfecționarea managerială a specialiștilor antrenați în procesul de producere.

Astfel, în urma implementării Programului Compact al Guvernului SUA, prin intermediul proiectului „Tranziția la Agricultură Performantă”, în perioada 2010-2015, pe lângă ajutorul financiar și consultativ acordat agricultorilor autohtoni, s-au implementat o serie de tehnologii noi și transferuri know-how. Una din inovațiile aplicate în sectorul agricol este crearea unor sisteme noi de irigare performantă cu un randament economic foarte înalt și cu un impact minim asupra sistemelor ecologice riverane.

O metodă inovatoare pentru agricultura Republicii Moldova este prelucrarea solului după sistemul no-till. Acest sistem prevede reducerea lucrărilor de afânare a solului doar printr-o discuire prealabilă a miriștii cu efectuarea ulterioară a încorporării semințelor în sol cu semănători speciale. Restul lucrărilor agrotehnice se rezumă la lucrările fitosanitare finalizând cu procesul de recoltare. Acest sistem de desfășurare a agriculturii are un impact minim asupra stratului fertil de sol, favorizând conservarea structurii pedologice inițiale. De asemenea, în urma aplicării acestor tehnologii, se

obține un randament foarte înalt de păstrare a apei în sol ce reprezintă un factor esențial în condițiile de secetă frecventă ce persistă pe teritoriul Republicii Moldovei.

Din punct de vedere economic, tehnologiile no-till, datorită numărului redus de lucrări mecanizate, permit economisirea resurselor energetice și a forței de muncă, iar recoltele obținute sunt cu mult mai ridicate comparativ cu sistemul tradițional de executare a lucrărilor agricole.

Una din tehnologiile inovaționale în sectorul agrar autohton, care întrunește un număr tot mai mare de susținători, este agricultura ecologică. Acest sistem de agricultură se caracterizează prin obținerea unui produs agricol ecologic, la producerea căruia nu se folosesc preparatele chimice sintetice. La fel și lucrările mecanizate sunt limitate, acordându-se prioritate doar utilajelor ușoare. Acest sistem de producere este destul de avantajos pentru producătorii autohtoni datorită cererii înalte la produsele agricole pur ecologice, a prețului de realizare ridicat și a optimizării cheltuielilor de resurse energetice.

Referitor la utilaje agricole, aplicate în domeniul fitotehnic național, se evidențiază o modernizare calitativă și cantitativă a acestora. În ultimul timp, pe câmpurile țării noastre, se manifestă tot mai multe agregate moderne. Așa companii de producere și comercializare a tehnicii și utilajului agricol ca: John Deere, Fendt, Claas, Kuhn, Grimme au schimbat radical concepțiile agriculturilor locale de a executa lucrările agrotehnice. Tehnica și utilajele acestor companii, fiind dotate cu capacitate și precizie înalta de efectuare a lucrărilor agricole, cu un randament sporit de lucru și un nivel scăzut de consum al carburanților, a permis de a efectua lucrările agricole la un nivel mai superior.

În domeniul legumiculturii la fel se înregistrează progrese plauzibile de implementare a tehnologiilor inovaționale moderne. În urma efectuării unui amplu proces de cercetare, colaboratorii Institutului de Genetica, Fiziologie și Protecție a Plantelor au creat o gamă largă de soiuri și hibrizi ai culturilor legumicole, adaptate condițiilor pedoclimatice zonei date. Au fost create sisteme fitosanitare eficiente pentru cultivarea tradițională a legumelor cât și pentru sistemele ecologice de producere.

Se implementează la scară largă și metode noi de producere a legumelor în câmpul protejat. Dacă, anterior, o bună parte din sere aveau o arhitectură primitivă, preponderent din lemn, cu o capacitate limitată de control al microclimatului interior și cu cheltuieli considerabile de întreținere, actualmente la dispoziția producătorului se află o gamă largă de sere: în formă de tunele ordinare, tunele cu laturi verticale, sere de tip bloc de diferite dimensiuni, etc. Fiind mecanizate și automatizate, cu irigație

interioară de o precizie înaltă, cu o capacitate înaltă de păstrare a temperaturii interioare, s-a diminuat volumul cheltuielilor de muncă, s-a mărit productivitatea suprafețelor destinate producerii legumelor iar costul de producere a scăzut cu mult.

În linii generale, procesul de aplicare a tehnologiilor inovatoare în sistemul agricol depinde, în mare măsură, de starea economico-financiară a țării la etapa respectiva. Fiind un compartiment al economiei naționale, care necesită permanent investiții considerabile, resursele financiare obținute de producătorii agricoli sunt folosite în mare parte nu doar la procurarea materialului semincer, a produselor fitosanitare și a resurselor energetice, ci și la efectuarea investițiilor cu efectul economic avansat. S-a demonstrat, ca orice tehnologie moderna, pentru a fi implementata cu succes, necesită investiții financiare serioase, un nivel corespunzător al cunoștințelor în domeniu și o perioadă lungă de promovare. Ceea ce s-a implementat și se mai implementează în continuare în domeniul agricol al Republicii Moldova, în mare parte, se datorează entuziasmului personal al agricultorilor, care doresc să se alinieze standardelor europene, să aibă posibilitatea să valorifice piețele mondiale, să dezvolte o agricultură durabilă și eficientă.

Este de menționat, în mod deosebit, necesitatea participării nemijlocită a statului în procesul de inovare a sistemului agricol riscăm ca acest sector să se dezvolte insuficient. Contribuția statului trebuie să se manifeste prin majorarea subvențiilor către producătorii care manifestă dorința de a se moderniza, prin crearea unui cadru legislativ ce ar permite agricultorilor să acceseze diferite fonduri financiare și credite preferențiale, cât și scutirea de taxe la importul utilajului și tehnicii agricole noi.

Referințe bibliografice:

1. Catan Petru, Popescu Silvia, „Eficientizarea funcționării pieței funciare în Republica Moldova” Chișinău, 2011, p.8-10.
2. Eugeniu Hrișcev „Managementul inovațional” Chișinău, 2001, p.12-16, p.25-33.
3. „Tarife de costuri în agricultura” Ghid practic, Chișinău 2015, p.11
4. Doneț V. „Lupta cu seceta. Din istoricul irigației în Moldova”, „Revista apelor” Nr. 12, Chișinău, 2011, p.5-7.
5. <http://www.statistica.md/>

OFFSHORE FINANCIAL CENTERS AS ELEMENTS OF FINANCIAL GLOBALIZATION

ȚVIRCUN ALEXANDRA

Institutul Național de Cercetări Economice al AȘM

The result of the collapse of the collective economic system of the countries of socialist system, China and the Eastern European countries had brought new actors into the developing liberal economic and financial system. Consequently this evolution has become one of the base components of the process of Globalization.

Having Globalizational expansion at the core of the contemporary world's development, the interconnectedness of the global financial markets created more and more incentives for the flourishing of the Financial Globalization.

In itself, Financial Globalization represents a process of unification of financial services, liberalization of customs, banking operations and unification of the coordination payment systems(1). Moreover, it is an "objective integrated process of many governments' substantial capital, which in its turn causes the intensification of their interconnectedness." (2) Globalization leads not only to a better resource allocation, and therefore to an increasing level of global economic activity, but also to a better redistribution of this activity.

Development of Financial Globalization could be characterized through the process of financial innovations, meaning the creation of new and complex financial instruments and technologies in order to reduce the currency, credit and stock transaction risks and costs. The spill-over effect of Financial Globalization had subsequently resulted in the financial phenomenon of the creation of offshore centers.

While globalization has opened new markets to the rich-world companies, the increase of the world capital flows, characterized by intensity and dynamism, gave way to a number of fast-moving and adaptable multinationals emerging from the developing world.

Due do Globalization's dynamism, "the success of a multinational was depending on correctly spotting which places best suit which of the firm's activities. Make the wrong bets and the world's bumps will work against you. And now that judgment, rather than tariff barriers, determines location, picking the right place to invest becomes both harder and more important."(3)

In its turn, in order to reduce cost, attention began shifting to the offshore centers or sometimes referred to as tax havens. „The conditionality of economic globalization increased virtual operations, which as a result caused growth in the amount of speculation in the global financial market. Particularly this became cause for the formation of offshore centers with „mobile capital”. (4)

The offshore financial centers, which are low-tax jurisdictions, who's economic activity concentrates on provision of professional corporate and commercial financial services, mutual funds, trust and company administration and specialized services, involving banking, shipping, structured financial transactions, life insurance and pensions. In other words, it is a system that provides a favorable financial and business infrastructure, which is responsive to the requirements of the non-resident investors.

The low/zero-tax structure allows a more integral financial planning and risk management for international finance and trade. The corporate tax-trend of 1980's through 2010 has trended lower with the top OECD countries. Therefore the offshore centers' economic activity permits capital to increase its rate of return, as well as result in a major economic, social and political impact for people in other jurisdictions. Moreover, the confidentiality and low disclosure of private of financial information creates a favorable environment for managing taxes on capital gains, income and inheritance.

„While approximately 2% of North American private assets are hidden abroad, this percentage in Africa, the Middle East and Latin America is around 30%. In relative terms, developing countries suffer much greater capital and tax revenue losses from their rich citizens' illicitly moving wealth to financial heavens. And they also suffer much greater losses from multinationals shifting profits among their subsidiaries, and thereby accumulating huge fortunes in their tax haven subsidiaries, which by cheaply from one sister subsidiary and sell expensively to another. The goods go directly from A to C, but profits accrue in B- with the result that the multinational pays no taxes in any of the three countries”. (5)

As a result, these favorable conditions allow to reduce cost (operational and tax), increase the capital flow, increase profit and adapt to the new market. However, many offshore centers are virtual in character and are limited to the company registration and document archive.

The offshore centers are often seen as a threat to the global financial system due to the extent of the balance sheet management provided by the regulatory framework, facilitating incentives for money laundering, abating

tax revenues from the developed countries by tax arbitrage allowance, as well as rendering of capital flows into and out of developing countries.

Analysis and quantification of these illicit flows, often point out to the problems and lack of reform this system is causing, such as impeding the possibilities of world poverty eradication, crime reduction, and strong wealth inequality-aggravating impact. All these are causing more and more awareness, especially in light of the many documents divulgation, such as the recent leak of the Panama Papers, which in its turn demonstrates the genuine need and opportunity to reform.

„It is not surprising that while offshore assets are rising they also become ever more concentrated among a declining number of owners. This means that the tax revenues dodged worldwide now accrue almost entirely to the very wealthiest. The resulting huge economic and social inequalities threaten not only development in the poorer states but also democracy and social mobility in the developed West” (4).

The mentioned above, gives us reason to affirm that developments of globalization of finance and the appearance of financial offshore centers as a result of it, is the direct result of the collapse of the bipolar world and the introduction of new actors into the world liberal economic system. Analysis of the global tendencies and developments demonstrates how the evolution of the latest stage of capitalism had encouraged the new comers to adapt to the roaming capital optimization.

Reference:

1. Fetiniuc, Valentina; Luchian, Ivan Modern Features of Financial Globalization. Annals of the University of Petroșani. Economics, Vol. XIII, Part I, Petroșani, 2013. p. 117-128; Luchian, Ivan Centrele financiare internaționale ca elemente de bază ale globalizării, Revista „Economie și Sociologie” (B), nr. 4, Chișinău, 2014. p. 59-63; Fetiniuc Valentina, Luchian Ivan. Globalization and International Financial Centers Activity. In: Annals of the University of Petroșani. Economics, Vol. XIII, Part I, Petroșani, 2015. p. 117-128
2. <http://jkpersyblog.com/finansovaya-globalizac'ya-ponyatie-i-tendencii/> 17.03.2016
3. http://www.economist.com/node/8960441?story_id=8960441 „Globalization's offspring” accessed 26/04/2016
4. Красавина Л. Н. .Международные Валютно-Кредитные Отношения. М., 2015 с.269
5. <http://www.socialeurope.eu/2016/05/curb-offshore-finance-now/> „Why Curb Offshore Finance Now?” Juan Pablo Bohoslavsky and Thomas Pogge. 04 May 2016

ABOUT DISTANCE FUNCTIONS OF HAMMING-TYPE

BUDANAEV IVAN

Institute of Mathematics and Computer Sciences of ASM

By a space we understand a topological T_0 -space. We use the terminology from [4, 5, 6]. Quasi-metric on a set X we call a function $d: X \times X \rightarrow \mathbb{R}$ with the properties:

1. $d(x, y) \geq 0$ for all $x, y \in X$;
2. $d(x, y) + d(y, x) = 0$ if and only if $x = y$;
3. $d(x, z) \leq d(x, y) + d(y, z)$ for all $x, y, z \in X$;

Let d be a pseudo-distance on X and $B(x, d, r) = \{y \in X : d(x, y) < r\}$ be the ball with the center x and radius $r > 0$. The set $U \subset X$ is called d -open if for any $x \in U$ there exists $r > 0$ such that $B(x, d, r) \subset U$. The family $T(d)$ of all d -open subsets is the topology on X generated by d . A pseudo-distance space is a sequential space, i.e. a set $B \subseteq X$ is closed if and only if together with any sequence it contains all its limits [6].

If for all $x, y \in X$ we have $d(x, y) = d(y, x)$, then the quasi-metric d is called a metric.

Construction 1. Let A be an alphabet with the fixed element $0 \in A$ and fixed linear order \leq . In the set $A^{\mathbb{N}}$ consider the subset $\Sigma(A) = \{(a_1 a_2 \dots a_n \dots) \in A^{\mathbb{N}} : \text{the set } \{i \in \mathbb{N} : a_i \neq 0\} \text{ is finite}\}$.

If $\Sigma_n(A) = \{(a_1 a_2 \dots a_n \dots) \in A^{\mathbb{N}} : \{i \in \mathbb{N} : a_i \neq 0\} \subseteq \{1, 2, \dots, n\}\}$,

then $\Sigma(A) = \cup \{\Sigma_n(A) : n \in \mathbb{N}\}$. The function $l(a) = \min\{n : a \in \Sigma_n(A)\}$ is the length of the word $a = (a_1 a_2 \dots) \in \Sigma(A)$. If $a = (a_1 a_2 \dots)$, $b = (b_1 b_2 \dots) \in \Sigma(A)$, then $ab = (c_1 c_2 \dots)$, where $c_i = a_i$ for $i = 1, \dots, l(a)$ and $c_i = b_{i-l(a)}$ for $i > l(a)$. If $l(b) = 1$ and $b_1 = 0$ then $ab = a$ and $l(ab) = l(a)$. If $l(b) > 1$ or $b_1 \neq 0$, then $l(ab) = l(a) + l(b)$. The set $\Sigma(A)$ is a semigroup. We mention that the element $0 = (00 \dots 0 \dots)$ is not the neutral element of the semigroup $\Sigma(A)$. It is a right unity, but it is not a left unity of the semigroup $\Sigma(A)$.

On the set A we fix some quasi-metric ρ . For $a = (a_1 a_2 \dots) \in A^{\mathbb{N}}$ and $b = (b_1 b_2 \dots) \in A^{\mathbb{N}}$ we put $\bar{\rho}(a, b) = \Sigma\{\rho(a_i, b_i) : i \in \mathbb{N}\}$. The function $\bar{\rho}$ is a left invariant quasi-metric on $\Sigma(A)$: $\bar{\rho}(ca, cb) = \bar{\rho}(a, b)$ for all $a, b, c \in \Sigma(A)$. The function $\bar{\rho}$ is not a right quasi-metric. For instance, if $a = (1000 \dots)$ and $b = c = (01000 \dots)$, then $\bar{\rho}(a, b) = 2$ and $\bar{\rho}(ac, bc) = 4$, since $ac = (101000 \dots)$ and $bc = (0101000 \dots)$.

Construction 2. If \leq is a linear ordering on a set X , then we define two quasi-metrics d_l and d_r on X , where $d_l(x, x) = d_r(x, x)$ for any $x \in X$ and

for $x < y$ we put $d_l(x, y) = 1, d_l(y, x) = 0, d_r(x, y) = 0, d_r(y, x) = 1$. In this case $d_s(x, y) = d_r(x, y) + d_l(x, y)$ is a metric. In general, a sum of quasi-metrics is also a quasi-metric, and may not be a metric. If X is an alphabet with fixed $0 \in X$, then \bar{d}_l, \bar{d}_r are quasi-metrics on $\Sigma(A)$, and \bar{d}_s is a metric on $\Sigma(A)$.

Proposition 1. $\bar{d}_s(x, y) = \bar{d}_l(x, y) + \bar{d}_r(x, y)$ for all $x, y \in \Sigma(X)$.

Proof: It is obvious.

We observe the importance of distances with natural values. We affirm that this fact is important from topological point of view as well. A space X is called an Alexandroff space if it is a T_0 -space and the intersection of any family of open sets is open [1, 2].

Theorem 1. On a space X there exists a quasi-metric with the natural values if and only if X is an Alexandroff space.

Proof: Let X be an Alexandroff space. For any $x \in X$ denote by M_x the intersection of all open sets which contains x . Then M_x is the minimal open set which contains the point $x \in X$. Observe that if $x, y \in X, x \neq y$, and $y \in M_x$, then $M_y \subseteq M_x$ and $x \notin M_y$. Consider the distance $\rho(x, y)$, where $\rho(x, x) = 0$ for any $x \in X$, $\rho(x, y) = 0$ if $y \in M_x$, and $\rho(x, y) = 1$ if $y \notin M_x$. We affirm that ρ is a quasi-metric with natural values. By construction, $\rho(x, y) \in \{0, 1\}$ and ρ has natural values. Let $x, y, z \in X$. If $\rho(x, y) = \rho(y, z) = 0$, then $y \in M_x$ and $z \in M_y \subseteq M_x$. Hence $\rho(x, z) = 0$. Therefore $\rho(x, y) + \rho(y, z) \geq \rho(x, z)$ and ρ is a quasi-metric.

If ρ is a quasi-metric on X with natural values, then $M_x = \{y \in X: \rho(x, y) < 1\}$ is the minimal open set which contains $x \in X$. Therefore $(X, T(\rho))$ is an Alexandroff space, and this concludes the proof of the Theorem 1.

General criteria of quasi-metrizability of spaces were proved in [9].

Example 1. Let X be a linear orderable set with the linear order \leq . For any $x \in X$ we put $M_x = \{y \in X: y \geq x\}$. We can consider M_x as the minimal open set which contains x . The sets M_x form the open base of the topology T on X . Then (X, T) is an Alexandroff space. If for any non-empty set

$L \subseteq X$ there exists $\infimum(L) \in X$, then (X, T) is a compact Alexandroff space. The space (X, T) is a compact space if and only if there exists $a = \infimum(X)$.

Example 2. Let $A = \{0, 1\}$ and $0 < 1$. Then on $\Sigma(A)$ the quasi-metrics \bar{d}_l, \bar{d}_r and the metric \bar{d}_s are determined. The metric \bar{d}_s is the Hamming metric [4, 5, 7]. Hence, for the Hamming metric \bar{d}_s there exists a decomposition into two quasi-metrics \bar{d}_l and \bar{d}_r . These quasi-metrics are

dual, i.e. $d_l(a, b) = d_r(b, a)$. Therefore they have the same calculation algorithms.

Let $n \in N$ be the smallest number such that $l(a) \leq n$ and $l(b) \leq n$. We denote $N_1(a) = \{i \leq n: a_i = 0\}$ and $N_2(a, b) = \{i \in N_1(a): b_i = 1\}$. Then $\bar{d}_l(a, b) = |N_2(a, b)|$.

For the process of data correction in computer science it is important the Levenshtein distance as well [4, 5, 8].

For calculating the distances of Levenshtein-type it is important to know how to determine the longest common subsequence of two words $a = a_1 a_2 \dots a_n$ and $b = b_1 b_2 \dots b_n$. We look for decompositions of the following form: $a = v_1 u_1 v_2 u_2 \dots u_m v_{m+1}$ and $b = w_1 u_1 w_2 u_2 \dots u_m w_{m+1}$, where the some v_i, w_j may be empty. It is essential that the following inequality holds: $e(a, b) < n$, where $e(a, b) = \max(l(v_1), l(w_1)) + \dots + \max(l(v_{m+1}), l(w_{m+1}))$.

To determine the longest common subsequence of two strings we use the dynamic programming algorithm with complexity $O(mn)$ [3]. The algorithm is presented in pseudocode form, and describes two important parts of the algorithm. The following pseudo-code finds the length of the longest common subsequence of two given strings.

Algorithm 1:

function computeLCS(s1[1..n], s2[1..m])

 R := array [1..n, 1..m]

 for i := 0..n

 R[i,0] = 0

 for j := 0..m

 R[0,j] = 0

 for i := 1..n

 for j := 1..m

 if s1[i] = s2[j]

 then R[i,j] := R[i-1,j-1] + 1

 else

 if R[i,j-1] > R[i-1,j]

 then R[i,j] := R[i,j-1]

 else R[i,j] := R[i-1,j]

 return R[m,n]

To find the value of the longest subsequence, we utilize the following algorithm. It uses the memorization matrix built in Algorithm 1.

Algorithm 2:

function printLCS(R[0..n,0..m], s1[1..n], s2[1..m], i, j)

 if i = 0 or j = 0

```

return
else if s1[i] = s2[j]
    return {B + s1[i] for all B in printLCS (R, s1, s2, i-1, j-1)}
else
    A := {}
    if R[i,j-1] ≥ R[i-1,j]
        A := A + printLCS (R, s1, s2, i, j-1)
    if R[i-1,j] ≥ R[i,j-1]
        A := A + printLCS (R, s1, s2, i-1, j)
    return A
    
```

Proposition 2. *If $\max(l(a), l(b)) \geq 2$, then the following inequalities hold:*

$d_L(a, b) \leq e(a, b) \leq 2\max(l(a), l(b)) - 2$, for any strings a and b .

Proof: The inequality $d_L(a, b) \leq e(a, b)$ is obvious. Now consider that $a = a_1a_2 \dots a_n$ and $b = b_1b_2 \dots b_n$. We have two possible cases:

Case 1: $\{a_1, a_2, \dots, a_n\} \cap \{b_1, b_2, \dots, b_n\} = \emptyset$. Since we have the following decompositions $a = auv$ and $b = buv$, where u and v are empty, we obtain $e(a, b) = n \leq 2n - 2$.

Case 1: $\{a_1, a_2, \dots, a_n\} \cap \{b_1, b_2, \dots, b_n\} \neq \emptyset$. There exist $i, j \leq n$ for which

$a_i = b_j$. The decompositions $a = (a_1 \dots a_{i-1})(a_i)(a_{i+1} \dots a_n)$ and $b = (b_1 \dots b_{j-1})(b_j)(b_{j+1} \dots b_n)$ permit to affirm that $e(a, b) \leq \max(i - 1, j - 1) + \max(n - i, n - j) \leq 2n - 2$. The proof is complete.

The following examples show the paramount importance of the previously defined function $e(a, b)$.

Example 3. Let $n \geq 2$, $a = (01)^n$ and $b = (10)^n$. In this case:

1. If $u = 1(01)^{n-1}$ and $v = 0$, then $a = vu, b = uv$ and $e(a, b) = 2$.
2. Hamming distance $\overline{d}_s(a, b) = 2n$.
3. Levenshtein distance $d_L(a, b) = 1$.
- 4.

Example 4. Let $a = 0100001$ and $b = 1011110$. In this case:

1. Let $u_1 = 01, u_2 = 0, v_1 = 000, v_2 = 1, w_1 = 1, w_2 = 111$. Then $a = \lambda u_1 v_1 u_2 v_2$ and $b = w_1 u_1 w_2 u_2 \lambda$ and $e(a, b) = 5$.
2. Hamming distance $\overline{d}_s(a, b) = 7$.
3. Levenshtein distance $d_L(a, b) = 5$.

Examples 3 and 4 permit to conclude the following:

- There is no correlation between function $e(a, b)$ and Hamming distance;
- There exists correlation between function $e(a, b)$ and distances of Levenshtein-type.
- Function $e(a, b)$ carries more information than Levenshtein-type distances.

References:

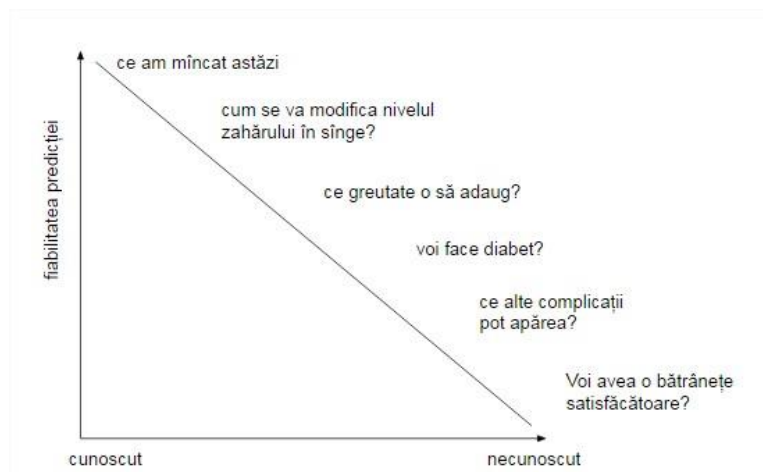
1. Alexandroff, P., Diskrete Räume, Mat. Sb. (N.S.) 2 (1937), 501–518.
2. Arenas, F.G., Alexandroff Spaces, Acta Math. Univ. Comenianae, LXVIII (1999), no. 1, 17–25.
3. Cormen, T.H., Leiserson, C.E., Rivest, R.L and Stein, C., Introduction to Algorithms (2nd ed.), MIT Press and McGraw-Hill, 350-355.
4. Deza, E. and Deza, M. M., Dictionary of Distances, Elsevier, Amsterdam, 2006.
5. Deza, M. M. and Deza, E., Encyclopedia of Distances, Springer, Berlin, 2014.
6. Engelking, R., General Topology, PWN, Warszawa, 1977.
7. Hamming, R.W., Error Detecting and Error Correcting Codes, Bell System Technical Journal 29 (1950), no. 2, 147–160.
8. Levenshtein, V.I., Binary codes capable of correcting deletions, insertions, and reversals. DAN SSSR 163 (1965), no. 4, 845–848 (in Russian) (English translation: Soviet Physics Doklady 10 (1965), no. 8, 707–710).
9. Nedev, S.I., α -metrizable spaces, Trudy Moskov. Mat. Ob-va 24 (1971), 201–236 (in Russian) (English translation: Trans. Moscow Math. Soc. 24 (1974), 213–247).

PLATFORMĂ PENTRU MODELAREA EVOLUȚIEI STĂRII SĂNĂTĂȚII

COLIBAN ANDREI, GANCEV ALEXANDR
Institutul de Matematică și Informatică al AȘM

Mediul în care trăiește, presiunea stresantă a vieții cotidiene, modul de comportament și atitudinea față de sănătatea proprie conduc la apariția unor dereglări ale sănătății care afectează modul normal de viață a persoanei care, pe parcurs, poate și să se înrăutățească dacă nu se aplică unele măsuri de ameliorare. De aici se concepe necesitatea a elabora unele modele care ar sugera o ipotetică traiectorie a stării pacientului.

În momentul când a fost decodat genomul uman, se părea că deja toate maladiile au fost învinse. Cu toate acestea după mai mult de o decadă de la acest moment, a devenit clar că sănătatea persoanei nu are un comportament determinist, iar medicii când planifică tratamentul trebuie să ia în considerație atât datele analizelor curente, evoluția lor în timp dar și un set de date generate de dispozitivele portabile ale pacientului, inclusiv și cele care pot fi controlate de pacient.



Beneficiile utilizării modelului predictiv[1] sunt aceleași ca și pentru alte categorii din sănătatea digitalizată: o îngrijire mai bună, evitarea unor pericole și costuri mai mici. Analitica predictivă este procesul de învățare din date

istorice pentru a înțelege direcția evoluției sănătății, a face predicție pentru viitor și a alege un mod de acțiune.

Fiabilitatea predicției se schimbă o dată cu tipul întrebării. De exemplu, punând întrebarea cu privire la un eveniment din trecut *Ce am mâncat azi?* obținem răspuns cu o înaltă fiabilitate. Dar dacă punem întrebări despre evenimente care încă nu au avut loc, fiabilitatea predicției începe a scădea în funcție de durata perioadei.

Conform [2][3] cantitatea datelor stocate privitor la sănătate va ajunge la 25000 PB în 2020. Drept consecință se prevede necesitatea unor instrumente informatice care să interconecteze pacienții, serviciile IT din sănătate și personalul din domeniul medicinei. De aceea am început crearea unei platforme, o tehnologie (PaaS) care va permite elaborarea unui set de instrumente necesare atât pentru analiza predictivă a informației ce ține de starea sănătății persoanei ce o va accesa, cât și pentru monitorizarea nemijlocit de către persoană.

Proiectul permite:

- Stocarea și procesarea datelor fiziologice și corelarea lor
- Oferirea unei interfețe de conectare și integrare pentru serviciile din domeniu
- Prognozarea posibilelor consecințe și recomandarea unor acțiuni pentru anticiparea înrăutățirii stării de sănătate.

Direcția de dezvoltare a platformei se conturează din istoria altor tehnologii predictive. Utilizarea metodelor familiare din analiza predictivă în sănătate va permite de a optimiza procesul de diagnosticare și prevenire a maladiilor. Modelele predictive care deja există și sunt utilizate:

- Corelare[4] – diagnosticul relevant se face din simptome și factori ambianți prezenți
- Context – recunoașterea activității umane permite evitarea situațiilor de alertare falsă (mărirea pulsului în timpul alergării, nu înseamnă aritmie) [5]
- Acțiune – screening-ul genetic [6] permite să întreprinzi acțiuni de prevenire a maladiilor cu risc înalt de achiziționare.

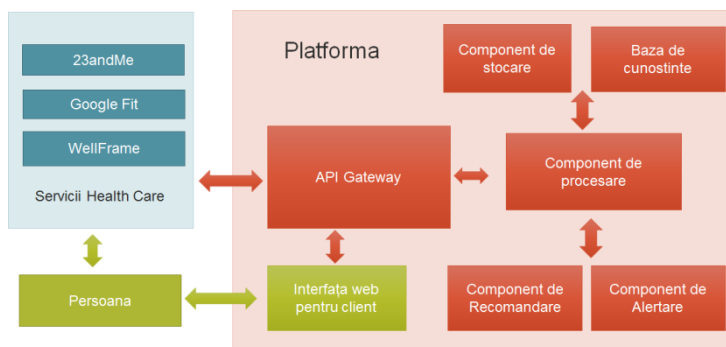
Platforma se va baza pe următoarele cerințe cheie:

- Integrarea datelor și a surselor noi
- Fiabilitatea modelelor predictive
- Actualitatea datelor
- Transparența predicțiilor
- Recomandări la timpul și în contextul convenit,
- Învățare și dezvoltare rapidă.

Parcurgerea consecutivă a următorilor pași, utilizând modulele corespunzătoare ale platformei, asigură formarea modelului predictiv:

1. Agregarea datelor de instruire
2. Căutare relații, contacte și legături
3. Colectarea datelor
4. Caracterizarea individuală a cazului
5. Recomandări contextuale
6. Înregistrarea performanței.

Modelul predictiv creat de platforma în baza datelor din serviciile terțe[7], va permite în caz de necesitate emiterea a 3 nivele de alertă: atenționarea persoanei, informarea medicului și, cel mai înalt nivel, apelarea serviciului de urgență. Pasul 5 va influența indirect la sănătatea persoanei prin recomandări[8] (ex.: dieta, activitate fizică, regim de somn), iar pasul 6 va oferi posibilitatea ca persoana sau medicul să urmărească progresele în starea sănătății obținute pe parcursul înregistrării datelor. Informația de pe platforma va putea fi exportată de utilizator pentru a procesa datele de sine stătător, sau pentru a le putea prezenta medicului într-un alt format (adaptat cerințelor necesare medicului).



Scopul final este de a elabora platforma ca un set modular de instrumente, care ar servi baza unei tehnologii de formare a modelului predictiv personalizat în funcție de vârsta, starea sănătății, datele actuale colectate prin intermediul unor dispozitive portabile și istoria evoluției lor.

Referințe bibliografice:

1. A. Albu and L. Stanciu, „Benefits of Using Artificial Intelligence in Medical Predictions,” pp. 1–4, 2015.
2. S. Piai and M. Claps, „Bigger Data for Better Healthcare,” IDC Heal. Insights,

no. IDCWP25V, pp. 1–24, 2013.

3. C. M. Cusack, G. Hripcsak, M. Bloomrosen, S. T. Rosenbloom, C. a. Weaver, a. Wright, D. K. Vawdrey, J. Walker, and L. Mamykina, „The future state of clinical data capture and documentation: a report from AMIA’s 2011 Policy Meeting,” *J. Am. Med. Informatics Assoc.*, pp. 134–140, 2012.

4. L. F. Mingo, L. Aslanyan, J. Castellanos, V. Riazanov, and M. A. Díaz, „Context Neural Network for Temporal Correlation and Prediction,” in *Artificial Neural Nets and Genetic Algorithms*, Vienna: Springer Vienna, 2001, pp. 110–113.

5. Bonafide MD, MSCE, P. W. Brady MSD, MSc, R. Keren MD, MPH, P. H. Conway MD, MSc, K. Marsolo PhD, and C. Daymont MD, MSCE, „Development of Heart and Respiratory Rate Percentile Curves for Hospitalized Children,” *Pediatrics*, vol. 131, no. 4, 2013.

6. N. E. W. Test, C. Make, C. Screening, and M. Accessible, „New test could make carrier screening more accessible,” *Am. J. Med. Genet. Part A*, vol. 152, no. 4, 2010.

7. M. M. Baig, H. GholamHosseini, and M. J. Connolly, „Mobile healthcare applications: system design review, critical issues and challenges,” *Australas. Phys. Eng. Sci. Med.*, vol. 38, no. 1, pp. 2338, 2015.

8. P. Lindemann, M. Koelle, and M. Kranz, „Persuasive Technologies and Applications,” *Adv. Embed. Interact. Syst.*, vol. 3, no. 2, p. 46, 2015.

DRABOUX INTEGRABILITY FOR CUBIC DIFFERENTIAL SYSTEMS WITH A BUNDLE OF TWO INVARIANT STRAIGHT LINES AND ONE INVARIANT CUBIC

DASCALESCU ANATOLI

Institute of Mathematics and Computer Science of ASM

We consider the cubic system of differential equations

$$\begin{cases} \dot{x} = y + ax^2 + cxy + fy^2 + kx^3 + mx^2y + pxy^2 + ry^3 \equiv P(x, y), \\ \dot{y} = -(x + gx^2 + dxy + by^2 + sx^3 + qx^2y + nxy^2 + ly^3) \equiv Q(x, y), \end{cases} \quad (1)$$

in which all coefficients and variables $x = x(t), y = y(t)$ are assumed to be real. The origin $O(0,0)$ is a singular point for (1) with purely imaginary eigenvalues $(\lambda_{1,2} = \pm i)$, i.e. a focus or a center. The purpose of this paper is to find verifiable conditions under which $O(0,0)$ is a center.

An algebraic curve $\Phi(x, y) = 0$ is said to be an invariant algebraic curve of system (1) if there exists a polynomial $K(x, y)$ such that

$$\frac{\partial \Phi(x, y)}{\partial x} \cdot P(x, y) + \frac{\partial \Phi(x, y)}{\partial y} \cdot Q(x, y) \equiv \Phi(x, y) \cdot K(x, y). \quad (2)$$

The system (1) is said to be Darboux integrable if it has a first integral or an integrating factor of the form $\Phi_1^{\alpha_1} \Phi_2^{\alpha_2} \dots \Phi_m^{\alpha_m}$, where $\Phi_j(x, y) = 0, j = 1, \dots, m$ are invariant algebraic curves and $\alpha_j \in \mathbf{C}$. The cubic systems (1) which are Darboux integrable have a center at the origin.

Let the cubic system (1) have two invariant straight lines l_1 and l_2 real or complex conjugated ($l_2 = \bar{l}_1$) intersecting at a point (x_0, y_0) . The intersection point (x_0, y_0) is a singular point for (1) with real coordinates. By rotating $(x \rightarrow x \cos \varphi - y \sin \varphi, y \rightarrow x \sin \varphi + y \cos \varphi)$ the system of coordinates and rescaling the axes of coordinates $(x \rightarrow \alpha x, y \rightarrow \alpha y)$, we obtain $l_1 \cap l_2 = (0, 1)$. Then l_1 and l_2 can be written as

$$l_1 \equiv 1 + a_1x - y = 0, l_2 \equiv 1 + a_2x - y = 0, a_1, a_2 \in \mathbf{C}, a_1 - a_2 \neq 0. \quad (3)$$

In [1] it was proved that the cubic system (1) has two invariant straight lines of the form (3) if and only if

$$\begin{aligned}
 k &= g + (a-1)(a_1 + a_2), \quad s = (1-a)a_1a_2, \\
 m &= d - a + 2 - a_1^2 - a_1a_2 - a_2^2 + c(a_1 + a_2), \\
 n &= -d - 1 - (f+2)a_1a_2, \quad q = -g + (a_1 + a_2 - c)a_1a_2, \\
 p &= b - c + (f+2)(a_1 + a_2), \quad r = -f - 1, \quad l = -b.
 \end{aligned} \tag{4}$$

We will suppose that $(a-1)^2 + (f+2)^2 \neq 0$. If $a=1$ and $f=-2$, then besides the invariant straight lines l_1 and l_2 , the cubic system (1) has also the invariant straight line $l_3 \equiv (c - a_1 - a_2)x - y + 1 = 0$. The problem of the center for (1) with three invariant straight lines was solved in [2].

In this paper assuming that conditions (4) hold, we will find conditions under which the cubic system (1) has a Darboux first integral of the form

$$F(x, y) \equiv l_1^{\alpha_1} l_2^{\alpha_2} \Phi^{\alpha_3} = \text{const}, \tag{5}$$

where $\alpha_1, \alpha_2, \alpha_3 \in \mathbf{C}$ and $\Phi(x, y) = 0$ is an invariant cubic curve of the form

$$\Phi(x, y) \equiv x^2 + y^2 + a_{30}x^3 + a_{21}x^2y + a_{12}xy^2 + a_{03}y^3 = 0, \tag{6}$$

passing through the same singular point $(0, 1)$, i.e. forming a bundle

$$(a_{03} = -1) \text{ with the invariant straight lines } l_1 \text{ and } l_2.$$

By [2], the relation (5) is a first integral for system (1) if and only if

$$\frac{\partial F(x, y)}{\partial x} \cdot P(x, y) + \frac{\partial F(x, y)}{\partial y} \cdot Q(x, y) \equiv 0. \tag{7}$$

Identifying the coefficients of the monomials $x^i y^j$ in (7), we obtain

$$\{F_{ij} = 0, \quad i + j = 3, 4, 5, 6, 7\} \tag{8}$$

thirty equations for the unknowns $a_{30}, a_{21}, a_{12}, a_{03}, \alpha_1, \alpha_2, \alpha_3$ and the coefficients a, b, \dots, s of system (1). When $i + j = 3$, we have

$$\begin{aligned}
 F_{30} &\equiv \alpha_1 + \alpha_2 + (2a - a_{21})\alpha_3 = 0, \\
 F_{21} &\equiv a_1\alpha_1 + a_2\alpha_2 + (3a_{30} - 2a_{12} + 2c - 2g)\alpha_3 = 0, \\
 F_{12} &\equiv \alpha_1 + \alpha_2 + (2a_{21} - 3a_{03} + 2f - 2d)\alpha_3 = 0, \\
 F_{03} &\equiv a_1\alpha_1 + a_2\alpha_2 + (a_{12} - 2b)\alpha_3 = 0.
 \end{aligned} \tag{9}$$

From this system of equations we obtain $a_{03} = -1, \alpha_3 \neq 0$ and

$$\begin{aligned}
 a_{21} &= (2a + 2d - 2f - 3)/3, \quad a_{30} = (3a_{12} - 2b - 2c + 2g)/3, \\
 \alpha_1 &= \alpha_3((4a - 2d + 2f + 3)a_2 + 3(2b - a_{12}))/ (3a_1 - 3a_2), \\
 \alpha_2 &= \alpha_3((-4a + 2d - 2f - 3)a_1 + 3(a_{12} - 2b))/ (3a_1 - 3a_2).
 \end{aligned} \tag{10}$$

Substituting (10) in $F_{04} = 0$, we get $F_{04} \equiv 2b(d - 2a + 2f + 6)\alpha_3 = 0$. We have two possibilities: $\{d = 2(a - f - 3)\}, \{d \neq 2(a - f - 3), b = 0\}$.

I. $d = 2a - 2f - 6$. In this case $F_{04} \equiv 0$ and

$$e_1 = 3F_{13} + F_{14} \equiv (a_{12} - a_1)(a_{12} - a_2)(f + 2) = 0.$$

1. $a_{12} = a_1$. Then $F_{13} \equiv (a_1 + a_2 - c)b = 0$.

1.1. $c = a_1 + a_2$. Then $F_{22} \equiv (a - f - 2)(a_1 - 2a_2 - 2b) = 0$. In case $f = a - 2$ and $a_2 = g - b - a_1$, the cubic curve (6) is reducible.

In case $f = a - 2$, $a_2 \neq g - b - a_1$, and $a = 1, a_1 = 3a_2 + 2b$, we get the following set of conditions

$$(i) \quad a = 1, d = -2, f = -1, k = g, l = -b, p = b, q = -g, r = s = 0,$$

$$m = (3c^2 - 4b^2 - 4bc - 16)/16, n = (4b^2 + 4bc - 3c^2 + 16)/16$$

for the existence of a first integral (5), with $\alpha_1 = 0, \alpha_2 = -3, \alpha_3 = 1$ and

$$l_1 \equiv (2b + 3c)x - 4y + 4 = 0, l_2 \equiv (c - 2b)x - 4y + 4 = 0,$$

$$\Phi \equiv (c - 2b + 8g)x^3 + (6b + 9c)xy^2 + 12(1 - y)(x^2 + y^2) = 0.$$

Suppose $f \neq a - 2$, then $F_{22} = 0$ yields $a_1 = 2(a_2 + b)$. In this case $F_{24} = 0$ and $F_{40} = 0$ implies $f = -3/2$ and $g = 6(1 - a)(a_2 + b)$. We obtain the following set of conditions

$$(ii) \quad d = 2a - 3, f = -3/2, g = 2(1 - a)(b + c), k = (1 - a)(2b + c), l = -b,$$

$$m = (9a - 4b^2 - 2bc + 2c^2 - 9)/9, n = (18 - 18a + 2b^2 + bc - c^2)/9,$$

$$p = (2b - c)/2, q = 2(a - 1)(b + c), r = 1/2, s = q(2b - c)/9$$

for the existence of a first integral (5), with $\alpha_1 = 0, \alpha_2 = -2, \alpha_3 = 1$ and

$$l_1 \equiv 2(b + c)x - 3y + 3 = 0, l_2 \equiv (c - 2b)x - 3y + 3 = 0,$$

$$\Phi \equiv 4(b + c)(1 - a)x^3 + 6(a - 1)x^2y + 2(b + c)xy^2 - 3y^3 + 3(x^2 + y^2) = 0.$$

1.2. $c \neq a_1 + a_2$. Then $F_{13} = 0$ yields $b = 0$. In this case

$$e_2 = F_{23} + 3F_{22} \equiv (a - f - 2)(a_1 - 2a_2)(f + 2) = 0.$$

If $f = a - 2$, then $F_{23} = 0$ implies $a = a_1a_2$ and $F_{40} = 0$ becomes $F_{40} \equiv (a_1a_2 - 1)(c + 2g - 3a_1 - 3a_2) = 0$. When $a_1a_2 = 1$, then we get the set of conditions (v) with $f = -1$. When $a_1a_2 \neq 1$ and $a_1 = (c + 2g - 3a_2)/3$, then we get the set of conditions (iii) with $a = b = 0, g = c/4$.

If $f \neq a - 2$ and $f = -2$, then $e_2 \equiv 0$ and we obtain the following set of conditions (iii) with $b = 0$.

If $f \neq a - 2, f \neq -2$ and $a_1 = 2a_2$, then $e_2 \equiv 0$. We express a from $F_{22} = 0$ and g from $F_{40} = 0$. In this case the system of equations (8)

has no solutions and we cannot construct a first integral (5).

2. $a_{12} \neq a_1, a_{12} = a_2$. This case is symmetric to the Case 1, if we replace a_2 by a_1 and we obtain the sets of conditions (i) and (ii).

3. $a_{12} \neq a_1, a_{12} \neq a_2, f = -2$. In this case from the equations $F_{40} = 0$ and $F_{13} = 0$, we get $g = [3(a_1 + a_2)(1 - a) + 3a(c - a_{12}) + 2b - c]/2$ and

$c = [(a_1 + a_2)(2b - a_{12}) + a_1 a_2 + a_{12}^2]/(2b)$, respectively. In this case

$F_{50} \equiv g_1 g_2 g_3 = 0$, where $g_1 = a_{12} - a_2 - 2b, g_2 = a_{12} - a_1 - 2b$

$g_3 = ((3a_1 + 3a_2 + 2b)a_{12} - 3a_{12} - 3a_1 a_2)a + (a_{12} - a_1)(a_{12} - a_2)$.

3.1. $g_1 = 0$. In this case $a_{12} = a_2 + 2b$ and $a = a_1(a_1 - a_2 - 2b)$. We obtain the following set of conditions

(iii) $d = 2(a - 1), f = -2, l = -b, k = (2g - 2c + 4b + 3ac - 6ab),$

$m = (c^2 - 4b^2)/4, n = 1 - 2a, q = (ac - 2ab - 2g)/2,$

$p = b - c, r = 1, s = (4bc + 4cg - 8bg - 4b^2 - c^2)/12,$

$2(c - 2b - 4g)^2 - 6(2b + c)(a - 1)(c - 2b - 4g) - 72a(a - 1)^2 = 0$

for the existence of a first integral (5), with $\alpha_1 = 0, \alpha_2 = -1, \alpha_3 = 1$ and

$l_1 \equiv (c - 2b - 4g)x + 6(a - 1)(1 - y) = 0, l_2 \equiv (c - 2b)x - 2y + 2 = 0,$

$\Phi \equiv (2b - c + 4g)x^3 + 6(2a - 1)x^2 y + 3(2b + c)xy^2 - 6y^3 + 6(x^2 + y^2) = 0.$

3.2. $g_1 \neq 0, g_2 = 0$. Then $a_{12} = a_1 + 2b$ and $a = a_2(a_2 - a_1 - 2b)$.

This case is symmetric to the Case 3.1 and we get the conditions (iii).

3.3. $g_1 \neq 0, g_2 \neq 0, g_3 = 0$. Then we express a from $g_3 = 0$. In this case $\{F_{31} = 0, F_{22} = 0\}$ has real solutions if and only if $a_{12} = (3a_2^2 - 1)/(2a_2)$ and $a_1 = (3a_2^2 - 4ba_2 - 1)/(2a_2)$. We get the following set of conditions

(iv) $a = (1 - v^2)/2, c = (3v^2 - 2bv - 1)/v, d = -1 - v^2, f = -2, l = -b,$

$g = (3v^4 + 6v^2 - 4bv - 1)/(4v), k = v(1 + 2bv - v^2)/2, r = 1,$

$m = (9v^4 - 12bv^3 - 6v^2 + 4bv + 1)/(4v^2), p = b - c, n = v^2,$

$q = v(2bv - 1 - 3v^2)/2, s = (3v^4 - 4bv^3 + 2v^2 - 4bv - 1)/4$

for the existence of a first integral (5), with $a_2 = v, \alpha_1 = -1, \alpha_2 = 0, \alpha_3 = 1,$

$l_1 \equiv (3v^2 - 4bv - 1)x + 2v(1 - y) = 0, l_2 \equiv vx - y + 1 = 0,$

$\Phi \equiv v^2(v^2 + 1)x^3 + 2v(1 - v^2 y)x^2 + (3v^2 - 1)xy^2 + 2vy^2(1 - y) = 0.$

II. $d \neq 2a - 2f - 6, b = 0$. In this case $F_{04} \equiv 0$ and

$$e_3 = 3F_{13} + F_{14} \equiv (a_{12} - a_1)(a_{12} - a_2)(f + 2) = 0.$$

1. $a_{12} = a_1$. The equation $F_{13} = 0$ implies $d = f - a_1 a_2$. We express c from $F_{22} = 0$. In this case $F_{23} \equiv (a - a_1 a_2)(a_1 - 2a_2)(f + 2) = 0$.

1.1. $a = a_1 a_2 = 1$. Then we obtain the following set of conditions

$$(v) \quad a = 1, b = l = s = 0, d = f - 1, k = g, q = -2g, n = 2r, r = -f - 1, \\ c = g + 4a_2, m = 4ga_2 + f + 1, p = 4(f + 1)a_2 - g, a_2^2 = 1/3$$

for the existence of a first integral (5), with $\alpha_1 = 0, \alpha_2 = -3, \alpha_3 = 1$ and

$$l_1 \equiv x - a_2 y + a_2 = 0, l_2 \equiv a_2 x - y + 1 = 0, \Phi \equiv 9a_2(1 - y)(x^2 + y^2) + x^3 + 9xy^2 = 0.$$

1.2. $a \neq a_1 a_2, f = -2$. In this case we express g from $F_{40} = 0$ and obtain $e_4 = F_{32} + 3F_{31} \equiv (2a + a_1 a_2 - 3)(a_1 - 2a_2)^2 a_1 a_2 = 0$.

Let $a_1 = 2a_2$, then $a = (4a_2^2 + 3)/2$ and $F_{31} \neq 0$. If $a_1 = 0$, then $a = 3/2$, this case is contained in (vi). If $a_2 = 0$, then $a = 3/2$ and this case is contained in (vii). If $a = (3 - a_1 a_2)/2$, this case is contained in (vii).

1.3. $a \neq a_1 a_2, f \neq -2, a_1 = 2a_2$. Then $F_{40} \equiv 0$ if $a = 1$ or $a_2 = g/2$. In both cases the system (8) has no solutions.

2. $a_{12} \neq a_1, a_{12} = a_2$. This case is symmetric to the Case 1, if we replace a_2 by a_1 and we obtain the sets of conditions (v).

3. $a_{12} \neq a_1, a_{12} \neq a_2, f = -2$. We express g, c, a from $F_{22} = 0, F_{23} = 0, F_{13} = 0$. Then $F_{40} \equiv h_1 h_2 = 0$, where $h_1 = a_{12}(a_1 + a_2 - a_{12}) - 3a_1 a_2 - 2d - 4$, $h_2 = (d + 2)(2a_1 + 2a_2 - a_{12}) + 2a_1 a_2 a_{12}$.

3.1. $h_1 = 0$. The equation $F_{31} = 0$ implies two cases:

If $a_{12} = 3a_1$ or $a_{12} = 3a_2$, we obtain the following set of conditions

$$(vi) \quad a = 3(1 - a_1^2)/2, b = l = 0, c = 4a_1 + a_2, d = -3a_1^2 - 2, \\ g = (3a_1^3 - a_1 + 2a_2)/2, k = 3a_2(1 - a_1^2)/2, n = 3a_1^2 + 1, \\ f = -2, r = 1, m = (3a_1^2 + 8a_1 a_2 - 3)/2, p = -4a_1 - a_2, \\ q = (a_1 - 3a_1^3 - 6a_1^2 a_2 - 2a_2)/2, s = a_1 a_2(3a_1^2 - 1)/2$$

for the existence of a first integral (5), with $\alpha_1 = -3, \alpha_2 = 0, \alpha_3 = 1$ and

$$l_1 \equiv a_1 x - y + 1 = 0, l_2 \equiv a_2 x - y + 1 = 0, \Phi \equiv (a_1 x - y)^3 + (x^2 + y^2) = 0.$$

If $a_{12} = 2a_1 + a_2$ or $a_{12} = a_1 + 2a_2$, then we obtain the conditions

$$(vii) \quad a = (3 - 2a_1 a_2 - a_1^2)/2, b = l = 0, c = 3a_1 + 2a_2, d = 2a - 5,$$

$$f = -2, g = a_2(3a_1^2 + 1)/2, k = (a_1 + 2a_2 - a_1^3 - 2a_1a_2^2)/2,$$

$$m = (3a_1^2 + 6a_1a_2 + 2a_2^2 - 3)/2, p = -c, n = -d - 1, r = 1,$$

$$q = -a_2(7a_1^2 + 2a_1a_2 + 1)/2, s = a_1a_2(a_1^2 + 2a_1a_2 - 1)/2$$

for the existence of a first integral (5), with $\alpha_1 = -2, \alpha_2 = -1, \alpha_3 = 1$ and

$$l_1 \equiv a_1x - y + 1 = 0, l_2 \equiv a_2x - y + 1 = 0,$$

$$\Phi \equiv a_1^2a_2x^3 - (a_1^2 + 2a_1a_2)x^2y + (2a_1 + a_2)xy^2 - y^3 + x^2 + y^2 = 0.$$

3.2. $h_1 \neq 0, h_2 = 0$. In this case the system (8) has no solutions.

Theorem 1. If one set of conditions (i) – (vii) is satisfied, then the cubic system (1) has a Darboux first integral (5), composed from three algebraic solutions $l_1 = 0, l_2 = 0$ and $\Phi = 0$, and the origin is a center.

References:

1. D.Cozma, Darboux integrability and rational reversibility in cubic systems with two invariant straight lines, Electronic Journal of Differential Equations, Vol. 2013 (2013), No. 23, 1–19.

2. D. Cozma, Integrability of cubic systems with invariant straight lines and invariant conics, Chișinău: Știința, 2013, 240p.

USING GRAPHS TO VISUALIZE AND RESEARCH BIG DATA

GRINSHPUN VADIM

Institute of Mathematics and Computer Science of ASM

Gartner points to consumer web as an industry where graphs have played a critical behind-the-scenes role in determining competitive outcomes. Furthermore in his report Ray Valdes accurately states that „the consumer online sector is a crowded, competitive arena with complex dynamics. However, the large-scale structure of competition will continue to be shaped by four major players (Amazon, Apple, Facebook and Google), and five „graphs,” or data models.” According [1] these models are:

The Social Graph – a widely adopted and implemented concept. Facebook and its predecessors for non-professionals, LinkedIn mainly for professionals, and then others such as Twitter, Pinterest.

The Interest Graph – complements the Social one by providing the list of specific things in which a person is interested. People provide the raw data on their public and private profiles. Crawling and parsing that data, plus special analysis is capable of building the Interest Graph for everyone.

The Intent Graph – intentions based on the individual reasoning are difficult to recognize. We are not always sure why we do what we do. Sometimes it is possible to predict future actions and choices, based on the patterns found in the group act. Catching terrorists and providing highly personalized UX are the main purpose of the Intent Graph.

The Consumption Graph – monitors the individual behavior, denotes moments of “consumption” i.e. payment and helps companies to figure out what people want in general, as well as what to offer you in terms of discounts, special events, etc...

The Mobile Graph – is a graph of the user in motion. It captures a map of interactions (with contexts how people interact) such as Web, social apps/bookmarks/sharing, native apps, GPS and location/check-ins, NFC, digital wallets, media authoring, pull/push notifications on their smartphones and wearables.

The KnowledgeGraph – the sixth graph, that emerged as a key model in recent years. This graph works with semantics and proximity between all digital and physical things.

Currently these graphs consist of hundreds of millions of vertices and billions of edges – see Fig.1.

Class	Scale	Storage
Toy	26	17 GB
Mini	29	140 GB
Small	32	1 TB
Medium	36	17 TB
Large	39	140 TB
Huge	42	1.1 PB

Figure 1. Graph500 Problem Sizes

The graphs on the **Social Scale** are about 1 billion nodes, 100 billion edges. It takes 111 PB for adjacency matrix, 2.92 TB adjacency list or 2.92 TB edge list.

The next level – the **Web Scale** is estimated at about 50 billion vertices, 1 trillion edges. 271 EB for adjacency matrix, 29.5 TB adjacency list or 29.5 TB edge list.

And at the highest level – the **Brain Scale** 100 billion vertices, 100 trillion edges. 2.08 mNA•bytes² (molar bytes) adjacency matrix, 2.84 PB adjacency list or 2.84 PB edge list.

Big Graphs challenge our conventional thinking on both algorithms and computer architecture, for they are difficult to parallelize; irregular data

access increases latency; skewed data distribution creates bottlenecks; Runtime of $O(n^2)$ on a trillion node graph is not practical.

Graph problems that fit in memory can leverage excellent advances in architecture and libraries. A host of graph databases and a body of literature that advances graph management and manipulation.

- Parallel Boost Graph Library (PBGL) — Indiana University
- Multithreaded Graph Library (MTGL) — Sandia National Labs
- GraphCT/STINGER — Georgia Tech
- GraphLab — Carnegie Mellon University
- Giraph — Apache Software Foundation

I intend to apply cloud technologies designed for Big Data problems. Massively scalable, faults-tolerant, and an Accumulo Edge Table which is great for updating a big, typed, multi-graph and lower latency access to graph. An NSA Big Graph experiment stores the Big Graph in the Edge Table and Iterative algorithms are a sequence of MapReduce rounds. Extract a sub-graph from the Edge Table and use MapReduce for graph analysis[2].

This is suitable to my problem because using traditional methods from the graph theory can help answering this questions in two ways – by looking for familiar patterns, and by visualizing the data. Moreover creating a detailed graph analysis helps develop much faster search algorithms, like Google started the graph analysis trend by using links between documents on the Web to understand their semantic context[3]. The graph databases are now being recognized for their own value. eBay switching to graphs database was able to reduce the maximum wait time on their queries from 15 min to $1/50^{\text{th}}$ of a second.

References:

1. Valdes, R. (2012, 08 13). The Competitive Dynamics of the Consumer Web: Five Graphs Deliver a Sustainable Advantage. Retrieved from Gartner, Inc.: <https://www.gartner.com/doc/2081316/competitive-dynamics-consumer-web-graphs><http://>
2. Paul Burkhardt, C. W. (2013). An NSA Big Graph experiment. U.S. National Security Agency Research Directorate - R6, *Technical Report* NSA-RD-2013-056002v1.
3. Eifrem, E. (2014, 05). Graph Theory: Key to Understanding Big Data. Retrieved from WIRED magazine: <http://www.wired.com/insights/2014/05/graph-theory-key-understanding-big-data-2/>

INTEGRABILITATEA SISTEMULUI DIFERENȚIAL TERNAR PE O VARIETATE INVARIANTĂ

NEAGU NATALIA

Universitatea de Stat din Tiraspol

Se consideră sistemul diferențial ternar cu nelinearități pătratice

$$\dot{x}^j = a_{\alpha}^j x^{\alpha} + a_{\alpha\beta}^j x^{\alpha} x^{\beta} \equiv P^j(x) \quad (j, \alpha, \beta = \overline{1,3}), \quad (1)$$

unde tensorul $a_{\alpha\beta}^j$ este simetric după indicii de jos după care se efectuează convoluția totală.

Presupunem că acest sistem admite [1] o algebră Lie comutativă bidimensională de operatori diferențiali fără reprezentări

$$X_{\alpha} = \xi_{\alpha}^j \frac{\partial}{\partial x^j} \quad (\alpha = 1, 2, j = \overline{1,3}) \quad (2)$$

unde $\xi_{\alpha}^j(x)$ ($j = \overline{1,3}$) sunt polinoame de la coordonatele vectorului $x = (x^1, x^2, x^3)$. Aceasta înseamnă că coordonatele operatorilor (2) satisfac ecuațiile determinante [1]

$$\begin{aligned} (\xi_{\alpha}^1)_{x^1} P^1 + (\xi_{\alpha}^1)_{x^2} P^2 + (\xi_{\alpha}^1)_{x^3} P^3 &= \xi_{\alpha}^1 P_{x^1}^1 + \xi_{\alpha}^2 P_{x^2}^1 + \xi_{\alpha}^3 P_{x^3}^1, \\ (\xi_{\alpha}^2)_{x^1} P^1 + (\xi_{\alpha}^2)_{x^2} P^2 + (\xi_{\alpha}^2)_{x^3} P^3 &= \xi_{\alpha}^1 P_{x^1}^2 + \xi_{\alpha}^2 P_{x^2}^2 + \xi_{\alpha}^3 P_{x^3}^2, \\ (\xi_{\alpha}^3)_{x^1} P^1 + (\xi_{\alpha}^3)_{x^2} P^2 + (\xi_{\alpha}^3)_{x^3} P^3 &= \xi_{\alpha}^1 P_{x^1}^3 + \xi_{\alpha}^2 P_{x^2}^3 + \xi_{\alpha}^3 P_{x^3}^3 \quad (\alpha = 1, 2), \end{aligned} \quad (3)$$

iar funcția $\mu = \Delta^{-1}$ este factor integrant, unde

$$\Delta = \begin{vmatrix} \xi_1^1 & \xi_1^2 & \xi_1^3 \\ \xi_2^1 & \xi_2^2 & \xi_2^3 \\ P^1 & P^2 & P^3 \end{vmatrix} \neq 0$$

este determinantul coordonatelor operatorilor (2) și al relației

$$\Lambda = P^j \frac{\partial}{\partial x^j} \quad (j = \overline{1,3}),$$

astfel încât $\Lambda(F) = 0$, iar $F(x) = C$ este integrală primă a sistemului (1).

Dacă $\eta = a_{\beta\gamma}^{\alpha} x^{\beta} x^{\gamma} x^{\delta} y^{\mu} \varepsilon_{\alpha\delta\mu} \equiv 0$, atunci sistemul (1) are forma Darboux [2]

$$\begin{aligned} \dot{x}^1 &= a_{\alpha}^1 x^{\alpha} + 2x^1(gx^1 + hx^2 + kx^3) \equiv P^1(x), \\ \dot{x}^2 &= a_{\alpha}^2 x^{\alpha} + 2x^2(gx^1 + hx^2 + kx^3) \equiv P^2(x), \\ \dot{x}^3 &= a_{\alpha}^3 x^{\alpha} + 2x^3(gx^1 + hx^2 + kx^3) \equiv P^3(x), \end{aligned} \quad (4)$$

unde $x = (x^1, x^2, x^3)$ și $y = (y^1, y^2, y^3)$ sunt vectorii cogradienti [3].

Sistemul (2) [2] posedă $GL(3, \mathbb{R})$ - integrală particulară de forma

$$\sigma_1 = a_\mu^\alpha a_\delta^\beta a_\alpha^\gamma x^\delta x^\mu x^\nu \varepsilon_{\beta\gamma\nu} \equiv 0, \quad (5)$$

unde $\sigma_1 \equiv 0$ este o varietate invariantă, pe care acest sistem este divizat în 11 clase de sisteme [2]

$$a_2^1 = a_3^1 = a_1^2 = a_3^2 = a_1^3 = a_2^3 = 0; a_3^3 = a_2^2; \quad (6)$$

$$a_2^1 = a_3^1 = a_1^2 = a_3^2 = a_1^3 = a_2^3 = 0; a_3^3 = a_1^1; \quad (7)$$

$$a_2^1 = a_3^1 = a_1^2 = a_3^2 = a_1^3 = a_2^3 = 0; a_2^2 = a_2^2; \quad (8)$$

$$a_2^1 = a_3^1 = a_1^2 = a_1^3 = a_2^3 = 0; a_3^2 \neq 0; a_3^3 = a_2^2; \quad (9)$$

$$a_2^1 = a_3^1 = a_1^2 = a_1^3 = a_2^3 = 0; a_2^2 = a_1^1; a_3^2 \neq 0; \quad (10)$$

$$a_2^1 = a_1^2 = a_3^2 = a_1^3 = a_2^3 = 0; a_3^1 \neq 0; a_3^3 = a_2^2; \quad (11)$$

$$a_2^1 = a_1^2 = a_1^3 = a_2^3 = 0; a_3^1 \neq 0; a_2^2 = a_1^1; \quad (12)$$

$$a_2^1 = a_3^2 = a_1^3 = a_2^3 = 0; a_2^1 \neq 0; a_3^3 = a_2^2; \quad (13)$$

$$a_1^2 = a_1^3 = a_2^3 = 0; a_2^1 \neq 0; a_2^2 = \frac{a_3^1(a_2^2 - a_1^1)}{a_2^1}; a_3^3 = a_1^1; \quad (14)$$

$$a_1^3 = a_2^3 = 0; a_1^2 \neq 0; a_1^1 = \frac{(a_1^1 - a_3^3)(a_2^2 - a_3^3)}{a_1^2};$$

$$a_3^3 = \frac{a_2^2(a_1^1 - a_3^3)}{a_1^2}; \quad (15)$$

$$a_2^2 = a_1^3 = 0; a_2^3 \neq 0; a_1^1 = \frac{a_2^1(a_3^3 - a_1^1)}{a_2^3};$$

$$a_3^3 = \frac{(a_1^1 - a_2^2)(a_1^1 - a_3^3)}{a_2^3}. \quad (16)$$

Pentru aceste clase de sisteme, au fost construite integralele generale. Spre exemplu

Teorema 1. Dacă coeficienții părții liniare a sistemului Darboux (4) satisfac condițiilor (6) cu $\kappa_2 = a_\beta^\alpha x^\beta u_\alpha \neq 0$ și $q_1 = a_{\beta\gamma}^\alpha x^\beta x^\gamma u_\alpha \neq 0$, unde $u = (u_1, u_2, u_3)$ este vectorul covariant [3], atunci integrala generală a acestui sistem cu notațiile $x = x^1, y = x^2, z = x^3$ constă din următoarele două integrale prime:

$$F_1 \equiv y z^{-1} = C_1,$$

$$F_2 \equiv x^{a_2^2} y^{-a_1^1} \Phi^{a_1^1 - a_2^2} = C_2, \quad (17)$$

unde

$$\Phi = a_1^1 a_2^2 + 2[a_2^2 g x + a_1^1 (h y + k z)]. \quad (18)$$

Demonstrație. Presupunem că coordonatele operatorului (2) au forma

$$\xi_\alpha^j = A_{\alpha\beta}^j x^\beta + A_{\alpha\beta\gamma}^j x^\beta x^\gamma \quad (\alpha > 1, j, \beta, \gamma = \overline{1,3}) \quad (19)$$

ce satisfac ecuațiile determinate (3).

În urma rezolvării sistemului (3), pentru sistemul diferențial (4) cu condițiile $\kappa_2 = a_\beta^\alpha x^\beta u_\alpha \neq 0$ și $q_1 = a_{\beta\gamma}^\alpha x^\beta x^\gamma u_\alpha \neq 0$ și expresiile de tipul (19), obținem 5 operatori linear independenți ($x = x^1, y = x^2, z = x^3$)

$$\begin{aligned} X_1 &= \left(x + \frac{2gx^2}{a_1^1}\right) \frac{\partial}{\partial x} + \frac{2gxy}{a_1^1} \frac{\partial}{\partial y} + \frac{2gxz}{a_1^1} \frac{\partial}{\partial z}, \\ X_2 &= \frac{2hxy}{a_2^2} \frac{\partial}{\partial x} + \left(y + \frac{2hy^2}{a_2^2}\right) \frac{\partial}{\partial y} + \frac{2hyz}{a_2^2} \frac{\partial}{\partial z}, \\ X_3 &= \frac{2hxz}{a_2^2} \frac{\partial}{\partial x} + \left(z + \frac{2hz^2}{a_2^2}\right) \frac{\partial}{\partial y} + \frac{2hz^2}{a_2^2} \frac{\partial}{\partial z}, \\ X_4 &= \frac{2kxy}{a_2^2} \frac{\partial}{\partial x} + \frac{2ky^2}{a_2^2} \frac{\partial}{\partial y} + \left(y + \frac{2kyz}{a_2^2}\right) \frac{\partial}{\partial z}, \\ X_5 &= \frac{2kxz}{a_2^2} \frac{\partial}{\partial x} + \frac{2kyz}{a_2^2} \frac{\partial}{\partial y} + \left(z + \frac{2kz^2}{a_2^2}\right) \frac{\partial}{\partial z}. \end{aligned} \quad (20)$$

Acești operatori formează o algebră Lie L_5 cu ecuațiile de structură

$$\begin{aligned} [X_1, X_i] &= 0 \quad (i = \overline{2,5}), [X_2, X_3] = -X_3, [X_2, X_4] = X_4, [X_2, X_5] = 0, \\ [X_3, X_4] &= X_5 - X_2, [X_3, X_5] = -X_3, [X_4, X_5] = X_4. \end{aligned} \quad (21)$$

Cu ajutorul operatorilor $Y_1 = a_1^1 X_1, Y_2 = a_2^2 X_2$, ce formează în conformitate cu (20) și (21) o algebră Lie bidimensională comutativă, obținem în acest caz, făcând abstracție de o constantă, factorul integrant

$$\mu^{-1} = xyz\Phi$$

unde Φ este din (18).

În baza acestei expresii și a teoremei despre factorul integrant [1] obținem integralele prime funcțional independente (17)-(18) a sistemului (4) cu condițiile (6) și $\kappa_2 = a_\beta^\alpha x^\beta u_\alpha \neq 0$ și $q_1 = a_{\beta\gamma}^\alpha x^\beta x^\gamma u_\alpha \neq 0$ ce ne asigură că în acest sistem nu toți coeficienții sunt egali cu zero. Teorema 1 este demonstrată.

Teorema 2. Dacă coeficienții părții liniare a sistemului Darboux (4) satisfac condițiilor (16) cu $\kappa_2 = a_\beta^\alpha x^\beta u_\alpha \neq 0$ și $q_1 = a_{\beta\gamma}^\alpha x^\beta x^\gamma u_\alpha \neq 0$, unde $u = (u_1, u_2, u_3)$ este vectorul covariant [3], atunci integrala generală a acestui sistem cu notațiile $x = x^1, y = x^2, z = x^3$ constă din următoarele două integrale prime:

$$\begin{aligned} F_1 &\equiv (a_2^3 x - a_2^1 z) [a_2^3 y + (a_1^1 - a_2^2) z]^{-1} = C_1, \\ F_2 &\equiv (a_2^3 x - a_2^1 z)^{a_1^1 - a_2^2 - a_3^3} [a_2^3 y - (a_1^1 - a_3^3) z]^{a_1^1} \Phi^{-2a_1^1 + a_2^2 + a_3^3} = C_2, \end{aligned} \quad (22)$$

unde

$$\begin{aligned} \Phi = & a_1^1 a_2^3 (a_1^1 - a_2^2 - a_3^3) + 2a_2^3 (a_1^1 - a_2^2 - a_3^3) g x + \\ & 2a_2^3 (a_2^1 g - a_3^3 h + a_2^3 k) y + \\ & 2(-a_2^1 g (a_1^1 - a_3^3) + a_1^1 h (a_1^1 - a_2^2 - a_3^3) + a_2^2 (a_3^3 h - a_2^3 k)) z. \end{aligned} \quad (23)$$

Demonstrație. Presupunem că coordonatele operatorului (2) au aceeași formă ca și în cazul teoremei 1. Rezolvând, în mod analog, sistemul (3) pentru sistemul diferențial (6), obținem 5 operatori liniar independenți ($x = x^1, y = x^2, z = x^3$)

$$\begin{aligned} X_1 = & \frac{(a_1^1 + 2gx)(a_2^3 x - a_2^1 z)}{2a_2^3 g} \frac{\partial}{\partial x} + \frac{y(a_2^3 x - a_2^1 z)}{a_2^3} \frac{\partial}{\partial y} + \frac{z(a_2^3 x - a_2^1 z)}{a_2^3} \frac{\partial}{\partial z'} \\ X_2 = & \frac{(a_1^1 + 2gx)(a_2^3 y + (a_1^1 - a_2^2)z)}{a_1^1 a_2^3} \frac{\partial}{\partial x} + \frac{2gy(a_2^3 y + (a_1^1 - a_2^2)z)}{a_1^1 a_2^3} \frac{\partial}{\partial y} \\ & + \frac{2gz(a_2^3 y + (a_1^1 - a_2^2)z)}{a_1^1 a_2^3} \frac{\partial}{\partial z'} \\ X_3 = & \frac{1}{a_1^1 a_2^3 T} (2a_2^3 Wxy + a_1^1 a_2^1 Tz - 2(a_2^2 W - a_1^1 hT)xz) \frac{\partial}{\partial x} + \\ & \frac{1}{a_1^1 a_2^3 T} (a_1^1 a_2^3 Ty + 2a_2^3 Wy^2 - 2(a_2^2 W - a_1^1 hT)yz) \frac{\partial}{\partial y} + \\ & \frac{1}{a_1^1 a_2^3 T} (a_1^1 a_2^3 Tz + 2a_2^3 Wyz - 2(a_2^2 W - a_1^1 hT)yz) \frac{\partial}{\partial z'}, \quad (24) \\ X_4 = & \frac{1}{-a_1^1 (a_2^3)^2 T} (-2a_2^3 (a_1^1 hT + a_3^3 (a_3^3 h - a_2^3 k) - a_2^1 g (a_1^1 - a_2^2))xy + \\ & a_1^1 a_2^1 (a_1^1 - a_2^2)Tz + 2(a_1^1 - a_2^2)((a_1^1 - a_3^3)(a_3^3 h - a_2^3 k) - a_2^1 a_2^2 g)xz) \frac{\partial}{\partial x} \\ & + \frac{1}{-a_1^1 (a_2^3)^2 T} (-a_1^1 a_2^3 T(a_2^2 - a_3^3)y - \\ & 2a_2^3 (a_1^1 hT + a_3^3 (a_3^3 h - a_2^3 k) - a_2^1 g (a_1^1 - a_2^2))y^2 - \\ & a_1^1 (a_1^1 - a_2^2)(a_1^1 - a_3^3)Tz + \\ & 2(a_1^1 - a_2^2)((a_3^3 h - a_2^3 k)(a_1^1 - a_3^3) - a_2^1 a_2^2 g)yz) \frac{\partial}{\partial y} + \\ & \frac{1}{-a_1^1 (a_2^3)^2 T} (-a_1^1 (a_2^3)^2 Ty - 2a_2^3 (a_1^1 hT + a_3^3 (a_3^3 h - a_2^3 k) - \\ & a_2^1 g (a_1^1 - a_2^2))yz + \\ & 2(a_1^1 - a_2^2)(a_3^3 h (a_1^1 - a_3^3) - a_2^3 k (a_1^1 - a_3^3) - a_2^1 a_2^2 g)z^2) \frac{\partial}{\partial z'} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 X_5 = & \frac{1}{a_1^1(a_2^3)^2Tg}(-a_1^1a_2^3T((a_1^1 - a_3^3)h + a_2^3k)x + 2a_2^1a_2^3gWxy + \\
 & a_1^1a_2^1T(a_2^1g + (a_1^1 - a_3^3)h + a_2^3k)z - 2a_2^1g(a_2^2W - a_1^1hT)xz)\frac{\partial}{\partial x} + \\
 & \frac{1}{a_1^1(a_2^3)^2Tg}(a_1^1a_2^3Tg(a_1^1 - a_3^3)x + a_1^1a_2^1a_2^3Tgy + 2a_2^1a_2^3gWy^2 - \\
 & a_1^1a_2^1(a_1^1 - a_3^3)Tgz - 2a_2^1g(a_2^2W - a_1^1hT)yz)\frac{\partial}{\partial y} + \\
 & \frac{1}{a_1^1(a_2^3)^2Tg}(a_1^1(a_2^3)^2Tgx + 2a_2^1a_2^3gWyz - 2a_2^1g(a_2^2W - a_1^1hT)z^2)\frac{\partial}{\partial z},
 \end{aligned}$$

unde

$$W = a_2^1g - a_3^3h + a_2^3k, T = a_1^1 - a_2^2 - a_3^3. \quad (25)$$

Acești operatori formează o algebră Lie L_5 cu ecuațiile de structură

$$[X_1, X_2] = -\frac{a_1^1}{2g}X_2, [X_1, X_3] = 0; [X_1, X_4] = \frac{a_1^1a_2^1}{2a_2^3g}X_2,$$

$$[X_1, X_5] = \frac{a_2^1g + (a_1^1 - a_3^3)h + a_2^3k}{a_2^3g}X_1 - \frac{a_1^1a_2^1}{2a_2^3g}X_3 + \frac{a_1^1}{2g}X_5,$$

$$[X_2, X_3] = -X_2, [X_2, X_4] = -\frac{a_1^1 - a_3^3}{a_2^3}X_2,$$

$$\begin{aligned}
 [X_2, X_5] = & -\frac{2g(2a_1^1 - a_2^2 - a_3^3)h}{a_1^1a_2^3}X_1 - \frac{a_2^1g + (a_1^1 - a_3^3)h + a_2^3k}{a_2^3g}X_2 \\
 & + \frac{a_1^1 - a_2^2}{a_2^3}X_3 + X_4, [X_3, X_4] = -\frac{a_2^1}{a_2^3}X_2,
 \end{aligned} \quad (26)$$

$$[X_3, X_5] = -\frac{2(a_2^1g + (a_1^1 - a_3^3)h + a_2^3k)}{a_1^1a_2^3}X_1 + \frac{a_2^1}{a_2^3}X_3 - X_5,$$

$$\begin{aligned}
 [X_4, X_5] = & \frac{2(a_2^1g(a_1^1 - a_2^2) - ((a_1^1 - a_3^3)h + a_2^3k)(a_1^1 - a_3^3))}{a_1^1(a_2^3)^2}X_1 \\
 & + \frac{a_2^1(a_2^1g + (a_1^1 - a_3^3)h + a_2^3k)}{(a_2^3)^2g}X_2 + \frac{a_2^1(a_2^2 - a_3^3)}{(a_2^3)^2}X_3 \\
 & - \frac{a_2^1}{a_2^3}X_4 - \frac{a_1^1 - a_3^3}{a_2^3}X_5.
 \end{aligned}$$

Cu ajutorul operatorilor X_1 și X_3 , ce formează, în conformitate cu (24) - (26), o algebră Lie bidimensională comutativă, obținem în acest caz, făcând abstracție de o constant, factorul integrant

$$\mu^{-1} = (a_2^3 x - a_2^1 z)[a_2^3 y + (a_1^1 - a_2^2)z][a_2^3 y - (a_1^1 - a_3^3)z]\Phi$$

unde Φ este din (23).

În baza acestei expresii și a teoremei despre factorul integrant [1] obținem integralele prime funcțional independente (22)-(23) a sistemului (4) cu condițiile (6) și $\kappa_2 = a_\beta^\alpha x^\beta u_\alpha \neq 0$ și $q_1 = a_{\beta\gamma}^\alpha x^\beta x^\gamma u_\alpha \neq 0$ ce ne asigură că în acest sistem nu toți coeficienții sunt egali cu zero. Teorema 2 este demonstrată.

References:

1. Gherștega N.N., Popa M.N., *Lie algebras of the operators and three-dimensional polybomial differential system*. Bul. Acad. Științe R. Moldova, Mat., 2005, No. 2(48), 51-64.
2. Gherștega N.N., *Algebrele Lie pentru sistemele diferențiale tridimensionale și aplicații*, Autoreferatul tezei de doctor în științe fizico-matematice, Cu titlu de manuscris, Chișinău, 2006, 21 p.
3. Gurevich G. B., *Fondations of the theory of algebraic invariants*, GITTL, Moscow, 1948, English transl., Nordhoff, 1964, 408 p.

ПРИНЯТИЕ РЕШЕНИЯ О НАЛИЧИИ ВЫБРОСОВ В ДАННЫХ МАЛОГО ОБЪЁМА

POPUCAILO VLADIMIR

Institutul de Matematică și Informatică al AȘM

Одним из этапов предварительной обработки данных при статистическом анализе является устранение выбросов, которые даже при небольшой частоте их появления могут внести большие погрешности в результаты оценивания параметров распределений. В этом контексте выбросами называются значения, резко отличающиеся по величине и статистическим свойствам на фоне основной группы значений реализации процесса [1]. Природа возникновения и источники таких аномальных значений, могут быть как в сбое или отказе определённого оборудования, ошибке персонала, так и в кратковременных нарушениях хода технологического процесса из-за какого-либо внешнего воздействия.

Существует большое количество различных критериев, предназначенных для решения задачи поддержки принятия решения о наличии выбросов в полученной экспериментальным путем информации [2, 3]. Эффективность этих методов во многом зависит от объема исследуемых данных. При этом, на практике широко встречается такая ситуация, когда исследуемый входной процесс представляется единственной реализацией ограниченного объема. Поэтому актуальна задача выявления оптимального метода для принятия решения о наличии выбросов, в условиях малого количества исходных данных.

Для решения поставленной задачи был проведен статистический эксперимент, в ходе которого для каждого из исследуемых значений n (в диапазоне от 5 до 20) с помощью генератора случайных чисел были получены массивы данных, содержащие несколько тысяч выборок с нормальным законом распределения, заданными средними величинами и различными дисперсиями. После чего, каждая выборка упорядочивалась по возрастанию, и на место максимального элемента добавлялось значение, из диапазона $[1\sigma; 5\sigma]$, где σ – это среднеквадратическое отклонение (СКО), то есть показатель рассеивания случайной величины.

Из теории математической статистики известно, что значения нормально распределенной случайной величины с вероятностью более 99% лежат в интервале $(\bar{x}-3\sigma; \bar{x}+3\sigma)$, где \bar{x} – истинная величина среднего арифметического. При этом в интервале $(\bar{x}-2\sigma; \bar{x}+2\sigma)$ находится более 95% значений, а в интервале $(\bar{x}-1\sigma; \bar{x}+1\sigma)$ более 68%. Таким образом, значения выше $\bar{x}+3\sigma$ с большой вероятностью окажутся аномальными измерениями, в то время, как значения менее $\bar{x}+2\sigma$ таковыми являться не будут.

Критерии обнаружения выбросов, как правило, делятся на две группы:

- 1) Методы, используемые при известном генеральном среднеквадратическом отклонении.
- 2) Методы, используемые при неизвестном генеральном среднеквадратическом отклонении.

Первая группа методов применяется, если исследователь обладает сведениями, как о функции полезной составляющей сигналов, так и о параметрах распределения шумовой составляющей, что на практике встречается довольно редко. Выборочная же оценка таких параметров по малому числу измерений приводит к высокой погрешности [4].

Нами было изучено поведение различных критериев, при неизвестном генеральном СКО, таких как:

1. Критерий Граббса.
2. Критерий Диксона.
3. Критерий Ирвина.
4. Критерий Титьена-Мура.
5. Критерий Шовене.
6. Критерий Львовского.
7. Критерий Романовского.

Данные критерии были выбраны для исследования, так как в работе [5] была показана их высокая способность распознавать выбросы при объеме выборок $n=10$.

В качестве базового критерия для оценивания полученных результатов, как это рекомендуется в ГОСТ Р ИСО 5725-2–2002 «Точность (правильность и прецизионность) методов и результатов измерений», использовался критерий Граббса при известном СКО для генеральной совокупности.

Полученные результаты показали, что при объеме исследуемых данных $n=10$, критерии Диксона, Ирвина и Львовского показывают статистически неразличимые результаты при обнаружении аномальных значений, вне зависимости от величины СКО генеральной совокупности. Так, они распознают грубые промахи ($\bar{x}+5\sigma$) в более, чем 99% случаев, в то время, как критерий Титьена-Мура обнаруживает 97% выбросов, а критерий Граббса всего 81%. Однако, при уменьшении объема выборки критерий Ирвина теряет свою способность определять выбросы, так при $n=7$, его разрешающая способность совпадает с критерием Титьена-Мура, а при $n=5$ он способен распознать аномальное измерение ($\bar{x}+5\sigma$), только в 48% случаев, тогда как критерий Титьена-Мура даёт результат в 69%, а Диксона и Львовского в 82,4%.

Также отметим, что в работе [2] для объемов выборки больше 10 использовать статистики Диксона для проверки одного сомнительного наблюдения вне зависимости от следующего по величине. В данном исследовании нами был выбран именно такой подход, что привело к некоторому падению мощности критерия Диксона, так при $n=13$ его способность различать грубые промахи становится немного ниже, чем у критериев Львовского и Ирвина и практически совпадает с критерием Титьена-Мура, а при $n=16$, ещё и с критерием Граббса.

Критерий Граббса удовлетворительно работает, только при $n>15$. Так, его способность обнаруживать грубый промах при значении $\bar{x}+4\sigma$

при $n=10$ – 51,24%, при $n=13$ уже 73,72%, а при $n \geq 16$ превышает 90%, что совпадает с мощностью критериев Титъена-Мура, Диксона, Львовского и Ирвина.

Применение критериев Шовене и Романовского приводит к высокому количеству ошибок I типа, так они считают выбросом значение $\bar{x}+1,5\sigma$ при $n=10$ в 14,8% и 28,4% случаев, соответственно. При уменьшении объема исследуемой информации количество ошибок I типа увеличивается, так при $n=5$ те же самые значения критерий Шовене считает выбросами в 31,5% случаев, а критерий Романовского в 68,6%, что явно не может быть признано удовлетворительным результатом. При этом стоит отметить, что при увеличении объема исследуемых данных, данные критерии имеют тенденцию приближаться к базовому критерию. Например, для объема выборки $n=20$ ошибка I типа, при анализе значений $\bar{x}+1,5\sigma$, равна 2,56%, а значения больше $\bar{x}+3,2\sigma$ на таком же массиве данных считаются грубыми промахами в 95% случаев, что статистически неотлично от результатов проверки критерием Граббса при известном СКО генеральной совокупности.

На основании проведенного исследования установлено:

1. Оптимальным критерием для обнаружения выбросов для случая малого количества исходной информации является критерий Львовского, который показывает оптимальные результаты вне зависимости от объема данных, что связано с использованием поправочного коэффициента, основанного на значении величины выборки. При этом точность критерия возрастает с увеличением количества исследуемой информации.

2. Критерий Диксона можно рекомендовать при обработке выборок с объемом $n \leq 10$, так как он является простым в расчетах и даёт результаты статистически неотличимые от критерия Львовского. При этом следует обратить внимание, что для объемов выборок $n > 10$ исследовалась мощность статистик Диксона для проверки одного сомнительного наблюдения независимо от следующего по величине, как это рекомендуется в [2, с.550]. Направлением дальнейших исследований может быть проверка данных рекомендаций и изучение мощности различных критериев Диксона в зависимости от объема выборки.

3. Мощность критерия Ирвина имеет прямую зависимость от объема выборки, что связано с использованием величины выборочной дисперсии, которая при малом объеме выборки достоверно не отражает величину дисперсии генеральной совокупности. Однако,

критерий Ирвина можно успешно применять для случаев выборок объемом $n \geq 10$.

4. Критерий Титъена-Мура может быть рекомендован для обнаружения аномальных значений в малых выборках при $n > 5$, так как он довольно хорошо распознает ошибки в значениях более $\bar{x} + 4\sigma$ и обладает наименьшим количеством ошибок I типа. При этом, в ряде случаев его мощность меньше, чем у критериев Львовского, Диксона и Ирвина.

5. Критерий Граббса при неизвестном генеральном СКО возможно применять при объемах выборки $n \geq 15$.

6. Критерий Шовене и Романовского не рекомендуется применять при объеме исследуемых данных $n \leq 20$.

Литература:

1. Марчук В. И., Токарева С. В. Способы обнаружения аномальных значений при анализе нестационарных случайных процессов. – Шахты: ЮРГУЭС, 2009. – 152с.

2. Methods for detection of outliers in the analysis of non-stationary random processes. - Shakhty: SRSUES, 2009. – 152p. (in Russian)

3. Кобзарь А.И. Прикладная математическая статистика. Для инженеров и научных работников. – 2-е изд., испр. – М.: ФИЗМАТЛИТ, 2012. – 816с.

4. Applied mathematical statistics. For engineers and scientists. - 2nd ed.. - М.: FIZMATLIT, 2012. - 816 p. (in Russian)

5. Charu C. Aggarwal, Outlier Analysis. – NY: Springer, 2013. – 446 p.

6. Г. Л. Громыко. Теория статистики: Учебник. – Т.11 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ИНФРА-М, 2011. – 476 с.

7. Theory of Statistics: Textbook. - T.11 2 nd ed., Revised. and ext. - М.: INFRA-M, 2011. - 476 p. (in Russian)

8. Попукайло В.С. Исследование критериев грубых ошибок применительно к выборкам малого объема // Радіоелектронні і комп'ютерні системи. – 2015. – 3(73). – с39-44.

9. V.S. Popukaylo The outlier criteria research in relation to small volume samples (in Russian)

FIABILITATEA STRUCTURILOR SOFTWARE A OPERATORILOR TELEFONIEI MOBILE

SIUTKIN OLEG

Institutul de Matematică și Informatică al AȘM

Мобильная сеть-это:

- Организованная структура технически исправных элементов оборудования сети
- Организованная работа всех программных элементов мобильной сети
- Окупаемость, зависящая от правильного планирования развития
- Удовлетворённость клиента

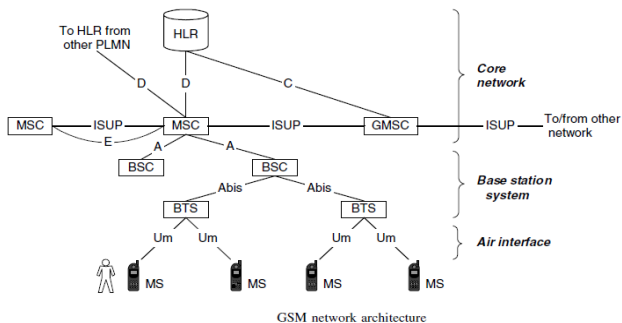
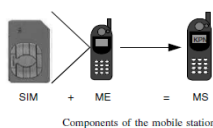
Услуги МС:

- банкоматы
- платёжные терминалы
- системы "умный дом"
- бортовые компьютеры в средствах передвижения
- мобильные устройства
- портативные интернет-модемы
- планшеты
- звонки
- смс
- голосовая почта
- mms
- высокоскоростной выход в интернет
- USSD запросы(*133#)
- Где я?(смартфоны уточняют свою геолокацию по данным, предоставленным обменом сообщениями с GSM сетью(триангулярный принцип))
- Когда?(смартфоны сверяют время и дату с предоставленными в обмене сообщениями с GSM сетью)
- Услуга роуминга
- И прочие.

Пример архитектуры МС:

МС: Последствия отказов и сбоев:

- Обрыв связи между системами
- Дезинформация



- Потери времени
- Потери данных
- Потери денег
- Сбои при транзакциях
- Утеря контроля над информацией
- Прочие вообразимые
- Тестирование ПО:
- Тестирование не может быть исчерпывающим*
- *За исключением исключительно простых логических блоков
⇒ Приоритизация!
- Надёжность- это:

Ориентированный на пользователя фактор качества, относящийся к работе объекта

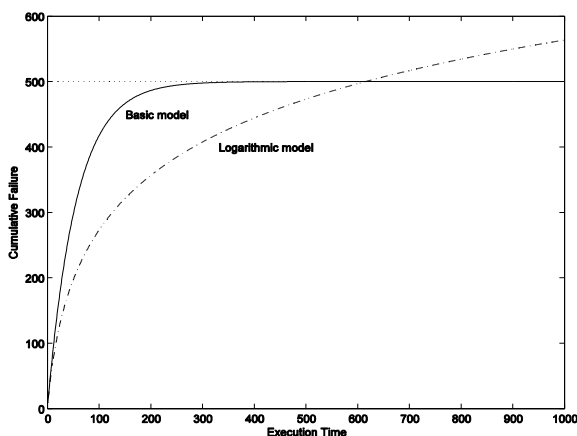
Теория Надёжности в ПО:

Пример графика надёжности

Теория надёжности в ПО.

Вводимые понятия:

- Неисправность и сбой
- Выполнение и календарное время,
- Временной интервал между отказами



- Сбои в определенные промежутки времени
- интенсивность отказов

Полезные наблюдения в области надёжности программного обеспечения:

Вероятность безотказной работы системы в течение определенного времени в данной программной среде.

Высчитываемая интенсивность отказов является мерой надёжности

Количество сбоев в системе по зависит от следующих факторов:

- Качество планирования и составления спецификаций
- Процесс разработки.
- Размер и сложность кода.
- Качество выполняемого тестирования
- Качество персонала.
- среда работы ПО
- Главный интерес моего проекта:
- Система, работающая на совокупном включении многих различных программных элементов сети в реальных условиях.
- Цели и задачи проекта:
- Анализ существующих программных структур мобильных сетей
- Высчет и минимизация рисков
- Выявление слабых точек как в архитектурном так и во временном плане
- Разработка сценариев нейтрализации рисков

DARBOUX FIRST INTEGRALS OF LOTKA-VOLTERRA CUBIC DIFFERENTIAL SYSTEMS WITH (1:-2)-SINGULARITY HAVING INVARIANT STRAIGHT LINES OF TWO DIRECTIONS AND TOTAL MULTIPLICITY SIX

TURUTA SILVIA

Institute of Mathematics and Computer Sciences of ASM

We consider the real Lotka-Volterra cubic system of differential equations

$$\begin{cases} \dot{x} = x(a_{30}x^2 + a_{21}xy + a_{12}y^2 + a_{20}x + a_{11}y + 1) \equiv P(x, y), \\ \dot{y} = y(b_{21}x^2 + b_{12}xy + b_{03}y^2 + b_{11}x + b_{02}y - 2) \equiv Q(x, y). \end{cases} \quad (1)$$

For (1) the origin of coordinates (0,0) is a (1:-2) resonant singular point. A straight line $\alpha x + \beta y + \gamma = 0$, $\alpha, \beta, \gamma \in C$, $(\alpha, \beta) \neq (0,0)$ is invariant for (1) if there exists a polynomial $K(x, y)$ such that the following identity $\alpha P(x, y) + \beta Q(x, y) \equiv (\alpha x + \beta y + \gamma)K(x, y)$ holds. We say that an invariant straight line l has algebraic multiplicity equal to m if m is the greatest natural number that l^m divide $P(PQ'_x + QQ'_y) - Q(PP'_x + QP'_y)$.

In this paper we give a classification and integrability of systems (1) with six invariant straight lines of two directions.

Theorem. *The system (1) has invariant straight lines of two directions of total algebraic multiplicity six if and only if modulus affine transformations and time rescaling it has one of the following fifteen forms:*

- 1) $\begin{cases} \dot{x} = x(x-1)(ax-1), a \neq 0, a \neq 1, \\ \dot{y} = y(y-1)(by+2), b \neq 0, b \neq -2; \end{cases}$
- 2) $\begin{cases} \dot{x} = x(x-1)(ax-1), a \neq 0, \\ \dot{y} = -2y(y-1)^2, a \neq 1; \end{cases}$
- 3) $\begin{cases} \dot{x} = x(x-1)^2, \\ \dot{y} = y(y-1)(cy+2), c \neq 0, c \neq -2; \end{cases}$
- 4) $\begin{cases} \dot{x} = x(x-1)^2, \\ \dot{y} = -2y(y-1)^2; \end{cases}$

$$5) \begin{cases} \dot{x} = \frac{1}{2}x((2-c)y + 3cy^2 + 2), c \neq 0, \\ \dot{y} = y(y-1)(cy + 2), c \neq -2; \end{cases}$$

$$6) \begin{cases} \dot{x} = x(x-1)(ax-1), a \neq 1, \\ \dot{y} = y(x+ax-2), a \neq 0; \end{cases}$$

$$7) \begin{cases} \dot{x} = x((1+d)y^2 + 1), \\ \dot{y} = y(y-1)(dy + 2), d \neq 0, d \neq -2; \end{cases}$$

$$8) \begin{cases} \dot{x} = x(x-1)(ax-1), a \neq 0, a \neq 1, \\ \dot{y} = y(-2 + 3x + (a-2)x^2); \end{cases}$$

$$9) \begin{cases} \dot{x} = x(x-1)(ax-1), a \neq 0, a \neq 1, \\ \dot{y} = y(py^2 + qy - 2), q^2 + 8p < 0; \end{cases}$$

$$10) \begin{cases} \dot{x} = x(px^2 + qx + 1), q^2 - 4p < 0, \\ \dot{y} = y(y-1)(cy + 2), c \neq 0, c \neq -2; \end{cases}$$

$$11) \begin{cases} \dot{x} = x(px^2 + qx + 1), q^2 - 4p < 0, \\ \dot{y} = y(ry^2 + sy - 2), s^2 + 8r < 0; \end{cases}$$

$$12) \begin{cases} \dot{x} = x(x-1)^2, \\ \dot{y} = y(py^2 + qy - 2), q^2 + 8p < 0; \end{cases}$$

$$13) \begin{cases} \dot{x} = x(px^2 + qx + 1), q^2 - 4p < 0, \\ \dot{y} = -2y(y-1)^2; \end{cases}$$

$$14) \begin{cases} \dot{x} = \frac{1}{2}x(3py^2 + qy + 2), \\ \dot{y} = y(py^2 + qy - 2), q^2 + 8p < 0; \end{cases}$$

$$15) \begin{cases} \dot{x} = x(px^2 + qx + 1), q^2 - 4p < 0, \\ \dot{y} = -y(2 + qx), \end{cases}$$

where $a, b, c, d, q, p, r, s \in \mathbf{R}$. The systems 1) – 15) are Darboux integrable and have the following first integrals, respectively:

- 1) $F(x, y) = (x-1)^{\frac{2(2+b)}{(1-a)b}} x^{\frac{2(2+b)}{b}} (ax-1)^{\frac{2a(2+b)}{(a-1)b}} (y-1)^{\frac{2}{b}} y^{\frac{2+b}{b}} (by+2)$;
- 2) $F(x, y) = e^{\frac{a-1}{y-1}} x^{2-2a} (ax-1)^{2a} (y-1)^{a-1} y^{1-a} (x-1)^{-2}$;
- 3) $F(x, y) = e^{\frac{2c+4}{x-1}} x^{-4-2c} (x-1)^{4+2c} (y-1)^2 y^{-2-c} (cy+2)^c$;
- 4) $F(x, y) = e^{\frac{2}{1-x}} \cdot e^{\frac{1}{1-y}} x^2 (x-1)^{-2} (y-1)^{-1} y$;
- 5) $F(x, y) = e^{\frac{1}{2+cy}} \cdot e^{\frac{5c+2c^2}{4(y-1)}} x^2 (y-1)^{\frac{c^2+5c-4}{2}} (cy+2)y$;
- 6) $F(x, y) = e^{\frac{1}{ax-1}} \cdot e^{\frac{3a-4a^2}{x-1}} x^2 (x-1)^{4a^2-6a-1} (ax-1)y$;
- 7) $F(x, y) = x^2 y(dy+2)^{\frac{2+d}{d}} (y-1)^{-2}$;
- 8) $F(x, y) = x^2 y(ax-1)^{\frac{2-2a}{a}} (x-1)^{-1}$;
- 9) $F(x, y) = (x-1)^{\frac{-1}{a}} x^{\frac{1-a}{a}} (ax-1)y^{\frac{1-a}{2a}} (y + \frac{q + \sqrt{\gamma}}{2p})^{(a-1)(\sqrt{\gamma}-q)\delta} \cdot (y + \frac{q - \sqrt{\gamma}}{2p})^{(a-1)(\sqrt{\gamma}+q)\beta}$,
- where $\gamma = q^2 + 8p$, $\delta = \frac{128p^3 - q^3\gamma\sqrt{\gamma} + q^3\sqrt[3]{\gamma}}{512ap^3\sqrt{\gamma}}$,
- $\beta = \frac{128p^3 + q^3\gamma\sqrt{\gamma} - q^3\sqrt[3]{\gamma}}{512ap^3\sqrt{\gamma}}$;
- 10) $F(x, y) = (y-1)^c x^{\frac{2}{c}} x^{\frac{-4-2c}{c}} (cy+2)y^{\frac{-2-c}{c}} (x + \frac{q + \sqrt{\lambda}}{2p})^{-(c+2)(\sqrt{\lambda}-q)\beta}$.

$$\cdot \left(x + \frac{q - \sqrt{\lambda}}{2p}\right)^{(2+c)(\sqrt{\lambda}+q)\gamma},$$

$$\text{where } \lambda = q^2 - 4p, \quad \beta = \frac{-16p^3 + 4pq^3\sqrt{\lambda} - q^5\sqrt{\lambda} + q^3\sqrt[3]{\lambda}}{16cp^3\sqrt{\lambda}},$$

$$\gamma = \frac{16p^3 + 4pq^3\sqrt{\lambda} - q^5\sqrt{\lambda} + q^3\sqrt[3]{\lambda}}{16cp^3\sqrt{\lambda}};$$

$$11) F(x, y) =$$

$$\frac{1}{4pr} \cdot x^{-32p^3\lambda\delta} \cdot \left(x + \frac{q + \lambda}{2p}\right)^{-(q-\lambda)(16p^3-\gamma)\delta} \cdot (2px + q - \lambda) \cdot$$

$$\cdot y^{-16p^3\lambda\delta} \cdot \left(y + \frac{s - \beta}{2r}\right)^{-16p^3s(q-\lambda)\delta + \frac{\beta}{s+\beta}} \cdot (2ry + s + \beta), \quad \text{where}$$

$$\lambda = \sqrt{q^2 - 4p}, \quad \beta = \sqrt{8r + s^2}, \quad \gamma = 4pq^3\lambda - q^5\lambda + q^3\lambda^3,$$

$$\delta = \frac{1}{(q + \lambda)(16p^3 + \gamma)};$$

$$12) F(x, y) = e^{\frac{\beta}{x-1}} (x-1)^\beta x^{-\beta} y^{-q\lambda+8p+q^2} \left(y + \frac{q + \lambda}{2p}\right)^{q\lambda-4p-q^2} \cdot$$

$$\cdot \left(y + \frac{q - \lambda}{2p}\right)^{-4p},$$

$$\text{where } \lambda = \sqrt{8p + q^2}, \quad \beta = 2q\lambda - 16p - 2q^2;$$

$$13) F(x, y) = e^{\frac{\beta}{y-1}} (y-1)^\beta x^{-2\beta} y^{-\beta} \left(x + \frac{q + \lambda}{2p}\right)^{q\lambda+\beta-q^2} \left(x + \frac{q - \lambda}{2p}\right)^{4p},$$

$$\text{where } \lambda = \sqrt{q^2 - 4p}, \quad \beta = q\lambda - \lambda^2;$$

$$14) F(x, y) = \frac{1}{16} p^{-2} (py^2 + qy - 2)^{-2} x^2 y;$$

$$15) F(x, y) = (px^2 + qx + 1)^{-1} x^2 y.$$